

DET KONGELIGE
FISKERIDEPARTEMENT

St.meld. nr. 5

(2002–2003)

Nordisk samarbeid

Innhold

1	Innledning	5	6.22	Utenrikshandel	99
2	Det norske formannskapet i 2002	9	6.23	Forsvar	100
2.1	Innledning	9	6.24	Utviklingssamarbeid	101
2.2	Barn og ungdom	9	6.25	Samiske spørsmål	103
2.3	Matvaretrygghet	12	6.26	Administrasjon og forvaltning	104
2.4	Bærekraftig utvikling	12			
3	Oppfølging av Nordisk Råds rekommandasjoner	14	Vedlegg		
4	Nærområdene	26	1	Statsminister Kjell Magne Bondevik: Innlegg i generaldebatten, Nordisk Råds 53. sesjon 9. oktober 2001	106
4.1	Det nordiske regjeringssamarbeidet med Nærområdene	26	2	Nordisk Ministerråds budsjett 2002 og forslag til budsjett 2003 ..	110
4.2	Arktisk Råd	27	3	Nordiske avtaler og overenskomster	111
4.3	Barentsrådet	29	4	Forkortelsesregister	112
4.4	Østersjørådet	32	5	Tillegg til St. meld. nr. 5 (2002–2003) Rapport fra den norske delegasjon til Nordisk Råd om virksomheten i 2. halvår 2001 – 1. halvår 2002	115
4.5	Nærområdene i vest	35	1	Innledning	115
5	Annet tverrsektorielt samarbeid	36	2	Rådets organisasjon	116
5.1	Statsministrenes samarbeid	36	3	Delegasjonens sammensetning ...	117
5.2	Samarbeidsministrenes arbeid ...	36	4	Nordisk Råds 53. sesjon	118
5.3	Et grenseløst Norden	37	4.1	Statsministrenes redegjørelse	118
5.4	Frivillig sektor	39	4.2	Ny politisk dagsorden	121
5.5	Budsjett, administrasjon, organisasjon	40	4.3	Oppfølging av Nordisk Råds rekommandasjoner og fremstillinger	122
6	Sektorsamarbeidet	43	4.4	Medborgerbeskyttelse	122
6.1	Kultur	43	4.5	Mediepolitikk – Public service TV	123
6.2	Utdanning og forskning	45	4.6	Grenseregionalt samarbeid	124
6.3	Miljø	48	4.7	Nordisk arbeidsmarked i forandring	124
6.4	Energi	58	4.8	Næringspolitikk	124
6.5	Næring	60	4.9	Bærekraftig utvikling	124
6.6	Regionalpolitikk	62	4.10	Spørretime med samarbeidsministrene	125
6.7	Fiskeri	63	4.11	Budsjett/planer for 2002 og revisjon for 2000	125
6.8	Jord- og skogbruk	64	5	Nordisk Råds priser	126
6.9	Økonomi- og finanspolitikk	67	6	Nordisk Råds virksomhet 2. halvår 2001	127
6.10	Samferdsel	71	6.1	Presidiet	127
6.11	Bolig og bygg	73	6.2	Europautvalget	128
6.12	Narkotika	75	6.3	Nærområdeutvalget	128
6.13	Sosial og helse	75	6.4	Nordenutvalget	129
6.14	Arbeidsmarked og arbeidsmiljø ..	82	6.5	Kontrollkomiteen	129
6.15	Forbrukerpolitikk	85	7	Nordisk Råds virksomhet 1. halvår 2002	129
6.16	Ernæring og mattrygghet	87	7.1	Nordisk Råds temakonferanse ...	129
6.17	Likestilling	88			
6.18	Justissektoren	90			
6.19	Informasjonsteknologi	95			
6.20	Flyktninger og migrasjon	96			
6.21	Det utenrikspolitiske samarbeid ..	97			

7.2	Presidiet	130	9.6	Arktisk samarbeid	137
7.3	Medborger- og Forbrukerutvalget	131	9.7	Østersjøsamarbeidet	137
7.4	Miljø- og naturressursutvalget	132	1	Rekommandasjoner, fremstillinger og interne beslutninger vedtatt på Nordisk Råds 53. sesjon	139
7.5	Kultur- og utdanningsutvalget	133	2	Nordisk Råds nye organisasjonsstruktur, utvalgene .	151
7.6	Velferdsutvalget	133	3	Uttalelse fra Rådet Från presidiets möte den 25 september 2002	152
7.7	Næringsutvalget	133	4	Uttalelse fra Nordisk Råds og Baltisk forsamlings fellesmøte	153
7.8	Kontrollkomiteen	134	5	Resolusjon fra 10. parlamentarikerkonferanse i Østersjøområdet	154
8	Nordiske saker i Stortinget	134		Resolution	154
8.1	Debatt om St.meld nr. 56 (2000– 2001) Om nordisk samarbeid	134		Resolution	155
8.2	Spørsmål	135			
9	Delegasjonens arbeid for øvrig ...	135			
9.1	Møter i delegasjonen	135			
9.2	Seminarer	135			
9.3	Informasjonsarbeid	136			
9.4	Delegasjonens øvrige internasjonale kontakter	136			
9.5	Nordisk Råds stipendprogram for parlamentarikere	137			

St.meld. nr. 5

(2002–2003)

Nordisk samarbeid

*Tilråding fra Fiskeridepartementet av 4. oktober 2002,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Innledning

Regjeringen legger med dette fram meldingen om nordisk samarbeid 2001–2002. Meldingen er utarbeidet i samarbeid med statsministerens kontor og alle departementene.

Kapittel 1 er en generell innledning til stortingsmeldingen. Kapittel 2 gir en oversikt over de prioriterte sakene i det norske formannskapet i det nordiske regjeringssamarbeidet i 2002. Kapittel 3 gir på anmodning av Stortinget en tilbakemelding om regjeringens oppfølging av en del av rekommandasjonene fra Nordisk Råd. Kapittel 4 omtaler Nærområdene. Foruten Ministerrådets nærområdeprogram er det også en omtale av Arktisk Råd, Barentsrådet, Østersjørådet og samarbeidet med Nærområdene i vest. Kapittel 5 gir en oversikt over de viktigste tverrsektorielle saksområdene, også informasjonsarbeidet, frivillig sektor, budsjett og administrasjon. Kapittel 6 omtaler sektorsamarbeidet og gir en oversikt over det formelle sektorarbeidet i Ministerrådet og det uformelle regjerings-samarbeidet.

Rapporten fra Den norske delegasjon til Nordisk Råd er tatt inn som vedlegg til stortingsmeldingen. Nordisk Ministerråds årsrapport for 2001 følger som uttrykt vedlegg.

Det nordiske samarbeidet står meget sterkt i

de nordiske land. Innbyggerne forventer at å reise, bo, studere, sykebehandles osv. i et annet nordisk land skal være relativt enkelt. En rapport («Nordboernes rettigheter») avgitt av ambassadør Ole Norrback viser imidlertid at mye arbeid gjenstår før man kan si seg tilfreds med integrasjonen mellom de nordiske land. Gjennom oppfølgingen av denne rapporten er nordisk samarbeid på mange måter tilbake til sitt oppdrag om å gjøre livet enklere for nordiske hverdagsmennesker. Da kan det også være passende å markere at det i år er 50 år siden det nordiske samarbeidet ble formalisert ved opprettelsen av Nordisk Råd. Siden etableringen i 1971 har også Nordisk Ministerråd med sine regjeringsbaserte prioriteringer og budsjett kraftig styrket kontakter og samarbeid mellom folk i Norden.

Det er nå lagt til rette for en utvidet politisk dialog mellom Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd. Det er allerede en økt dialog med utgangspunkt i Nordisk Råds nye utvalgsstruktur, og det er økte muligheter for ad hoc dialog etter behov. I denne dialogen kan det være begrensninger på når og i hvilken grad en minister kan uttale seg på vegne av Ministerrådet, men det er liten tvil om at en slik dialog er substansielt interessant. Det ville være av stor nytte om Nordisk Råd på sin side ville gå gjen-

nom og vurdere det store antall tiltaksforslag og rapporteringskrav som er spredt bredt ut over alle fagområdene, og som i sum gir Ministerrådet relativt uklare signaler om Nordisk Råds prioriteringer og et arbeidskrevende rapporteringsarbeid. En strammere prioritering og en mer fokusert dialog kan være en felles målsetting for Rådet og Ministerrådet.

Den kalde krigens slutt, Sovjetunionens oppløsning, regionaliseringen av Europa og den europeiske integrasjonsprosessen har satt ny fart i det nordiske samarbeidet. Nærområdesamarbeidet med de baltiske land og Nordvest-Russland er dynamisk og tilfører Norden nye fellesoppgaver. De nordiske land har nylig vedtatt en ny nærområdestrategi hvor det legges økt vekt på Nordvest-Russland og på samkjøring med EUs nordlige dimensjon. Også i Europa blir Norden stadig mer relevant som region, særlig ved å ha egne samråd i forhold til sentrale spørsmål vedrørende den europeiske integrasjonen.

I kjølvannet av Vismannsgruppens rapport har Nordisk Ministerråd vedtatt «Ny nordisk dagsorden – nye strategiske satsninger» som identifiserer fem nye prioriteringer til erstatning for de tre hovedpillarene om det internt nordiske, Nærområdene og europasamarbeidet. De fem er teknologisk utvikling, velferd, det indre nordiske markedet, samarbeid med naboland- og regioner, samt miljø og bærekraftig utvikling.

Teknologisk utvikling, særlig informasjonssamfunnet og nordisk spissforskning

Det nordiske velferdsnivået og den internasjonale konkurranseevne stiller hele tiden nye krav til kompetanseutvikling og produksjonsstruktur. Kunnskapssamfunnets utvikling innebærer en global konkurranse situasjon hvor det er nødvendig å satse riktig på en rekke strategiske kompetanseområder. Norden har spesielt gode forutsetninger innen informasjons- og kommunikasjonsteknologi, som utvilsomt utgjør ett av disse strategiske områdene. Norden er den region i verden som i størst grad har tatt til seg IT-teknologien, og har en av verdens mest velutbygde IT-infrastruktur. Dette bør videreutvikles, også i nordisk sammenheng.

De nordiske forskningsrådene innen naturvitenskap og teknikk har i samarbeid med Nordisk Ministerråd startet et nordisk pilotprogram for spissforskningsenheter om globale endringer innen økosystemprosesser. En slik nordisk spissforskningsenhet er et vel organisert nettverk som etablerer et virtuelt sentrum for eksisterende forskningsgrupper eller en vitenskapelig anerkjent

forskningsenhet. Den tilbyr utstyr og infrastruktur også til forskere i andre nordiske land. Det nordiske programmet for spissforskningsenheter skal bl.a. gjøre den nordiske forskningen mer synlig og attraktivt internasjonalt, støtte kreative og effektive forsknings- og forskerutdanningsmiljøer, skape en nordisk kritisk masse, øke forskermobiliteten, fremme spesialisering blant de nordiske land og integrere de nordiske spissforskningsenheterne i de nasjonale forskningssystemene.

I tillegg satses det bl.a. på internett- og applikasjonsforskning- og utvikling, nordisk fjernundervisning, statistikk om informasjonssamfunnet, en infrastrukturstudie om bredbånd, IKT-næringsutvikling og språkteknologi, elektronisk handel og spørsmål vedrørende informasjonssamfunnet.

Velferd, nordboernes rettigheter i andre nordiske land, demografi og migrasjon

De nordiske land har lange tradisjoner i å fokusere på velferdsspørsmål i nordisk sammenheng. Formålet har særlig vært å sammenlikne den nordiske velferdsmodellen med andre europeiske land, og å fremheve de viktigste fremtidige utfordringene for denne nordiske modellen. I dag er de nordiske lands demografiske sammensetning i ferd med å endres slik at det i løpet av de 10–20 neste år vil bli et økende press på de offentlige finanser. Samtidig er de nordiske lands velferdsmodell også under press fra utviklingen i det globaliserte markedet. Samlet sett kan dette gjøre det vanskeligere å finansiere velferdsstaten og å opprettholde bærekraftige pensjonssystemer. Dette må synliggjøres.

På denne bakgrunn er det nødvendig å se på en modernisering av de sosiale trygghetssystemene og skattesystemene i Norden og Europa. I det nordiske samarbeidet vil man konsentrere seg om bærekraft, kvalitet og effektivitet i den offentlige sektor, finansiering av velferdssamfunnet, aldringen av befolkningen, endringer i kjønnsbalansen, nordboernes rettigheter, globaliseringen, befolkningskonsentrasjon og urbanisering, samt integrering av innvandrere i arbeidsmarkedet.

De viktigste aktivitetene innenfor disse områdene vil være det tverrsektorielle velferdsforskningsprogrammet, et grenseregionalt integrasjonsprosjekt, prosjekter om demografi, migrasjon og integrasjon av innvandrere i arbeidsmarkedet, handlingsplanen for barne- og ungdomspolitisk samarbeid og andre prosjekter for barn og ungdom.

Det indre markedet i Norden, nedbygging av grensehindre, Europasamarbeidet

De nordiske lands næringsliv er igjen svært opptatt av Norden som hjemmemarked. Man er særlig opptatt av muligheten for å utnytte visse nøkkelelementer i den infrastruktur som er avgjørende for næringslivets konkurranseevne, f.eks. arbeidskraft, kunnskaper, forskningsressurser, innovasjon og strategiske nettverk.

I forhold til innovasjon vil det bli fokusert på hvordan små og mellomstore virksomheter kan få adgang til ressurser av grunnleggende betydning for virksomhetenes konkurranseevne, både menneskelige ressurser og kapital. Det vil bli lagt vekt på å gjøre den grenseoverskridende mobilitet innenfor arbeidsmarked og næringsliv lettere. Ministerrådet vil se nærmere på det betydelige uutnyttede potensialet for varedistribusjon mellom de nordiske land, blant annet for å belyse urimelige prisforskjeller. Ministerrådet vil også arbeide med problemstillinger knyttet til barrierer for å utnytte fordelene ved fusjoner og oppkjøp fullt ut. Det vil bli foretatt en analyse av hvordan de nordiske land fremmer grønn produktinnovasjon og erfaringene med dette.

I europasammenheng skal Ministerrådet bl.a. undersøke mulighetene for felles handling i fremtidige regionalpolitiske spørsmål. I finanssektoren skal det inngås et nordisk-baltisk myndighetssamarbeid om verdipapirmarkedsspørsmål, det vil bli utarbeidet retningslinjer for gjensidig forhåndsutveksling av informasjon om det enkelte lands posisjon i EU-fora, og man skal samarbeide om opplegg for strategier for forhandlinger i EU når det synes å foreligge felles nordiske standpunkter.

Samarbeidet med naboland og regioner, Nærområdene og Vest-Norden

Nordisk Ministerråds arbeid i Nærområdene hviler på bl.a. den reviderte nærområdestrategien «Nærmere Norden» og på «Ny nordisk dagsorden». Den nordiske innsatsen skal i størst mulig utstrekning styrke og komplettere de nordiske lands nasjonale innsatser. Den nordiske sakkyn-digkomitéen for Nærområdene skal trekkes inn i arbeidet med vurderinger av konkrete prosjektforslag for å sikre samkjøring med aktiviteter i nasjonal regi. De overordnede målsettingene i Nærområdene er å bidra til en sikker og stabil utvikling, styrke demokratiet, øke verdifelleskapet med Norden og bidra til utviklingen av markedsøkonomi og en bærekraftig utvikling.

Fra og med 2003 er det arktiske samarbeids-

programmet skilt ut fra nærområdeprogrammet i et separat program, men er fortsatt en del av budsjettet for Nærområdene. For nye prosjekt vil Ministerrådet søke råd hos den arktiske sakkyn-digkomitéen. Sentrale spørsmål er levevilkår, bærekraftig ressursutnyttelse og natur- og kulturbeskyttelse i Arktis.

Informasjonskontorene i de baltiske land og Nordvest-Russland er først og fremst Ministerrådets implementerende arm i Nærområdene, men også et kontaktpunkt mellom Ministerrådet, de lokale ambassadene og lokale myndigheter. Forbedelsene er i gang for de endringer som de baltiske lands EU-medlemskap og Ministerrådets økte vekt på Nordvest-Russland vil medføre.

På grunn av de helt spesielle geografiske og klimatiske betingelsene i Vest-Norden må det tas særlige hensyn for å understøtte dette områdets deltakelse i det nordiske samarbeidet. De fellesnordiske kulturinstitusjonene i Nuuk, Torshavn og Reykjavik er svært viktige i denne sammenheng. Dessuten stilles det til rådighet en egen reisestøtte for vestnordiske deltakere i det nordiske samarbeidet, og en tilsvarende støtte står til rådighet for den frivillige sektor i Vest-Norden.

Det skal nå prioriteres å etablere et nærmere samarbeid mellom Vest-Nordens naboland og kystområder, f.eks. Canada og Skottland. Denne utvidete dialogen vil legge særlig vekt på kultur, fiskeressurser, havmiljø og bærekraftige næringsmuligheter i tynt befolkede områder.

Miljø og bærekraftig utvikling

Strategien «Bærekraftig utvikling – en ny kurs for Norden» danner grunnlaget og rammen for Ministerrådets arbeid for bærekraftig utvikling. Strategien har 20-årige mål, samt mer kortsiktige mål og innsatser for perioden 2001–04. Den er det overordnede tverrsektorielle styringsinstrument for bærekraftig utvikling i Ministerrådet. Strategien prioriterer innsatser i energi, transport, landbruk, næringsliv, fiskeri, fangst, akvakultur og skogbruk. Det er bevilget midler til en lang rekke prosjekter, og det forventes mange nye søknader fra sektorene.

Det er et mål å sørge for at den nordiske miljøstrategien får internasjonal betydning. Det arbeides derfor for å integrere de prioriterte innsatsområdene fra strategien inn i EUs strategi for bærekraftig utvikling. Den nordiske strategien kan bli en inspirasjon for den fremtidige innsatsen i EU, f.eks. ved at EU styrker miljødelens betydning innen bærekraftig utvikling. Strategien ble behørig

presentert på miljøtoppmøtet i Johannesburg som et regionalt nybrottsarbeid.

Arbeidet med å operasjonalisere strategien fortsetter, og det er utarbeidet et indikatorsett for å kunne vurdere om og hvordan bærekraftig utvik-

ling faktisk gjennomføres. Indikatorene skal også fange opp spørsmål som helse og sosiale forhold. Strategien skal revideres jevnlig, og innsatsen så langt skal evalueres i 2003 med tanke på eventuelle justeringer for det videre arbeid.

2 Det norske formannskapet i 2002

2.1 Innledning

I Nordisk Ministerråds arbeid benyttes formannskapene meget aktivt og bevisst som et politisk aktivum i det nordiske samarbeidet. De såkalte «aktive formannskap» betyr at det nordiske regjeringssamarbeidet hvert år blir gjort til gjenstand for en grundig gjennomgang for å fornye og modernisere og slik gjøre samarbeidet mer tidsmessig, politisk relevant og effektivt. Samtidig sørger forpliktelsen til å videreføre strategiske satsninger fra tidligere formannskap for kontinuitet og dybde.

Det nordiske samarbeidet er særdeles bredt, og engasjerer mange. Prosessen for å utarbeide det norske formannskapsprogrammet for 2002 inkluderte derfor departementene, frivillige organisasjoner, Delegasjonen til Nordisk Råd og berørte enkeltmennesker.

På denne bakgrunn kom Norge fram til formannskapsprogrammet «Morgendagens Norden», hvor hovedvekten og rammen er innsatser for barn og ungdom, matvaretrygghet og bærekraftig utvikling. Dette gjelder også i forhold til Nærområdene og EU.

Av den videre redegjørelsen i denne stortingsmeldingen vil det fremgå hva som er gjennomført under det norske formannskapet, men som en oppsummerende innledning vil regjeringen særlig nevne gjennomføringen av den tverrsektorielle ministerkonferansen om barn og ungdom i Oslo den 14. august. Her deltok totalt 13 ministre fra de nordiske land og selvstyrte områdene med ansvar for barn og ungdom. Konferansen ga en rekke føringer for hvordan de nordiske land heretter skal arbeide for å bedre levekårene for barn og ungdom i Norden, Nærområdene og overfor EU-systemet.

Innen matvaretrygghet er det vedtatt en ambisiøs tverrsektoriell nordisk handlingsplan. I forhold til bærekraftig utvikling har de nordiske land med formannskapet i spissen svært aktivt fulgt opp den nordiske strategien for bærekraftig utvikling.

I tillegg vil regjeringen fremheve at det norske formannskapet har tatt initiativ til at Ministerrådet skal lage en mer systematisk og strategisk politikk for samarbeidet med Vest-Norden og Vest-Nordens nabolands kystområder. Regjeringen ønsker, som en oppfølging av Norrback-rapporten, å revita-

lisere det folkelige nordiske samarbeidet. Til sist vil regjeringen nevne at den budsjettmessige fleksibiliteten som nordisk formannskap har gjennom en egen budsjettpost for strategiske innsatser, fungerer meget godt og gir langt større rom for å drive et aktivt og effektivt formannskap.

Regjeringen vil utarbeide en helhetlig rapport for å oppsummere gjennomføringen av formannskapet.

2.2 Barn og ungdom

Barn og ungdom er ett av de tre prioriterte områdene i det norske formannskapsprogrammet. Barne- og familiedepartementet har hatt ansvaret for å koordinere gjennomføringen av denne delen av programmet. Det legges blant annet opp til å gjennomføre følgende spesielle tiltak og aktiviteter i tilknytning til det norske formannskapet:

Tverrsektoriell ministerkonferanse, barn og ungdom

Som et ledd i oppfølgingen av Nordisk Ministerråds handlingsplan på det barne- og ungdomspolitiske området, «Norden inn i et nytt årtusen» og «Handlingsplanen for barn og unge i Nordens nærområder», inviterte Norge til en tverrsektoriell ministerkonferanse 14. august 2002 hvor 13 statsråder med ansvar for ungdomspolitikk, barnepolitikk, kulturpolitikk og utdanningspolitikk, deltok. Konferansen tok opp disse emnene:

- Norden og EU, med særlig vekt på Europakommisjonens vitbok om ungdomspolitikk og Rådets anbefaling angående ungdom og alkohol.
- Deltakelse, medvirkning og innflytelse for barn og ungdom i utviklingen av samfunnet.
- Tiltak mot vold og mobbing, bekjempelse av rasisme og intoleranse.
- Barnehage, førskole og skole som arena for tverrsektorielt samarbeid.
- Nordens samarbeid med Nærområdene på det barne- og ungdomspolitiske området.

Seminar om nordisk innsats mot nynazisme og ekstremistiske bevegelser som dyrker fremmedhat og rasisme

Seminalet ble avholdt på Hurdalsjøen hotel 2.–3. mai. Ulike fagmiljø møttes og kunne drøfte erfaringer og utveksle idéer. Forskning fra alle de nordiske landene ble presentert. Deltakere var offentlige ansatte, forskere, barne- og ungdomsorganisasjoner og barne- og ungdomsarbeidere som møter disse gruppene i sitt daglige arbeid.

Kulturmonstring – «Det unge Norden – fellesskap og kulturelt mangfold»

Kulturmonstringen foregikk i Oslo 13.–15. september 2002. Kulturmonstringen ble arrangert for og med barn og ungdom og barne- og ungdomsarbeidere fra de nordiske landene. Den besto av verksteder hvor man tok utgangspunkt i ulike kulturaktiviteter. Verkstedene ble ledet av ungdom med erfaring fra egne prosjekter, ulike nordiske kunstnere, skuespillere og kulturarbeidere og tilpasset ulike aldersgrupper. Arbeidet i verkstedene kan munne ut i et større kulturelt arrangement hvor man viser fram hva man har gjort og lært i verkstedene.

Europeisk konferanse om barns og ungdoms deltakelse, medvirkning og innflytelse, Porsgrunn, 9.–12. august 2002.

Konferansen ble forberedt i samarbeid med Porsgrunn kommune og ungdommer med erfaring fra lokale medvirkningsprosjekter. Målgruppen var ungdom fra europeiske land i alderen 15–25 år, med en hovedvekt på de under 20. I tillegg deltok representanter for myndigheter som har ansvar for ungdomspolitikken i Europarådets medlemsland. Deltakerne på konferansen diskuterte ut fra 3 temaer: Visjoner, utfordringer, hindringer og virkemidler. Konklusjonene fra mindre arbeidsgrupper munnet ut i forslag og anbefalinger fra ungdomsrepresentantene på konferansen.

Oppfølging av kunnskapsstatus om barn og ungdoms levekår i Norden

Det skal tas et initiativ til å etablere et nordisk forskningssamarbeid gjennom en nordisk forskergruppe som kan definere tema og variabler som det er ønskelig å følge opp komparativt over tid med tanke på å utvikle sosiale indikatorer som kan tas i bruk for å belyse barn og unges levekår i Norden. Hovedmålet er å definere risikofaktorer og

ressurser i barn og unges utvikling i en nordisk kontekst og vurdere hvordan man kan utvikle representative og samordnede kartleggingsundersøkelser som kan tas i bruk i de nordiske land (utvikling av sosiale indikatorer).

Begrepet «barnets beste».

Som et ledd i oppfølgingen av rekommandasjon nr. 2/1999 (A 1194/nord) fra Nordisk Råd er det gjennom handlingsplanen «Norden inn i et nytt årtusen» fremmet forslag om et samarbeid på lovgivningsområdet når det gjelder begrepet barnets beste. Det skal etableres en ekspertgruppe som skal følge opp dette forslaget i handlingsplanen.

Innsats i Nærområdene – fokus på Nordvest-Russland

Nordisk Ministerråd gjennomførte våren 2002 et seminar i St. Petersburg om situasjonen for barn og unge i Nordvest-Russland, og om NMRs aktuelle og mulige fremtidige innsatser i den sammenheng. Den norske samarbeidsministeren var en av deltakerne på seminaret.

Barne- og familiedepartementet har tatt initiativ til to prosjekter i Nordvest-Russland som har som målsetting å bedre barns oppvekstvilkår. Det ene prosjektet er initiert gjennom Norsk institutt for by og regionforskning og har som mål å bidra med kunnskap om praktiske løsninger på alternativer til institusjonsomsorg i Arkhangelsk-regionen. Det andre prosjektet er initiert av Institutt for spesialpedagogikk, Universitetet i Oslo, og har som formål å gi støtte til tiltak til barn og unge med funksjonshemninger gjennom å bygge opp praktiske tiltak og tjenester på lokalt nivå. Geografisk vil dette forankres i Arkhangelsk-regionen. Begge prosjektene involverer lokale partnere, og det sistnevnte prosjektet har også en solid forankring i regionen gjennom tidligere prosjekter om kompetansebygging og alternativer til institusjonsomsorg.

Nordisk Ministerråds løpende engasjement på det barne- og ungdomspolitiske området.

Prioriteringene i formannskapsprogrammet vil også prege det løpende nordiske samarbeidet innenfor de ulike fagområdene. Det er i første rekke innenfor sektorområdene kultur, utdanning og sosiale spørsmål at barne- og ungdomspolitiske spørsmål blir behandlet.

Det nordiske samarbeidet om ungdomsspørsmål forberedes blant annet av Nordisk Ungdomskomite, som er Nordisk Ministerråds rådgivende

og koordinerende organ i nordiske og internasjonale barne- og ungdomspolitiske spørsmål. Ungdomskomiteén er underlagt kulturministrene og EK/kultur.

I 2000 ble det utarbeidet en tverrsektoriell handlingsplan for det nordiske barne- og ungdomssamarbeidet, «Norden inn i et nytt årtusen 2001–2005». Planen ble vedtatt i 2001 og vil være førende for arbeidet i Nordisk Ungdomskomiteé framover. Arbeidet med implementering av handlingsplanen har som hovedmål å styrke det tverrsektorielle barne- og ungdomspolitiske samarbeidet i årene framover.

Et viktig grunnlag for samarbeid med ulike sektorer om ungdomsspørsmål, er innhenting av kunnskap og dokumentasjon. Ungdomskomiteén har ansvaret for koordineringen av den nordiske ungdomsforskningen, og en koordinator er tilsatt for å følge opp dette området.

Den tverrsektorielle handlingsplanen er bygget opp omkring seks felles overgripende mål: Barn og ungdoms deltakelse og innflytelse, barn og ungdoms egne kulturuttrykk og styrking av nordisk identitet, ungdoms rett til kvalifisering, likestilling mellom generasjoner, kjønn og regioner i Norden, toleranse og etnisk mangfold, sikring av en bærekraftig utvikling, samt fokus på særlig utsatte barn og ungdommer.

Det å fremme bevisstheten om nordisk kulturfellesskap for alle grupper av barn og ungdom i Norden er et av målene for det norske formannskapet. Kulturmønstringen «Det unge Norden – kulturelt mangfold og fellesskap» høsten 2002 har som mål å gjøre det nordiske samarbeidet kjent for nye grupper av barn og ungdom, spesielt med vekt på ungdom med ulik etnisk bakgrunn. Det norske formannskapet vil også videreføre arbeidet med styrking av barn og ungdoms deltakelse og innflytelse i de enkelte landene og i det nordiske samarbeidet.

Arbeidet med handlingsplanen for barn og unge i Nærområdene er et tverrsektorielt prosjekt mellom nærområdegruppen under EK-S, gruppen for barne- og ungdomskultur i Norden (BUK) og Nordisk Skolesamarbeid (NSS).

Det har vært lagt vekt på utvikling av et system for håndtering av prosjekter og konkretisering av tiltak, og de nordiske informasjonskontorene i Nærområdene har hatt en sentral rolle i dette arbeidet. Både frivillige organisasjoner, offentlige myndigheter (fylker og kommuner) og forskningsinstitusjoner har fått støtte til prosjekter gjennom handlingsplanen. Arbeidet følges opp gjennom årlige aksjonsplaner, og gruppen rapporterer til EK-S. Handlingsplanen initierer prosjekter av tverrsektoriell karakter på helse-, sosial-, kultur- og sko-

leområdet. Målgruppen er utsatte barn og unge i Nærområdene, og Norge har i sitt formannskap spesielt fokusert på prosjekter i Nordvest-Russland i tråd med nærområdestrategien. Det har i særlig grad vært aktuelt å prioritere prosjekter som har som formål å bygge opp kompetanse på alternative måter å utøve omsorg for utsatte barn og unge på. Andre områder som spesielt skal prioriteres fremover er forebyggende arbeid mot rus, særlig gjennom holdningsarbeid i skoler og fritidstilbud.

Det norske formannskapsprogrammet slår fast at målet for all utdanning er å forberede barn og ungdom for morgendagens samfunn. Prioriteringen av barn og unge i programmet har derved også vært en prioritering av det nordiske utdanningssamarbeidet, og har omfattet barn og unge i vid forstand, i praksis hele årsspenet fra 5 til 25. I tråd med hovedoverskriften for formannskapsprogrammet er det i regi av skolesamarbeidet bl.a. tatt initiativ til et scenarieprosjekt om morgendagens skole i Norden. Prosjektet retter søkelyset mot endringer i samfunnsutviklingen, bl.a. på IKT-området, som påvirker innhold og organisering i morgendagens skole, og vil munne ut i en konferanse i Oslo, 5.–6. desember 2002.

Det samlede antall elever og studenter i Norden utgjør grovt regnet mellom 5 og 6 millioner barn og unge. Det nordiske utdannings- og forskningssamarbeidet har i store trekk regnet alle disse som prioritert målgruppe. En viktig målsetting for det nordiske samarbeidet består i å legge til rette for at flest av mulig av alle disse barn og unge gjennom dialog, felles opplevelser, samarbeid og utveksling av erfaringer kan bli seg bevisst at de lever og bor i Norden og slik bidra til utviklingen av en nordisk identitet. Det norske formannskapet har i 2002 bidratt til å slutføre en samlet evaluering av de mange nordiske mobilitets- og utvekslingsprogrammene på utdanningsområdet. De nordiske utdanningsministrene traff i juni 2002 vedtak om omlegging av disse programmer, og tar sikte på å legge saken fram for Nordisk Råd i form av et ministerrådsforslag høsten 2002. Det nordiske språk- og kulturfellesskapet påvirkes i dag i økende grad av globalisering.

Uttekslingsprogrammene i NORDPLUS-familien bidrar alle til å etablere nordiske møtesteder for barn og unge, hvor de kan knytte kontakt og vennskap på tvers av landegrensene og få praktisk og jordnær hjelp til nabospråkforståelse.

2.3 Matvaretrygghet

Det nordiske samarbeidet om matvaretrygghet har blitt vesentlig styrket de to siste årene. For det første gjennom ministermøtet om mat i København i juni 2000. Derneft gjennom etableringen av et nytt Ministerråd for jord-/skogbruks-, fiskeri- og næringsmiddelsektoren høsten 2001. Videre ved at matvaretrygghet har fått en sentral plass i den nordiske bærekraftstrategien. Det nordiske samarbeidet om matvaretrygghet bygger på verdikjede-prinsippet fra jord/fjord til bord. Det vil si et helhetsperspektiv som forutsetter et samarbeid over tradisjonelle sektorgrenser.

Matvaretrygghet har som nevnt vært ett av tre hovedsatsingsområder for det norske formannskapet. Som ledd i oppfølgingen av dette, ble det høsten 2001 igangsatt et prosjekt for utarbeiding av et nordisk handlingsprogram for matvaretrygghet («Økt mattrygghet i Norden»), med deltakelse fra NEF, EK-Livs, NEJS, EK-Konsument og EK-Miljø. Resultatet av prosjektet ble framlagt på ministermøtet for fiskeri-, jord- og skogbruks- og næringsmiddelministrene på Grønland i august 2002. Med basis i resultatene av prosjektet vedtok ministrene en deklarasjon som for det første viser at de nordiske land er enige om å arbeide sammen for å øke sin innflytelse i internasjonale organisasjoner og prosesser. For det andre er landene enige om å sikre en effektiv forbrukerinnflytelse i beslutningsprosesser ved utvikling av regler og kontroll av matvarer.

De internasjonale prosesser det her er snakk om, omfatter blant annet EU/EØS, FAO, WHO, Codex Alimentarius og FN-systemet. Ministrene ble også enige om samarbeidsmåter for å oppnå den ønskede nordiske samordningen, og ga embetsmannskomiteene på matområdet ansvaret for løpende å vurdere og velge ut tema hvor Norden bør øke sin innflytelse, i første omgang innenfor områdene sporbarhet, zoonoser, modernisering av den offentlige kjøttkontrollen og akrylamid. Arbeidet med å øke forbrukernes innflytelse er utformet som et forbrukerpolitisk handlingsprogram, som ministrene vedtok iverksatt. Handlingsprogrammet har følgende delmål:

- Øke kompetansen hos nordiske forbrukere innen matområdet.
- Legge til rette for gjensidig åpenhet mellom myndigheter og forbrukere.
- Bidra til tilstrekkelig med ressurser til forbrukerinvolvering.
- Skape møteplasser for dialog og reell medvirkning mellom forbrukerinteresser og myndigheter.

Nordisk Råd vedtok flere rekommandasjoner vedrørende matvaresikkerhet under Rådets sesjon i oktober 2001. Ministerrådet og de nordiske regjeringer har gjennom sine svar til Nordisk Råd, lagt vekt på at resultatene av det omtalte prosjektet for «Økt mattrygghet i Norden» vil representere et viktig bidrag til oppfølging av rekommandasjonene. På denne bakgrunn vedtok Ministerrådet på Grønlandsmøtet å supplere meddelelsene til Rådet med å oversende et Ministerrådsforslag om økt mattrygghet i Norden til behandling under Rådets sesjon 29.–31. oktober 2002.

2.4 Bærekraftig utvikling

En prioritert oppgave i det norske formannskapet har vært oppfølgingen av den nordiske strategien for bærekraftig utvikling «En ny kurs for Norden». Denne strategien ble vedtatt av de nordiske landsregjeringer i 2000.

Strategien inneholder mål og innsatsområder for perioden 2001–2004, samt langsiktige mål for en bærekraftig utvikling i Norden fram til 2020. Nordisk Ministerråd har nedsatt en egen oppfølgingsgruppe for strategien. Under det norske formannskapet i 2002 gjennomføres den første rapporteringen – midtveisrapportering – av gjennomføringen av strategien.

I strategien har det vært viktig å synliggjøre at en bærekraftig utvikling inneholder en økonomisk, en sosial og en miljømessig dimensjon, og at disse er gjensidig avhengige av hverandre. Det har også vært viktig å få fram at en bedre sektorintegrasjon er en forutsetning for å oppnå en bærekraftig utvikling. I strategien er klimaendringer, biologisk mangfold, havet, kjemikalier og matvaresikkerhet tverrsektorielle innsatsområder. Et viktig prinsipp for det nordiske samarbeidet om bærekraftig utvikling har vært at landene skal fungere som en løftestang for hverandre.

I midtveisrapporteringen har hvert enkelt land rapportert om det nasjonale arbeidet med oppfølgingen av strategien. I Norge har alle sektorene som er omfattet av strategien rapportert om hvilke tiltak og initiativ som er tatt for å følge opp de enkelte deler av strategien. Arbeidslivsorganisasjonene og de frivillige organisasjonene har jevnlig vært invitert til møter med den nordiske oppfølgingsgruppen og departementene. Flere av organisasjonene har kommet med innspill til strategien. Nordisk Ministerråd har rapportert om de prosjekter og aktiviteter som er igangsatt under Ministerrådets ansvarsområde. Det landet som har hatt det høyeste ambisjonsnivå har også dannet et utgangs-

punkt for de andre landenes målsettinger. Midtveisrapporten skal legges fram på Nordisk Råds jubileumssesjon i Helsingfors i oktober.

Den nordiske strategien for bærekraftig utvikling er lagt inn som en viktig dimensjon i Norges nasjonale strategi for bærekraftig utvikling.

I forbindelse med EUs toppmøte i Barcelona sendte det norske formannskapet på vegne av Nordisk Ministerråd et brev med den nordiske strategien til Europaparlamentet, Europakommisjonen og Det europeiske råd med oppfordring om å integrere miljø og bærekraftig utvikling i EUs videre politikkutforming innen dette området.

For å skape et felles rammeverk for oppfølging av strategien blir det utarbeidet et indikatorsett til strategien. Indikatorene vil gjøre det mulig å sammenligne utviklingen innenfor de områdene som strategien omhandler.

Det er også satt i gang et arbeid med å se på planleggingens muligheter til å fremme en bære-

kraftig utvikling på tvers av sektorgrensene. Dette arbeidet er gitt en nærmere omtale under kap. 6.3.

Som formannskap i Nordisk Ministerråd har Norge tatt initiativ til en nordisk «Millennium Ecosystem Assessment» (MA). Dette er en utredning om økosystemer der formålet er å øke forståelsen for sammenhengen mellom økosystemer og de verdier og tjenester de yter. MA er et globalt utredningsprosjekt som har delprosjekter på lokalt, nasjonalt og regionalt nivå. Norge vil sammen med de andre nordiske landene presentere den nordiske bærekraftsstrategien og det nordiske MA-prosjektet som eksempel på konkret oppfølging på FNs toppmøte om bærekraftig utvikling i Johannesburg høsten 2002.

I september 2002 var Norge vertskap for en nordisk konferanse i Tromsø om bærekraftig havmiljøforvaltning og kystkultur. Konferansen er et tverrsektorielt samarbeid mellom fiskerisektoren og kulturmiljøsektoren.

3 Oppfølging av Nordisk Råds rekommandasjoner

Ansvar for behandlingen av Nordisk Råds rekommandasjoner og fremstillinger fordeles på de ulike embetsmannskomiteer umiddelbart etter at de er vedtatt av sesjonen eller presidiet. Behandlingen av rekommandasjoner rettet til regjeringene vil normalt bli koordinert og håndtert av formannskapet.

Embetsmannskomiteene og formannskapet tar straks etter sesjonen fatt på rekommandasjonsbehandlingen, samtidig som behandlingen av eldre, ikke avskrevne rekommandasjoner gjenopptas. Rekommandasjonene og fremstillingene vil vanligvis kreve nasjonale konsultasjoner og undersøkelser, og noen har også tverrsektorielle sider som gjør det nødvendig å involvere flere av Ministerrådets sektorer. I noen tilfelle er det også aktuelt med utredningen.

Innen 1. juli hvert år avgir Ministerrådet en meddelelse om alle aktuelle rekommandasjoner og fremstillinger. Meddelelsene redegjør for Ministerrådets standpunkt, gjennomførte tiltak eller status for arbeidet med rekommandasjonene.

1. juli 2002 hadde Ministerrådet 86 rekommandasjoner og fremstillinger til behandling, de fleste av dem med mange underpunkter. Ministerrådet har overfor presidiet gitt uttrykk for at denne rekommandasjonsmengden kan bidra til å gjøre Nordisk Råds prioriteringer mindre tydelig.

I brev av 18. mars 2002 har Den norske delegasjon bedt om en tilbakemelding om hva den norske regjering har gjort for å oppfylle visse rekommandasjoner.

I alt har delegasjonen bedt om en slik tilbakemelding vedrørende 15 rekommandasjoner. Det skal imidlertid understrekes at alle de nordiske land står bak de fellesnordiske meddelelser om rekommandasjonene som er oversendt Nordisk Råd.

Rekommandasjon 36/98/nord angående gjennomføring av nordisk miljøregnskap for energi samt harmoniserte miljøskatter på el (A 1188/när)

Rekommandasjonen lyder:

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer:

at det innen år 2001 gjennomføres tiltak i det nordiske elmarkedet for innføring av et enhetlig

system der miljøkostnadene prises i produksjonsleddet. Formålet skal være å minimalisere utslipp av CO₂ og andre klimagasser, samt at det til år 2001 etableres et nordisk miljøregnskap for energi som et verktøy for å oppnå miljøgevinster gjennom en optimal utnyttelse av landenes energikilder med det formål å begrense miljøskadelige utslipp.

Ministerrådet har tidligere (år 2000) meddelt sin oppfatning av spørsmålet om harmoniserte miljøskatter på elproduksjon og uttalt at det ikke er realistisk som et ensidig nordisk tiltak, men at det bør gjennomføres på et europeisk plan.

Arbeidet med å etablere energiindikatorer pågår. Det er utarbeidet 11 indikatorer som bygger på offentlig tilgjengelige og internasjonalt sammenlignbare data. Tidsserier er utarbeidet for perioden 1990–1998 for Østersjøregionen. Ytterligere 12 generelle indikatorer som belyser energi- og miljøsituasjonen i regionen har blitt utarbeidet. Et antall ulike modeller for framskrivning av indikatorer har dessuten blitt kartlagt.

Det arbeides nå med å utarbeide en database med tidsserier som underlag for beregning av indikatorer. I løpet av 2002 kommer en hjemmeside med energistatistikk og indikatorer til å bli utarbeidet, der brukerne kan ta del i informasjonen via et fleksibelt tilbud av tabeller og diagram. Energistatistikken kommer også til å omfatte et titalls indikatorer som er utarbeidet innen rammen for Baltic Agenda 21 og den nordiske strategien for bærekraftig utvikling.

Arbeidet skal etter planen avsluttes høsten 2002, og Ministerrådet innbyr deretter til en konferanse i samband med Nordisk Råds sesjon i Helsingfors 29.–31. oktober, der resultatet presenteres og hjemmesiden aktiveres.

Rekommandasjon 12/1999/næring – Handlingsplan for avskaffelse av grensehindre i Norden.

Det er Nordisk Ministerråds mål å avskaffe grensehindre mellom de nordiske land i videst mulig omfang. Dette er høyt prioritert i det nordiske samarbeidet og kommer til uttrykk bl.a. gjennom sentrale strategiske dokumenter som «Ny nordisk

dagsorden», de senere års formannskapsprogrammer og rapporten om nordboernes rettigheter.

Ministerrådet for Næring (MR-Næring) har det overordnede ansvaret for satsingsområdet «Det indre marked i Norden, inkl. samarbeidet om å fjerne grensehindre» som er presentert i rapporten «Ny nordisk dagsorden».

Innenfor næringssektoren godkjente næringsministrene og Nordisk Råd i 2001 et nordisk næringspolitisk samarbeidsprogram for 2002–2005 som sikter mot å redusere de nasjonale regelverk og lovgivning som hindrer utviklingen mot et bedre integrert og internasjonalt mer konkurransekyktig nordisk næringsmiljø.

Harmonisering og forenkling av regelverk og prosedyrer er viktige tiltak for å skape et «grenseløst» Norden. Ministermøtet på Svalbard i april i år satte bl.a. fokus på det betydelige forenklingsarbeidet innenfor offentlig forvaltning som pågår i de enkelte landene i Norden. Ikke minst informasjon om arbeidet med forenkling vil bidra til å stimulere økt samarbeid. I løpet av 2002 vil det utarbeides forslag til «Overenskomst om nordisk informasjonsutveksling relatert til næringssektoren». Under det norske formannskapet vil det igangsettes forberedende utredninger om konsekvensene av de gjeldende bedriftsskattesystemer i Norden i forbindelse med bedriftssammenslutninger- og oppkjøp.

Nordisk Ministerråd anser for sitt vedkomme at rekommendasjonen kan avskrives under hensyn til at det vil bli informert utførlig om mål og resultater i det fortsatte arbeidet for avskaffelse av grensehindre i Norden.

Rekommendasjon 17/1999 om Nordisk handel med CO₂-kvoter

I Nordisk Råds rekommendasjon 17/1999 om Nordisk handel med CO₂-kvoter anbefales de nordiske lands regjeringer å utforme et felles system for handel med CO₂-kvoter, samt å arbeide for å inkludere øvrige land i Østersjøregionen i et slikt marked.

I sin besvarelse av rekommendasjonen meddeler de nordiske lands regjeringer at de nordiske energi- og miljøvernministrene høsten 2000 sluttet seg til forslaget om etablering av en Testing Ground for Østersjøregionen for utprøving av Kyotomekanismene, og at arbeidet med etablering av en Testing Ground har fått nytt momentum etter Marrakesh-møtet i 2001.

Videre meddeler regjeringene at energisektoren og miljøsektoren samarbeider om å utvikle en politisk rammeavtale for Testing Ground, tentativt

med sikte på undertegning når de budsjettmessige forutsetningene er på plass. Det er under utvikling en standard prosjekttavtale som skal være en mal for de spesifikke prosjekttavtalene, samt en håndbok for felles gjennomføring for å redusere kostnadene med utvikling av prosjekter. Det er også igangsatt et program for å bygge opp kunnskap og kompetanse om Kyotomekanismene i forvaltningen i de baltiske landene og Nordvest-Russland. Videre arbeides det med sikte på å fremskaffe midler i de nordiske landene for etablering av et investeringsfond for klimarelaterte prosjekter i Det nordiske miljøfinansieringsselskapets (NEFCO) regi, med sikte på at fondet kan bli operativt fra januar 2003. Et spill for simuleringer av gevinstene ved kvotehandel og for å få økt kompetanse på slik handel, gjennomføres i regi av BASREC (Baltic Sea Region Energy Co-operation) våren 2002.

Når det gjelder forslaget om å etablere et kvotesystem i Norden, meddeler regjeringene at man har kommet til at dette må sees i sammenheng med arbeidet med EUs forslag til kvotesystem. Et europeisk kvotesystem fra og med 2005 vil gjøre et kvotesystem i Norden overflødig. De nordiske land har derfor konsentrert sitt arbeid om forhandlingsprosessen rundt EU-direktivet. Til slutt i sin besvarelse anbefaler regjeringene at rekommendasjonen avskrives.

Under det norske formannskapet i det nordiske regjeringssamarbeidet er oppfølging av forslaget om etablering av en Testing Ground for Kyotomekanismene i Østersjøregionen prioritert. Et slikt forsøksområde kan gi oss erfaring med hvordan klimagassutslipp i Østersjøregionen kan reduseres på en kostnadseffektiv måte. Etablering av et investeringsfond under Det nordiske miljøfinansieringsselskapet, NEFCO, vil legge grunnlag for samarbeid om felles gjennomføringsprosjekter i regionen og styrke oppfølgingen av Kyotoprotokollen. Fra norsk side er man opptatt av at arbeidet videreføres med sikte på at forsøksområdet kan bli operativt fra 2003. Regjeringen fremmet 22. mars 2002 en stortingsmelding med et opplegg for et nasjonalt kvotesystem for klimagasser. Norge har i likhet med de nordiske EU-medlemslandene et aktivt engasjement i forhold til EUs direktivforslag om et kvotesystem for klimagasser fra 2005, og man anser at direktivet også vil kunne ha betydning for norsk klimapolitikk. Et europeisk kvotesystem fra og med 2005 vil gjøre et kvotesystem i Norden overflødig.

Rekommandasjon 22/2000 Genmodifiserte levnedsmidler (A1222/euro).

Rekommandasjonen lyder:

«Nordisk Råd rekommanderer de nordiske lands regjeringer

- at med utgangspunkt i sluterklæringen fra ministerkonferencen om sikker mat den 26.–27. juni 2000 arbeide for en meget restriktiv politikk i forhold til godkendelse av markedsføringstilatelser for genmodifiserte levnedsmidler,
- at med utgangspunkt i sluterklæringen fra ministerkonferencen om sikker mat den 26.–27. juni 2000 arbeide for at sikre forbrukernes frie valg av levnedsmidler, også det frie valg som kan være betinget av etiske forhold og som derfor forudsætter at levnedsmidler merkes, hvis der på et tidspunkt i produksjonskjeden har vært anvendt genmodifiserte innholdsstoffer.»

De nordiske land stiller strenge helsemessige og miljømessige krav til produkter som ønskes markedsført, og legger føre-var-prinsippet til grunn for vurderingene som gjøres. Det foregår en utstrakt erfaringsutveksling og uformell samordning i disse spørsmålene.

EU-kommisjonen la i juli 2001, blant annet på bakgrunn av forbrukerpolitisk debatt og press fra de nordiske landene, fram et forslag til endring av EUs merke regler hva gjelder genmodifiserte næringsmidler. Dette forslaget vil kunne medvirke til å gi forbrukerne et reelt valg mellom tradisjonelle produkter og produkter fremstilt ved hjelp av gen-teknologi.

Videre er Nordisk Ministerråds prosjekt «Gen-teknologi og fødevarer – forbrukerindflydelse og forbrukerpolitikk i en nordisk kontekst» avsluttet. Rapporten vil utgjøre et nyttig idé- og debattgrunnlag for den videre diskusjonen på området. Flere andre ministerrådsprosjekter involverer også aspekter vedrørende GMO, for eksempel et tverr-sektorielt prosjekt om merking av etiske forhold ved næringsmidler og en kommende utredning om sporbarhet og dokumentasjonskrav ved kontroll med GMO-produkter samt utarbeidelse av en oversikt over mulige kontrollmetoder av GMO i frø og fôr.

Nordisk Ministerråd anser at det er en stor felles nordisk enighet i disse spørsmålene, og anbefaler at rekommandasjonen avskrives.

Rekommandasjon 29/2000 om demensproblematikk

Aldersdemens er et meget viktig område hvor det trengs større fokus og økt kunnskap om hva som

er gode tjenester. Et samarbeid mellom de nordiske land vil være med på å heve oppmerksomheten og styrke arbeidet i å finne fram til gode løsninger. Økt levealder i befolkningen gir utsikter til at omfanget vil øke fordi sykdommen opptrer hyppigere i de eldste aldersgruppene.

Demens er et fagområde som har politisk prioritet. Det store antallet av demente i befolkningen gjør at alle deler av helsetjenesten må forholde seg til dette. Det trengs mer kunnskap på områder som utredning og behandling og hvordan vi tilrettelegger og utvikler gode tjenester for demente både i sykehus og i pleie- og omsorgstjenesten. I Nordisk Råds sosialpolitiske komité (EK-S) i Rovaniemi 8.–9. november 2001 ble det vedtatt at demens skulle være et satsningsområde. Det ble ved avslutning av dette møtet drøftet behov for å diskutere dette nærmere og prioritere satsningsområder innen fagfeltet. I egenskap av sitt formannskap i det nordiske samarbeidet tok Norge initiativ til et planleggingsmøte, som fant sted på Nordiska Hälsovårdshögskolan i Göteborg 22. mai. Det ble her enighet om å igangsette et tre-årig nordisk samarbeidsprosjekt. Det overordnede målet for samarbeidet skal være kvalitetsutvikling. Prosjektets formål skal være å utvikle en felles nordisk satsing på forebygging, diagnostisering, behandling, pleie og omsorg for demente, og å utvikle et nordisk nettverk for utdanning av personell og overføring av oppdatert kunnskap (Best Practise).

Ministerrådet mener at rekommandasjonen kan avskrives.

*Rekommandasjon 30/2000/Velferd**Narkotikabekjemping*

Nordisk Råd ber i denne rekommandasjonen de nordiske lands regjeringer om å identifisere innsatsene mot narkotika, og å prioritere det forebyggende arbeidet for å forhindre spredningen av narkotikamisbruk i Norden og spredningen av narkotika til og mellom de nordiske landene.

I de nordiske landene er narkotikapolitikken en del av den helhetlige velferdspolitikken. Forebyggende arbeid prioriteres bl.a. innenfor skolesystemet. Til tross for ulikheter i narkotikapolitikken mellom de nordiske land og forskjeller i misbrukets omfang og form, eksisterer en grunnleggende enighet om det syn at narkotikamisbruk og dets følger skal bekjempes.

Tilgangen på narkotika øker i Norden, og EK-NARK følger denne utviklingen aktivt. Det samarbeides både på strategisk og operativt nivå, bl.a. gjennom det nordiske politi- og tollsamarbeidet

(PTN), for å bekjempe narkotikahandel og kriminalitet.

Rekommandasjon 31/2000/Velferd

Innsatser mot narkotika

Nordisk Råd ber i rekommandasjonen Nordisk Ministerråd om å fremskaffe en kvalifisert, faglig vurdering av erfaringer og resultater av de seneste års innsatser mot narkotika i de nordiske land, med vekt på sterke og svake sider ved disse innsatser sett i lys av narkotikasituasjonen som den ser ut og kan forutses i dag.

Sosialdepartementet skal bemerke at den nordiske nemnden for alkohol- og narkotikaforskning (NAD), på anmodning fra EK-NARK har foretatt en utredning av de seneste års utvikling i narkotikasmisbruket i Norden. I begynnelsen av 2002 utgav NAD publikasjonen «Bruk, missbruk, marked og reaksjoner». Publikasjonen inneholder en gjennomgang av erfaringer og resultater av de seneste års innsatser mot narkotika i de nordiske landene (1995–2000). Rapporten gir en oversikt over det tunge narkotikamisbruket i landene, samt over det nordiske narkotikamarkedet. Videre beskriver rapporten tiltaksapparatet og forebyggingsstrategiene i Norden. I tillegg beskriver den endringer i rettstilstand og rettspraksis, før den avslutningsvis beskriver utviklingstendensene i det internasjonale narkotikasamarbeidet og problemene i Nordens nærområder.

Fra norsk side skal det videre bemerkes at Regjeringen har satt ned en forskerkommisjon som skal oppsummere eksisterende kunnskap på rusmiddelområdet, se på behovet for ytterligere forskning og peke på rusmiddelpolitiske dilemmaer og valgmuligheter i årene som kommer.

Rekommandasjon 4/2001/Velferd

Om narkotikahandelen

Nordisk Råd har bedt Nordisk Ministerråd om å utforme en felles nordisk strategi, samordne nordiske innsatser mot hvitvasking av penger, samle kunnskap om narkotikabransjen som en fare for demokratiet i Norden og dets nærområder, og utforme en felles strategi for innsatser.

Straffeekspertgruppen under embetsmannskomiteén for justissektoren har fått i oppgave å vurdere de nordiske lands innsatser mot hvitvasking av penger gjennom de seneste år, og betydningen for å bekjempe forskjellige former for kriminalitet. Når resultatene av straffeekspertgruppens arbeid foreligger, vil de bli forelagt EK-NARK for videre behandling.

EK-NARK har gått i gang med å revidere narkotikasektorens nærområdestrategi. Strategien vil bli presentert så snart den er godkjent av MR-NARK.

Videre skal også det nordiske samarbeidet mellom politi- og tollvesen nevnes (PTN-samarbeidet). Samarbeidet er kommet i stand med det siktemål å bekjempe grov kriminalitet, først og fremst grov narkotikahandel.

Rekommandasjon 8/2001 om Det nordiske miljøhandlingsprogram 2001–2004

I Nordisk Råds rekommandasjon 8/2001 om det nordiske miljøhandlingsprogram 2001–2004 anbefales Nordisk Ministerråd å føre inn ressurseffektivisering og atomsikkerhet som innsatsområder i miljøhandlingsprogrammet. Videre anbefales Ministerrådet å prioritere følgende saker i sitt arbeid i 2002:

- Miljøregnskap for energi, etablering av et system for prissetting av miljøkostnader ved produksjon av elektrisitet, prosjekt for å prøve Kyotomekanismene i Østersjøregionen.
- Miljø sikkerhet i hav og kystområder, bl.a. med tanke på å motvirke oljeforurensning.
- Utslipp av radioaktivt avfall til hav og luft fra Sellafield m.fl., utslipp av radioaktivt avfall til hav og vassdrag fra brukt atombrensel, spesielt i Russland.
- Årlig rapportering om utviklingen i Russland med tanke på import av brukt atomavfall samt om utviklingen i Sellafield.
- Styrke nordisk innflytelse i internasjonale forhandlinger og prosesser vedrørende matvaretrygghet og dyrebeskyttelse.

I sin besvarelse av rekommandasjonen viser Nordisk Ministerråd til noen av rekommandasjonens koblinger mellom den nordiske strategien for bærekraftig utvikling og miljøhandlingsprogrammet, og presiserer at miljøhandlingsprogrammet kun skal implementere de deler av strategien som miljøsektoren er ansvarlig for i det nordiske samarbeidet. Ministerrådet anbefaler derfor Nordisk Råd å overveie å avskrive de deler av rekommandasjonen som miljøsektoren ikke er ansvarlig for, med tanke på at disse burde være tatt med i rekommandasjon 9/2001 om strategien for bærekraftig utvikling.

Videre meddeler Ministerrådet at ressurseffektivisering er tatt med som et innsatsområde i miljøhandlingsprogrammets kapittel om produktorientert miljøstrategi (POMS), og at flere grupper arbeider med ulike deler av dette emnet. Spørsmål

let om atomsikkerhet har ikke blitt tatt eksplisitt med i miljøhandlingsprogrammet, fordi dette temaet ikke ligger spesifikt under de nordiske miljøverndepartementenes ansvarsområde. Miljøvernministrene behandler imidlertid spørsmål relatert til denne problematikken gjennom sine diskusjoner på ministermøtene. Videre har de nordiske finansieringsinstitusjonene NEFCO og NIB engasjert seg i atomsikkerhetsprosjekter, spesielt i Russland.

Ministerrådet meddeler at energisektoren er ansvarlig for spørsmål relatert til miljøregnskap for energi og prissetting av energi. De nordiske energi- og miljøvernministrene sluttet seg høsten 2000 til forslaget om etablering av en Testing Ground for Østersjøregionen for utprøving av Kyotomekanismene. Arbeidet med etablering av en Testing Ground har fått nytt momentum etter Marrakech-møtet i 2001. Det vises til omtalen av rekommandasjon 17/1999 for en nærmere beskrivelse av dette arbeidet.

Videre meddeler Ministerrådet at miljøsektoren arbeider aktivt med miljøsikkerhet i hav og kystområder gjennom flere konkrete prosjekter. Det nordiske samarbeidet innenfor Hav- og luftgruppen er først og fremst rettet inn mot å utnytte EU-arbeidet, regionale konvensjoner og handlingsplaner for å bidra til en best mulig miljøtilstand på hav- og luftområdet i Norden og dets nærområder. En del av midlene fra den nordiske Hav- og luftgruppen går til driften av sekretariatet for København-avtalen, som er en nordisk avtale fra 1993 om felles innsats og samarbeid i forbindelse med forurensningskatastrofer som forårsakes av olje og andre skadelige stoffer i de nordiske havområdene. På Nordsjøkonferansen i Bergen 20.–21. mars i år var både oljeforurensning og radioaktiv forurensning av Nordsjøen blant temaene. Når det gjelder utslipp av radioaktive stoffer til havet, var det enighet om at fortsatte reduksjoner er nødvendige for å implementere OSPARs utslippsstrategi, og at framdriften skal evalueres på OSPARs ministermøte i 2003. Nordsjøstatene ble videre oppfordret til å redusere risikoen for uhellsutslipp fra nukleære anlegg, og å evaluere andre alternativer for håndtering av brukt kjernebrensel når de nåværende reprosesseringskontrakter er utløpt.

Ministrene ble enige om en rekke initiativer for å redusere miljøpåvirkninger fra skipsfart. Ministerdeklarasjonen fra Nordsjøkonferansen omfatter blant annet en oppfordring om å redusere forurensningsfaren knyttet til transport av radioaktivt materiale, blant annet ved å arbeide for å styrke regelverket for denne typen transporter. Ministrene ble enige om å sette sjøtransport av radioaktivt ma-

teriale på dagsorden for konferansen om miljøeffekter av skipsfart som skal holdes i Sverige senest i år 2006. Formannen i 2002 for Ministerrådet for miljø, miljøvernminister Børge Brende, holdt et innlegg om havmiljøspørsmål på et møte med Nordisk Råds miljø- og naturessursutvalg i Oslo den 29. januar i år.

I besvarelsen av rekommandasjonen meddeler Ministerrådet at de nordiske miljøministrene ved flere anledninger har tatt kontakt med britiske myndigheter vedrørende utslippene fra Sellafield. Kravet fra de nordiske miljøvernministrene er at utslippene av technetium-99 umiddelbart skal reduseres til under 10 TBq/år. Den nåværende utslippsgrensen er på 90 TBq årlig. Den 21. august 2001 sendte ministrene et felles brev til sin britiske kollega, miljøminister Michael Meacher. I tilknytning til EUs miljørådsmøte den 29. oktober 2001, hadde de nordiske miljøministrene et møte med Margaret Mary Becket (Minister for Environment, Food and Rural Affairs) og miljøvernminister Michael Meacher om Sellafield-utslippene. Saken ble også diskutert av de nordiske miljøministrene på deres møte den 30. oktober 2001 og det ble avholdt en felles pressekonferanse om saken. Miljøministrene har fått god drahjelp fra Nordisk Råd, bl.a. gjennom det brevet Nordisk Råds presidium sendte til den britiske regjering i forbindelse med sesjonen i 2001.

Utslippene fra Sellafield og transport av radioaktivt materiale langs kysten er høyt prioritert fra norsk side under formannskapet. Miljøvernministeren har hatt en rekke møter med britiske ministre om Sellafieldsaken, og han har også besøkt Sellafieldanlegget. Det er videre gjort flere skriftlige henvendelser om saken, og etablert en bilateral dialog på embetsplan med britiske miljømyndigheter. Saken ble også tatt opp bilateralt med den britiske miljøvernministeren under Nordsjøkonferansen i Bergen. Videre er saken tatt opp mellom de norske og britiske utenriks- og helseministrene. 21 mai 2002 hadde statsminister Bondevik et møte med sin britiske kollega Tony Blair der Sellafield sto på dagsordenen. Det felles nordiske kravet om stans i technetium-utslippene er fra norsk side således det siste året fremmet gjentatte ganger overfor den britiske regjering.

På sitt møte den 20. august 2001, hadde de nordiske miljøministrene en lengre diskusjon om utviklingen i Russland og samarbeidet med Russland. Ministrene var enige om at det er meget viktig både politisk og økonomisk å samarbeide og støtte forbedringen av miljøtilstanden i Russland, både gjennom bilateralt samarbeid og i internasjonal sammenheng. I forbindelse med møtet, som

ble holdt «back-to-back» med Barentsrådets ministtermøte, kom de nordiske ministrene med en uttalelse hvor de uttrykte sin bekymring for planene om import av radioaktivt avfall til Russland.

Når det gjelder rapportering om utviklingen i Russland samt Sellafield, meddeler Ministerrådet at en slik rapportering kan skje i forbindelse med muntlige innlegg under sesjonen eller ved at Nordisk Råd inviterer Nordisk Ministerråd til å redegjøre for å diskutere ønskede tema.

I besvarelsen meddeler Ministerrådet at matvaretrygghet ikke faller inn under miljøsektorens ansvarsområde. De ansvarlige sektorer er jord- og skogbrukssektoren, fiskerisektoren og næringsmiddelsektoren, og det ble på et felles ministtermøte i juni 2001 besluttet å etablere et nytt felles ministerråd med ansvar for matvarespørsmål. Det ble nedsatt en nordisk prosjektgruppe med representanter fra jord- og skogbruksektoren, fiskerisektoren, næringsmiddelsektoren, konsumentsektoren og miljøsektoren, for å utarbeide en nordisk handlingsplan for økt matvaretrygghet. Beskyttelse av plante- og dyrearter er omfattet av miljøhandlingsprogrammets kapittel om biologisk mangfold og genetiske ressurser. Flere prosjekter er igangsatt for å følge opp de konkrete målsettingene i miljøhandlingsprogrammet innen dette området. Det Nordiske Genressursrådet (NGR), som ble etablert som et rådgivende organ for Ministerrådet i 2001, har til formål å utgjøre et forum for strategisk diskusjon i spørsmål knyttet til genressurser. Både miljø- og landbruksmyndighetene er representert og det er aktuelt å inkludere også andre sektorer, bl.a. fiskerisektoren, i arbeidet. NGR fungerer som forum for samordning og informasjonsutveksling i nasjonale og internasjonale spørsmål og utveksler synspunkter om nasjonale og nordiske posisjoner i forkant av relevante internasjonale møter.

Økt fokus på hvordan nordisk samhandling og initiativ kan styrke arbeidet på havmiljøområdet er høyt prioritert under det norske formannskapet. Utover de tradisjonelle havmiljøspørsmål knyttet til forurensningsbekjempelse og bevaring av biologisk mangfold gjelder dette også spørsmål om kystsoneforvaltning og integrering av marine og ferskvannsrelaterte spørsmål. Miljøsektoren arrangerte i samarbeid med fiskerisektoren en tverrsektoriell nordisk konferanse om bærekraftig havmiljøforvaltning og kystkultur i september 2002. I Norge ble det 15. mars i år lagt fram en stortingsmelding om en helhetlig havmiljøpolitikk. I meldingen foreslås det å utarbeide en helhetlig forvaltningsplan for Barentshavet der hensynet til miljø, fiskeri, petroleumsvirksomhet og sjøtransport skal vurderes samlet. Videre foreslås det bl.a. å styrke

kontrollen og overvåkingen av skipstrafikken langs kysten, å endre organiseringen av oljevernberedskapen, og at det settes fokus på oljeutvinningen offshore.

Rekommandasjon 9/2001 om Bærekraftig utvikling – En ny kurs for Norden

I Nordisk Råds rekommandasjon 9/2001 om Bærekraftig utvikling – en ny kurs for Norden, anbefales nordiske lands regjeringer og Nordisk Ministerråd å:

- Virke for at Kyotoprotokollen trer i kraft før FNs toppmøte i Johannesburg høsten 2002.
- Gjennomføre prosjekter for utprøving av Kyotomekanismene i Østersjøregionen.
- Ta initiativ til tiltak på internasjonalt plan for å bistå utviklingslandene i å møte klimaproblemer.
- Virke for at de indikatorer som utvikles på internasjonalt plan for å måle bærekraftig utvikling tar hensyn til sosiale faktorer såvel som økonomiske og miljømessige faktorer.
- Videreføre innsatsene på nasjonalt og nordisk nivå angående reduksjons- og effektiviseringsmålene faktor 4 og faktor 10, bærekraftige produksjons- og forbruksmønstre og livsløpsanalyser m.m.
- Initiere forskning og utvikling angående teknologi for hydrogen som framtidig energibærer.

I sin besvarelse av rekommandasjonen meddeler regjeringene i de nordiske land og Nordisk Ministerråd at klimaforhandlingene i Marrakech i november 2001 resulterte i enighet om regelverket for gjennomføring av Kyotoprotokollen og at de nødvendige avklaringer dermed er gjort for at avtalen kan ratifiseres og tre i kraft. Protokollen trer i kraft nitti dager etter at minst 55 land, herunder industriland som representerer minst 55% av CO₂-utslippene i 1990, har ratifisert protokollen. Per 1. august 2002 var protokollen ratifisert av 77 land, hvorav 23 er industriland som til sammen sto for 36% av vedlegg I-landenes utslipp i 1990. De nordiske land har alle ratifisert protokollen. Island ratifiserte den 23. mai og Norge den 30. mai, mens Danmark, Finland og Sverige ratifiserte sammen med øvrige medlemsland i EU og Det europeiske fellesskap den 31. mai 2002. På grunn av 90-dagers regelen, ville ikke protokollen tre i kraft til Johannesburg-møtet ettersom ikke tilstrekkelig mange parter med utslippsforpliktelser hadde deponert sine ratifikasjonsdokument innen 6. juni.

Videre meddeles det at de nordiske energi- og miljøvernministrene høsten 2000 sluttet seg til for-

slaget om etablering av en Testing Ground for Østersjøregionen for utprøving av Kyotomekanismene og at arbeidet med etablering av en Testing Ground har fått nytt momentum etter Marrakech-møtet i 2001. Det vises til omtalen av rekommandasjon 17/1999 for en nærmere beskrivelse av dette arbeidet.

I besvarelsen meddeles det at det på den gjenopptatte sjette Partskonferansen i Bonn i juli 2001 ble oppnådd politisk enighet om en omfattende finansieringspakke som skal bistå utviklingslandene i å møte klimaproblemene. Pakken ble formelt vedtatt på den sjuende partskonferanse i Marrakech i november 2001. Industrilandene forpliktet seg blant annet til å øke sin klimabistand, herunder ved en økning av Den globale miljøfasilitetens (GEF) kapital i de pågående påfyllingsforhandlinger. Videre ble det enighet om opprettelse av tre nye fond som skal administreres av GEF. Under møtet i Bonn avga Norge, EU, Canada, Island, New Zealand og Sveits en politisk erklæring hvor disse erkjente behovet for forutsigbar og adekvat finansiering for å bistå utviklingslandene på klimaområdet. Erklæringen ga løfte om årlig finansiell støtte til utviklingsland som er parter til konvensjonen på 410 millioner amerikanske dollar innen 2005.

Videre meddeles det at den tverrsektorielle gruppen som er nedsatt under samarbeidsministrene for å følge opp strategien for bærekraftig utvikling, bl.a. har som oppgave å utvikle indikatorer som kan brukes som et instrument for rapportering av fremskritt i forhold til bærekraftig utvikling. Et nordisk indikatorsett for bærekraftig utvikling kan i stor grad ta utgangspunkt i internasjonale indikatorsett som utvikles for eksempel i EU, OECD og FN, og vil omfatte så vel miljømessige, økonomiske og sosiale faktorer. Det vil kunne anvendes av de nordiske land til å påvirke utviklingen av indikatorer internasjonalt i det omfang de nordiske indikatorene går lengre enn disse, i henhold til det såkalte «løftestangprinsippet».

I besvarelsen meddeles det at flere grupper i Ministerrådet arbeider med ulike deler av emnet ressurseffektivitet, bl.a. den tverrsektorielle gruppen mellom miljø, konsument og næring om integrert produktpolitikk (IPP-gruppen). Gruppens overordnede mål er å arbeide for å minske de negative effektene på miljø og helse av produksjonen og forbruket av varer og tjenester i hele livsløpet, samt å fremme effektiv anvendelse av ressurser. Ministerrådet gjennomførte i 1999 en studie av faktor 4/faktor 10 i de nordiske landene. Formålet med studien var å gi svar på om det er mulig å øke miljøeffektiviteten med faktor 4/10 i ulike økono-

miske sektorer i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Studien konkluderte med at det er viktig å implementere strategier for å øke miljøeffektiviteten og faktor 4/10 mål. Det ble imidlertid stilt spørsmål ved om faktor 4/10 er relevante som generelle mål. Miljøproblemene har ulik karakter, og relevant faktor for økt miljøeffektivitet vil variere avhengig av miljøproblem, for eksempel for miljøfarlige kjemikalier, klima osv.

Videre meddeles det at Nordisk energiforskning (NEFP) ble etablert som en nordisk institusjon under Nordisk Ministerråd i 2000, og tok som sin hovedaktivitet opp i seg virksomheten i det tidligere Nordisk energiforskningsprogram. NEFP skal langsiktig bidra til kunnskapsbaserte forutsetninger for en kostnadseffektiv reduksjon av energibruken og utvikling av nye fornybare energikilder og miljøvennlig energiteknologi. Dette skal skje gjennom å styrke grunnkompetansen ved universitet og høyskoler og andre forskningsinstitusjoner, samt gjennom å skape velfungerende forskernetverk mellom de nordiske landene. I et fremtidig energisystem vil hydrogen kunne spille en sentral rolle, bl.a. pga. hydrogenets store miljøfordeler. Hydrogen til energiformål kan representere to typer funksjoner: Energilager og/eller energibærer. Hydrogen er spesielt interessant når det kan produseres fra fornybare energikilder (sol, vind) for eksempel ved elektrolyse av vann. Da får man mulighet til å «samle opp» (lagre) disse tilfeldige energikildene, noe som vil være et viktig fremskritt. Den «nest beste» løsningen er å produsere hydrogenet fra fossile energibærere med utskillelse og håndtering av CO₂.

Under det norske formannskapet i det nordiske regjeringssamarbeidet er oppfølgingen av den nordiske strategien for bærekraftig utvikling høyest prioritert. Et viktig innsatsområde er havmiljø og kystkultur, og i september 2002 avholdes en nordisk konferanse om dette temaet. Videre er det under formannskapet igangsatt et Nordisk Millennium Ecosystem Assessment (MA) som en del av et globalt utredningsprosjekt som har til formål å vise hvilken verdiskapning naturen selv står for. Andre viktige innsatsområder under formannskapet er økt satsing på kulturmiljøarbeid samt arbeidet for å etablere et forsøksområde i Østersjøregionen for utprøving av de fleksible mekanismene under Kyotoprotokollen. Strategien utgjorde et felles nordisk bidrag til FNs toppmøte om bærekraftig utvikling i Johannesburg i september 2002. Den første rapportering på oppfølgingen av strategien, herunder arbeidet med indikatorer, finner sted i forbindelse med Nordisk Råds sesjon i oktober 2002.

Rekommandasjon 21/2001: Kvinne- og barnehandel.

Nordisk Råd anbefaler de nordiske regjeringene:

1. om å i fellesskap å følge opp nåværende lovstiftning mot kvinne- og barnehandel, og i den sammenhengen vurdere behovet for eventuelle lovendringer eller tiltak

De nordiske justisministrene besluttet i 2000 å be Embedsmandskomiteén for lovgivningsspørsmål om å utarbeide en oppdatert redegjørelse for innsatsen med handel mot kvinner i de nordiske landene. Den ble behandlet på det nordiske justisministermøtet i august i 2001. Her ble det blant annet besluttet at de nordiske og baltiske justisministrene i samarbeid med likestillingsministrene skal stå bak en felles nordisk-baltisk kampanje mot handel med kvinner i 2002. (se pkt.4)

2. om å i europeisk og i internasjonalt samarbeid intensivere arbeidet mot handel med kvinner

Våren 2001 oppnevnte Nordisk Ministerråd, EKJÄM, en arbeidsgruppe som fikk i oppdrag å vurdere situasjonen i de nordiske og de baltiske landene når det gjelder handel med kvinner og unge jenter for seksuell utnyttelse. Gruppens medlemmer representerer deltakerlandenes likestillingsansvarlige myndigheter. Implisitt i mandatet ligger dermed kravet om å ta utgangspunkt i et kjønnsperspektiv både for å forstå og vurdere denne formen for menneskehandel og i utarbeidelse av forslag til tiltak for å forebygge og bekjempe handel med kvinner. Her ligger en felles nordisk erkjennelse av at det vil være utilstrekkelig å ta utgangspunkt i et politifaglig og strafferettslig perspektiv for å bekjempe denne formen for kriminalitet. Kulturelle og strukturelle forhold som enten gjør kvinner og unge jenter utsatt for seksuell utnyttelse eller som skaper etterspørsel etter tjenester som gjør det lønnsomt å drive handel med mennesker for slik utnyttelse, må også legges til grunn for vurderinger og tiltak.

Arbeidsgruppen skulle kartlegge nasjonale og internasjonale tiltak, initiativ og prosjekter for å bekjempe og forebygge slik handel og på bakgrunn av en analyse foreslå felles nordiske tiltak som kan vedtas i de enkelte landene. Gruppen skulle også se på hvordan samarbeidet mellom myndighetene i Østersjøregionen kan forbedres for å forhindre handel med mennesker, særlig handel med kvinner og unge jenter til prostitusjon. I dag er gruppen integrert i den nordisk-baltiske arbeidsgruppen med medlemmer fra justis og likestillingssektoren

for å forberede og gjennomføre en felles kampanje mot handel med kvinner.

Norge deltar i et bredt europeisk samarbeid mot handel med kvinner gjennom Europarådet (Likestillingskomiteén). Europarådet utarbeidet i 1999 en rekommandasjon mot "Trafficking". Det er også utarbeidet en lovoversikt (1998) på området for Europarådets medlemsland. Temaet står fortsatt høyt på dagsorden.

Det norske Forsvaret har allerede innført en regel i bestemmelser om opptreden for forsvarers personell som av tjenestlige grunner oppholder seg i utlandet. Her heter det blant annet under punkt 4: «Norsk personell som tjenestegjør i utlandet plikter å (c) avstå fra kjøp av seksuelle tjenester, og (d) unnlate å motta gaver som er egnet til, eller av giveren er ment, å påvirke mottakerens tjenestlige handlinger eller som det ved reglement er forbudt å motta jfr. Tjenestemannslovens § 19.»

Norge har sommeren 2001 inngått en avtale med politienheten i EU, Europol. Euopols mandat er å styrke og effektivisere den samlede bekjempelse av alvorlig organisert kriminalitet hvor handel med mennesker inngår. Det betyr at norsk politi kan drive informasjonsutveksling med kolleger i EU-land.

Justisdepartementet etablerte høsten 2001 et nasjonalt prosjekt, CATCH, under Politidirektoratet, som skal etterforske og avsløre bakmenn i store og alvorlige saker knyttet til organisert kriminalitet. Handel med kvinner for seksuell utnyttelse er et aktuelt saksfelt.

Innenfor Østersjøsamarbeidet er en ekspertgruppe om handel med kvinner nedsatt under «Baltic Sea Task Force on Organized Crime», og har fått permanent status. Gruppen består av eksperter innenfor justis og politisektoren, samt Interpol og Europol. Ekspertene skal drøfte implementering av avtaler og beslutninger som tas under «Task Force». En viktig funksjon er å gjennomføre kartlegging av problemets omfang og substans, og å forberede og koordinere internasjonale tiltak knyttet til kunnskap om feltet. Det arbeides med å videreutvikle kartleggingssystemer og utvikle metoder og samarbeidsformer for informasjonsutveksling. Den skal også vurdere behov og metoder for kompetanseheving i politiet på dette feltet.

Nordisk Råd anbefaler videre Nordisk Ministerråd

3. å gi støtte til blant annet de frivillige organisasjonenes aktiviteter mot kvinne- og barnehandel

Det vises til punkt 4.

4. å medvirke til informasjon og kunnskapsspredning angående kvinne- og barnehandel

De nordiske og baltiske ministrene med ansvar for likestillingsspørsmål besluttet 15. juni 2001 å gjennomføre en koordinert informasjonskampanje mot handel med kvinner i de nordiske og baltiske landene i 2002. Det nordiske justisministermøtet 16. august 2001 besluttet å delta i likestillingsministrenes nordisk-baltiske kampanje.

Kampanjen skal bevisstgjøre allmennheten om denne formen for kriminalitet og den vanskelige situasjonen ofrene er i. Den skal omfatte opplysningsarbeid for å hjelpe ofrene og hindre at nye kvinner involveres i handel. Kampanjen skal øke bevisstheten og kunnskapen i institusjoner og organisasjoner som finansierer ulike samarbeidsprogram og prosjekter om behovet for å sikre arbeidsmuligheter for kvinner.

Det lages egne kampanjer i alle landene med utgangspunkt i den lokale situasjonen, og hvert land skal etablere en nasjonal arbeidsgruppe. En nordisk-baltisk planleggingskomité med representanter fra justis- og likestillingsdepartementene i de deltagende landene er nedsatt og hadde sitt første møte 21.–22. februar i Vilnius for å utarbeide en plan for kampanjen. Norge, som formannskapsland i NMR, leder arbeidsgruppen.

Innenfor denne paraplyen vil det bli utarbeidet informasjonsmaterieell og undervisningsinitiativ rettet mot ulike målgrupper. Det tas også sikte på å mobilisere og gi støtte til frivillige organisasjoners samarbeid med myndigheter for å utvikle et system for beskyttelse og bistand til ofre for handel med kvinner.

Kampanjen startet med et seminar i Tallin, Estland 29.–31. mai 2002, og avsluttes med et seminar i Riga, Latvia ultimo november 2002.

Rekommandasjon 23/2001 medborger Tiltak mot tvangsekteskap

Medlemsforslaget ble fremmet av den sosialdemokratiske gruppen i Nordisk Råd. Forslaget ble sendt på bred høring. Nordenutvalgets betenkning sier i punkt 6, sammenfatning og konklusjon:

»Høringssvarene viser en udbredt skepsis mod det mulige og ønskelige i en harmonisering af nordisk lovgivning, både fordi problemet stiller sig på forskellige måder i de enkelte lande og fordi det berører mange lovområder, som er langt fra ensartet udformet i alle nordiske lande.

Mange maner til forsigtighed, således at foranstaltninger mod tvangsekteskab ikke udvikler sig

til det modsatte af hvad man ønsker, ved at begrænse menneskerettigheder hos etniske minoriteter, eller have andre utilsigtede konsekvenser.

Der er generel støtte til informationsudveksling mellom de nordiske lande, som for eksempel kan kanaliseres igjennom en nordisk arbeidsgruppe. Information og udredninger om problemets karakter, om de metoder som bruges for at bekjempe det og om de retslige rammer og regler i de enkelte lande, kan bidrage til at sprede gode praktikker og føre til samordning mellom de nordiske lande.»

Nordenutvalget foreslo at Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

at snarest muligt, på baggrund af erfarings- og informasjonsudbytte udarbejde forslag om samordning af tiltak mod tvangsekteskap i de nordiske lande.

Rekommandasjonen om tvangsgifte er drøftet mellom statsråd Margareta Winberg og statsråd Laila Dåvøy. De to statsrådene tenker seg en oppfølging ved at likestillingsministerkonferansen drøfter et dokument der det legges opp til en rundebordsministerkonferanse om tvangsgifte høsten 2002.

Embetsmannskomiteén for likestilling drøftet i møte 12.–14. april en konferanse med de nordiske innvandrerkvinn-organisasjoner. Under dette punktet ble referert at Norge inviterer til et informasjonsutvekslingsseminar for de embetsmenn som arbeider med spørsmål vedrørende tvangsekteskap og hvor de ulike landenes erfaringer presenteres, herunder samarbeid med kvinner med minoritetsbakgrunn, samt drøfting av opplegget for rundebordskonferansen til høsten. Denne arrangeres høsten 2002, om likestilling for innvandrerkvinner og -menn, herunder om tvangsekteskap. Med bakgrunn i disse drøftelsene vil en kunne utarbeide forslag til samordning av tiltak mot tvangsekteskap i de nordiske land.

Rekommandasjon 24/2001 angående Sikker fødevarermerkning og vareinformation i Norden

Norge innførte den 5. juli 2002 en merkeordning for beskyttelse av produktbetegnelser, med utgangspunkt i EUs tilsvarende ordning. Ordningen lovbeskytter produktbetegnelser på landbruksbaserte næringsmidler med en spesiell opprinnelse, geografisk tilknytning eller tradisjonelt særpreg. Produktets nærmere spesifikasjoner angis i en produktforskrift og de produktene som har en beskyttet betegnelse kan merkes med et spesielt merke som angir dette. Ved å velge de merkede produktene, vil forbrukerne dermed være sikret at

disse produktene oppfyller visse krav om geografisk tilknytning eller produksjonsmåte.

Den 1. november iverksettes en ordning med obligatorisk merking av opprinnelsesland for uemballert frisk frukt, bær, grønnsaker og poteter.

*Rekommandasjon 29/2001 angående
Internasjonale avtaler om handel og transport av
levende dyr*

Til rekommandasjonens andre del vil landbruksdepartementet vise til at Norges generelle holdning er at man må utnytte de muligheter som ligger i det harmoniserte EØS-regelverket for å fastsette strengere nasjonale bestemmelser. Norge har også benyttet den muligheten som ligger i transportdirektivene til å kunne gi strengere nasjonale bestemmelser om innenlands slaktedyrtransport.

*Rekommandasjon 30/2001/Presidiet:
Konfliktforebygging og sivil krisehåndtering*

Nordisk Råd vedtok høsten 2001 en rekommandasjon til de nordiske lands regjeringer om å styrke arbeidet med sivil krisehåndtering og konfliktforebygging. Regjeringene anmodes om å styrke og utvikle FN's overordnede rolle når det gjelder sivil krisehåndtering og konfliktforebygging, å samarbeide om å styrke OSSEs krisehåndteringsevne (REACT), å opprettholde fremdriften i arbeidet med å utvikle konfliktforebygging og sivil krisehåndtering i EU, herunder gjennom samarbeid med ikke-medlemsland, og å støtte arbeidet med sivil beredskap i NATO/PfP i retning av et utvidet sikkerhetsbegrep og sivil krisehåndtering. Regjeringene anmodes om å arbeide for ansvarsfordeling og samsyn mellom ulike internasjonale organisasjoner, å støtte opp om frivillige organisasjoners muligheter til å delta i konfliktforebygging og sivil krisehåndtering og generelt støtte forskning og kompetansebygging på området. Regjeringene oppfordres til å etablere en fast nordisk ordning for ministre og høyere embetsmenn for samråd og utvikling av samarbeidsinitiativ når det gjelder konfliktforebygging og sivil krisehåndtering, til å nedsette en nordisk arbeidsgruppe for å undersøke nærmere mulighetene for samordning av innsatsen for konfliktforebygging, og til å nedsette en arbeidsgruppe som kan utrede mulighetene og forutsetningene for å etablere en nordisk sivil hurtigreaksjonsevne.

I sine hovedtrekk er rekommandasjonen fra Nordisk Råd helt i tråd med de målsetninger som ligger til grunn for alle de nordiske lands arbeid med disse spørsmålene, jfr. også programmet for

det norske formannskapet i Nordisk Ministerråd. Mange av anbefalingene er således ivare tatt gjennom pågående politiske prosesser. Generelt er det imidlertid slik at de nordiske lands ulike institusjonelle tilknytning til NATO og EU vil legge begrensninger på mulighetene for å fremme felles nordiske initiativer, i alle fall formelt sett. Således utarbeider f.eks. EU i økende grad felles posisjoner i andre internasjonale fora, som OSSE og FN.

Når det gjelder de enkelte punkter i rekommandasjonen, kan følgende fremheves: Det nordiske samarbeidet i FN ivaretas gjennom gjensidig informasjonsutveksling og ukentlige konsultasjoner på ambassadørnivå. De nordiske land har i mange spørsmål sammenfallende syn og har stor nytte av dette uformelle samarbeidet, selv om muligheten for felles initiativer på nordisk basis i dag er begrenset av hensyn til EU-landenes felles posisjoner. Når det gjelder konfliktforebygging spesielt, har de nordiske land bidratt til UNDPs fond for konfliktforebygging for å styrke organisasjonens arbeid på dette området.

Alle de nordiske land er aktive deltakere i OSSEs operative virksomhet gjennom konkrete personellbidrag som kanaliseres gjennom OSSEs REACT-system. De nordiske land har bidratt til å videreutvikle REACT og til å gjøre dette til et prioritert område innenfor OSSE-systemet.

De nordiske land har lagt stor vekt på å utvikle EUs evne til sivil krisehåndtering som et element i den felles europeiske sikkerhets- og forsvarspolitikken (ESDP). De nordiske land har understreket at arbeidet med å etablere en felles europeisk krisehåndteringsevne ikke vil gå på bekostning av landenes deltakelse i internasjonale operasjoner i FN-regi. EU tar da også sikte på å kunne anvende ESDP til å gi felles europeiske bidrag til FN-operasjoner. Under det svenske EU-formannskapet våren 2001 ble det vedtatt en handlingsplan for konfliktforebygging. Denne vil bli fulgt opp av det danske EU-formannskapet høsten 2002.

Fra norsk side har vi lagt stor vekt på å bidra til EUs utvikling av en selvstendig europeisk krisehåndteringsevne. Norge har oppnådd gode deltakerordninger i EUs sikkerhets- og forsvarspolitik, blant annet som følge av påtrykk fra de nordiske EU-medlemsland, og vil bidra til EUs første krisehåndteringsoperasjon når EU overtar ansvaret for FN's politioperasjon i Bosnia i januar 2003. EUs mål er innen 2003 å utvikle en sivil innsatsevne som omfatter politi, personell fra de øvrige ledd av rettskjedene (domstoler, påtalemyndighet, fengselsvesen), eksperter innen menneskerettigheter og sivil administrasjon, samt redningsmannskaper. Fra norsk side har vi innmeldt 80 politifolk,

dvs. 1 prosent av våre samlede politistyrker, for fremtidige EU-ledede operasjoner. Man tar også sikte på å kunne bidra innenfor de øvrige personellkategoriene. Vilåårene for slik deltagelse er ikke avklart i dag og kan blant annet avhenge av hvordan ansvaret for bredere sivil innsats plasseres i EU-systemet. EUs militære operasjoner og politiinnsatser håndteres av Rådssekretariatet, mens mer langsiktig sivil bistand administreres av Kommisjonen.

Norge og de øvrige nordiske land har ligget langt fremme for å utvikle NATOs arbeid for sivil beredskap, ikke minst når det gjelder å legge et moderne sikkerhetsbegrep til grunn som også omfatter sivil krisehåndtering. I 2002 har man spesielt lagt vekt på arbeidet med å bedre Alliansens beredskap mot angrep med masseødeleggelsesvåpen. Norge har også tatt til orde for at partnerlandene involveres i størst mulig grad i dette arbeidet, noe som også har blitt støttet av Sverige og Finland gjennom deres aktive engasjement.

Det har vært et generelt siktemål både for Norge og de andre nordiske land å få til en best mulig koordinering mellom NATO og andre internasjonale organisasjoner som FN, OSSE og EU innen humanitære operasjoner og katastrofeberedskap. Ressurshensyn og de nordiske lands ulike sikkerhetspolitiske forankring tilsier da også dette. Et praktisk eksempel er arbeidet for å sikre nært samarbeid og praktisk operativt samarbeid mellom EU og NATO på krisehåndteringsområdet, herunder når det gjelder mulig EU-overtagelse av NATO-operasjon i Makedonia.

Når det gjelder involvering av frivillige organisasjoner, forskningsmiljøer og praktisk samarbeid på arbeidsnivå, er et viktig forum det uformelle samarbeid som siden høsten 2000 er utviklet mellom de nordiske land og Tyskland, og som også er kommet til å omfatte de baltiske land og Polen. Dette er et uformelt nettverk av myndighetsrepresentanter, NGOer og relevante forskningsinstitusjoner. Et hovedtema har vært politisamarbeid i internasjonale fredsoperasjoner, et annet andre sivile innsatsstyrker i fredsoperasjoner. Dette vil også være tema når Norge står ansvarlig for gjennomføringen av seminaret høsten 2002.

Rekommandasjonen om å etablere en separat samarbeidsordning om sivil krisehåndtering og konflikthforebygging på ministernivå eller høyere embedsmannsnivå har ikke vunnet særlig oppslutning. Nyttten av slikt samarbeid er åpenbar, men synes mest hensiktsmessig ivarettatt ved å ta disse spørsmålene inn i dagsordenen for de vanlige minister- og embedsmannsmøter, noe som da også gjøres jevnlig. Så langt har det ikke vært ønske om

å etablere en felles nordisk innsatsstyrke på det sivile området. Alle de nordiske land arbeider nå med å utvikle sine ressurser på dette området, og det er enighet om fortløpende å vurdere muligheten for ytterligere konkret, men uformelt, nordisk samarbeid på disse områdene.

Rekommandasjon 45/2001 om Nordisk forvaltningsstrategi om rovdyr

I Nordisk Råds rekommandasjon 45/2001 om Nordisk forvaltningsstrategi om rovdyr anbefales Nordisk Ministerråd å utarbeide et forslag til en felles forvaltningsstrategi for å bidra til langsiktig livskraftige rovdyrstammer.

I sin besvarelse av rekommandasjonen meddeler Nordisk Ministerråd at det både er fellestrekk og ulikheter ved Finlands, Sveriges og Norges internasjonale forpliktelser når det gjelder forvaltningen av de store rovdirene. Bare Finland og Sverige er bundet av EUs habitatdirektiv. Et fellestrekk er at alle tre land har ratifisert Konvensjonen om biologisk mangfold. Videre har alle tre land ratifisert Bern-konvensjonen, der bjørn, jerv og ulv er oppført i Vedlegg II, mens gaupe er oppført i Vedlegg III. Norge og Sverige har ikke gjort noen reservasjoner for disse artene og er dermed forpliktet til å følge opp konvensjonens bestemmelser. Derimot har Finland reservert seg når det gjelder ulv.

Videre meddeler Ministerrådet at det under Bern-konvensjonen er gitt flere rekommandasjoner som har betydning for partslandenes forvaltning av store rovdyr. I rekommandasjon nr. 43 (1995) blir Norge, Sverige, Sør-Spania og Alperegionen spesielt oppfordret til å vurdere å sette i verk tiltak for å bygge opp igjen de enkelte landenes ulvebestander. En tilsvarende oppfordring blir rettet til Norge, Sverige og Finland når det gjelder jerv. Videre blir Norge blant flere andre land bedt om å kartlegge om det er nødvendig med slike tiltak også for bjørn. I rekommandasjon nr. 74 (1999) blir de kontraherende parter anbefalt å utarbeide og iverksette nasjonale aksjonsplaner for de store rovviltartene i tråd med aksjonsplanene presentert av Large Carnivore Initiative for Europe. I rekommandasjon nr. 82 (2000) vises det til ulven i Sør-Fennoskandia, og det anbefales at Norge og Sverige fortsetter sin eksisterende politikk som tar sikte på å opprettholde sør på den Skandinaviske halvøy en levedyktig ulvebestand som deles mellom de to statene, samtidig som man minimaliserer konflikter med sauehold og tradisjonell reindrift. Under Bern-konvensjonen er det etablert en ekspertgruppe for store rovdyr («Group of Experts on Large

Carnivores»). Denne gruppens mandat er bl.a. å foreslå bevaringstiltak for å sikre levedyktige bestander av store rovdyr i tråd med artikkel 2 i konvensjonen og foreslå metoder for å minimalisere konflikter.

Ministerrådet meddeler at både Konvensjonen om biologisk mangfold og Bern-konvensjonen har bestemmelser om samarbeid over landegrensene. Siden bjørn, jerv, ulv og gaupe er utbredt både i Norge, Sverige og Finland, er det naturlig at disse landene har et nært samarbeid om forvaltningen av disse artene. Det er likevel et grunnleggende prinsipp at de enkelte partslandene er ansvarlige for å innfri sine egne forpliktelser i forhold til konvensjonene. De enkelte land må derfor fatte sine egne avgjørelser for å sikre at artene overlever innenfor landets grenser. Norge, Sverige og Finland har hver for seg vedtatt nasjonale målsettinger for forvaltningen som går ut på å sikre levedyktige bestander av alle de fire store rovviltartene. Dette danner et godt utgangspunkt for samarbeid. Samarbeidet mellom Norge, Sverige og Finland om de store rovdyrene er betydelig styrket i løpet av de

siste ti årene og omfatter nå, i tillegg til det ordinære arbeidet innenfor konvensjonene, samarbeid både mellom sentrale og regionale viltmyndigheter og samarbeid om forskning.

I besvarelsen påpeker Ministerrådet at en felles forvaltningsstrategi om rovdyr utarbeidet av Nordisk Ministerråd lett kan medføre dobbeltarbeid. Det vil være mer hensiktsmessig om Nordisk Ministerråd gjennom sine kontakter i de berørte landene følger den samarbeidsprosessen som allerede pågår. Den eksisterende samarbeidsprosessen er basert på at både Norge, Sverige og Finland ser det som viktig å videreføre og utvikle sitt samarbeid om de store rovdyrene. Nordisk Ministerråd anbefaler derfor at rekommandasjonen avskrives.

Fra norsk side anses det mest hensiktsmessig å videreføre og utvikle det allerede eksisterende samarbeidet om store rovdyr i Norden. I Norge har forholdet til Bern-konvensjonens forpliktelser vært gjenstand for drøfting i forbindelse med Stortingets behandling av St.meld. nr 35 (1996–97) Om rovviltforvaltning, jfr. Innst.S.nr. 301 (1996–97).

4 Nærområdene

4.1 Det nordiske regjeringssamarbeidet med Nærområdene

Nordisk Ministerråds nærområdesamarbeid omfatter de baltiske land og Nordvest-Russland, inklusive Kaliningrad. De overordnede målsettingene for samarbeidet med Nærområdene er å bidra til en sikker og stabil utvikling, styrke demokratiet, øke verdifelleskapet med Norden, samt medvirke til utviklingen av en markedsøkonomi og økt økonomisk samarbeid i regionen.

Innsatsen i Nærområdene baseres først og fremst på den reviderte nærområdestrategien «Nærmere Norden», som ble vedtatt av Nordisk Råd på sesjonen i 2001. Også formannskapene legger viktige føringer, i år Norge. Den reviderte nærområdestrategien tar utgangspunkt i de siste årenes tendenser i området. I Baltikum har utviklingen gått raskt, og aktivitetene fremstår i dag mer og mer som regulært myndighetssamarbeid. Utviklingen i Baltikum illustreres best av landenes stødige vei mot et snarlig EU-medlemskap, fullt ut støttet av de nordiske land.

Også utviklingen i Russland er positiv, men det vil i noen tid fremover være behov for å bidra til utvidet politisk, økonomisk og mellomfolkelig samarbeid. I forhold til utvidelsen av samarbeidet med Russland har Nordisk Ministerråd i første omgang lagt vekt på å etablere en aktiv dialog med russiske myndigheter og frivillige organisasjoner med utgangspunkt i de mange felles nordiske og russiske interesser. Dessuten har Ministerrådet allerede begynt forskyvningen av hovedtyngden av innsatsen fra de baltiske land til Nordvest-Russland. Det er også forventet at de baltiske land vil kunne bidra til det nordiske samarbeidet med Nordvest-Russland, og ikke minst har Russland og de baltiske land felles interesser i et lokalt, grenseregionalt samarbeid.

Nordisk Ministerråd vil også fortsette sine bestrøbelser for å få Russlands godkjennelse av Ministerrådets forslag til avtale om opprettelse av et nordisk informasjonspunkt i Kaliningrad. Det vil være av stor betydning for nordisk samarbeid å kunne bidra i forhold til de mange utfordringene Kaliningrad står ovenfor i årene som kommer. Dia-

logen mellom EU og Russland om Kaliningrads status i det nye Europa er også av betydning for eventuelle nordiske innsatser.

Den nordiske innsatsen i Nærområdene skal i størst mulig utstrekning styrke og komplettere de nordiske lands nasjonale innsatser. Norden skal også agere proaktivt og synlig som aktør i utviklingen og gjennomføringen av EUs handlingsplan for Den nordlige dimensjon.

Nordisk Ministerråd er ikke alene om sin ambisjon om å bidra til utviklingen i området. Foruten en rekke frivillige organisasjoner – som Nordisk Ministerråd bistår gjennom sin prosjektvirksomhet – er flere mellomstatlige aktører inne i bildet. Barentsrådet, Østersjørådet og Arktisk Råd er tre viktige regionale organisasjoner som Ministerrådet vil søke en tettere dialog med i årene som kommer. Ministerrådet vil legge vekt på å være en proaktiv og synlig aktør i området, og vil i den forbindelse vurdere å samfinansiere aktiviteter med de andre regionale, mellomstatlige aktørene. Høsten 2001 ble det avholdt et møte i Oslo mellom formannskapene i de fire regionale rådene, og man var enige om å videreføre dialogen.

Ministerrådets innsatser i Nærområdene defineres i treårige rammeprogram, og detaljene for virksomheten kommer til uttrykk i de årlige arbeidsprogrammene som også inneholder spesifiserte prosjektbeskrivelser. Dette systemet gir fleksibilitet, også til å ta høyde for de prioriteringene som kommer fra de årvisse nordiske formannskapsprogrammene. Russland og Baltikum fikk i 2002 for første gang anledning til å uttale seg om neste rammeprogram.

2003 blir det første budsjettåret i det nye rammeprogrammet (2003–05) for Nærområdene. Det nye rammeprogrammet vil være klart i løpet av høsten 2002, og tar høyde for en begynnende omlegging til hovedfokus på Nordvest-Russland. Prosjektmidlene reduseres i Baltikum og økes tilsvarende i Nordvest-Russland.

I budsjettet for 2003 er det totalt planlagt å bruke ca 147.3 mill. DKK til nærområdeaktiviteter. I selve nærområdeprogrammet vil det bli stilt 83.8 mill. DKK til rådighet for Nærområdene og Arktis, mens 63.5 mill. DKK brukes til nærområdeaktiviteter fra sektorenes egne budsjettmidler. Nærområ-

deprogrammet er nær uforandret, mens sektorenes midler øker med ca 3 mill. DKK. Sektormidlene blir benyttet til å initiere særskilte sektorspesifikke nærområdeaktiviteter, aktiviteter ved de nordiske institusjonene og til samfinansiering med midler fra nærområdeprogrammet.

Nordisk Ministerråds virksomhet i Nærområdene er organisert innen rammen av informasjonskontor og kontaktvirksomhet, stipend- og utvekslingsprogram, og prosjekt innen områdene demokratiutvikling og velferdspolitik, kulturformidling og bærekraftig ressursutvikling. Markedsøkonomi er fortsatt et prioritert tema, men midlene fremstår ikke lenger som en selvstendig budsjettpost etter at de nå er fordelt til de tre nevnte kategoriene.

Nordisk prosjektsportfond (NOPEF) yter betydelige tilskudd til bedrifter som er aktive eller ønsker å bli det i Nærområdene, og NOPEF inngår i nærområdebudsjettet idet dets virksomhet hovedsakelig retter seg mot Nordvest-Russland. NOPEF vil i de kommende år redusere bevilgningene til Baltikum til fordel for Nordvest-Russland.

Nordisk Råd ga sin tilslutning til det arktiske samarbeidsprogrammet under sesjonen i oktober 2001. Som en konsekvens av dette vil samarbeidet med Arktis som fram til i dag har vært organisert som en del av Nærområdet fra og med 2003 bli skilt ut. Formålet er å gi det arktiske samarbeidet større synlighet enn tidligere, og Ministerrådet vil gjøre en særskilt innsats for å identifisere relevante prosjekt. De nordiske «Senior Arctic Officials» (delegatene til Arktisk Råd) brukes som sakkyndige ved behandling av arktiske spørsmål i Nordisk Ministerråd.

4.2 Arktisk Råd

Arktisk Råd er eneste regionale samarbeidsorgan som omfatter alle de åtte arktiske land, de fem nordiske, USA, Canada og Russland. Rådet har i tillegg «permanente deltakere» som representerer urbefolkningene i den arktiske regionen. Seks slike grupperinger er med, deriblant Samerådet som representerer samene i Norge, Sverige, Finland og Russland. Ikke-arktiske land, mellomstatlige og ikke-statlige organisasjoner og parlamentarikerorganisasjoner kan delta som observatører. Nordisk Råd og Parlamentarikerkomiteén for Arktis er blant de organisasjoner som har fast observatørstatus. Nordisk Ministerråd deltok som ad hoc-observatør i et par år inntil det fikk fast observatørstatus på ministermøtet høsten 2000.

Initiativet til et miljøsamarbeid i Arktis ble tatt

av Finland, etter den kalde krigens slutt. Dette ble snart formalisert i Den arktiske miljøvernstrategien (AEPS), som ble vedtatt i Rovaniemi i 1991. Da Arktisk Råd ble opprettet i 1996 etter initiativ fra Canada, ble AEPS inkludert i dette. Med etableringen av Arktisk Råd ble samarbeidet utvidet til også å omfatte bærekraftig utvikling som i prinsippet åpner for at de fleste områder av betydning for utviklingen av den arktiske regionen kan innbefattes, bortsett fra sikkerhets- og forsvarspolitik.

Arktisk Råds ministermøter holdes annethvert år. Utenom ministermøtene blir arbeidet i Arktisk Råd ledet av nasjonale koordinatore (Senior Arctic Officials) på embetsnivå. På ministermøtet i Barrow, Alaska i oktober 2000, tok Finland over formannskapet etter USA. Neste ministermøte holdes i Inari i Finland 9.–10. oktober 2002. Island har sagt seg villig til å overta formannskapsvervet i Arktisk Råd fram til ministermøtet høsten 2004. Sekretariatet for Arktisk Råd følger formannskapet landet. Ministermøtet vedtar programmer og prosjekter som blir gjennomført i regi av Arktisk Råds arbeidsgrupper.

Under Arktisk Råd er det fem permanente arbeidsgrupper hvorav fire er videreført fra miljøsamarbeidet (AEPS). Den femte er arbeidsgruppen for bærekraftig utvikling (SDWG). De fire opprinnelige arbeidsgruppene dekker disse programområdene:

- Overvåking av det arktiske miljø (AMAP).
- Bevaring av arktisk fauna og flora (CAFF).
- Beredskap mot akutt forurensning (EPPR).
- Beskyttelse av det marine miljø (PAME).

Sekretariatet for AMAP ligger i Oslo, mens sekretariatene for CAFF og PAME er lokalisert i Akureyri. EPPR og arbeidsgruppen for bærekraftig utvikling har ikke noe fast sekretariat. Canada har tilbudt seg å etablere sekretariater for begge disse arbeidsgruppene.

Ett av de viktigste resultatene av det arktiske miljøsamarbeidet, er statusrapporten om det arktiske miljø, som AMAP la fram i 1997. Denne rapporten har vært viktig dokumentasjon for internasjonale miljøvernavtaler som f.eks. Aarhusprotokollene fra 1998 under UN ECE om tungmetaller og persistente organiske forbindelser, og den globale Stockholmskonvensjonen fra 2001 om forbud og begrenset anvendelse av persistente organiske forbindelser (stoffer som bl.a. PCB, dioksiner og DDT). AMAP vil legge frem en ny og omfattende statusrapport under ministermøtet i 2002.

AMAP-rapporten fra 1997 dannet også grunnlaget for beslutningen om at det skulle utarbeides en handlingsplan mot forurensning av Arktis. Hand-

lingsplanen «Arctic Council Action Plan to Eliminate Pollution of the Arctic» (ACAP) ble vedtatt på siste ministermøte, og Norge leder ad hoc-styringskomitéen som er opprettet for å gjennomføre planen. Prioriterte innsatsområder er organiske miljøgifter, tungmetaller, radioaktivitet og reduksjonen i ozonlaget. En del aktiviteter er igangsatt, som utslippsreduksjon og håndtering av PCB-avfall i Russland, og det arbeides aktivt for å finne finansiering til flere prosjekter. Et viktig mål for handlingsplanen er å bistå Russland slik at de skal kunne slutte seg til og gjennomføre internasjonale miljøavtaler av betydning for forurensing i Nord-områdene.

I regi av arbeidsgruppen PAME er det utarbeidet en regional handlingsplan for beskyttelse av det arktiske marine miljø mot miljøpåvirkning fra landbaserte aktiviteter (RPA). Denne planen er basert på den globale planen med samme tittel (GPA). Som en oppfølging av den regionale planen har Russland utviklet sin egen nasjonale plan – Russian NPA-Arctic – som ble behandlet av Dumaen i mars 2001. Planen beskriver en rekke konkrete aktiviteter knyttet bl.a. til såkalte «hot-spots», og flere av disse aktivitetene mottar midler fra Den globale miljøfasiliteten (GEF). Norge støtter målene i planen gjennom vårt bilaterale miljøvernsarbeid med Russland.

CAFF, som er biodiversitetsprogrammet under Arktisk Råd, la fram sin omfattende rapport «Arctic Flora and Fauna – Status and Conservation» i forbindelse med 10-års-markeringen for miljøvern-samarbeidet i Finland i juni 2001. Rapporten presenterer for første gang en helhetlig oversikt over arktiske økosystemer, habitater og arter, samt hvilke trusler og utfordringer vi står overfor i forvaltningen av disse. Med basis i rapporten skal det utarbeides og legges fram anbefalinger om prioriterte aktiviteter på ministermøtet høsten 2002. Med midler fra GEF har CAFF i samarbeid med FNs miljøprogram (UNEP) og russiske myndigheter igangsatt forarbeidene til et stort prosjekt (4–5 år) i russisk Arktis som skal bidra til å sikre biologisk mangfold og redusere habitatfragmentering (oppsplitting av leveområder). Norge støtter dette prosjektet både med midler og ekspertise. Flere av de andre CAFF-landene deltar også betydelig. Handlingsplanen for opprettelse av et sirkumpolart nettverk av verneområder (CPAN – Circumpolar Protected Areas Network), overvåking av biologisk mangfold, og ikke minst samarbeidet med AMAP om et omfattende klimaprogram (ACIA – Arctic Climate Impact Assessment), er prioriterte innsatsområder for CAFF i inneværende planpe-

riode. Norge er pådriver og/eller sentral aktør i alle disse aktivitetene.

Norge har også engasjert seg sterkt i Arktisk Råds omfattende utredning om konsekvenser av klimaendringer for naturmiljøet i Arktis (ACIA), både på ekspertplan og myndighetsplan. ACIA vil vurdere effekten av klimaendring for miljøet og dets levende ressurser, helse, bygninger, veier og annen infrastruktur. Man vil også søke å utvikle handlingsalternativer for å møte disse effektene. Til ministermøtet i 2004 vil man legge fram vitenskapelig dokumentasjon og forslag om tiltak. ACIA ledes av USA og er et samarbeidsprosjekt mellom arbeidsgruppene AMAP og CAFF. For 2002 ble det bevilget 3,3 mill. kroner over miljøverndepartementets budsjett til prosjekter under ACIA.

Arktisk Råds program for bærekraftig utvikling ble vedtatt på ministermøtet i Canada i 1998. Prosjekter på følgende områder ble da godkjent: Telemedisin, barn og ungdom, kystfiskerier samt fremme av økologisk og kulturell bærekraftig turisme. På ministermøtet i 2000 ble ytterligere fire prosjektforslag godkjent: En bred undersøkelse av leveforhold i Arktis, et overvåkingssystem for smittsomme sykdommer, et prosjekt om bærekraftig reindrift og ett om bærekraftig utvikling i skog-grenseområder. Reindriftsprosjektet er et norsk initiativ og gjennomføres i nært samarbeid mellom Norge og Russland. Det går ut på å dokumentere og analysere de økonomiske, sosiale og kulturelle forholdene i reindriftnæringen i Norge, Finland, Russland, Sverige og Alaska. Flere feltstudier er gjennomført. Rapport med konkrete anbefalinger vil bli fremlagt under ministermøtet høsten 2002.

Rammedokumentet for bærekraftig utvikling ble vedtatt på ministermøtet i 2000. Dette rammedokumentet setter prioriteringer for det videre arbeidet med programmet.

Det er i norsk interesse å utdype og videreutvikle samarbeidet i Arktisk Råd for at det skal bli et substansielt og politisk relevant organ for sirkumpolart samarbeid. Arktisk Råd står overfor nye utfordringer og arbeidsoppgaver i årene fremover. På ministermøtet i 2000 ble det vedtatt å foreta en gjennomgang av organisasjonsstrukturen. Finland har som formannskapsland ledet dette arbeidet, og vil legge fram et forslag til ministermøtet 9.–10. oktober 2002. Det har ikke vist seg mulig å oppnå enighet om opprettelse av et fast sekretariat eller permanente ordninger for finansieringen av virksomheten i Arktisk Råd. Norge har i lys av dette tatt til orde for en spredning av ansvaret for arbeidsgruppesekretariater for å sikre en best mulig forankring i medlemslandene av Arktisk Råds arbeid. Dette har fått tilslutning av de andre landene.

En viktig dimensjon ved samarbeidet i Arktisk Råd er urbefolkningenes status som permanente deltakere. Deres deltakelse bidrar til en mer helhetlig forståelse av kompleksiteten i miljøproblemer og av samfunn i nord. Urfolk rammes ofte hardere og på en annen måte enn andre av en del miljøproblemer. Ett eksempel er opphopningen av miljøgifter i marine pattedyr som rammer urfolk mer enn andre fordi deres diett i så stor grad består av marine pattedyr. Arktisk Råds urbefolkningssekretariat, som ligger i København, bistår de permanente deltakerne i Arktisk Råd. Det er spesielt russiske urfolk som har behov for bistand til oversettelse og tolkning og annen tilrettelegging. Urbefolkningssekretariatet er også et koordineringsorgan for de permanente deltakerne. På UD's budsjett for 2000 ble det opprettet en egen underpost på NOK 250.000 til støtte for urfolks deltakelse i Arktisk Råd. Den ble i 2001 økt til NOK 400.000.

Finland inviterte, som formannskap i Arktisk Råd, til en konferanse om ungdomspolitik i Rovaniemi i september 2001. Konferansen diskuterte mulighetene for og hensiktsmessigheten ved å etablere et utvidet ungdomspolitisk samarbeid i regionen. Et oppfølgingsmøte i Oulu, Finland, i mai 2002, konkluderte med at en skulle konsentrere samarbeidet om det kanadiske initiativet "The Future of Children and Youth in the Arctic". Arbeidsgruppen for bærekraftig utvikling ble anmodet om å følge opp prosjektet.

Det er behov for et nærmere samarbeid mellom Arktisk Råd og andre regionale samarbeidsfora som Barentsrådet og Nordisk Ministerråd. Ikke minst er dette viktig av koordineringssyn.

EU-kommisjonen ble invitert til ministermøtet i fjor, og det er interesse både fra Arktisk Råd og EU til å utvikle et samarbeid. Fra norsk side er det viktig at det arktiske samarbeidet får en sentral plass i arbeidet med EUs Nordlige dimensjon (ND), og at Arktisk Råd kan bidra med å gi innhold til det arktiske vindu i ND.

Arktisk Råd legger stadig større vekt på å koordinere sine synspunkter i internasjonale fora som behandler spørsmål som er viktige for arktiske forhold. Finland har som formannskapsland vært aktivt med å koordinere felles innspill fra Arktisk Råd til ulike internasjonale møter. Blant annet har Finland hatt «arktiske» innlegg i de globale forhandlingene om persistente organiske miljøgifter og på EUs toppmøte i Luxemburg om Den nordlige dimensjon. Det har også vært flere felles arktiske innspill til forberedelsene av FN's toppmøte om bærekraftig utvikling i 2002.

Norges interesser i nord ivaretas primært gjen-

nom vår nasjonale politikk og i bilaterale kontakter. Gjennom Arktisk Råd har vi imidlertid mulighet til å supplere våre bilaterale kontakter med multilaterale drøftelser. Arktisk Råd er et relativt lite forum der de nordiske landene møter sine store naboer i øst og vest med mulighet for å trekke disse med i løsningen av felles problemer. Både Russlands og USAs politikk i de nordlige områder er av stor betydning for Norge. Gjennom aktiv deltakelse i Arktisk Råd har vi mulighet til å påvirke den fremtidige utviklingen i våre nordlige nærområder.

4.3 Barentsrådet

Barentssamarbeidet ble opprettet på norsk initiativ i 1993. Det er nå blitt et omfattende samarbeidssystem, hvis hovedstyrke ligger i det nære regionale samarbeidet som er etablert og folk-til-folk kontaktene på tvers av de tidligere skillelinjene i regionen. Barentsregionen omfatter et landareal på 1.750.000 km² med om lag 6 millioner innbyggere, hvorav nesten 4,5 millioner i Russland. Regionen er svært rik på forskjellige naturressurser og inkluderer følgende tretten fylker eller tilsvarende administrative områder: Nordland, Troms, Finnmark (Norge), Västerbotten, Norrbotten (Sverige), Kainuu, Norra Österbotten, Lappland (Finland), Murmansk, Karelen, Arkhangelsk, Nenets og Komi (Russland).

Samarbeidet er forankret i to offisielle organer: Det euro-arktiske Barentsrådet og Barents Regionråd.

Barentsrådet representerer samarbeidet på regjeringsnivå og har seks land – Norge, Sverige, Danmark, Island, Finland og Russland – og Europakommisjonen som medlemmer. I tillegg er ni land observatør. Barentsrådet møtes nå annethvert år på utenriksministernivå. Ulike fagministre kan også ha møter innenfor rammen av Barentsrådet. Formannskapet roterer mellom Norge, Sverige, Finland og Russland. Fram til høsten 2003 har Sverige formannskapet og leder derfor også den stående embetskomitéen (Committee of Senior Officials). Norge overtar formannskapet i Barentsrådet etter Sverige.

Regionrådet består på sin side av lederne i de fylkene, län, forbund, oblast'er, republikker og selvstyreområder som regionen omfatter og en representant for urfolkene. Regionrådet har jevnlig møter to ganger i året. Fram til høsten 2003 har Nordland fylkeskommune formannskapet. Nordland leder derved også Den administrative regionkomité som er Regionrådets «embetskomité».

Urfolkssamarbeidet i Barentsregionen framstår ofte med en egen identitet og kalles derfor gjerne for Barentssamarbeidets tredje dimensjon. Urfolkssamarbeidet er forankret i en arbeidsgruppe under Regionrådet og har en tydelig sektorovergripende karakter. Samer, nenetsere og vepser regnes som urfolk i Barentsregionen. En representant for urfolkene deltar med talerett i Barentsrådets møter.

Videre er det verd å merke seg det omfattende folk-til-folk samarbeidet, mellom foreninger, lag, skoler og andre institusjoner som har utviklet seg i kjølvannet av det offisielle samarbeidet. Dette er et samarbeid som har utviklet seg nokså fritt, ofte uten noen form for offisiell medvirkning, og som på sin måte virkeliggjør samarbeidets grunnleggende idé.

Barentssamarbeidet har fra første stund hatt to hovedmål. Det ene er å skape et nytt og stabiliserende samarbeidsmønster i forholdet mellom de nordiske land og Russland, og på den måten bidra til å styrke Russlands rolle i det alminnelige europeiske samarbeidet. Dette har også gitt Barentssamarbeidet et sikkerhetspolitisk element. Det andre hovedmålet er å fremme bærekraftig utvikling i Barentsregionen i sin helhet. I praksis retter dette seg primært mot Nordvest-Russland, med sine store utfordringer når det gjelder økonomisk og sosial utvikling, miljøvern, ressursforvaltning og behov for reform av mange samfunnsinstitusjoner.

Barentssamarbeidet framstår i stor grad som en ramme for utredning, planlegging, styring og samordning av prosjektsamarbeid som for det meste er bilateralt. Ministermøtene har stor betydning når det gjelder å sette saksfelt på dagsordenen og på den måten få styrt oppmerksomhet og prosjektarbeid i alle medlemsland i ønsket retning. Barentsrådets embetskomité og arbeidsgruppene har en viktig funksjon når det gjelder utredning, koordinering og praktiske tiltak på det mellomstatlige nivå. Det er ikke opprettet noe eget sekretariat for samarbeidet. Sekretariatsfunksjonene ivaretas av formannskapslandet.

Norge og de andre nordiske land tillegger Barentssamarbeidet stor betydning, som den av de regionale samarbeidsordninger som er sterkest fokusert mot Nordvest-Russland. De nordiske medlemmene av EU har bidratt aktivt til utformingen av EU-initiativ og finansieringsordninger (eksempelvis INTERREG) for å styrke det regionale samarbeidet i nord. Barentssamarbeidet framstår herunder som en del av samspillet for å virkeliggjøre EUs Nordlige Dimensjon og det tilhørende handlingsprogrammet.

Norge tok i 2001 initiativ til en styrket koordi-

nering mellom de fire regionale organisasjonene som er engasjert i de samme områdene i Nordvest-Russland: Barentsrådet, Østersjørådet, Arktisk råd og Nordisk Ministerråd. Selv om det ikke er institusjonalisert noen fast kontaktordning, erkjenner man i alle fire organisasjonene behovet for og nytten av bedre samordning og målretting av ressursene.

Barentsrådet har fra etableringen hatt økonomisk utvikling, handel, vitenskap og teknologi, reiseliv, miljø, infrastruktur, utdanning, kultur og urfolkenes situasjon som satsningsområder. Senere er nye saker kommet til, som f.eks. helse. Det er på forskjellige områder etablert arbeidsgrupper med representanter for medlemsland og observatører:

- Arbeidsgruppe for økonomisk samarbeid (med undergrupper for toll/handelsbarrierer og skogbruk). Leder: Sverige.
- Arbeidsgruppe for miljøvern. Leder: Sverige.
- Referansegruppe for helse. Leder: Norge.
- Ad hoc arbeidsgruppe for ungdomspolitik. Leder: Sverige.
- Arbeidsgruppe for energi. Leder: Norge.
- Styringskomite for Barents Euro-Arctic Pan-European Transport Area. Leder: Sverige.
- Arbeidsgruppe for Den nordlige sjørute (Nordostpassasjen). Leder: Russland.
- Styre i utvekslingsprogrammet for høyere utdanning og forskning. Leder: Sverige.

Erfaringene fra nordisk politisk og praktisk samarbeid gjennom mange år gir impulser til utformingen også av Barentssamarbeidet. Det land som har formannskapet i Barentsrådet har gjerne særskilte satsningsfelt for sin formannsperiode. Da Norge hadde formannskapet i 1999 var f.eks. helse, utdanning og atomsikkerhet framhevet. Sverige har for den inneværende periode miljøvern, næringslivssamarbeid og styrket kontakt og utveksling mellom fylkene i regionen som prioriterte felt.

Regionrådet har i det såkalte Barentsprogrammet 2000–2003 definert næringsutvikling/infrastruktur, kompetanseutvikling/utdanning, miljø/helse, velferd/kultur og urfolk som prioriterte områder. Regionrådet har følgende arbeidsgrupper:

- Urfolk. Leder: Murmansk.
- Kultur. Leder: Murmansk.
- Utdanning og forskning. Leder: Troms.
- Kommunikasjon. Leder: Arkhangelsk.
- Informasjonsteknologi. Leder: Lappland.
- Miljøvern. Leder: Västerbotten.

Regjeringen ønsker at en betydelig del av det norske prosjektsamarbeidet foregår regionalt, med Barentsssekretariatet i Kirkenes som koordinator og

med Regionrådets Barentsprogram som overordnet styringsdokument. Midlene til de norsk-støttede prosjektene kommer fra en årlig bevilgning over Utenriksdepartementets budsjett til prosjektsamarbeid med Russland/SUS-landene.

Barentssekretariatet i Kirkenes er en norsk institusjon som har betydelig kompetanse på Nordvest-Russland og et omfattende kontaktnett. Det brukes som samarbeidspartner for programmer vedtatt også av Barentsrådet (helseprogrammet og programmet for utveksling av studenter og forskere). Barentssekretariatet er et interkommunalt selskap som eies av de tre nordligste fylkeskommunene og mottar driftsstøtte fra kommunal- og regionaldepartementet og fra utenriksdepartementet. Barentssekretariatet yter sekretariatstjenester for Nordland, Troms og Finnmark, og støtter ellers arbeidet i Regionrådet med analyser, dokumenter og oversikter.

Barentssamarbeidet fyller ti år i 2003. Samarbeidet har vært svært vellykket på mange felt. Det har lagt grunnlag for et nært samarbeid mellom de berørte land for å løse viktige utfordringer. Ikke minst er det skapt et aktivt lokalt engasjement. Folk-til-folk samarbeidet mellom Russland og de øvrige nordiske land i nord er uten tvil Barentssamarbeidets største suksess og mangler trolig en god parallell i annet regionalt samarbeid.

Det er imidlertid liten tvil om at de nordiske land og Russland i 1993 og årene etter hadde urealistiske forhåpninger særlig til det økonomiske samarbeidet i Barentsregionen. Årsakene til den svake framgangen på dette felt er i første rekke Russlands vanskelige økonomiske situasjon, manglende forutsigbarhet i den økonomiske politikken, byråkrati, uformelle handelshindre av ymse art, og det forhold at infrastrukturen er bygget for nord-sør-kontakter.

Bedringen i russisk økonomi og den økonomiske politikken gjenspeiles nå imidlertid i en økt interesse for handel og investeringer. De skritt som er tatt fra norsk side for gassutvinning i Barentshavet er likeledes lagt merke til og peker fram mot den store petroleumsaktivitet man etterhvert kan vente på russisk side, med de ringvirkninger for landbasert virksomhet og infrastruktur som dette vil innebære.

Petroleumsvirksomhet, mineralutvinning, skogdrift og andre ting representerer betydelige miljøutfordringer i regionen. Miljøvernministrene i Barentsrådet hadde sitt femte møte i Kirkenes i august 2001 hvor en felleserklæring om videre samarbeid ble vedtatt. Sverige innehar nå ledelsen av arbeidet fram til medio 2003. På miljøsektoren vil følgende prioriterte områder ble videreført:

Energi og klimaendringer, reduksjon av industriforensning og renere produksjon, naturvern og biologisk mangfold, bærekraftig skogbruk og styrket folk-til-folk samarbeid.

Integrasjon av miljøhensyn i sektorpolitikken er blant annet innrettet på å følge opp EUs handlingsplan for Den nordlige dimensjon og bidra til fortsatt utvikling av europeisk-russisk samarbeid.

Mulighetene for å gjennomføre miljøltiltak i industri og kommunal sektor i Barentsregionen er forbedret etter at det nordiske miljøutviklingsfondet ble opprettet i 1996. Fondet administreres av Det nordiske miljøfinansieringsselskapet (NEFCO) som benytter fondet alene eller som del av øvrige investeringsprosjekter.

Framtidige større prosjekter vil etterhvert kunne gjennomføres med støtte fra Den nordlige dimensjons Miljøpartnerskapsfond som er opprettet, med støtte blant annet fra de nordiske land og Europakommisjonen. Dette nye fondet vil ventelig også spille en nøkkelrolle i finansieringen av store atomsikkerhetsprosjekter under den forestående multilaterale rammeavtalen med Russland.

Det var Barentsrådet som i 1999 etter norsk initiativ ga mandat for igangsetting av forhandlinger om en avtale kalt Multilateral Nuclear Environmental Programme in the Russian Federation (MNEPR). Arbeidet med avtalen er i sin avslutningsfase.

Skogspørsmålene står meget sentralt i Barentssamarbeidet og berører miljøgruppen, såvel som den økonomiske arbeidsgruppen (og undergruppen for skog) og energigruppen, spesielt hva angår utvikling av biobrensel.

Kultursamarbeid er en viktig dimensjon i Barentssamarbeidet og har som målsetning å fremme den regionale kulturelle identiteten blant befolkningen i Nordvest-Russland og de nordlige områder av Norge, Sverige og Finland. Dette skjer gjennom et utstrakt samarbeid på alle kultursektorens områder, blant både profesjonelle og amatører.

Barentsrådet vedtok i Bodø i 1999 å inkludere ungdomspolitikken som et av sine satsningsområder. Det er nedsatt en arbeidsgruppe for å ivareta det mellomstatlige samarbeidet, det er etablert regelmessig kontakt med Regionrådet og med Barentsregionens Ungdomsforum (BRYF). Norge var vertskap for en konferanse av statsråder med ansvar for ungdomspolitikken i Barentsrådets medlemsland i Tromsø i mai 2001. Arbeidsgruppen har ansvaret for oppfølgingen av den handlingsplanen som ble vedtatt på Ministerkonferansen. Det er blant annet besluttet å etablere en koordinatorstilling i Murmansk, som skal kunne gi råd og veiled-

ning til ungdomsorganisasjoner- og grupper som ønsker å gjennomføre prosjekter, utvekslinger eller andre flernasjonale tiltak i regionen.

Kirkenes-erklæringen av 11. januar 1993 som opprettet Barentsrådet, inneholder klare referanser til behovet for å bedre situasjonen for urfolkene i regionen. Herunder er det henvisninger til de rettigheter som blant annet gjenspeiles i aktuelle deler (kapittel 26) av Agenda 21. Det eksisterer et eget handlingsprogram for urfolk 2000–2003. Urfolkssamarbeidet er særlig nært mellom de norske, svenske, finske og russiske samene. Geografiske avstander vanskeliggjør kontaktene med nenetserne, mens den fåtallige gruppen vepsere i Karelen nå forsøkes knyttet nærmere til samarbeidet. Urfolksrepresentantene ønsker en sterkest mulig deltakelse i Barentsrådet, i tillegg til sin deltakelse i Regionrådet.

Etter norsk initiativ ble det på Barentsrådsmøtet våren 1999 vedtatt et 4-årig samarbeidsprogram for helse. Prioriterte områder er bekjempelse av smittsomme sykdommer, helsetjenester for mor og barn, livsstils-relaterte helseproblemer, helsetjenester for urfolk og kvaliteten av helsetjenester generelt. Programmet koordineres av en referansegruppe under norsk ledelse, og Barentssekretariatet har en database med informasjon om alle prosjekter under helsesamarbeidet. Fra norsk side er det årlig disponert ca. NOK 15 millioner, fordelt på en rekke enkeltprosjekter. Barents helseprogram utløper i 2002, men vil bli videreført.

Transportsamarbeidet har i stor grad konsentrert seg om å definere hovedbehovene for vei- og jernbanetransport, og de grunnleggende trekk i et mer effektivt landbasert transportnett. En GIS-basert database er etablert, som i likhet med en rekke andre opplysninger fra Barentssamarbeidet er tilgjengelig på internett. Bilaterale, og også EU-støttede prosjekter (Finland) har bidratt til oppgradering av flere grensepasseringsteder og veier inn i Russland.

Energisamarbeidet i Barentsrådet konsentrerer seg for tiden om energieffektivisering, bioenergi, prosjektfinansieringsspørsmål og generell informasjonsspredning. Norge viderefører nå det arbeid som ble påbegynt under det svenske formannskapet i arbeidsgruppen. Spesielt har bioenergispørsmålene utviklet seg raskt, noe som henger sammen med de store, uutnyttede ressursene som i første rekke befinner seg i den russiske delen av Barentsregionen og som kan ligge til grunn for økt eksport og også omstilling av deler av Russlands egen energiproduksjon.

Innenfor det økonomiske samarbeidet har man den senere tid gitt økt oppmerksomhet til investe-

ringsspørsmål i Russland, arbeid for forenkling og harmonisering av prosedyrene for grensepasing og handel, utvikling av handlingsplan for skogsektoren og andre saker for å fremme økonomisk integrasjon mellom de nordligste områdene av Norden og naboområdene på russisk side. Det tas sikte på å styrke kontaktene mellom handelskamre, næringslivsorganisasjoner og andre ikke-statlige økonomiske aktører i regionen. Målsettingen er blant annet å bedre identifiseringen av forskjellige barrierer for handel og investeringer, og forbedre informasjonsutveksling og kontakt med myndighetene. I likhet med særlig energi og helse, foregår det i den økonomiske arbeidsgruppen en viktig samordning med tilsvarende arbeid i Østersjørådet.

Samlet sett framstår Barentssamarbeidet med betydelig bredde og dybde. Etter snart ti år er endringene i samarbeidsforholdene med Russland meget påtakelige og mange gode resultater er oppnådd. Barentssamarbeidet er en del av et knippe med regionale samarbeidsformer i nord, som har tradisjonelt nordisk samarbeid som en viktig bestanddel.

4.4 Østersjørådet

Østersjørådet ble opprettet i 1992 og har 12 medlemmer: Norge, Sverige, Finland, Danmark, Island, Polen, Tyskland, Russland, Latvia, Litauen, Estland og EU-kommisjonen. Observatørland er Frankrike, Italia, Nederland, Slovenia, Storbritannia, Ukraina og USA.

Formannskapet skifter mellom medlemslandene hvert år i juni/juli. Russland hadde formannskapet i 2001–2002 og Finland har formannskapet i 2002–2003. Norge hadde formannskapet i 1999–2000. Det ble høsten 1998 opprettet et lite permanent sekretariat for Østersjørådet med sete i Stockholm.

Østersjørådet fokuserer sin virksomhet på områdene demokratiutvikling, økonomisk integrasjon og utvikling, utdanning, miljø- og energispørsmål, atomsikkerhet, trygge levevilkår, helse og bekjempelse av organisert kriminalitet.

Norges engasjement i Østersjørådet er en viktig del av norsk nærområdepolitikk. Norge har lagt vekt på samarbeidet i Østersjøregionen som et viktig forum for integrering av Russland og de baltiske stater i det vestlige mellomfolkelige samarbeid. Vi anser at Østersjørådet, Barentsrådet og Nordisk Ministerråd utfyller hverandre i en slik sammenheng.

Den nordiske samarbeidsmodellen har på

mange måter vært en inspirasjon for Østersjøsam arbeidet. Det er et mål at relasjonene mellom Østersjøstatene skal forløpe på samme måte, gjennom over tid å utvikle en like naturlig og uhindret måte å løse problemer på. Østersjørådet har ikke et eget budsjett for å sette kraft bak beslutningene. I den grad man har satt i gang konkrete fellesprosjekter, har enkeltland deltatt med frivillige bidrag. I noen tilfeller, spesielt innen energisamarbeidet, har man etablert et vellykket samarbeid med Nordisk Ministerråd.

Etter norsk initiativ under vårt formannskap ble det oppnådd enighet om at alt regionalt mellomstatlig samarbeid mellom medlemslandene etter modell av Nordisk Ministerråd, skal omfattes av Østersjørådet. Fremtidige fagministtermøter har status som Østersjørådsmøter. Fagministrenes fagansvar berøres ikke. Formålet er økt koordinering. Den nye struktur har utenriksministrene som koordinator, med embetskomitéen (CSO) som koordinerende organ.

Utenriksministrene møtes 1 gang i året. Fra EU-kommisjonen møter kommissæren for utenrikspolitiske saker. Fagministrene møtes etter behov.

Utenriksministtermøtet i 2002 var i Svetlogorsk i Kaliningrad 6. mars.

Mellom rådsmøtene møtes Committee of Senior Officials (CSO) ca. én gang pr. måned under ledelse av det sittende formannskap.

Under CSO er det nedsatt 3 arbeidsgrupper: Arbeidsgruppe for demokratiske institusjoner, arbeidsgruppe for økonomisk samarbeid og arbeidsgruppe for atomsikkerhet.

Under fagministrene er det opprettet arbeidsgrupper for energi og for barnespørsmål.

Det ble på Østersjørådets møte i Tallinn i 1994 vedtatt å opprette en stilling som «Kommissær for demokratiske institusjoner og menneskerettigheter, herunder minoriteters rettigheter». Mandatet ble revidert under Norges formannskap til «Kommissær for demokratisk utvikling». Tidligere dansk bistandsminister og bl.a. leder av OSSEs parlamentarikerforsamling Helle Degn har innehatt stillingen siden høsten 2000. Kommissæren har sitt kontor i København. Kommissæren er uavhengig og rapporterer direkte til Rådet.

Statsministrene i Østersjøregionen har hittil møttes fire ganger. Toppmøtene er en egen prosess som utvikler seg parallelt med Østersjørådet, og til dels i samarbeid med dette. En praksis med møter hvert annet år synes å være etablert. Det forrige toppmøtet fant sted i St. Petersburg i juni 2002. Foruten å trekke opp politiske retningslinjer har statsministrene også tatt initiativ til praktisk

samarbeid og har opprettet innsatsgrupper for bekjempelse av organisert kriminalitet og smittsomme sykdommer.

Fire av Østersjørådets medlemsland har søkt om EU-medlemskap. Målet er at EU-utvidelsen skal bidra til økonomisk vekst i regionen og dermed redusere velstandskløften mellom de vestlige og de østlige landene. Utvidelsen vil ikke innebære at Østersjørådet mister sin betydning som regionalt samarbeidsforum. Tvert om vil det kunne bli viktigere fordi medlemslandene i rådet er i meget ulik grad integrert eller medvirkende i EUs virksomhet. Rådet har således potensiale for å kunne fylle en viktig rolle som samråds- og samarbeidsforum for land med ulike relasjoner med EU for spørsmål som står på unionens sakskart.

En eventuell EU-utvidelse som omfatter både Polen og Litauen vil sette den russiske regionen Kaliningrad i en spesielt vanskelig situasjon som en enklave i EU. Det er derfor viktig å få Kaliningrad med i grenseregionalt samarbeid og å koordinere innsatsen der med andre engasjerte internasjonale aktører. EUs initiativ om en nordlig dimensjon forventes å ha en slik koordinerende effekt på samarbeidet i vårt nærområde. Den nordlige dimensjon gir mulighet til å fremme norske synspunkter på utviklingen i regionen både bilateralt og gjennom Barents- og Østersjørådet. Østersjørådet har under Tysklands formannskap i 2000–2001 lagt fram et dokument inneholdende regionale prioriterte samarbeidsprosjekter innenfor rammen av den nordlige dimensjon.

Aktivitetene i Østersjørådet spenner over et vidt saksfelt. Et viktig aspekt er å etablere et effektivt og bedre integrert regionalt energisystem. Gjennom et regionalt samarbeid er det utarbeidet et energiarbeidsprogram med en felles strategi for en bærekraftig energiforsyning, med gass, elektrisitet, klima og energiøkonomisering som sentrale områder. Nordisk Ministerråd har finansiert opprettelsen av et energisekretariat tilknyttet Østersjørådets sekretariat i Stockholm. En av hovedmålsettingene for Norges engasjement i Østersjørådet er å etablere forutsigbare og stabile rammebetingelser for næringslivet. Økt regional handel og investeringer samt større integrasjon mellom næringslivet i medlemslandene vil bidra til en bærekraftig økonomisk utvikling. Handelsministrene vedtok en konkret handlingsplan i 2000 med konkrete mål og løsninger.

Et viktig bidrag til Østersjørådets hovedmålsetting om å bidra til stabilitet og demokratisk utvikling i regionen er EuroFaculty, Østersjørådets utdanningsprosjekt innen jus, økonomi og statsviten-

skap med aktiviteter i de baltiske land og Kalinin-grad.

I toppmøtet i Visby 1996 nedsatte statsministrene en innsatsgruppe for å bekjempe organisert kriminalitet. Samarbeidet har vært nyttig. Mandatet ble på toppmøtet i Kolding forlenget til utgangen av 2004. Danmark leder arbeidet i gruppen.

Etter norsk initiativ vedtok statsministrene i 2000 å etablere en innsatsgruppe for bekjempelse av smittsomme sykdommer. Gruppen har under norsk ledelse utarbeidet en handlingsplan for bekjempelse av spredning av HIV/AIDS og tuberkulose, kamp mot økt antibiotikaresistens, styrket primærhelsetjeneste og forbedret overvåking av sykdomsspredning som hovedinnsatsområder. Fremdriften i arbeidet har vært god. Bærekraft og lokalt ansvar har vært en ledetråd. Over 100 prosjekter er utformet. Arbeidet blir koordinert i forhold til Nordisk Ministerråds, EUs og WHO's helseprosjekter. I toppmøtet i St. Petersburg ble innsatsgruppens mandat forlenget til 2004 da den skal legge fram avslutningsrapport.

Handlingsprogrammet for den regionale versjonen av Agenda 21 (Baltic21) fokuserer på integreringen av miljøhensyn i ulike sektorer. Viktigheten av å koordinere regionale initiativer understrekes for å sikre at hele det nordlige nærområde er dekket med en sammenhengende, samarbeidende, kvalifisert og effektiv miljøvernforvaltning. I toppmøtet i St. Petersburg vedtok statsministrene en uttalelse der de bla. henstilte til de medlemsland som ikke har ratifisert Kyotoprotokollen om om å gjøre det snarest mulig.

Samarbeid om tiltak rettet mot barn i fare har i 2002 blitt styrket. Det er opprettet en arbeidsgruppe for barnespørsmål og tilsatt en medarbeider ved sekretariatet i Stockholm for å arbeide med barnespørsmål. Gruppen skal arbeide med spørsmål knyttet til utsatte barn og unge i regionen og vil være en del av Østersjørådets virksomhet fra 1. mars 2002. Gruppen vil arbeide etter årlige handlingsplaner og på basis av felles prioriteringer fra medlemslandene. IT-nettverket vil være et viktig informasjons- og kommunikasjonsverktøy for den etablerte gruppen. I samarbeid mellom Norge og Sverige er det opprettet en internettside som er en felles informasjons- og kontaktbase for fagfolk som arbeider med barnespørsmål – og med spesiell fokus på seksuelt misbruk av barn. Tiltak rettet mot gatebarn og barn som uten tilsyn oppholder seg utenfor sine hjemland er også et innsatsområde som vil bli gitt prioritet.

Norge og Sverige har engasjert seg i arbeidet med å etablere et IT – nettverk som redskap for å bekjempe kommersiell seksuell utnytting av barn

samt medvirke til å bedre situasjonen for utsatte barn og unge i Østersjøregionen. IT – nettverket kalles «The House of Children at Risk» Hensikten er å etablere et effektivt verktøy i internasjonal kamp mot misbruk av barn og styrke hjelpeinnsatsen for utsatte barn og unge.

I løpet av 2001 har Norge, i samarbeid med Sverige og Danmark, arbeidet med å utvikle IT-nettverket på faglig innhold og tekniske nettverksløsninger. Målet er at alle Østersjølandene skal delta og bidra i dette IT-samarbeidet. Nettverket vil gi nye muligheter for kommunikasjon, kunnskapsutveksling og informasjon, og er et viktig bidrag i arbeidet med å bedre utsatte barn og unges levekår. Et vesentlig siktemål er at nettverket skal bidra til å utvikle kompetanse og nye tiltak mot misbruk og utnyttelse av barn og unge. Fra 2002 er dette IT-nettverket forankret som en del av Østersjørådets ordinære virksomhet. Det er også opprettet nasjonale koordinatore i hvert medlemsland for å sikre faglig oppfølging av nettverket og bidra til et økt samarbeid mellom medlemslandene i regionen på dette området. Fra juli 2002 er det øremerket en stilling i Østersjørådets sekretariat som spesielt skal følge opp samarbeidet om utsatte barn og unge i regionen.

Norge deltar i det mellomstatlige samarbeidet i Østersjøregionen på det ungdomspolitiske området, blant annet gjennom finansieringen av en koordinator som skal bistå i utviklingen og gjennomføringen av multilaterale ungdomsprosjekter i regionen. Styringskomitéen for koordinatoren har også forberedt den neste konferansen for statsråder med ansvar for ungdomspolitikk i Østersjørådets medlemsland. Denne konferansen fant sted i Vilnius, Litauen, 6. – 9. juni 2002.

For at Østersjørådet skal forbli en livskraftig struktur også i tiden fremover må tilliten fortsatt bygges opp mellom medlemslandene, ikke bare mellom regjeringer, men også på grasrotnivå. Dette kan bare oppnås gjennom en langsiktig innsats. Et bredt nettverk av samarbeidsordninger, samhandel og gjensidig avhengighet bidrar til fred og sikkerhetspolitisk stabilitet i Nærområdene. Regjeringen vil fortsatt arbeide for bedre koordinering mellom Østersjørådet, Nordisk Ministerråds nærområdeprogram og andre organisasjoner for å oppnå synergieffekter og for å oppnå flere konkrete resultater som betyr noe for menneskene i regionen.

4.5 Nærområdene i vest

I «Ny nordisk dagsorden» heter det i avsnittet om samarbeid mellom nabolandene og naboregioner, at Nordisk Ministerråd skal vurdere prosjekter med de vestlige nabolands kystområder innenfor de felles nordiske prioriteringene. Samarbeidsprosjekter med de vestlige nabolands kystområder bør bestå av tiltak som er utformet for å svare til regionens særskilte behov. En koordinert og samhandlet innsats i en bredere krets av nordatlantiske kyststater på områder av felles interesse, slik som det nordatlantiske havmiljøet, kulturutveksling og handelsforbindelser, er en aktuell målsetting. Det bør presiseres at det ikke er tale om å innlede et formelt samarbeid med andre vestlige naboland. Det dreier seg snarere om politisk samråd og samarbeid om konkrete oppgaver.

Etter et initiativ av den norske samarbeidsministeren ble det i 2002 utarbeidet en oversikt over aktiviteter som særlig berører Vestnorden og dets naboområder. Oversiktene er omfattende og gir for det første et godt bilde av Vestnordens plass i det nordiske samarbeidet. Dessuten viser den at det i første rekke er på kulturområdet at Nordisk Ministerråd har prosjekter som omfatter det nordiske nærområdet i vest.

I løpet av 2002 gjennomføres et omfattende kulturprosjekt med det vestnordiske nærområdet, i dette tilfellet Skottland, Irland, Nord-Irland og England. Prosjektet har tittelen Network North, og målsettingen er å skape nye nettverk innen kunst og kultur. Prosjektet tar for seg samtidens kunst og kultur, og skal presentere unge profesjonelle utøvere. Mange fellesnordiske institusjoner og organisasjoner er involvert i prosjektet, f.eks. har de nordiske husene på Island, Færøyene og Grønland en aktiv rolle i prosjektet. Det gjennomføres ikke mindre en 50 ulike arrangementer og prosjekter i løpet av 2002. Det finnes dessuten flere samnordiske kulturprosjekter som har sitt tyngdepunkt i Vestnorden eller USA og Canada, bl.a. har Ministerrådet vært med og finansiert Vikingeutstillinger som turnerer i Nord-Amerika og blir sett av flere millioner besøkere.

Den norske samarbeidsministeren har også tatt særskilt kontakt med sine samarbeidsministerkollegaer i Island, Færøyene og Grønland og bedt om synspunkter og forslag til hvordan samarbeidet i de vestlige områder kan styrkes. I sitt møte

21. august 2002 hadde samarbeidsministrene en innledende drøfting av Vestnorden-samarbeidet og samarbeidet med Nordens vestlige naboområder. Man ba sekretariatet i lys av diskusjonen utarbeide noen mer sammenfattende strategiske overveielser over mål og midler for fellesnordiske aktiviteter vestover.

Det nordatlantiske samarbeidet er et samarbeid mellom Island, Færøyene, Grønland og Norge. Det overordnede mål er å drive regionalt samarbeid om næringsutvikling. Politikken for samarbeidet fastlegges av Nordisk Ministerråd gjennom Embetsmannskomiteén for regionalpolitikk (NERP). Nordisk Atlantsamarbeid (NORA) består av inntil 12 medlemmer – tre valgt av Grønlands Landsstyre, tre av Færøyenes Landsstyre, tre av hhv. den islandske og den norske regjering. I tillegg har Nordisk Ministerråds sekretariat rett til å møte som observatør. Fra Norge deltar Samarbeidsrådet for Vest- og Sørlandet (SAVOS), Landsdelsutvalget for Nord-Norge og Nord-Trøndelag (LU) og Regionalpolitisk avdeling i Kommunal- og regionaldepartementet. Hovedsekretariatet er i Torshavn. Hovedoppgaven er å forsterke de regionale og næringspolitiske båndene i Vest-Norden ved formidling av erfaring og kunnskap gjennom konkrete samarbeidsprosjekter mellom minst to av landene. NORA kan gi forprosjektstøtte til delfinansiering av pilot- og utviklingsprosjekter innen prioriterte næringsområder, fortrinnsvis til private bedrifter, men også til offentlige institusjoner. Prioriterte områder er i dag havressurser og havmiljø, turisme, jordbruk, trafikk og kommunikasjon, samt handel og industri.

I den nordiske utdannings- og forskningssektoren gis det støtte til elevutveksling mellom Island, Grønland, Færøyene og det øvrige Norden. Midlene brukes hovedsaklig til å dekke de økte reiseutgiftene som følger med slik elevutveksling. Formålet er å øke den nordiske kultur- og språkforståelsen og kunnskapen om nordiske samfunnsforhold.

En rekke av prosjektene som tildeles midler over bevilgninger som Nordisk Ungdomskomiteé forvalter, inkluderer representanter fra organisasjoner og institusjoner fra nærområdene i vest. Representanter fra ungdomsorganisasjonene i regionen har dannet et nettverk for samarbeid, West-Nordic Youth Forum. En representant fra dette nettverket representerer Vest-Norden i Barents Regional Youth Forum.

5 Annet tverrsektorielt samarbeid

5.1 Statsministrenes samarbeid

Statsministrene har det overordnede ansvar for samarbeidet mellom de nordiske regjeringer. I tillegg til nær og løpende kontakt om nordiske og internasjonale spørsmål har statsministrene regelmessige møter. På dagsordenen står både nordiske, europeiske og andre internasjonale spørsmål.

Siden siste stortingsmelding om nordisk samarbeid har det vært holdt to nordiske statsminister-møter: I tilknytning til Nordisk Råds sesjon i København 29. oktober 2001 og i Molde 12. mai 2002.

Statsministrene har møtt sine baltiske kolleger i København i tilknytning til Nordisk Råds sesjon i oktober 2001 og i Riga i august 2002.

I Molde i mai møtte de nordiske statsministre den sør-afrikanske president Thabo Mbeki. Møtet vedtok en erklæring om verdenstoppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg og «The Molde declaration» om nordisk-sør-afrikanske samarbeidsspørsmål.

Statsministrene har også møtt Nordisk Råds presidium og representanter for de selvstyrte områder.

Statsministrene har løpende og i sine møter drøftet aktuelle EU/EØS-saker, spesielt det danske EU-formannskap, EU-utvidelsen, konsekvensene av utvidelsen for EØS, EUs nordlige dimensjon og debatten om Europas fremtid. Statsministrene har konstatert at det er en styrke for hele Norden at de tre nordiske EU-land har etablert et forsterket samråd om forberedelsene til EUs toppmøter.

Statsministrene har drøftet kampen mot internasjonal terrorisme, situasjonen i Midtøsten og de nordiske forberedelser foran verdenstoppmøtet om bærekraftig utvikling i Johannesburg i august/september 2002.

Også aktuelle nærområdespørsmål er et fast punkt på statsministrenes dagsorden. Statsministrene har drøftet forberedelsene til Østersjørådets regjeringssjefsmøte i St. Petersburg i juni 2002 og Barentsrådets 10 års-jubileum og regjeringssjefmøte i Kirkenes i januar 2003. Statsministrene har også engasjert seg i Ministerrådets arbeid for å få opprettet et nordisk informasjonspunkt i Kalinin-grad.

Statsministrene blir fortløpende orientert om

arbeidet med de nordiske formannskapsprogrammene og andre aktuelle og viktige spørsmål som står på Nordisk Ministerråds dagsorden. Bl.a. har statsministrene understreket at rapporten om «Nordbornas rättigheter» må følges opp.

Statsministrene har gitt sin støtte til de nordiske fotballforbundenes søknad om å få avholde europamesterskapet i 2008 i de nordiske land.

De uformelle nordiske regjeringssjefmøtene vil vanligvis være begrenset til den nordiske kretsen. Statsministrene er imidlertid enige om at man ved enkelte anledninger kan invitere fremtredende utenlandske politikere som gjester.

Den norske regjering legger stor vekt på samarbeidet mellom de nordiske statsministrene og er av den oppfatning at statsministrenes møter er av stor betydning for det nordiske samarbeidet.

5.2 Samarbeidsministrenes arbeid

Statsråd Sylvia Brustad avløste Jørgen Kosmo som nordisk samarbeidsminister 5. oktober 2001. Brustad ble igjen avløst av statsråd Svein Ludvigsen 19. oktober 2001.

Siden siste stortingsmelding har de nordiske samarbeidsministre hatt fem møter og har dessuten behandlet og vedtatt et stort antall saker i skriftlig prosedyre. Samarbeidsministrene har også møtt sine baltiske kolleger, de nordiske EU-ambassadørene og de har deltatt i Nordisk Råds sesjon og i en rekke nordiske konferanser og møter.

En viktig del av samarbeidsministrenes oppgaver gjelder Ministerrådets budsjett og økonomistyring. Budsjettet for 2002 er vedtatt i overensstemmelse med Nordisk Råds rekommandasjon og med en uforandret totalramme i forhold til budsjettet for 2001.

Med Nordisk Råds tilslutning er det vedtatt en ny budsjettprosedyre som i større grad enn tidligere har gitt sektorene mulighet til å delta i budsjettarbeidet. Budsjettforslaget for 2003 som er oversendt Nordisk Råd til behandling er basert på en uforandret totalramme i forhold til budsjettet for 2002.

Etter Nordisk Råds behandling har samar-

beidsministrene avsluttet behandlingen av generalsekretærens utredning «Budgetanalyse 2000 – det nordiske budjet». Utredningens forslag om en institusjonsreform er endret slik at det overlates til fagministerrådene å bedømme om det er behov for omlegninger og reformer i de institusjoner som de har ansvaret for.

Samarbeidsministrene har tilsatt en arbeidsgruppe for oppfølging av den omfattende strategien for en bærekraftig utvikling. Etter forslag fra arbeidsgruppen har samarbeidsministrene vedtatt et nordisk indikatorsett, en informasjonsplan og en «midt-veisrapport» om den første strategietappen 2001–04. Arbeidsgruppen og samarbeidsministrene har også forberedt fellesnordiske aktiviteter i tilknytning til verdenstoppmøtet i Johannesburg i august/september 2002.

Ministerrådets og Nordisk Råds konklusjoner etter behandlingen av vismannspanelets rapport «Norden 2000 – Öppet för Världens Vindar» ble fremlagt for Nordisk Råd i fellesrapporten «Ny Nordisk Dagsorden». Etter rådsbehandlingen har samarbeidsministrene fordelt det overordnede oppfølgingsansvaret for de strategiske satsningsområdene på ulike ministerråd. Samarbeidsministrenes «Plandokument for virksomhetsåret 2003» tar utgangspunkt i de fem strategiske satsningsområdene.

Samarbeidsministrene har vedtatt et nytt arktisk samarbeidsprogram og en revidert nordisk nærområdestrategi, etter at Nordisk Råd har gitt sin tilslutning til Ministerrådets forslag. Samarbeidsministrene har også vedtatt rammeprogrammet 2003–05 for nærområdene, basert på den nye strategien og etter at våre partnere i Nærområdene har hatt anledning til å uttale seg om programmet.

På oppdrag av samarbeidsministrene har ambassadør Ole Norrback utarbeidet en rapport om «Nordbornas rättigheter». Rapporten ble overlevert samarbeidsministrene i april 2002 og avdekker en rekke problemer både når det gjelder regelverket og praktiseringen av avtaler og overenskomster. Samarbeidsministrene har lagt stor vekt på at rapportens forslag blir fulgt opp og har instruert de berørte ministerråd om å gi dette arbeidet prioritet. Rapporten forelegges Nordisk Råd sammen med et ministerrådsforslag som redegjør for hvordan Ministerrådet følger opp rapporten.

Samarbeidsministrene har besluttet at den nordiske språkkonvensjonen skal utvides til å omfatte også færøysk, grønlandsk og samisk.

Foreningene Nordens Forbund har satt søkelyset på de høye gebyrer som bankene opererer med ved overføringer mellom de nordiske land. Samar-

beidsministrene har oppfordret bankene til å redusere gebyrene ved slike overføringer og å sørge for bedre informasjon til kundene om gebyrer og transaksjonstid.

Formannskapetets programmer er en viktig del av samarbeidsministrenes arbeidsgrunnlag. Formannskapet legger ned et betydelig arbeid både i sine forberedelser og i arbeidet med å gjennomføre programmet. Det overordnede tema for det finske formannskap i 2001 var «Nordbo 2001». I 2002 er det Norge som leder regjeringssamarbeidet, med «Morgendagens Norden» som motto for sine innsatser. I 2003 er det Sverige som skal ivareta det nordiske formannskapet.

Ministerrådets budsjett for 2002 inneholder en bevilgning på 9,7 MDKK til Ministerrådets strategiske initiativer. Denne budsjettposten skal bidra til å skape større fleksibilitet ved finansiering av nye initiativer og aktiviteter fra formannskapsprogrammene. Budsjettposten har bidratt positivt til å realisere prosjekter initiert av formannskapet tidligere enn det ellers ville ha vært mulig.

5.3 Et grenseløst Norden

Norrback-rapporten «Nordboernes rettigheter» har ført til en ny fokus på stagnasjonen i den nordiske hverdagsintegrasjonen. Det norske formannskapet har lagt stor vekt på å sette oppfølgingen av Norrback-rapporten høyt på den nordiske politiske dagsordenen. Det vil være avgjørende å sikre en solid politisk forankring som grunnlag for det fortsatte arbeidet, blant annet for å medvirke til at man ikke fordyper seg i europeisk integrasjon til fortrenghet for nordisk integrasjon. Det ene utelukker ikke det andre.

Norrback-rapporten viser at det nordiske samarbeidet på regjerings- og parlamentarikersiden ikke har vært tilstrekkelig opptatt av nordisk hverdagsintegrasjon, det vil si håndfast integrasjon som Nordens innbyggere har glede av når de skal flytte, arbeide, reise, studere osv i de andre nordiske land. Det er et misforhold mellom den manglende oppmerksomhet på nordisk integrasjon og innbyggernes stadig større behov for det samme.

Rapporten er et godt utgangspunkt for oppfølging. Men det er reell nordisk politisk uenighet i flere av sakene rapporten reiser. Og flernasjonalt konsensus-basert samarbeid som det nordiske må nødvendigvis ta tid.

I Norge har vi et tett og godt nettverk av nordiske kontaktpersoner og medlemmer i embetsmannskomiteene som følger opp sakene i sine respektive sektorer. Norrback-rapporten peker også

på utdanning av de relevante delene av byråkratiet som et nasjonalt ansvar. Bevisstgjøring og opplæring av serviceapparatet er viktig for å sørge for at innbyggerne får den informasjon de trenger og har krav på. Tatt i betraktning den brede front som er nødvendig for å styrke nordisk hverdagsintegrasjon, har slik utdanning en stor og mangfoldig målgruppe. Helsevesen, tollvesen, skolevesen, arbeidsetater, skattemyndigheter, trygdeetater. Det blir en utfordring å fremme disse etatenes evne til å tenke og drive nordisk.

Det er et meget stort avtaleverk mellom de nordiske land, og disse rettighetene må bli kjent og ivarettatt av de ansvarlige myndigheter. Det kan ikke forventes at vanlige innbyggere skal ta inn over seg de språklig og innholdsmessig utliggende nordiske avtalene. Det må være myndighetenes ansvar å sørge for at innbyggerne får kjennskap til og kan benytte de mulighetene som finnes. Med dette som utgangspunkt skal Ministerrådet vurdere om det kan settes opp en felles nordisk modell for opplæring av berørte myndigheter.

Det er dessuten bred enighet om en generell gjennomgang og revidering av de nordiske avtalene, og det er i de ulike fagministerråd besluttet igangsatt evalueringer eller oppdateringer av gjeldende avtaler med betydning for de nordiske innbyggernes mobilitet.

Når det gjelder rapportering om nye vedtak for nordisk integrasjon, synes det hensiktsmessig å benytte den utvidete politiske dialogen mellom Ministerrådet og Rådet så mye som mulig så man kan redusere behovet for tunge og arbeidskrevende rapporter og meddelelser. Slik kan man frigjøre krefter til å arbeide med konkrete tiltak. Regjeringen er opptatt av å bruke denne dialogen til å diskutere spørsmål som kan styrke substans og legitimitet i det nordiske samarbeidet, og da er nordisk integrasjon et godt tema.

Når det gjelder forslaget om å opprette nasjonale databaser over nordiske avtaler og overenskomster, mener regjeringen det vil være best med en felles nordisk løsning. Det er derfor startet en prosess for å identifisere måter å etablere et tilgjengelig nordisk informasjonssystem. Et viktig skritt vil være å bygge en god hjemmeside i tilknytning til informasjonstjenesten «Hallo Norden». Her kan man allerede nå ved hjelp av en relativt beskjeden hjemmeside og direkte kontakt med tjenesten få veiledning i forhold til aktuelle problemstillinger når det gjelder nordisk hverdagsintegrasjon. Den nye hjemmesiden «Hallo Norden» nå skal bygge opp vil blant annet få en bredt anlagt liste med lenker til de relevante nasjonale myndigheter slik at både nasjonale og nordiske kanaler til

hjelp ligger inne. Tjenesten vil også omfatte det nordiske avtaleverkets forhold til EU- og EØS-regelverk. For øvrig skal «Hallo Norden» evalueres ved utgangen av 2002 med sikte på en vurdering av behovet for å styrke tjenesten.

Oppfølgingen av Norrback-rapporten ble tatt opp på det nordiske statsministtermøtet i Molde i mai 2002. Statsministrene sendte det klare signal at dette er en viktig sak for det nordiske samarbeidet.

Sverige ventes å gjøre integrasjon på alle nivå til hovedsak i sitt nordiske formannskap neste år. Det er derfor også grunn til å forvente kontinuitet i arbeidet for nordisk hverdagsintegrasjon.

Et Ministerrådsforslag om Nordisk Ministerråds oppfølging av Norrback-rapporten blir oversendt Nordisk Råd til sesjonen i 2002. Grunnlaget for forslaget er en koordinert innsats i alle de berørte fagsektorene. Regjeringen ser fram til at også de nordiske lands parlamentarikere gjennom Nordisk Råd sørger for at oppfølgingen av Norrback-rapporten får den nødvendige oppmerksomhet. Rådet og Ministerrådet bør arbeide parallelt slik at den politiske dynamikken opprettholdes.

Ved siden av arbeidet med oppfølgingen av Norrback-rapporten, har sektorene i Nordisk Ministerråd allerede en bred meny av tiltak for nedbygging av grensehindre på nordisk basis. I næringslivet har det nordiske perspektivet fått en renessanse, og nordisk samarbeid vil de kommende årene legge vekt på å gjøre den grenseoverskridende mobilitet innenfor arbeidsmarked og næringsliv lettere. Det finnes f.eks. et betydelig potensiale for varedistribusjon mellom de nordiske landene, noe Ministerrådet vil arbeide med de kommende årene.

Ministerrådene for næring, konsument og miljø har vedtatt en felles nordisk produktorientert miljøstrategi som skal medvirke til å utvikle og formidle verktøy og viten som kan brukes til tilbud og etterspørsel etter grønne produkter. I regionalsektoren er det igangsatt prosjekt om demografi og migrasjon, og om sammenhenger mellom flytting, utdanning og arbeidsløshet. Dessuten ser denne sektoren på EU-spørsmål, blant annet mulighetene for felles nordisk handling i fremtidige regionalpolitiske EU-spørsmål.

Finanssektoren har besluttet å inngå et nordisk og nordisk-baltisk samarbeid om verdipapirmarkedsspørsmål. Det er viktig at dette nordiske markedet er attraktivt og konkurransedyktig og holder internasjonal standard. Man vil i den sammenheng legge vekt på økt samarbeid i forhold til EU. I tillegg vil man legge vekt på mest mulig nordisk samordning av de nasjonale støtte- og skattesyste-

mene innen energiområdet som en viktig forutsetning for en effektiv utnyttelse av miljø- og energiressursene.

Energisektoren planlegger en studie for å utrede muligheter og hindringer i forbindelse med innføring av et felles system for grønne sertifikater (fornybare energikilder) i Norden og opprettelse av et felles marked for slike sertifikater.

5.4 Frivillig sektor

Samarbeid for å trekke inn den frivillige sektor er en klar prioritet i samarbeidsministrenes beslutning om «Ny Nordisk Dagsorden – nye strategiske satsninger». I avsnittet om velferd, inkl. nordboeres rettigheter m.m. fremheves at samarbeid mellom myndigheter og frivillige organisasjoner er en viktig del av sikringen av de nordiske lands sosiale integrasjon og stabilitet. Man understreker at den demokratiske dialog i samfunnet må omfatte alle berørte nivåer: Regjeringer, politiske partier, frivillige organisasjoner, faglige sammenslutninger etc.

Ministerrådet har i 2002 utarbeidet en oversikt som inneholder opplysninger om hvilken type av organisasjoner som man faktisk samarbeider med i de enkelte sektorer, hvilken måte man samarbeider på og eksempler på resultater av dette samarbeidet. Rapporteringen viser at frivillige organisasjoner blir trukket inn på flere av sektorene i forbindelse med gjennomføringen av formannskapsprogrammet, dels som høringspart, dels som målgruppe og samarbeidspartner. De profilsaker som det norske formannskapet har valgt i sitt program var for øvrig på flere måter velegnet til å engasjere frivillige organisasjoner.

På nasjonalt nivå trekkes frivillige organisasjoner inn på enkelte sektorer, for eksempel miljøsektoren som utpeker seg ved å ha en lang tradisjon for samarbeid med frivillige organisasjoner. Også jord-, skogbruk- og næringsmiddelsektoren trekker inn den frivillige sektor jevnlig på nasjonalt nivå ved informasjonsmøter, gjennom representasjon, prosjekter og danning av nettverk. Den frivillige sektors betydning er fremhevet, særlig i forhold til næringsmiddelsektoren.

Organisasjoner blir for øvrig trukket inn i Ministerrådets organisasjoner, institusjoner og frittstående rådgivende organer. Dette gjelder for eksempel Nordisk forbrukerutvalg i konsumentsektoren, Handikappolitisk Råd og Nordisk samarbeidsorgan for Handikapspørsmål innenfor sosialsektoren og det grenseregionale samarbeid på regionalsektoren. Innenfor likestillingssektoren har særlig

Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning (NIKK) utviklet et samarbeid med NGO-sektoren.

På sekretariatsnivå trekkes den frivillige sektor særlig inn i forbindelse med utarbeidelsen av strategier og handlingsprogrammer, og delvis i forbindelse med prosjektvirksomhet. Den frivillige sektor trekkes for øvrig inn ved direkte representasjon i arbeidsgrupper eller organer under Ministerrådet, eller ved å bli hørt i forbindelse med oppnevning av medlemmer til styringsgrupper eller arbeidsgrupper. Dette gjelder i særlig grad innen barne- og ungdomsområdet og idrettsområdet, men også innenfor kultursektoren der oppnevningen til organer under kultur- og kunstmrådet i høy grad skjer etter høring med kunstnerorganisasjonene.

Utdannelses- og forskningssektoren har et vel fungerende samarbeid med brukermiljøene, bl.a. studieforbund og folkehøgskoleforeninger. De deltar i noen av områdets faste arbeidsgrupper. Flere institusjoner som hører inn under sektoren arbeider med utvikling av kompetanse innenfor den frivillige sektor.

De medlemsbaserte frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene er viktige aktører i det nordiske barne- og ungdomspolitiske samarbeidet. Nordisk ungdomskomite er sammensatt ut fra co-management prinsippet og består av representanter fra barne- og ungdomsorganisasjonene og departementene med ansvar for ungdomsspørsmål i de nordiske land. I tillegg består komiteen av representanter fra de selvstyrende områdene og paraplyorganisasjonen for samiske ungdomsorganisasjoner.

De frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene har bidratt sterkt til arbeidet med demokratibygging i Nordens nærområder. Barne- og ungdomsorganisasjoner har gjennom bilateralt samarbeid gitt bistand til opprettelse og utvikling av barne- og ungdomsorganisasjoner i de baltiske stater og i Russland. Nordiske samarbeidsorganisasjoner får organisasjonsstøtte fra Nordisk ungdomskomite, og barne- og ungdomsorganisasjoner og andre grupper av barn og ungdom kan søke støtte til nordisk samarbeid og prosjekter gjennom tilskuddsordningen til prosjektstøtte.

I samsvar med det norske formannskapsprogrammet vil det i november 2002 bli avholdt en konferanse om erfaringsoppsamling og erfaringsspredning angående frivillighetssektoren og integrasjon av innvandrere og flyktninger i Norden. Flere sektorer planlegger i 2003 å integrere og intensivere samarbeidet med den frivillige sektor, dels på ministerrådsnivå og dels ved å oppfordre til et utvidet, mer direkte samarbeid nasjonalt.

Ministerrådet har tilrettelagt en prosess med henblikk på å optimalisere informasjonsinnsatsen i forbindelse med de forskjellige samnordiske støtteordningene overfor de ideelle organisasjonene i Nærområdene og Norden. Nordisk Ministerråd har inngått avtaler med Foreningen Nordens regionale informasjonskontorer, som innebærer et tettere samarbeid om løsning av regionalkontorenes nordiske informasjonsoppgave i lokalsamfunnet. I den forbindelse har man startet et samarbeid som skal føre til at de forskjellige samnordiske støtteordningene synliggjøres for de ideelle organisasjonene i regionene. Norden i Fokus, som er beliggende i København, Oslo, Stockholm, Reykjavik og Helsingfors, har blant annet som oppgave å informere om de nordiske støtteordningene, og gir dels ved informasjonsmøter og dels ved individuell henvendelse veiledning til organisasjoner og foreninger. De nordiske Husene i Grønland, Færøyene og Åland ivaretar en lignende informasjonsoppgave. Det samme gjelder informasjonskontorene i de baltiske landene og Nordvest-Russland.

I forhold til de baltiske landene og Nordvest-Russland fokuserer Ministerrådet innsatsen på å skape så gode muligheter for konkrete prosjekter og samarbeid som mulig, med henblikk på å utvikle kompetanse for virke og utvikling innen den frivillige sektor. F.eks. har FOVU (styringsgruppen for nordisk folkeopplysning og voksenopplæring) bedt en arbeidsgruppe med representanter fra Baltikum, russiske NGO-deltakere og informasjonskontoret i St. Petersburg om å foreslå type og form for et flerårig opplæringsprogram for NGO'er i Nordvest-Russland.

For å fremme samarbeidet blant de frivillige organisasjonene i Norden opprettet man i budsjettet for 1999 en særskilt budsjettpost i den hensikt å gjøre det lettere å møtes gjennom etableringen av en reisestøtteordning. Det ble også opprettet en tolkestøtteordning. I tillegg har det i budsjettet vært avsatt midler til prosjektsamarbeid for den frivillige sektor. Omtalte reisestøtte- og tolkestøtteordning var tiltak med utgangspunkt i strategiplanen fra 1998. De videreføres i budsjettet for år 2003.

Ministerrådet har i forbindelse med budsjettarbeidet utarbeidet en økonomisk redegjørelse vedrørende samarbeidet med den frivillige sektoren. I budsjettforslaget for 2003 har man foretatt en inndeling i 3 undergrupper med utgangspunkt i innholdet av samarbeidet. Ministerrådets samarbeid med den frivillige sektor er basert på at det ikke foreligger entydige formelle krav eller kriterier for å omfattes av begrepet frivillig sektor. Dette gjelder spesielt i forhold til hva som er en frivillig organisa-

sjon. I denne sammenhengen er det valgt å la støtteordninger som både kan ha enkeltpersoner, ikke-formaliserte grupper samt frivillige organisasjoner som mottakere inngå i oversikten. Det avgjørende i denne sammenhengen er en avgrensning om mottakere av budsjettmidlene er offentlige eller private virksomheter.

For 2002 gir dette følgende beløp:

1. Budsjettmidler til direkte drift av frivillige organisasjoners virksomhet: MDKK 17,3.
2. Budsjettmidler hvor frivillige organisasjoner utfører et oppdrag på vegne av NMR: MDKK 14,4.
3. Støtteordninger/stipendieprogrammer åpne for frivillige organisasjoner/enkeltpersoner/ikke-formaliserte grupper: MDKK 59,6.

5.5 Budsjett, administrasjon, organisasjon

Det budsjettforslaget for år 2003 som samarbeidsministrene har oversendt til Nordisk Råd er basert på en uforandret totalramme i forhold til inneværende år. Fra norsk side har man gitt uttrykk for at man kunne ha vært villig til å vurdere en viss økning av totalrammen, men at regjeringen ikke har funnet det realistisk å ta opp konkret forslag om dette. Som i år skal 10 mill. DKK inntil videre ikke innbetales av landene, men trekkes på Ministerrådets likviditet. Budsjettet skal senere prisjusteres og korrigeres for endringer i valutakursene.

Av det totale budsjett på DKK 787,2 millioner skal Norge bidra med DKK 178,2 millioner. I budsjettokumentet for 2003 fremgår nå også fordringer på landene på grunn av likviditetsnedsettelse i årene 2001–2003. Fordelingen av fordringene mellom landene bestemmes av fordelingsnøkkelen for det respektive budsjettår. Dette innebærer at landene vil ha en gjeld til Ministerrådet som er rentefri, og det er heller ikke bestemt tilbakebetalingstidspunkt.

Til betalingsordningen for høyere utdanning, skal Norge bidra med DKK 19,1 millioner i 2003.

Prioriteringene i budsjettet er foretatt med utgangspunkt i Nordisk Råds rekommandasjoner og de premisser som ligger i landenes formannskapsprogrammer. Den nye budsjettposten fra 2002-budsjettet, Ministerrådets strategiske initiativer (tidligere MR-reserven), er videreført. Det er utarbeidet retningslinjer for bruk av midlene under denne posten, som først og fremst skal gå til engangsinnsatser.

Samarbeidsministrene har som et ledd i oppfølgingen av budsjettanalysen fra 2000 besluttet en ny

budsjettprosess for Nordisk Ministerråd. Den nye budsjettprosessen er anvendt ved utarbeidelsen av budsjettet for 2003. Endringene i budsjettprosessen skal oppfylle følgende målsetninger:

- Utvikle samarbeidet med Nordisk Råd vedrørende budsjettet og dermed sikre en bedre politisk forankring.
- Trekke sektorenes politiske beslutningsorganer inn i budsjettarbeidet.
- Gi grunnlag for en sterkere integrasjon av sektorenes strategi og handlingsplaner i budsjettet.
- Bedre mulighetene for å gjennomføre overordnede ressursmessige prioriteringer.
- Styrke sammenhengen mellom mål/resultater og tildelte budsjettmidler.

Den nye budsjettprosessen har i første rekke medført et mer konkret budsjettdirektiv med økonomiske sektorrammer, en sterkere involvering fra sektorenes beslutningsorganer, fordypet budsjett-dialog med Nordisk Råd, og i mindre grad endringer i utformingen av budsjettdokumentet sammenlignet med tidligere budsjettår.

Det presenteres også for 2003 en flerårig planleggingsramme for å skape større synlighet og skape et inntrykk av hvilken budsjettfleksibilitet som finnes for nye aktiviteter, samt de kjente krav som stilles til omprioriteringer i de nærmeste årene. Rammen avspeiler allerede fattede beslutninger samt for øvrige aktiviteter en videreføring på uendret nivå.

I tilknytning til prosjektmidler og støtteordninger – som totalt utgjør 55% av Ministerrådets budsjett – vil det hvert år overføres udisponerte midler. Udisponerte midler er definert som midler hvor det ikke er foretatt en beslutning om anvendelse til et bestemt formål. Utviklingen i udisponerte midler ved utgangen av året har vært svært positiv. Fra 1999 til 2001 har summen blitt redusert fra 54 mill DKK til 19 mill DKK, dvs en reduksjon på 64%.

I budsjettet er det for øvrig særlige økonomiske redegørelser for samarbeid med den frivillige sektor, barn & unge, Ministerrådets samlede nær-områdeaktiviteter samt budsjettmidler vedrørende informasjon om det nordiske samarbeidet. Bakgrunnen er den store oppmerksomheten disse områdene har fått gjennom sin tverrsektorielle karakter. I tillegg gis en oversikt vedrørende forskningsprogrammenes planlagte utvikling pga. deres betydelige fremtidige «bindinger» i budsjettsammenheng.

Blant større økninger i budsjettet for 2003 kan nevnes stipendprogrammet for Baltikum og Russ-

land, Nordisk Prosjektsportfond (NOPEF), demokrati- og medborgerpolitikk og nordisk forskningsprogram om epidemiologi. De største reduksjonene er å finne i markedsøkonomi (virksomheten opprettholdes, men flyttes til andre budsjettposter), Nordisk Legemiddelnemnd (virksomheten nedlegges) og Nordisk Industrifond.

Basert på sektorenes og institusjonenes planer er det beregnet at budsjettforslaget innebærer følgende fordeling: 44% går til nordiske institusjoner, 34% går til prosjektmidler, 20% til støtteordninger og 2% til organisasjonsbidrag. Dette er kun små endringer i forhold til 2001.

Generalsekretærens kontrakt varer fram til utgangen av 2002. Prosessen for ansettelse av ny generalsekretær er startet.

En betydelig andel av Ministerrådets budsjett anvendes til informasjonsaktiviteter i ulike former dvs. utgivelser av tidsskrifter, rapporter, seminarer, konferanser, pressemøter og hjemmeside med daglige nyheter. Disse aktivitetene har ulike formål. Det kan være informasjon om prosjekter og resultater oppnådd gjennom det nordiske samarbeidet, men også informasjon om det nordiske samarbeidet som sådan. Ministerrådssekretariatet har felles informasjonsavdeling sammen med Nordisk Råds sekretariat. Denne avdelingen samfinansieres av de to partene. NMR finansierer 60% av utgiftene vedrørende avdelingen.

Informasjonsavdelingen har en publikasjonsenhet som har ansvar for å publisere de publikasjoner som fremkommer med støtte fra Nordisk Råd og Ministerrådet. Avdelingen har en database hvor man kan finne fram til de ulike publikasjonene. «Politik i Norden» utkommer som et magasin med et temanummer fire ganger i året.

Nordisk Råd og Ministerrådet gjennomfører så langt det er mulig i fellesskap den informasjonsaktivitet og de seminarer som arrangeres utenfor Norden. Formålet er i første rekke å spre kjennskap om det nordiske samarbeidet og gjennom dette øke gjennomslagskraften for nordiske synspunkter i internasjonal sammenheng.

Informasjonsavdelings hjemmeside (www.norden.org) oppdateres daglig med nyheter fra Norden. Hjemmesiden er godt besøkt, med over 65.000 besøkende pr. måned. Ukentlig kommer «Norden i veckan» som elektronisk nyhetsblad basert på ukens hendelser.

Det nordiske informasjonsvinduet i Norge ble åpnet i mars 2000 i Oslo, og bærer navnet «Norden i Fokus». Det drives på kontrakt av Foreningen Norden i Norge og er plassert i tilknytning til Foreningen Nordens hovedkontor på Abbediengen hovedgård i Oslo. Målsettingen for dette informa-

sjonsvinduet er på en bedre og bredere måte å synliggjøre det nordiske samarbeidet i Norge. Det er tilgjengelig for folk over hele landet som søker nordisk informasjon og kunnskap via e-post, telefon og faks. «Norden i Fokus» er også et svært aktivt senter for egne aktiviteter, et møtested for nordisk kultur og debatt. Det legges vekt på å presentere kunst og kultur fra andre nordiske land, selvstyrte områder og Nærområdene. Målgruppen er allmen, mens kulturaktiviteter rettet mot barn og unge har særlig prioritet. Det arrangeres også politiske og samfunnsengasjerende debatter og seminar med aktuell nordisk innfallsvinkel. Informasjonsvinduet overtar også en del av de informasjonsforpliktelse som har tilligget Nordisk Råds sekretariat i Stortinget, Nordisk Sekretariat i Utenriksdepartementet og de nordiske institusjonene i Oslo. Norden i Fokus er også etablert i København og Stockholm, mens lignende virksomhet i Helsing-

fors og Island ivaretas av eksisterende nordiske institusjoner. En evaluering av Norden i Fokus forventes å ligge klar i begynnelsen av 2003.

Sommeren 2001 ble den nordiske servicetelefonen «Hallo Norden» offisielt åpnet. Her kan man sende e-post, fakse eller ringe for å få hjelp i forbindelse med flytting, reiser, pendling, studier osv i Norden. Ofte består oppgaven i å finne fram til den rette ansvarlige myndighet. En prøveperiode har vist at det er et stort informasjonsbehov hos både innringere og lokale myndigheter som håndterer slike spørsmål. De mest vanlige spørsmålene gjelder tollbestemmelser, skattespørsmål, studievilkår, pensjoner, barnebidrag, arbeidsledighetstrygd og sykestrygdordninger. Hallo Norden har ingen ombudsmannsrolle, deres oppgave er å informere og løse videre. I Norge er tjenesten tillagt Foreningen Norden, og må derfor også ses i sammenheng med «Norden i Fokus».

6 Sektorsamarbeidet

6.1 Kultur

Kultursamarbeidet har i 2001–2002 i det alt vesentlige vært drevet i henhold til tidligere retningslinjer og rammevilkår. Kulturdelen av budsjettet (det nordiske kulturbudsjettet) er i 2002 på DKK 147 330 000, en nedskjæring på ca. DKK 2 mill. i forhold til året før.

I det norske formannskapsprogrammet for kulturområdet har det vært viktig å legge til rette for en videreføring og sikring av etablert virksomhet på de sentrale samarbeidsområdene, med vekt på kunstsamarbeidet. Det er tatt hensyn til tidligere formannskapsprogrammer med sikte på kontinuitet i utviklingen av virksomheten. Fra norsk side ser vi det som særdeles viktig i en periode med økonomiske innstramninger å arbeide for at kulturens sentrale plass i Ministerrådets samlede virksomhet opprettholdes.

Det norske formannskapsprogrammet legger vekt på å øke det politiske samarbeidet i Ministerrådet på kulturområdet. Det politiske samarbeidet skal ha som mål å styrke rammebetingelsene for kultursamarbeidet og øke den kulturpolitiske dimensjonen og aktualiteten i samarbeidet. Når det gjelder rammebetingelsene bør det arbeides for en bredere politisk dialog og prosess i forbindelsene med budsjettdirektivet, med sikte på å klarere prioriteringer i det nordiske samarbeidet. Den kulturpolitiske dimensjonen i samarbeidet kan styrkes gjennom jevnlig temadiskusjoner i Ministerrådet. Budsjettposten "Strategiske kultursatsninger" er et forsøk på å legge til rette for større politisk aktualitet og fornyelse i samarbeidet. Det sentrale temaet i denne satsningen har de to siste årene vært det multikulturelle Norden. Arbeidet med å opprette et nordisk multimediefond er et annet eksempel på ønsket om å forankre nye samarbeidstiltak i landenes aktuelle kulturpolitiske situasjon.

Fra norsk side tror vi at det er overordnet viktig at man opprettholder den brede nasjonale og faglige forankringen av kultursamarbeidet. Rasjonalisering og effektivisering bør ikke skje på bekostning av viktige prinsipper som forankring, bredde og mangfold i samarbeidet. Arbeidet med å utvikle

MR-K som plattform i forhold til internasjonale og globale spørsmål og utfordringer må fortsette.

Fra norsk side ser vi positivt på omorganiseringen av Nordisk Råd. Et eget utvalg for kultur og utdanning skaper forutsetninger for en tettere dialog og samarbeid mellom kulturministrene og parlamentarikersiden.

Det allmennkulturelle samarbeidet

I det norske formannskapsprogrammet har det vært en sentral målsetting å opprettholde et bredt og integrert samarbeid på det allmennkulturelle området. Kunst og kultur representerer kjerneområder av stor betydning for utviklingen av grunnleggende verdier i de nordiske samfunn. Fra norsk side legges det vekt på en struktur og et samarbeidsmønster som sikrer bredden og helheten i dette samarbeidet. De faglige komitéene, de såkalte kunstkomitéene, har svært viktige oppgaver i denne sammenheng med sine rådgivende og utøvende funksjoner. Fra norsk side har vi i formannskapsprogrammet tatt til orde for at kulturministeriene og de nasjonale kulturmyndighetene i sterkere grad bør bli referanserammer for utviklingen av kunst- og kultursamarbeidet. Det bør etterstrebes at det nasjonale kulturliv, og kanskje da i første rekke de store kulturinstitusjonene, trekkes mer aktivt med i samarbeidet.

Et eksempel på en slik utvikling er etableringen av en nordisk filmpris 2002. Her legges det opp til at filminstituttene trekkes aktivt og konkret med i prosjektet, både når det gjelder planlegging og gjennomføring.

Mediesamarbeidet

KM-gruppen (styringsgruppen for nordisk kultur- og massemediesamarbeid) er Ministerrådets rådgivende instans for kultur- og mediepolitiske saker. Gruppens hovedoppgave er å følge utviklingen på feltet så vel i Norden som internasjonalt. Ytterligere en hovedoppgave er å søke å stimulere til økt samarbeid mellom de nordiske land på de felt som sorterer under gruppen. Dessuten skal gruppen aktivt informere om mediepolitiske spørsmål

og om medieutviklingen i Norden. Dette gjøres gjennom tidsskriftet «Medier i Norden.»

KM-gruppen har i 2001 bl.a. arbeidet med å følge opp rapporten «Ny nordisk dagsorden». Et av forslagene i rapporten er å styrke Nordens konkurransevne når det gjelder digital innholdsproduksjon. Som en innledning til dette arbeidet arrangerte KM-gruppen høsten 2001 en bredt anlagt konferanse i Finland med temaet digital innholdsproduksjon. Hensikten med konferansen var bl.a. å samle private og offentlige aktører som er engasjert på dette området for å drøfte digitaliseringens utfordringer i forhold til innholdsproduksjon. En målsetting er å kunne stimulere til ytterligere samarbeid mellom disse aktørene.

KM-gruppen har videre som en del av denne oppfølgingen arbeidet med ulike utredninger om et nordisk multimediefond. Arbeidet har fortsatt inn i 2002, og det tas nå sikte på at det etableres en forsøksordning med DKK 4 mill. til prosjektet i 2003.

Et sentralt element i KM-gruppens arbeid i 2001 har vært nordisk allmennkringkasting og nordisk samarbeid på kringkastingssektoren. En delrapport om de utfordringer allmennkringkastingen står overfor som følge av digitaliseringen er lagt frem, og har vært på en bredt anlagt høring.

Barnekultur

Det nordiske kultursamarbeidet for barn og unge under Nordisk Ministerråd koordineres av Styringsgruppen for barne- og ungdomskultur (BUK). Gruppen har medlemmer fra alle de nordiske landene og selvstyreområdene. Den ble opprettet i 1996 i forbindelse med handlingsplanen for nordisk barne- og ungdomssamarbeid 1996–2000, «Et kommende Norden». I perioden 1996–2000 var styringsgruppens arbeid forankret i denne planen.

Styringsgruppens oppgaver er å iverksette vedtatte handlingsplaner for barne- og ungdomskultursamarbeidet, følge utviklingen på området barne- og ungdomskultur, bidra til dialog med Nordens nærområder og Europa, følge forskningsvirksomheten innen området barn, ungdom og kultur, samt styrke og formidle nordisk barne- og ungdomskultur i samarbeid med Ministerrådets organ og øvrige aktører på feltet.

I 2000 ble det utarbeidet en tverrsektoriell handlingsplan for det nordiske barne- og ungdomssamarbeidet, «Norden inn i et nytt årtusen 2001–2005». Denne handlingsplanen vektlegger behovet for barnekulturforskning, bedre informasjon om samordning av tilskudd for kulturformål for barn og unge og videre utvikling av det nordis-

ke IT-nettverket Valhalla. Kontakten mellom barn og unge fra ulike deler av Norden og Nordens nærområder skal videreutvikles og samarbeidet med de nordiske husene og de nordiske informasjonskontorene skal styrkes. Prosjekter som kan øke den nordiske språkforståelse, og samnordiske medieprosjekter for barn og unge, skal vurderes.

Styringsgruppen for nordisk barne- og ungdomskultur har i 2001 og 2002 arbeidet for å følge opp den tverrsektorielle handlingsplanen med en ny, konkret plan for kultursamarbeidet for og med barn i Norden og Nærområdene. Den nye handlingsplanen for det nordiske samarbeidet om barn, unge og kultur 2002–2006 – «Det unge Norden – fellesskap og mangfoldighet» – fokuserer på utviklingen av det flerkulturelle Norden, lek og leketradisjoner, nye medier og uttrykksformer blant barn og unge samt behovet for kunnskap og erfaring om barne- og ungdomskultur.

I 2002 er barn og unge en prioritert målgruppe under det norske formannskapet. En tverrsektoriell ministerkonferanse om barn og unge er gjennomført i i august 2002 og en nordisk flerkulturell kulturmonstring i september 2002.

Idrett

Ministerrådets bevilgning til nordisk idrettssamarbeid er i 2002 på DKK 1.2 mill. Formålet er å støtte idrettssamarbeidet mellom Grønland, Island og Færøyene, samt mellom de vestnordiske land og Norden. Nordisk skoleidrett og samisk idrettssamarbeid blir også tilgodesett innenfor disse midlene.

Det nordiske idrettssamarbeidet for øvrig er organisert utenfor ministerrådsstrukturen. Nordiske embetsmenn i departementene med ansvar for idrett har et nært og løpende samarbeid. I dette samarbeidet inngår et fellesnordisk møte hvert halvår. De nordiske idrettsorganisasjonene deltar på disse møtene som observatører. Det interdepartementale samarbeidet innbefatter primært gjensidig orientering og utveksling av informasjon, men også drøfting av konkrete saker med sikte på fellesnordiske standpunkter i internasjonale idretts spørsmål. Det legges vekt på å styrke og utvikle den nordiske dimensjonen i idrett. Sentrale mål i denne sammenheng er idrett for alle, vektlegging av etiske grunnprinsipper og retten til å delta ut fra hvert enkelt individs forutsetninger.

Våren 2002 ble det inngått en bilateral avtale mellom Danmark og Norge. I denne avtalen inngår følgende samarbeidsområder: antidopingvirksomhet, anleggsutvikling, idrettsforskning og idrettspolitiske drøftelser.

I løpet av 2001 har de nordiske fotballforbunde-

ne (Danmark, Finland, Norge og Sverige) bestemt seg for å søke om Europa-mesterskapet i fotball i 2008. Saken har vært tema på flere nordiske ministerrådsmøter. Senest i Molde i 2002 kom de nordiske statsministrene med en felles støtteerklæring til søknaden. Ved utgangen av mai 2002 vil søknaden bli sendt det europeiske fotballforbundet (UEFA). Som vedlegg til søknaden vil det følge statlige garantier/støtteerklæringer som er utviklet i et felles nordisk samarbeid. Det forventes at søknaden vil utløse behov for ytterligere nordisk samordning og koordinering både innenfor idretten og det offentlige på nasjonalt og nordisk nivå.

Nærområdene/Europa

Kulturministrene disponerer ikke særskilte midler til samarbeidet med Nærområdene. Samarbeidet foregår i all hovedsak innenfor rammen av de nordiske samarbeidsorganene på kulturområdet. Samlet synes kultursektoren å ville bruke anslagsvis ca. DKK 12 mill. til nærområdesamarbeid i 2002. Prioriterte områder er barn og unge, film og media og kunstsamarbeid.

Det avsettes noen midler til kultur i nærområdeprogrammet. Disse er i 2002 på ca. DKK 4 mill, og disponeres av samarbeidsministrene. Innenfor disse midlene prioriteres utveksling av unge kunstnere i Norden og Nærområdene og utvikling av kulturens infrastruktur og den kulturpolitiske ekspertisen i Baltikum. Generelt legges det i forholdet til Nærområdene vekt på det folkelige samarbeidet.

Europa/EU-samarbeidet har som i tidligere år i første rekke hatt karakter av samråd og informasjonsutveksling. Europaspørsmålene har imidlertid utgjort en viktig del av det politiske samarbeidet i MR-K.

Styringsgruppen for Nordiske kulturprosjekter i utlandet driver prosjektvirksomhet i Europa og den øvrige verden. Denne virksomheten foregår i henhold til en ny prosjektplan for perioden 2001 – 2004, som ble vedtatt av kulturministrene i 2000. Den nye planen legger mer vekt på Europa enn tidligere prosjektplaner. Prioritet er gitt til Nordens nærområder i vest, og det gjennomføres kulturprosjekter med Skottland, Irland, Hebridene, Shetland og Orknøyene. Hensikten er å bygge nettverk og styrke kulturforbindelsene i vesterled.

To vikingutstillinger har i 2002 fortsatt å turnere i USA og Canada.

Nordisk kulturfond

Nordisk kulturfond ble opprettet i 1966 etter en særskilt avtale mellom de nordiske land. Fondet har en autonom rolle i den nordiske samarbeidsstrukturen og har som formål å støtte nordisk virksomhet innenfor områdene allmennkultur, kunst, utdanning og forskning. Det finansieres over Nordisk Ministerråds budsjett og har i 2002 en bevilgning på DKK 26.6 mill. I de senere år har ca. 90% av fondets midler gått til allmennkulturell virksomhet.

Nordisk Kulturfond er i år inne i sitt 35. virksomhetsår og er dermed det mest tradisjonsrike nordiske samarbeidsorganet på kulturområdet. Fondet har som ambisjon å være en effektiv finansieringskilde for hele Norden, og arbeider aktivt for å stimulere fram flere prosjekter og samarbeidstiltak fra mer perifere områder. Det viser seg at ca. 45% av søknadene kommer fra de tett befolkede områdene og da særlig hovedstedsregionene. Som et ledd i disse bestrebelsene er det inngått samarbeidsavtaler med de ni nordiske regionale informasjonkontorene. Fondet har også innledet et nyttig samarbeid med de 13 bilaterale fond som finnes i Norden. Prioritert virksomhet i fondet er bl.a. prosjekter for og med barn og ungdom, nordisk språkforståelse, tiltak som kan forebygge fremmedhat og rasisme og anvendelse av nye medier. Generelt har man prioritert initiativer fra den frivillige sektoren, tverrsektorielle prosjekter og prosjekter som blir gjennomført utenfor hovedstedsområdene. Når det gjelder større enkeltsatsninger, har fondet bestemt seg for å gjenoppta gjennomføringen av «Årets nordiske utstilling».

Overenskomsten om Nordisk kulturfond er i løpet av 2001 endret i to omganger. En første revisjon sikret de selvstyrende områder fullverdig representasjon i fondets styre. Den annen revisjon ble gjennomført for å tydeliggjøre fondets juridiske status som selvstendig nordisk samarbeidsorgan. Begge reviderte versjoner er godkjent på norsk side.

6.2 Utdanning og forskning

Det norske formannskapsprogrammet for 2002 slår fast at de nordiske land i stor grad har basert sin fornyelse av samfunnet på utvikling av menneskelige ressurser gjennom investeringer i utdanning og forskning. En fortsatt langsiktig og strategisk satsing på utdanning og forskning vil derfor i henhold til dette program være avgjørende for

kunnskaps- og velferdssamfunnet i morgendagens Norden.

Det nordiske samarbeidet om utdanning og forskning finner sted innenfor rammen av en rekke løpende strategier og handlingsprogrammer. Utdannings- og forskningsministrenes overordnede strategiplan for perioden 2000–2004, «Norden som foregangsregion for utvikling av menneskelige ressurser», utgjør fundamentet for samarbeidet og er samtidig utgangspunktet for handlingsplaner utarbeidet av Ministerrådets rådgivende organer (Styringsgruppen for skolesamarbeidet/NSS, styringsgruppen for samarbeid om voksenopplæring og folkeopplysning/FOVU og styringsgruppen for høgre utdanning/HØGUT), samt for Nordisk forskningspolitisk råds visjon for det nordiske forskningssamarbeidet.

Det påhviler det til enhver tid sittende formannskap å sørge for aktiv oppfølging av disse sentrale styringsdokumenter, og samtidig å løfte fram visse særskilte prioriteringer.

Det finske formannskap i 2001 la særlig vekt på fire prioriterte områder: Mobilitet og nordiske avtaler, forskningssamarbeidet, IKT-samarbeidet og livslang læring. Emne for temakonferansen under det finske formannskap var «Utdanningen og forskningens betydning for regional utvikling».

Norge har under sitt formannskap i 2002 videreført hovedlinjene i det finske formannskap gjennom konsolidering og styrking av igangværende prosjekter og aktiviteter. Samtidig har en ønsket å tilføre samarbeidet enkelte nye initiativ og tiltak, i en rimelig balanse mellom kontinuitet og fornyelse.

Utdannings- og forskningssamarbeidet har i løpet av siste 2-årsperiode også medvirket i en mer overordnet nordisk reformprosess, med utgangspunkt i «Vismannsrapporten» og «Budsjetanalyse 2000». Utdannings- og forskningsministrene understreket i sin uttalelse om vismannsrapporten at investering i utdanning og forskning er en langsiktig og strategisk ressursanvendelse i et samfunnsøkonomisk perspektiv, og en forutsetning for kunnskaps- og velferdssamfunnet. Gjennom «Ny nordisk dagsorden – Nye strategiske satsinger», vedtatt av samarbeidsministrene i tilknytning til Nordisk Råds sesjon i 2001, har de nordiske regjeringer framhevet i alt 5 strategiske satsingsområder for samarbeidet i årene framover. Flere av disse sammenfaller godt med utdannings- og forskningsministrenes egen strategi og sektorens innspill til reformen, bl.a. teknologisk utvikling, informasjonssamfunnets utvikling og nordisk spissforskning, mobilitet i tilknytning til nordboeres ret-

tigheter, og samarbeid med andre land og regioner.

Utdannings- og forskningsministrene tok i samsvar med dette i juni 2001 initiativ til et pilotprosjekt om nordiske «Centres of Excellence» på det naturvitenskapelige området og med fokus på globale endringer i forhold til bl.a. økosystemer, klimaendringer og oceanografi. Programmet forutsettes gjennomført i perioden 2002–2007 innenfor en årlig bevilgningsramme på DKK 10 mill. I første omgang skal det etableres 2–3 slike spissforskningsenheter.

Videre kan det nevnes at utdannings- og forskningsministrene i juni 2002 med utgangspunkt i Nordisk Råds forslag (A 1269/nord) og på basis av en rapport fremlagt av Nordisk forskningspolitisk råd har godkjent utkast til et ministerrådsforslag om utbygging av Norden til en internasjonalt ledende forsknings- og næringsregion. Ministerrådet vedtok samtidig å ta initiativ til utarbeiding av en «hvitbok» med sikte på å konkretisere hvilke tiltak som kan iverksettes.

I henhold til Ny nordisk dagsorden skal det internasjonale perspektivet i det nordiske samarbeidet innen utdanning og forskning styrkes gjennom en større åpenhet mot samarbeidsfora utenfor Norden, bl.a. EU, Europarådet, OECD og UNESCO. Dette er fulgt opp innenfor rammen av det norske formannskapsprogrammet bl.a. gjennom temakonferansen «Et solidarisk Norden» som med utgangspunkt i slutterklæringen fra konferansen «World Education Forum» i Dakar i 2000 om utdanning for alle rettet søkelyset mot utdanningens rolle i utviklingspolitikken. Denne konferanse samlet representanter for utdannings- og utviklingsmyndighetene i de nordiske land på politisk og administrativt nivå, noen sentrale representanter for UNESCO, UNICEF og Verdensbanken samt representanter for land i sør. Konferansen munnet ut i en slutterklæring der de nordiske utdannings- og utviklingsministre forpliktet seg til å samordne sin innsats på nasjonalt, nordisk nivå og internasjonalt nivå med sikte på oppfølging av Dakar-erklæringen om utdanning for alle.

Et annet eksempel på kopling mellom nordisk samarbeid og internasjonale prosesser gjelder samarbeidet om livslang læring. De nordiske utdanningsministre drøftet våren 2001 temaet «Livslang læring – en utfordring for Norden», bl.a. med utgangspunkt i EU-kommisjonens «Memorandum on Lifelong Learning» og dagsorden for OECDs ministermøte i april 2001. Drøftingene munnet ut i etablering av en ad hoc arbeidsgruppe for å utveksle synspunkter om landenes behandling av Kommisjonens memorandum, samt at gruppen skulle

fremme forslag om felles nordiske initiativer på området livslang læring. MR-U har vedtatt å gå videre med to av gruppens prosjektforslag: Erfaringsutveksling om internasjonale analyser og indikatorer samt et prosjekt om validering av realkompetanse. Det norske formannskapet vil i desember 2002 arrangere en større internasjonal konferanse på Lillehammer om livslang læring, med utgangspunkt i analyser og rapporter som er laget om livslang læring i regi av bl.a. OECD.

Norrback-rapporten om «Nordbornas rättigheter» har rettet søkelyset mot noen av de grensehindringer som fortsatt gjør seg gjeldende for skoleelever og studenter som søker utdanning i et annet nordisk land, bl.a. på grunn av manglende kjennskap til og informasjon om det nordiske avtaleverket på dette området. De nordiske utdanningsministre traff i juni 2002 vedtak om oppfølging av Norrback-rapporten rapport på sitt ansvarsområde, bl.a. ved å ta initiativ til en gjennomgang av de nordiske avtaler som i dag regulerer mobilitet og elev- og studentflyt mellom de nordiske land sett i forhold til europeiske og internasjonale avtaler på området. Det norske formannskapet vil i desember 2002 arrangere en større internasjonal konferanse på Lillehammer om livslang læring, med utgangspunkt i analyser og rapporter som er laget om livslang læring i regi av bl.a. OECD.

Utdannings- og forskningsministrene har i 2002 arbeidet videre med planer og prioriteringer for samarbeidet med Nærområdene, bl.a. i lys av de baltiske lands søknader om EU-medlemskap. Fokus for nærområdesamarbeidet vil i samsvar med dette bli flyttet til Nordvest-Russland, og det arbeides i den forbindelse bl.a. med planer om et felles møte med nordisk-baltisk-russisk utdannings- og forskningsministre i første halvår av 2003. En annen politisk hovedmålsetting vil være å videreføre prosessen med sikte på et felles nordisk-baltisk utdannings- og forskningsområde. En endelig handlingsplan for samarbeidet med Nærområdene innen utdanning og forskning vil bli lagt fram til godkjenning høsten 2002.

Som ledd i utdannings- og forskningsministrenes strategi om å skape en større helhet og sammenheng i det nordiske samarbeidet innen sektoren, er det i 2002 igangsatt en omfattende gjennomgang av to de programområder som utgjør hovedtyngden i sektorens budsjett: Mobilitets- og støtteordningene og de fellesnordiske institusjonene.

Mobilitets- og støtteordningene er ett av hovedinstrumentene for utvikling av et fellesnordisk utdanningsrom. I årenes løp har det vokst fram 10 slike mobilitetsprogrammer, og det har derfor

framstått som ønskelig å foreta en gjennomgang av disse programmer med sikte på rasjonalisering og forenkling. Utredningsarbeidet om dette har gitt grunnlag for en organisatorisk og administrativ struktur hvor det foreslås etablert 3 sektorprogrammer på utdanningsområdet – ett for hvert av områdene skole, høgre utdanning og voksenopplæring. Saken vil bli fremmet som ministerrådsforslag til Nordisk Råds sesjon høsten 2002.

Det norske formannskapet har hatt som målsetting at forslagene i «Budsjetttanalyse 2000» om de nordiske institusjonene kan bli fulgt opp i 2002. Her har man lagt vekt på institusjonenes egne synspunkter på sin fremtidige rolle i samarbeidet. Utdannings- og forskningsministrene vil i løpet av høsten 2002 foreta en endelig helhetlig vurdering av de fellesnordiske institusjoners plass i samarbeidet, herunder om institusjonsformen er den mest hensiktsmessige for å ivareta de nordiske oppgavene på ulike områder. Denne vurdering vil eventuelt danne grunnlag for utforming av nye budsjettkontrakter med institusjonene fra 2003.

Utdannings- og forskningsministrenes strategi for 5-årsperioden 2000–2004 forutsetter at det i løpet av perioden skal foretas en evaluering av rådgivningsstrukturen i samarbeidet, herunder rolle og oppgaver for de fire styringsgruppene NSS, HØGUT, FOVU og FPR samt rådgivningsfunksjonen vedrørende IKT, språkpolitikk og bioetikk. Ansvar for evalueringen er etter forslag fra det norske formannskapet lagt til Statskonsult, og det forventes at resultatene av evalueringen vil bli lagt fram i løpet av høsten 2002.

Styringsgruppene har i 2001/2002 innenfor rammen av sine løpende handlingsplaner hatt følgende hovedprioriteringer for sitt arbeid på de respektive områder:

NSS' handlingsplan 2000–2002 prioriterer verdier, livslang læring, kvalitet og synliggjøring på skoleområdet. På verdiområdet er det igangsatt et arbeid om landenes tiltak for å motvirke mobbing og vold i skolen. I løpet av 2002 vil det bli arrangert en serie konferanser med fokus på nordiske verdier omkring likestilling og likeverd, én i hvert enkelt nordisk land. Avslutningen av prosjektet vil bli markert med en samlet verdikonferanse i tilknytning til Nordisk Råds 50-årsjubileum 2002. Et annet prosjekt om entreprenørskap i skolen vil bli avsluttet med en større konferanse i Oslo høsten 2002, med deltaking av eksperter også utenfor Norden. I samsvar med formannskapsprogrammet arbeides det endelig med et scenarieprosjekt om morgendagens skole som munner ut i en konferanse i Oslo 5.–6. desember. Prosjektet og konferansen tar sikte på å belyse hvilke sider av sam-

funnsutviklingen, bl.a. på IKT-området, som vil påvirke innhold og organisering i framtidens skole.

HØGUT har i sin handlingsplan for perioden 2002–2004 fokusert på fire perspektiver: Norden som foregangsregion for økt kompetanse og livs-lang læring, styrket kvalitet i høgre utdanning, økte muligheter gjennom bruk av IKT samt internasjonalisering og mobiltetsfremmende tiltak. I 2001 har HØGUT bl.a. vært opptatt av regional utvikling, overenskomsten om adgang til høgre utdanning, Bologna-erklæringens konsekvenser og oppfølging av Sigtuna-avtalen. I regi av det nordiske universitetssamarbeidet (NUS/NUAS) fant det i august 2002 sted en konferanse i Tromsø om oppfølging av Bologna-erklæringen i de nordiske land.

FOVU har i sin arbeidsplan for perioden 2000–2004 hatt oppmerksomheten rettet mot spørsmål vedrørende realkompetanse som en sentral problemstilling både i forhold til utdanningssystemet og arbeidslivet. I forlengelsen av det såkalte NO-MAD-prosjektet, den nordiske fordypningsstudien om voksnes deltakelse i utdanningssystemet basert på OECD literacy studier, har FOVU gått videre med dokumentasjon av det nordiske voksenopplæringsfeltet.

FPR har i perioden 2001/2002 bl.a. arbeidet med tilrettelegging av et pilotprosjekt om nordiske sentre for fremragende forskning, og i samarbeid med NorFA arbeidet med spørsmål om forskerutdanning. FPR har også hatt et overordnet ansvar for nordiske forskningsprogrammer på områdene kjønn og vold, språkteknologi, velferdsforskning, sikkerhetspolitikk, epidemiologi og oaseanklima-forskning.

IT-policygruppen er et rådgivende organ for Ministerrådet, og ble i sin tid opprettet for å følge og fremme utviklingen på IKT-området i relasjon til utdanning og forskning. Gruppen har som del av sin handlingsplan for perioden 2000–2002 gjennomført studieprogrammer og samlet inntrykk fra nordiske og internasjonale utviklingsmiljøer på IKT-området. Gruppen har i 2002 også stått for en evaluering av Nordunet2 og igangsatt et utredningsarbeid om IKT-forskning og -kompetanseutvikling i Nærområdene.

Ministerrådets språkpolitiske referansegruppe har som oppgave å gi råd til Ministerrådet (utdannings-, forsknings- og kulturministrene) om nordiske språksatsinger og språkpolitiske spørsmål. Gruppen har som ledd i oppfølgingen av det europeiske språkår bl.a. drøftet status og utfordringer for de nordiske språk i en tid preget av internasjonalisering. Gruppen har også overordnet ansvar for NORDMÅL-programmet. Det operative ansvar

for programmet er fra årsskiftet 2000/2001 lagt til Senter for internasjonalt universitetssamarbeid.

6.3 Miljø

Det nordiske miljøhandlingsprogram 2001–2004

Det nordiske miljøhandlingsprogrammet 2001–2004, som ble godkjent av de nordiske miljøvernministrene i november 2000, fokuserer på en rekke innsatsområder innen prioriterte miljøvernområder, tverrsektorielle samarbeidsområder og andre sektorovergripende områder. Et viktig element i handlingsprogrammet er å ivareta koblingen til den sektorovergripende strategien for et bærekraftig Norden. Som en oppfølging av miljøhandlingsprogrammet er det også utarbeidet en egen informasjonsstrategi som har som formål å synliggjøre og formidle det nordiske samarbeidet på miljøsektoren.

Under det norske formannskapet har oppfølging av strategien og miljøhandlingsprogrammet fått en framtreddende plass. Viktige innsatsområder for miljøsamarbeidet er havmiljø og kystkultur, biologisk mangfold og genetiske ressurser, matvaresikkerhet, bærekraftig byutvikling, informasjon og medvirkning i Norden og Nærområdene samt forskningssamarbeid på klimaområdet.

Norden og EU/EØS

I det formelle nordiske samarbeidet i regi av Nordisk Ministerråd er EU-spørsmål et sentralt punkt på dagsordenen i alle fora.

Dagsordenen for forestående EU miljørådsmøter diskuteres på de nordiske miljøvernministrenes møter og på møter i Embetsmannskomiteen for miljø (EK-M). Man går også nærmere inn på problemstillinger og posisjoner i forhold til enkelt saker som ligger i Kommisjons- eller Rådsfasen i EU, og hvor de nordiske landene har sammenfallende interesser og synspunkter. Oppfølging av EUs strategi for bærekraftig utvikling og det 6. miljøhandlingsprogrammet, klimapolitikk, EUs kjemikaliestrategi, miljøindikatorer, genmodifiserte organismer, nytt regelverk om miljøansvar, EUs østutvidelse og Den nordlige dimensjonen har vært sentrale tema det siste året.

I de nordiske miljøarbeidsgruppene står også EU/EØS-spørsmål i fokus, både når det gjelder regelutvikling og -implementering.

Når det gjelder det uformelle samarbeidet, har miljøvernministrene i alle de nordiske landene i en årrekke møtt hverandre i frokostmøter forut for EUs miljørådsmøter. Dette året har Norge som for-

mannskapsland i Nordisk Ministerråd ledet disse møtene. På de nordiske formøtene gjennomgås posisjoner for de viktigste sakene. Det gjennomføres også jevnlig bilaterale uformelle kontaktmøter på embetsmannsnivå hvor EUs prioriteringer står sentralt på dagsordenen i tillegg til andre internasjonale saker.

Det nordiske miljøfinansieringsselskapet (NEFCO)

NEFCO er etablert med formål å fremme miljøinvesteringer i Nordens nærområder. Det primære området er Nordvest-Russland med hovedvekt på russisk del av Barentsregionen og Østersjøregionen (Murmansk, Arkhangelsk, Karelen, Kaliningrad og Leningrad) samt Østersjøens tilrenningsområder (Estland, Latvia, Litauen og Polen samt deler av Tsjekkia, Hviterussland og Ukraina). På basis av prosjektenes miljømessige relevans går også NEFCO inn i prosjekter i de sentraleuropeiske områdene særlig i prosjekter som bidrar til reduksjon av langtransporterte miljøgifter og luftforurensninger.

NEFCOs virksomhet i øst-europeiske land som integreres eller blir medlemmer i EU vil gradvis omdefineres og fases ut. NEFCO kan medvirke med enten egenkapital, lån eller garantier eller en kombinasjon av disse. Norge deltar for tiden i 18 av totalt 9385 prosjekter i NEFCOs pipeline-prosjekter. Dette er noe lavere enn Sverige og Danmark. Det er økning i antall investeringsprosjekter i Russland som nå har 11 av 93 prosjekter. Resultatet av en evaluering av NEFCO ble lagt fram for miljøvernministrene på ministermøtet i februar 2001. Blant anbefalingene var en økning av grunnkapitalen i NEFCO som om kort tid vil være disponert blant annet på grunn av at tilbakebetalingstiden for lån er lengre enn forventet. Ministrene har vedtatt å videreføre de årlige innskuddene til grunnkapitalen i NEFCO fram til og med 2007. NEFCOs grunnkapital vil i 2007 i så fall beløpe seg til EURO 120 mill. Miljøvernministrene vil i løpet av 2002 revidere NEFCOs retningslinjer basert på evalueringsrapporten.

Nordisk Ministerråd, miljøvernministrene (MR-M), opprettet i 1996 nordisk miljøutviklingsfond for finansiering av miljøvernprosjekter i Barents- og Østersjøregionen. Fondet administreres av NEFCO. Fondet skal i første omgang være virksomt fram til utgangen av 2003. Norges andel er omlag 7 mill. NOK i året som bevilges fra Regjeringens bevilgning til prosjektsamarbeid med Russland. Til nå er omlag 200 mill. DKK bundet i avtalte og godkjente prosjekter. Gjennom dette fondet har NEFCO mulighet til å bidra med kontant-, drifts-,

og kredittsubsidier, og det virker således støttende for andre økonomiske virkemidler og støttetiltak som NEFCO og andre internasjonale finansieringsinstitusjoner forvalter. Det legges vekt på at fondet skal ha addisjonell effekt i forhold til andre finansieringsordninger. Miljøutviklingsfondet har vist seg å være særlig effektivt når det gjelder å utløse prosjekter i Nordvest-Russland. Miljøfondet har totalt 44 prosjekter i «pipeline» (som enten er avtalt, godkjent, interesseindikasjon eller til vurdering). Av disse er 21 i Russland, 7 i Estland, 10 i Latvia, 5 i Litauen og 1 i Polen, det vil si ca. 50/50 fordeling mellom Russland og Polen/Baltikum. Av disse deltar for tiden Norge i 18, flere land i 10, Sverige i 3, Finland i 3 og Danmark i 7. Det er avsatt 50 mill. DKK av fondet til tiltak i bedrifter som har gjennomgått Program for Renere Produksjon, og denne ordningen har vakt internasjonal oppsikt. Videre er det i tillegg til bidrag til enkeltprosjekter, så som etablering av selskap for innsamling og destruksjon av PCB i Nordvest-Russland, også etablert et fond spesielt for å redusere forurensning fra landbruket til Østersjøen og for implementering av energiprojekter som også vil ha betydning for klimagassutslipp. I sistnevnte benyttes også ordinære investeringsmidler.

Arbeidsgruppene

Gruppenes arbeidsområder dekker et bredt spekter av miljøvernssaker, og aktivitetene er orientert mot såvel tradisjonelt nordisk samarbeid, som samarbeid i forhold til utviklingen i EU og Nordens nærområder. Med utgangspunkt i det nye miljøhandlingsprogrammet og i strategien for et bærekraftig Norden vil det nordiske miljøsamarbeidet bli omorganisert med virkning fra 2002. Et av hovedformålene med omorganiseringen av miljøsamarbeidet er å styrke samarbeidet mellom arbeidsgruppene samt mellom arbeidsgruppene og det tverrsektorielle samarbeidet.

Nordisk gruppe for produkter og avfall (PA-gruppen)

PA-gruppens arbeid tar utgangspunkt i det nordiske miljøhandlingsprogrammet for 2001–2004. Sentrale elementer i programmet er å bidra til at avfallsmengdene og innholdet av helse- og miljøfarlige kjemikalier i avfall reduseres, samtidig som ressursene i avfallet utnyttes bedre. Gruppens arbeid kan i hovedsak relateres til områdene produkter, avfall og miljøvennlig teknologi.

PA-gruppens virksomhet utføres i stor grad gjennom nedsatte prosjekt- og nettverksgrupper.

Sentrale deler av dette arbeidet er knyttet opp mot regelverksutviklingen i EU/EØS og koordinering av det nordiske arbeidet i denne sammenheng. I 2001 har gruppen avsluttet flere BAT (Best Available Technic) prosjekter som er viktige bidrag for å fremme miljøvennlige produkter og teknologier i og utenfor Norden. En workshop om handelsregler og produktorienterte virkemidler knyttet til miljøvennlig utvikling er avholdt og vil bære et viktig element i å koordinere nordiske synspunkter og styrke den nordiske rolle i utviklingen IPP (Integrated Product Policy) i EU. PA-gruppens innsats i utviklingen av IPP er koordinert med den tverrsektorielle nordiske IPP-gruppen som består av næring-, forbruker- og miljøsektoren. Samtidig har det vært gjennomført nordiske prosjekter som har fått direkte konsekvens for arbeidet med EUs slam- og komposteringsdirektiv.

Natur-, friluftsliv og kulturmiljøgruppen (NFK)

På slutten av 2000 besluttet EK-M at kulturmiljøområdet skulle føres tilbake til NFG (Natur- og friluftslivsguppen) og slik at gruppen skulle utvides med kompetanse innenfor kulturmiljøområdet. Den nedlagte Kulturmiljøgruppens forslag til fortsettelse av handlingsplanen ble innarbeidet i NFGs arbeidsområde og mandatet til NFG ble utvidet til også å inkludere kulturmiljø. I tråd med dette endret gruppen navn til Natur-, friluftsliv- og kulturmiljøgruppen (NFK).

Arbeidsgruppen har utarbeidet et arbeidsprogram for 2001–2004 med utgangspunkt i Den nordiske miljøhandlingsplanen 2001–2004 og bærekraftstrategien. Dette arbeidsprogrammet utgjør en ledesnor i prioriteringer av prosjekter og tiltak i nevnte periode. NFK har i 2001 revidert mandatet for gruppens arbeid og fått innarbeidet kulturmiljø i dette.

Hovedarbeidsområdene for arbeidsgruppen har siden 1993 vært biologisk mangfold, landskapsbeskyttelse, kulturmiljø og friluftsliv. Det tyngste området er biologisk mangfold hvor den største innsatsen er gjort over tid, og dette felt har fortsatt høy prioritet og omfatter et vidt spekter av problemstillinger innen areal- og områdevern, artsvern og rødlistede arter, genetiske ressurser og arealplanlegging og bynatur. Blant prosjektene er bl.a. et prosjekt om nordisk våtmarksvern. Andre prosjekttema er ferskvannsfisk, erosjon og overbeite samt naturvern i skogen og en analyse av sektorsamarbeidet innen skog og miljø i Norden. Arbeidsgruppen startet i 1999 arbeidet med et større verk om Nordens natur og naturbeskyttelse på 1900-tallet der Nordens natur sees i et europisk

perspektiv. Verket ventes ferdig i 2002. Innen landskapsbeskyttelse arbeides det bl.a. med å rette søkelyset på geologisk diversitet i Norden og det pågår et samarbeidsprosjekt med Nærområdene om tradisjonelle jordbrukslandskap. Under kulturmiljø følges Handlingsplanen for kulturmiljø opp og integreres i NFK sitt øvrige arbeid. Norge tok ansvaret for å få gjennomført et nordisk seminar i oktober 2001, der en fikk vitalisert resultatene fra Kulturmiljøgruppens prosjekt om jordbrukslandskapets kulturverdier. Videre har Norge en sentral rolle i forhold til et prosjekt for oppfølging av den europeiske landskapskonvensjonen. Innen friluftslivtemaet ble det i 1999 avsluttet et samarbeidsprosjekt mellom representanter fra veimyndigheter og natur- og kulturminneforvaltninger i Norden omkring friluftsliv og gamle ferdselsveier i Norden.

I tillegg kommer sektorsamarbeid, EU/EØS og Nordområdene/Arktis (se nedenfor). Prosjekter innen Norden har bygd nyttige nettverk mellom personer innen forvaltningene og vært av nytte nasjonalt i de enkelte land.

Som et ledd i oppfølgingen av det norske formannskapsprogrammet i 1997 satte Natur- og friluftslivsguppen i gang et prosjektarbeid for å utarbeide en nordisk handlingsplan for natur- og kulturmiljøbeskyttelse på Grønland, Island og Svalbard (fram til 2005). Målet var å utarbeide en handlingsplan basert på en helhetlig analyse av aktuelle behov innen NFKs og NMDs mandatområder samt å foreslå samarbeidsområder med konkrete prosjekter.

Handlingsplanen dekker feltene:

- Biologisk mangfold inkludert biotopbeskyttelse, artsbeskyttelse, jakt og fangst.
- Landskapsbeskyttelse, inkludert kulturlandskap- og bygningsmiljøbevaring.
- Friluftsliv inkludert økoturisme.
- Miljødata/overvåkning.

Handlingsplanen inneholder forslag om 14 prosjekter og 5 tiltak innen oppfølgingsperioden, og berører flere av de ulike nordiske organer. Prosjektsamarbeidet er forutsatt ikke å konkurrere med de øvrige pågående prosessene i Arktis. Strategien er dels å bygge opp under og styrke de samarbeidsformer som fungerer godt, og dels å fokusere på de områder hvor det i dag ikke foregår et samarbeid. Handlingsplanen ble godkjent av de nordiske miljøvernministrene i 1999, og oppfølgingen skjer fra 2000 av.

Hav- og luftforurensningsgruppen

Det nordiske samarbeidet innenfor Hav- og luftforurensningsgruppen er først og fremst rettet inn mot å utnytte EU, regionale konvensjoner og handlingsplaner for å bidra til en best mulig miljøtilstand på hav- og luftområdet i Norden og dets nærområder. Arbeidet sammenfaller med den overordnede strategiske satsingen innen Nordisk Ministerråd med å rette blikket mot Europa og å støtte utviklingen i Nordens nærområder.

Gruppens fremste oppgave er å få utarbeidet vitenskapelig basert underlagsmateriale for Nordens opptreden i de ulike internasjonale organene. Arbeidet i gruppen baserer seg på en helhetlig nordisk miljøstrategi. Det legges stor vekt på at prosjektene det gis støtte til er rettet inn mot overgripende mål. Gruppen avsetter også årlig et beløp for mer direkte å kunne sette ut utredningsoppdrag eller arrangere seminarer i tilknytning til aktuelle internasjonale forhandlinger.

Gruppens hovedsatsingsområder er forsurening, overgjødning og bakkenært ozon, eutrofiering i marine miljøer, samt en begrenset aktivitet knyttet til organiske miljøgifter og tungmetaller. I prioriteringen av prosjekter blir det tatt hensyn til at graden av modenhet er forskjellig for de ulike miljøområdene, både mht. kunnskap om miljøproblemet og hvor langt en har kommet med internasjonale reguleringer. Samtidig legges det vekt på å utnytte og overføre kunnskap mellom de ulike satsingsområdene. Gruppen samarbeider også med andre grupper under Nordisk Ministerråd, særlig Kjemikaliegruppen og Miljøovervåknings- og datagruppen, for å utvikle en mer helhetlig innfallsvinkel til miljøproblemene.

På området forsurening, overgjødning og bakkenært ozon har gruppens arbeid kommet inn i en ny fase etter at Gøteborgprotokollen under Konvensjonen om langtransportert grenseoverskridende luftforurensning (LRTAP) ble vedtatt i 1999 og EU-direktiv om nasjonale utslippstak ble vedtatt i EU høsten 2001. Direktivets forhold til EØS-avtalen er nå til vurdering i EFTA-landene.

Selv om en gjennom den nye protokollen og EUs direktiv har kommet svært langt i det internasjonale arbeidet for å motvirke forsurening, overgjødning og bakkenært ozon, vil det f.eks. fremdeles være et betydelig forsureningsproblem i Norge og Sverige. I den videre satsingen innenfor langtransportert luftforurensning vil Hav- og luftforurensningsgruppen legge vekt på å vurdere konsekvensene av de avtaler m.v. som har vært inngått, bl.a. for å forberede underlaget for nye forhandlinger.

Arbeidet med å utvikle det faglige grunnlaget for revisjon av avtalene om langtransportert luftforurensning både under LRTAP-konvensjonen og i EU har allerede startet. Dette arbeidet vil ha stor betydning for gruppens videre prioriteringer innen dette området. Ved revisjon av avtalene skal det også vurderes å regulere landenes bidrag til grenseoverskridende partikkelforurensning. Som en følge av dette gjennomfører Hav- og luftforurensningsgruppen prosjekter for å kartlegge dette problemets omfang og karakter.

Hav- og luftforurensningsgruppen vurderer at den vellykkede satsningen på effektbaserte avtaler om reduksjon i luftforurensninger har overføringsverdi til havforurensningsområdet. Gruppen har lagt opp til å bruke en betydelig andel av sine ressurser de kommende årene på å utvikle grunnlaget for effektbaserte avtaler om forurensende tilførsler til kystnære havområder. Som ledd i dette har gruppen lagt opp til en langsiktig satsing på utvikling av modeller for å beregne eutrofieringsvirkning av atmosfæriske tilførsler av næringssalter. Dette arbeidet retter seg primært mot Nordsjøkonferansen, Helsinkikonvensjonen om beskyttelse av det marine miljø i Østersjøen (HELCOM) og Konvensjonen om beskyttelse av det marine miljø i det nordøstlige Atlanterhav (OSPAR).

Gruppen arrangerte i april 2002 et seminar for representanter for forskning og forvaltning hvor videre prioriteringer av arbeidet innen hhv. hav- og luftforurensninger samt grunnlaget for utvikling av effektbaserte avtaler om havforurensninger ble drøftet.

Nordisk kjemikaliegruppe (NKG)

Arbeidet i Nordisk kjemikaliegruppe (NKG) tar utgangspunkt i gruppens mandat og i det nye handlingsprogrammet for det nordiske miljøsamarbeidet. En stor del av den nasjonale kjemikaliereguleringen som skjer i dag har bakgrunn i internasjonale forhandlinger og avtaler. Det er derfor en viktig oppgave for NKG å styrke den nordiske innsatsen på kjemikalieområdet i europeiske og andre internasjonale fora. Kjemikaliegruppen fokuserer på aktiviteter på områder hvor det utvikles ny politikk eller nytt regelverk. Mesteparten av NKGs arbeid er innrettet mot et høynet ambisjonsnivå i EU/EØS-arbeidet. Det har i 2002 vært holdt et møte i regi av NKG for å koordinere nordiske synspunkter på EUs nye kjemikaliepolitikk og det kommende regelverket i EØS-området. De fleste av gruppene under NKG arbeider direkte inn i pågående prosesser, spesielt innenfor EU. For Norges del er dette arbeidet særlig viktig i forhold til arbeid mot

EUs ulike arbeidsgrupper. Erfaringene viser at muligheten til å oppnå resultater internasjonalt bedres når det fremmes koordinert og godt faglig begrunnede felles nordiske synspunkter. Et eksempel på dette er at det nordiske arbeidet med utvikling og utprøving av kriterier for identifisering av stoffer har vært avgjørende for den første utvelgelsen av stoffer i OSPAR. Med hensyn til arbeidet i Nærområdene har NKG økt innsatsen i de baltiske land noe de senere år. Dette skjer i hovedsak gjennom støtte til utvikling og oppbygging av kompetanse og infrastruktur.

Ved å benytte det nordiske samarbeidet unngår landene unødvendig dobbeltarbeid og drar nytte av hverandres ekspertise og kunnskaper på de aktuelle områdene. Det nordiske samarbeidet i NKGs prosjektgrupper gir dessuten anledning til arbeidsdeling og koordinering av det pågående arbeidet innen EU. Dette gjelder spesielt i forhold til klassifisering og merking av kjemikalier og arbeidet med risikovurdering og risikoreduksjon innenfor flere direktiver og forordninger.

De viktigste konkrete områdene for NKG framover vil være:

- Påvirkning av EUs kjemikaliepolicy i tråd med nordisk strategi. Revisjon av EUs kjemikalierelgelverk og prosessen for å få fortgang i arbeidet med eksisterende kjemikalier.
- Påvirkning for en fortsatt heving i beskyttelsesnivået i den løpende lovgivningsprosessen innen EU.
- Operasjonalisering og gjennomføring av OSPARs strategi om utslippsstans innen 2020.
- Følge «Emerging Issues» som oppstår nasjonalt som «nye» problemstoffer (f.eks. bromerte flammehemmere), nye effekter (hormonhermende effekter), åpenhetsspørsmål rundt de nordiske produktregistrene.
- Påvirke UNEP/POPs konvensjonsarbeid i tråd med nordiske interesser.

Gruppen for miljøovervåking og data (NMD)

Gruppens overordnede målsettinger er å:

- Bidra til et bedre grunnlag for vurdering av effektiviteten av den miljøpolitiske innsatsen.
- Fremskaffe beskrivelser og vurderinger av miljøtilstand, belastninger og utviklingstendenser.
- Bidra til mer effektiv overvåking av miljøet i Norden.
- Identifisere og vurdere ulike miljøtrusler.
- Bidra til bedre forståelse av effektene av menneskelig påvirkning.

De nordiske landene deltar også i EUs miljøbyrå

(European Environment Agency – EEA) og relevante arbeidsgrupper i OECD. Dette påvirker arbeidsoppgaver og prioriteringer gjennom at gruppen unngår dobbeltarbeid og løser oppgavene innenfor EEA, der det er mest hensiktsmessig.

Gruppen arbeider med utvikling av metoder og prinsipper for overvåking og håndtering av miljødata, med utvikling og bruk av miljøindikatorer og rapportering av miljøtilstanden. Stort sett er arbeidet langsiktig og gir resultater i form av strategiske virkemidler til bruk i de enkelte land. De prioriteringene som kommer til uttrykk i gruppens arbeidsprogram reflekterer de norske prioriteringene godt.

Rapportering av miljøtilstanden har vært et viktig innsatsområde for gruppen, der formålet er å bidra til relevant og pålitelig rapportering om miljøtilstanden som retter seg mot beslutningstakere i Norden og som danner grunnlag for internasjonale forhandlinger.

Ca. hvert fjerde år utgis rapporter om tema som berører Nordens miljøtilstand. Arbeidet med en omfattende rapport om biologisk mangfold, *Nature in Northern-Europe*, ble avsluttet i 2001. I tillegg til de nordiske landene, medvirker de baltiske statene, Russland og Skottland til denne rapporten, som er utgitt på engelsk, finsk, russisk, latvisk og estisk og med sammendrag på de enkelte språk (11).

Gruppens arbeid med utvikling av miljøovervåkingsmetodikk for Nordens arktiske områder koordineres under NMRs handlingsprogram for Arktis og omfatter aktiviteter i Grønland, Island og på Svalbard.

Aktiviteter knyttet til Nordens nærområder utgjør en betydelig del av gruppens arbeid. Utenom tilstandsrapporten om biologisk mangfold, har det vært 5 prosjekter i Nærområdene. I 2001 ble det arrangert et arbeidsmøte med Nærområdene for å utvikle idéer for videre samarbeid.

I 2001 ble det utgitt seks sluttrapporter:

- Biological Monitoring in Nordic Rivers and Lakes (TN 2001: 513).
- Chemistry of Lakes in the Nordic Region – Denmark, Finland with Åland, Iceland, Norway with Svalbard and Bear Island, and Sweden (SNO 4391 – 2001).
- Monitoring and Assessment of Ecological Status of Aquatic Environments (TN 2001: 563).
- Classification of Ecological Status of Lakes and Rivers (TN 2001: 584).
- Vurdering av naturkvalitet på strandenge (TN 2001:517).
- Strategic Landscape Monitoring in the Nordic Countries (TN 2001:523).

Like mange prosjekter (6) ble avsluttet, og rapporter for disse vil foreligge i 2002.

NMD har i 2001 finansiert eller delfinansiert 22 prosjekter og aktiviteter.

Gruppen ble i 2001 ledet av Norge, med sekretariatet i Finland. Sverige har overtatt ledelsen i 2002. I tillegg til sekretær på full tid, har gruppen disponert en halv stilling til sekretariatsfunksjoner knyttet til Nærområdene.

Arbeid med miljøkonsekvensbeskrivelser

For å følge opp nordisk samarbeid på området er det opprettet et nettverk for konsekvensutredning (KU), strategiske konsekvensutredninger (SKU) og regional utvikling, «Nordisk nätverk för miljökonsekvensbeskrivning (MKB) och regional utveckling». Nettverkets administrasjon ligger ved Nordic Centre for Spatial Development (Nordregio).

Konsekvensutredninger er et internasjonalt anerkjent redskap i miljøpolitikken. Diskusjoner om bærekraftig utvikling og det fokus som for eksempel EU nå gir regionalt balansert samfunnsutvikling, har aktualisert behovet for integrering av miljøspørsmål i andre planleggings- og politikkområder. Nettverket vil i den kommende perioden spesielt fokusere på den sektorovergripende og regionale tilnærmingen til konsekvensutredninger, samt forholdet mellom konsekvensutredninger og arealplanlegging. Dette er interessant også sett i lys av utvikling av lovgivning innenfor EU.

Nettverkets hovedformål er å bidra til at konsekvensutredninger utvikles som instrument for analyse, planlegging og beslutningtagning i nordisk og internasjonal sammenheng. I tillegg skal nettverket gi en nordisk basis for informasjons- og erfaringsutveksling mellom forvaltere, brukere og forskere, og også gi en nordisk basis for felles forsknings- og utviklingsprosjekter og bidra til å formidle nordiske erfaringer i internasjonale sammenhenger.

For å nå disse målene koordinerer og tilbyr det nordiske nettverket for MKB et elektronisk nyhetsbrev, seminarer og konferanser, samt forsknings- og utviklingsprosjekter. Tverrsektorielt samarbeid blir fremhevet både i den nordiske miljøstrategien for 1996–2000 og i det nye nordiske miljøhandlingsprogrammet for 2001–2004 (jfr. kap. 5.6). Fra norsk side er det lagt vekt på styrking og videreutvikling av det tverrsektorielle samarbeidet. I 2000 har utarbeidelsen av en tverrsektoriell strategi for et bærekraftig Norden vært spesielt viktig, og oppfølging av denne strategien er en prioritert oppgave i 2001 og for årene fremover.

Atomsikkerhet og radioaktivt avfall

I Nordens nærområder finnes en rekke atominstallasjoner og store mengder radioaktivt avfall som dels er en kontinuerlig kilde til radioaktiv forurensning, og dels representerer en fare for ulykker og andre hendelser som kan føre til alvorlig radioaktiv forurensning av nordiske områder. Den største forurensningsfaren er knyttet til høyrisikoreaktorer ved atomkraftverk som er i drift på Kola, ved St. Petersburg, i Litauen, i Tsjernobyl og andre steder, samt til de store lagrene av høyaktivt tomavfall ved reprosesseringsanleggene for brukt atombrensel i Sellafield og La Hague. Reaktorer ombord på atomdrevne fartøy representerer også en forurensningsrisiko, noe ikke minst ulykken med atomubåten Kursk er en påminnelse om. De store mengdene brukt kjernebrensel og atomavfall som hoper seg opp i Nordvest-Russland representerer også en betydelig forurensningsfare. Planer om import av brukt kjernebrensel til Russland og sjøtransport av kjernebrensel og høyaktivt avfall mellom atomkraftverk i Japan og de vesteuropeiske reprosesseringsanleggene i Sellafield og La Hague via den Nordlige Sjøruten, kan også gi opphav til miljøfarlige transporter gjennom nordiske farvann.

Den nåværende forurensningen av nordiske landområder skyldes primært nedfall etter atmosfæriske prøvesprengninger på 50- og 60-tallet, og radioaktivt nedfall fra Tsjernobylulykken våren 1986. I det marine miljø er det også historiske utslipp som har bidratt mest til forurensningen, mens de vesteuropeiske reprosesseringsanleggene for brukt kjernebrensel, og da særlig anlegget i Sellafield, i dag er den viktigste utslippskilden til det marine miljøet. De samlede radioaktive utslippene fra reprosesseringsanleggene er redusert betydelig siden slutten av 70-tallet. Utslippene av det radioaktive stoffet technetium-99 fra Sellafield har imidlertid økt kraftig etter at et nytt behandlingsanlegg for flytende avfall ble satt i drift i 1994. Dette har ført til økte nivåer av technetium-99 i marine organismer som tang og hummer i nordiske kystfarvann.

Av de nordiske landene er det bare Sverige og Finland som produserer atomkraft. Norge har to mindre forskningsreaktorer i Halden og på Kjeller. Utslippene fra atominstallasjoner innenfor Nordens grenser er i dag meget små. Sikkerhetsnivået er også høyt, slik at faren for alvorlige ulykker og større utslipp fra nordiske atominstallasjoner er liten.

Det er i dag ikke noe formalisert samarbeid under Nordisk Ministerråd når det gjelder arbeid med kjernesikkerhet og atomavfall i Norden. Un-

der Nordisk Kjernesikkerhets Forskning (NKS) finnes det flere programmer som fokuserer på kjernesikkerhet og håndtering av atomavfall i Norden, men dette samarbeidet ligger ikke under NMR.

Det foregår også et visst samarbeid mellom de nordiske landene på prosjektnivå, særlig når det gjelder tiltak rettet mot risikoreaktorer i Nordens nærområder. Det er en regelmessig møtevirksomhet mellom nordiske aktører, deriblant halvårige møter i «Nordic Nuclear Coordination Group» (NNCG) som ledes av utenriksdepartementet fra norsk side. Når det gjelder atomavfallsproblemene i Nordvest-Russland, koordineres den vestlige hjelpen til Russland i en viss grad gjennom den såkalte Contact Expert Group (CEG) under IAEA, der de nordiske landene har en sentral rolle. Samarbeidet mellom de ulike nordiske landene og Russland når det gjelder atomavfall og kjernesikkerhet er hovedsakelig organisert bilateralt, og særlig Norge, Sverige og Finland er involvert i en rekke bi- og multilaterale prosjekter med Russland og de baltiske statene.

Under sin 6. ekstrasessjon i Kungälv den 26. juni 2001, anbefalte Nordisk Råd at Nordisk Ministerråd inkluderer kjernesikkerhet som et innsatsområde i det nordiske miljøhandlingsprogrammet for 2001–2004. Rådet anbefalte også at Ministerrådet i 2002 prioriterer arbeidet med å stanse radioaktive utslipp fra Sellafield og liknende anlegg. På bakgrunn av den russiske statsdumaens vedtak om å tillate import av brukt kjernebrensel, ba Rådet også om at tiltak for å stanse lekkasjer til miljøet fra brukt kjernebrensel prioriteres.

Samarbeid på ministernivå og koordinering av nordisk opptreden i aktuelle internasjonale fora har stor betydning for arbeidet med å få redusert utslippene av radioaktive stoffer fra reprosesseringsanlegg i Nordens nærområder. Det er gjort flere felles henvendelser fra de nordiske miljøvernministrene vedrørende utslippene av Technetium-99 fra Sellafield, og det ble høsten 2001 også avholdt felles møte mellom de nordiske miljøvernministrene og den ansvarlige britiske minister Margaret Beckett om denne saken. Slik samordnet innsats og koordinering av de nordiske posisjonene når det gjelder radioaktive utslipp i fora som f.eks. Oslo- og Pariskonvensjonen (OSPAR), vil bli videreført.

Et initiativ for å styrke det nordiske samarbeidet når det gjelder tiltak rettet mot russiske anlegg for lagring og behandling av brukt kjernebrensel vil bli vurdert når en multilateral avtale som sikrer en løsning på bl.a. ansvars- og skattespørsmål i forbindelse med atomsikkerhetsprosjekter i Russ-

land (MNEPR-avtalen) er på plass. MNEPR-forhandlingene («Multilateral Nuclear Environmental Programme in the Russian Federation») ble innledet i 1999. Sammen med en rekke andre vestlige land, forhandler Norge med Russland om en ny multinasjonal rammeavtale som skal løse juridiske spørsmål knyttet spesielt til skatter/avgifter og kjernefysisk ansvar i forbindelse med gjennomføringen av atomsikkerhetsprosjekter i Russland. En slutføring av MNEPR-avtalen vil være viktig for økt internasjonal innsats i oppryddingen av radioaktivt avfall i Russland.

Styringsgruppen for miljøstrategi for jord- og skogbruk

Det siste tiåret har det vært et nært samarbeid mellom landbruks- og miljøsektoren om bærekraftig jord- og skogbruk. Samarbeidet er formalisert gjennom felles embetsmannsmøter og en felles styringsgruppe mellom de to sektorene med et eget budsjett finansiert av de to sektorene.

Det er utarbeidet en miljøstrategi for gruppens arbeid for perioden 2001–2004 som har ligget til grunn for gruppens arbeid og prioriteringer i 2001–2002. Strategien tar sikte på å følge opp anbefalingene i den nordiske bærekraftsstrategien, handlingsprogrammet for jord- og skogbrukssektoren og det nye nordiske miljøhandlingsprogrammet. Strategien har følgende prioriterte innsatsområder: Forbedret ressursutnyttelse, biologisk mangfold, jorderosjon, reindrift, alternative produksjonsmetoder, kulturmiljø og kulturlandskap og internasjonalt samarbeid.

I inneværende år er det i alt 12 løpende og nye prosjekter som finansieres over gruppens budsjett innen 4 av innsatsområdene, og de fleste er relevante i forhold til det norske formannskapsprogrammet. Som eksempel kan nevnes at en under innsatsområdet biologisk mangfold finansierer det nordiske Genressursrådets sekretariat med tilhørende prosjekter, videre støtter en et prosjekt om truede og sårbare arter i jord og skogbrukslandskapet, samt et prosjekt som ser på «Innovativa metoder för bevarande av skog». Med utgangspunkt i den nordiske bærekraftsstrategien er det på norsk initiativ bevilget midler til prosjektet «Sammenknytning av de nordiske lands handlingsplaner for redusert bruk av pesticider». På norsk initiativ er det også kommet i gang et prosjekt som skal omhandle jordbrukets kulturlandskap og et prosjekt for å utvikle og støtte opp under et nordisk nettverk for økologisk landbruk.

Nordisk Genressursråd

Nordisk Genressursråd ble etablert våren 2001. Den overordnede målsettingen er å utgjøre et forum for strategisk diskusjon i spørsmål knyttet til genressurser. Genressursrådet består av representanter fra landbruks- og miljøsidene. Rådet har en tverrsektoriell tilnærming hvilket i utgangspunktet betyr at alle genressurser skal dekkes. Av arbeidsoppgavene kan nevnes oppfølging av Strategien for et bærekraftig Norden, rettighetsspørsmål, indikatorer for bærekraftig bruk og vern av genetiske ressurser, kommunikasjon og informasjon.

I formannskapsprogrammet nevnes implementeringen av relevante bestemmelser i FNs Konvensjon om biologisk mangfold som en prioritert oppgave. Dette er et høyst relevant spørsmål sett i lyset av at partsmøtet nå har vedtatt internasjonale retningslinjer under konvensjonen («Bonn Guidelines») som regulerer tilgang til genressurser og en rettferdig fordeling av verdiene som følger fra bruken av genressurser.

Det er nedsatt en prosjektgruppe under Rådet som skal foreslå løsninger for å regulere tilgang til genmaterialet i de Nordiske genbankene og ville genressurser i naturen. Utfordringen for fremtiden er å bevare de nordiske genressursene og gjøre dem fortsatt tilgjengelige på rimelige vilkår bl.a. til foredlingsvirksomhet. Det er også viktig at Norden implementerer Konvensjonens retningslinjer. Dette er et felles startpunkt hvor man kunne bli enige om nordiske løsninger slik at utviklingen i Norden støtter opp om Konvensjonen om biologisk mangfold og viser gode eksempler til omverdenen.

For Norges del er det satt igang et lovutvalgsarbeid (Biomangfoldlovutvalget) som skal lede fram til lovforslag om tilgang til genressurser. Det er viktig at prosessene i de nordiske land støtter opp om hverandre – vi har tildels ganske lik natur. En eventuell streng lovgivning i Norge blir mindre effektiv dersom man bare går over de nordiske grensene for å ta ut genressurser. Regulering for tilgang til genressurser hører under nordisk samordning. EU har ikke felles kompetanse på feltet.

Nordisk miljø- og fiskeristrategi

Det nordiske miljø- og fiskerisamarbeidet har i 2001–2002 foregått innenfor rammene av den nordiske miljø- og fiskeristrategien for perioden 1999–2002. Strategiens intensjon er at miljø- og fiskerisamarbeidet skal bidra til utvikling i politiske prosesser i skjæringsfeltet mellom miljø og fiskeri re-

gionalt og internasjonalt. Siktemålet er å øke integreringen av miljøhensyn i fiskerisektoren. Strategien har videre den ambisiøse målsetning å skulle sikre et godt havmiljø som basis for biologisk mangfold og derigjennom danne grunnlag for bærekraftig fiske, fangst og havbruk.

Hovedfokus i prosjektene finansiert under den nordiske miljø- og fiskeristrategi for perioden 1999–2002 har vært miljøintegrering i EUs felles fiskeripolitikk, integrert kystsoneforvaltning, spredning av fremmede organismer via ballastvann, livsløpsanalyser av fiskeprodukter, og problemstillinger knyttet opp til forvaltning av sjøpatedyr.

Styringsgruppen for miljø og fiskeristrategien vedtok i 2001 at arbeidet under styringsgruppen i perioden 1999–2001 skulle gjennomgå en ekstern evaluering. Dette ble sett som særlig relevant da den foreliggende strategien utløper i 2002 og det skal tas stilling til eventuell videreføring av dette miljø- og fiskerisamarbeidet. I april 2002 ble resultatet av evalueringen presentert for styringsgruppen. Resultatene var positive. Generelt ble det konkludert at prosjektaktiviteten under miljø- og fiskeristrategien i stor grad hadde relevans i forhold til strategiens målsetninger, bidro med politikkskapende virksomhet og var effektiv i forhold til de begrensede midlene som har vært til rådighet (DKK 2 mill. pr. år). Evalueringen har gitt nyttige innspill vedrørende eventuell fremtidig organisering og prioritering av det nordiske miljø- og fiskerisamarbeidet. Evaluator anbefalte blant annet fokus på færre prioriterte områder og en rendyrking av satsingen på politikkskapende og politikkgjennomførende prosjekter fremfor forskning. Videre ble det anbefalt å redusere størrelsen på styringsgruppen for å øke både engasjementet hos medlemmene og effektiviteten i forhold til den begrensede budsjett-rammen for arbeidet.

På bakgrunn av oppdrag fra Nordisk Ministerråds embetsmannskomiteer for miljø og fiskeri, nedsatte styringsgruppen for miljø- og fiskeristrategien vinteren 2002 en mindre undergruppe som skal lage et forslag til nytt styringsdokument for miljø- og fiskerisamarbeidet for perioden 2003–2004. Gruppen er sammensatt av to representanter fra Vest-Norden, en fra Sverige og en fra Norge (som også leder arbeidsgruppen), samt sekretær. I henhold til oppdraget, skal gruppens forslag vise hvordan det kan fokuseres på færre, politisk relevante tema, bidra til måloppnåelse i forhold til den nordiske strategien for bærekraftig utvikling og øvrige overgripende styringsdokumenter (herunder Norges formannskapsprogram) og unngås overlapp med andre arbeidsgrupper under Nor-

disk Ministerråd. Gruppen skal levere sitt endelige forslag til nytt styringsdokument til embetsmannskomiteéene for miljø og fiskeri i oktober 2002. Embetsmannskomiteéene for miljø og fiskeri skal deretter innen utgangen av 2002 fatte endelig beslutning vedrørende videreføring av miljø- og fiskerigruppen, og eventuelt nytt styringsdokument og mandat for denne.

Kontaktgruppen for miljø-økonomiske spørsmål

Det nordiske arbeidet innen miljø-økonomiområdet ivaretas av kontaktgruppen for miljø-økonomiske spørsmål. Dette er en felles arbeidsgruppe under EK-Miljø og EK-Finans. Gruppen skal være et nettverk for miljø-økonomisk kompetanse i Norden med særlig vekt på å utveksle erfaringer og synspunkter på bruken av økonomiske virkemidler. Den skal både på eget initiativ og på oppdrag fra Nordisk Ministerråd foreta miljø-økonomiske vurderinger på områder som er av felles nordisk interesse. Det legges spesiell vekt på økonomiske virkemidler, kostnadseffektive løsninger på internasjonale miljøproblemer og finansiering. Gruppen skal være et forum for faglige diskusjoner og forberedelser til internasjonale møter, spesielt EUs miljø-økonomigruppe (ENVECO). Den skal også utgi en rapport om bruken av økonomiske virkemidler i de nordiske land hvert annet år.

Erfaringene har vist at det tverrfaglige samarbeidet mellom EK-Miljø og EK-Finans på ovennevnte områder er en hensiktsmessig og nyttig arbeidsform som det bør bygges videre på. Arbeidet er bl.a. et viktig ledd i prosessen for i større grad å integrere miljøhensyn i den økonomiske politikken i de nordiske landene. Arbeidet må også sees i lys av den sterke fokuseringen på kostnadseffektiv miljøpolitikk både i de nordiske landene og internasjonalt. Norden ligger i front når det gjelder anvendelse av nye virkemidler og det er stor interesse internasjonalt for de nordiske erfaringene. I denne sammenheng representerer gruppens rapport om bruk av økonomiske virkemidler i de nordiske land en viktig informasjonskilde.

Energi og miljø

Energidimensjonen ved klimapolitikken har lenge vært et viktig tema for Nordisk Ministerråd. Samarbeidet mellom energi- og miljøsektoren for å utnytte synergiene som ligger i samspillet mellom globale klimapolitiske utfordringer og energipolitiske utfordringer er blitt utviklet gjennom felles utredninger og utvikling av forslaget om etablering av et forsøksområde (Testing Ground) for

Kyotomekanismene i Østersjøregionen, med vekt på prosjektbasert samarbeid (felles gjennomføring). I kapittel 6.4 gis det en bredere omtale av arbeidet i den tverrsektorielle klimagruppen under embedsmannskomiteéene for energi og miljø (EK-E og EK-M).

Energi- og miljøvernministrene legger stor vekt på klimaspørsmål både i det nordiske samarbeidet og i tilknytning til Østersjøsamarbeidet. I den sammenheng er det besluttet å arbeide videre med å etablere et forsøksområde (Testing Ground) for de fleksible mekanismene i Østersjøregionen som en tidlig oppfølging av Kyotoprotokollen. Samarbeidet gir mulighet til opptjening av kreditter knyttet til felles gjennomføringsprosjekter som kan brukes til oppfyllelse av forpliktelser under protokollen. Dette innebærer arbeid med en rammeavtale som legger de overordnede føringene for samarbeidet og en standard prosjektavtale som gir et utgangspunkt for regulering av de forretningsmessige forholdene i det enkelte prosjekt. I tillegg arbeides det med å etablere en investeringsfasilitet for klimarelaterte prosjekter under NEFCOs ledelse samt generell kompetanseoppbygging i Østersjøregionen for å understøtte Testing Ground-samarbeidet. Det har også vært gjennomført analyser av utslippsmessige virkninger av kvotehandel og virkninger på kraftbalansen i regionen. Det ble i mai 2002 arrangert en regional konferanse i St. Petersburg om Testing Ground for representanter fra myndigheter og private aktører.

Samarbeid mellom miljø-, forbruker- og næringssektoren

En tverrsektoriell arbeidsgruppe for produktorientert miljøvernstrategi med representanter fra miljø-, forbruker- og næringssektoren ble etablert i 1998. Gruppens formål er å arbeide for utvikling og koordinering av en tverrsektoriell produktorientert miljøvernstrategi, dvs. en strategi for å fremme utvikling, produksjon og bruk av mer miljøeffektive produkter. Dette skal bidra til økt næringsutvikling i landene, samt til økte valgmuligheter for forbrukerne til å kunne velge mer miljøvennlige produkter. I tillegg er arbeidsgruppen et forum for samarbeid og håndtering av relevante spørsmål som kommer opp i tilknytning til arbeidet i EU, OECD og WTO.

Gruppens arbeid er viktig for å utvikle dialogen mellom de tre sektorene. Informasjonsutvekslingen i gruppen bidrar til at de enkelte land og sektorer får kunnskap om hva som skjer på de ulike områdene, slik at felles problemstillinger kan identifiseres og arbeides med.

Gruppen har i 2000 utarbeidet en felles nordisk strategi som er godkjent av de tre embetsmannskomiteene for miljø, konsument og næring. Fra 2002 er gruppen slått sammen med den tverrsektorielle miljø- og forbrukergruppen og nytt mandat er utarbeidet. Med utgangspunkt i mandat og strategi vil gruppen i år iverksette prosjekter som de tre sektorene vil ha felles nytte av.

Kulturminneforvaltningen

I 1994 ble det startet et arbeid for å styrke det nordiske samarbeidet innenfor kulturminneforvaltningen. Samarbeidet utøves mellom de sentrale fagmyndighetene på direktoratsnivå i de fem nordiske landene og er ikke organisert under Nordisk Ministerråd. Arbeidet føres videre gjennom et etablert nettverk av faste samarbeidskoordinatorer, og det gjennomføres årlige møter mellom de nordiske etatslederne. Denne arbeidsformen gir nyttig erfaringsutveksling mellom de nordiske lands kulturminneforvaltninger, samtidig som den gir muligheter til konkret samarbeid om beslektede problemer.

Kulturminneforvaltningen under Embetsmannskomiteén for miljø

Fagfeltet er innarbeidet i Det nordiske miljøhandlingsprogram 2001–2004 og i Strategien for bærekraftig utvikling – En ny kurs for Norden. Det er en utfordring for kulturminneforvaltningen og flere av sektorene å få kulturminner og kulturmiljø innarbeidet som tema på linje med de andre miljøtemaene ved revisjon av strategien.

Den største satsingen hittil er initiering og utarbeiding av Handlingsplanen for kulturmiljø i landskapet. Målet er å styrke helhetsperspektivet i den nordiske kulturminneforvaltningen. Gjennomføringen startet i 1997 og er knyttet til åtte ulike innsatsområder og der fire områder er blitt prioritert og fulgt opp med prosjekter: Den nordiske kystkulturs særart og livskraft, jordbrukslandskapets kulturverdier, som gjennomføres sammen med jordbrukssamarbeidet, metoder for miljøkonsekvensvurderinger og nordisk videreutdanning av kulturmiljøforvaltere, hvor det første kursopplegg ble gjennomført i 1998–99.

Det ble høsten 2001 gjennomført et seminar om «Jordbrukslandskapets kulturverdier – utfordringer i et tverrsektorielt samarbeid». Seminaret ble støttet økonomisk av Miljøstrategigruppen for jord og skog og NFK-gruppen. Seminaret munnet ut i en rekke anbefalinger til et videre nordisk tverrsektorielt samarbeid.

Kulturminneforvaltningen under Embetsmannskomiteén for kultur

Under EK-kultur har Museumskomiteén ansvar for kulturarvsspørsmål. Museumskomiteéns treårige prosjektperiode utløp i 1997, men er senere forlenget.

Ansvar for «att förstärka nordiska insatser inom kulturmiljövård» utgjør ett av komiteéns fem mandatpunkt. Museumskomiteén har behandlet temaet nordisk kulturminneforvaltning, og det er enighet om at det er viktig med et styrket nordisk samarbeid innenfor dette området på myndighetsnivå. Bl.a. anbefaler man at «samarbetsformerna mellan de nordiska riksantikvarieämbetena blir formaliserat», dvs. en oppfølging av det samarbeid som er omtalt under kulturminneforvaltning.

Planlegging som verktøy for bærekraftig utvikling i Norden

Den nordiske strategien for bærekraftig utvikling omhandler ikke planleggingsdimensjonen og tar derfor ikke opp planleggingens muligheter til å fremme en bærekraftig utvikling på tvers av sektorgrensene. Spesielt den fysisk-funksjonelle planleggingen, som et samordnende verktøy, har mulighet til å integrere miljømessige, økonomiske og sosiale hensyn i sektorpolitikken.

På grunnlag av et vedtak på det nordiske møtet for planministere høsten 2000 er det utarbeidet et notat om planleggingens betydning for en bærekraftig utvikling, og et nordisk handlingsprogram for utvikling av planlegging som verktøy for bærekraftig utvikling. Utredningen og handlingsprogrammet fungerer som selvstendige tilleggsdokument til den nordiske strategien for bærekraftig utvikling.

Handlingsprogrammet ble godkjent av planministrene høsten 2001 og har tittelen «Ett nordisk handlingsprogram för planläggningens användning som instrument för hållbar utveckling 2001–2004».

Med utgangspunkt i hva som anses å gi størst nordisk nytte utpeker handlingsprogrammet følgende fire innsatsområder:

1. Ny kurs for Norden – planlegging og bærekraftig utvikling.
2. Bypolitikk – bærekraftig utvikling av byer.
3. Grenseområder – utvikling av planleggings-samarbeidet i Nordens grenseområder.
4. Metodeutvikling og forskning – planlegging for bærekraftig utvikling.

For hvert område er det fastsatt mål for innsatsen, forslag til aktiviteter og forventet resultat. Det er

utpekt et land med ansvaret for gjennomføringen av aktivitetene innenfor hvert av de fire innsatsområdene. Norge har ansvaret for bypolitikk.

Gjennomføringen av handlingsprogrammet følges opp av embetsmannsforumet «Nordisk planmyndighetsmøte» som rapporterer til miljøplanministtermøtet. Hvert enkelt innsatsområde har ansvaret for egen finansiering. Det stimuleres til samarbeid med Nordregio og for noen prosjekt kan det søkes om finansiering fra Nordisk Ministerråd og EUs Interreg III-program.

Handlingsprogrammet har en tidshorisont på 4 år og skal avsluttes i 2004.

6.4 Energi

Det nordiske energisamarbeidet har vært gjennom en omorganisering i tråd med Ministerrådsforslaget som ble lagt frem for Nordisk Råd under sesjonen i 2001. Virksomheten konsentrerer seg om tre kjerneområder:

- Det åpne elektrisitetsmarkedet.
- Klimapolitiske spørsmål.
- Regionalt samarbeid i Østersjøregionen og Nordens nærområder.

I tillegg til arbeidet innenfor kjerneområdene skal man fortsatt utveksle informasjon og erfaringer og gjennomføre enkeltprosjekt innenfor områder som gass, energieffektivisering og fornybar energi og energiforsyning i tynt befolkede områder. Energisamarbeidets virksomhet i Nærområdene gjelder hovedsakelig oppfølging av Østersjøsam arbeidet og prosjektsamarbeid med de baltiske statene og Nordvest-Russland. Det vil også være aktuelt med samarbeid med andre sektorer som transport og jord- og skogbruk i tillegg til miljø.

Det ble 26.–27. juni 2002 avholdt et nordisk energiministtermøte i Haugesund.

Elektrisitetsmarkedet

Energiministrene har fremhevet at de nordiske landene er gjensidig avhengig av hverandres kraftsystemer. Samarbeid på elektrisitetsområdet sikrer en mer effektiv utnyttelse av kraftressursene og kan gi miljømessige fordeler for de enkelte land. Det nordiske elektrisitetsmarkedet må videreutvikles, noe som blant annet innebærer et behov for å få til et ytterligere samarbeid mellom landenes systemansvarlige selskaper. Et prioritert område for det framtidige elsamarbeidet er den langsiktige forsyningssikkerheten. Dette arbeidet vil konsentrere seg om håndtering av effektbalan-

sen, flaskehalsproblem og felles nettinvesteringer. Det nordiske samarbeidet vil i tillegg støtte opp om de baltiske landenes utvikling av et felles baltisk elektrisitetsmarked og effektiviseringen av hele elområdet i Østersjøregionen.

Klimapolitiske spørsmål

Energidimensjonen ved klimapolitikken og tidlig oppfølging av Kyotoprotokollen har lenge vært et viktig tema for Nordisk Ministerråd. Energisektoren har siden 1994 analysert, diskutert og behandlet energirelaterte klimaspørsmål med utgangspunkt i at tiltak mot klimaspørsmål er et meget viktig område i den framtidige energipolitikken. Den tverrsektorelle klimagruppen under embetsmannskomiteene for energi og miljø (EK-E og EK-M) har samarbeidet for å utnytte synergiene mellom globale klimapolitiske utfordringer, seminarer og konferanser og energipolitiske utfordringer siden 1997. Den har blant annet gjennomført felles utredninger om å etablere et forsøksområde (Testing Ground) for Kyotomekanismene i Østersjøregionen og betydelig kompetanse er bygget opp i Norden og Østersjølandene på dette feltet. Arbeidet med å etablere en «Testing Ground» gjennomføres i nært samarbeid med Baltic Sea Region Energy Co-operation (BASREC) som leder arbeidet med å utvikle rammeverket for et forsøksområde i Østersjøregionen.

De nordiske energi- og miljøvernministrene har støttet arbeidet med å etablere et forsøksområde («Testing Ground») for de fleksible mekanismene i Østersjøregionen, som en tidlig oppfølging av Kyotoprotokollen. Her utnytter en erfaringen fra det nordiske samarbeidet om klimapolitikken. De nordiske energi- og miljøvernministrene har videre blitt enige om å etablere et felles investeringsfond for klimarelaterte tiltak i Østersjøen. Fondet skal etableres under NEFCOs (The Nordic Environment Finance Corporation) ledelse, og midlene skal investeres i klimaprojekter for reduksjon av klimagassutslipp fra energisektoren. Dette er et viktig steg på veien mot å etablere Østersjøregionen som et testområde for utprøving av Kyoto-mekanismene. Det arbeides videre med en rammeavtale mellom de land som er interessert i å delta, samt generell kompetanseoppbygging i Østersjøregionen for å understøtte «Testing Ground»-samarbeidet. Som en del av kompetanseoppbyggingen hvor alle Østersjølandene deltar, har det vært gjennomført analyser og simuleringer av utslippsmessige virkninger av kvotehandel og virkninger på kraftbalansen i regionen. Det ble i mai 2002 arrangert en regional konferanse i St. Petersburg om

«Testing Ground» for representanter fra myndigheter og private aktører. På energiministtermøtet med Østersjølandene og EU-kommisjonen i Vilnius i november i 2002 tas det sikte på å avklare rammene for det videre samarbeidet.

Regionalt samarbeid med Østersjøregionen og Nordens nærområder

Samarbeidet i Østersjøregionen er blitt utvidet og forsterket i løpet av de siste 10 årene. Norge har vært og er sentral i etableringen og oppfølgingen av samarbeidet i regionen, fra de nordiske statsministrene i Bergen i juni 1997 ble enige om en deklarasjon vedrørende bærekraftig energiforsyning rundt Østersjøen.

Ministtermøtet i Stavanger høsten 1998 bekreftet Østersjøkretsens vilje til å samarbeide om energi, hvor målet er å sikre energiforsyningene til området på en mest mulig effektiv måte, samtidig som det legges opp til en mer bærekraftig energiforsyning, dvs. økt bruk av fornybare energikilder, overgang til mer miljøvennlige energiformer, samt større effektivitet i produksjon, overføring, konvertering og bruk av energi. På ministtermøtet i Helsingfors høsten 1999 ble det besluttet å fortsette samarbeidsaktivitetene gjennom etablering av Baltic Sea Region Energy Co-operation (BASREC). Østersjøsamrådet på energiområdet ligger i dag innenfor Østersjørådets samarbeidsrammer. Neste energiministtermøte i BASREC finner sted 19.–20. november 2002 i Vilnius.

Innenfor rammen av BASREC er det etablert en embetsgruppe (Group of Senior Energy Officials – GSEO), med et medlem fra hver av medlemsstatene i Østersjørådet, samt EU-kommisjonen. Ledelsen av GSEO følger formannskapet i Østersjørådet. GSEO er ansvarlig for å operasjonalisere energisamarbeidet og det er etablert fire ad hoc grupper innenfor henholdsvis elektrisitetsmarkeder (norsk «co-chair»), gassmarkeder, klimaspørsmål og energieffektivitet. I tillegg er det opprettet et sekretariat for energisamarbeidet i tilknytning til Østersjørådet. Det arbeides med forbedring av rammebetingelser og andre tiltak for å oppmuntre til investeringsaktiviteter i forbindelse med integrasjonen av ledningsbunden energi (elektrisitet, gass), felles gjennomføring av prosjekter med Østersjøregionen som forsøksområde for Kyoto-mekanismer, energieffektivitet, kombinert varme- og kraftproduksjon, og fornybar energi. BASREC er et viktig energiprojekt i relasjon til EUs tiltaksplan for nordlig dimensjon.

Nordisk Ministerråd (energiministrene) har bevilget prosjektmidler til sekretariatsfunksjonen

for 3-årsperioden 2000 t.o.m. 2002. I tillegg har Norge, Sverige og Finland bevilget midler og Sverige stiller til rådighet kontorfasiliteter i Stockholm for sekretariatet. EU finansierer ca. 50 prosent av aktiviteten i 2002 gjennom midler fra Synergy-programmet.

I tillegg til GSEOs aktiviteter, har de nordiske landene direkte samarbeid med de tre baltiske statene. Nordisk Ministerråd har de siste årene støttet opprettholdelsen av sekretariater i Estland, Latvia og Litauen. Disse «co-ordination units» har fungert som en støtte til det baltiske ministerrådet. I tillegg er en stipendieordning i gang for bl.a. å utvikle energisamarbeidet mellom landene. Arbeidet med å opprette et felles baltisk elektrisitetsmarked blir støttet gjennom at Nordisk Ministerråd finansierer en stilling som prosjektdirektør for balternes felles prosjekt. Samarbeidsområdene er etablert med bakgrunn i en nordisk-baltisk «Agreed Minutes» på energiområdet. Det er også gode kontakter og dialog med de sentrale energimyndighetene i Russland.

Nordisk energiforskning

Nordisk energiforskning (NEFP) ble etablert som en nordisk institusjon under Nordisk Ministerråd i 2000, og tok som sin hovedaktivitet opp i seg virksomheten i det tidligere Nordiske energiforskningsprogrammet. NEFP skal bidra til kunnskaper om kostnadseffektiv reduksjon av energiforbruket, utvikling av nye fornybare energikilder og miljøvennlig energiteknologi. Dette skal skje gjennom å styrke grunnkompetansen ved universitet og høyskoler og andre forskningsinstitusjoner, samt gjennom å skape velfungerende forskernettverk mellom de nordiske landene, mellom forskning og næringsliv og med regionale aktører. Tildeling av stipendier og lønnsbidrag til forskerstudenter og forskere står sentralt i programmet. Programmet samfinansieres av de nordiske landene med 27,5 mill. kroner årlig.

NEFP fikk i den fjerde programperioden (1999–2002) en klarere dreining mot effektive og fornybare energiteknologier, samtidig som det ble satt større fokus på samarbeid med Nordens nærområder. Programmet er inndelt i de åtte fagprogrammene elektrokjemisk energiomvandling, energifleksible varmesystem, prosessintegrasjon, bioenergiprosesser/fotosyntese, forbrenning av biomasse, tekniske system i et fritt elmarked, petroleumsteknologi og energi og samfunn.

For den kommende perioden (2003–2006) er det lagt opp til at institusjonen skal få økt fleksibilitet, blant annet ved å introdusere flere mulige in-

strumenter for å støtte energiforskning (fagprogrammer, nettverksprosjekter, næringslivsprosjekter, synergiprojekter, utredningsprosjekter og forvaltningsprosjekter). De tematiske forskningsaktivitetene skal støtte opp under kjerneområdene i det nordiske energisamarbeidet, nemlig det nordiske elsamarbeidet, klimaspørsmål og regionalt samarbeid. Ut i fra dette er det blitt valgt ut fem innsatsområder:

- Integrasjon av energimarkedet.
- Fornybare energikilder.
- Energieffektivitet.
- Hydrogensamfunnet.
- Konsekvenser av klimaendringer på energiområdet.

Norden og EØS

Aktuelle energisaker på EØS-området står på dagsorden for de nordiske møtene på embets- og ministernivå. Forut for rådsmøtene i EU har det vært vanlig med en uformell meningsutveksling. Sentrale områder for diskusjonene i 2001 og 2002 har blant annet vært direktivet om fremme av elektrisitet fra fornybare energikilder i det indre elektrisitetsmarkedet, forslaget til endringer i elektrisitets- og gassdirektivene, samt forslaget til forordning om vilkår for grensehandel med elektrisitet m.v. Grønnboken om energiforsyningssikkerhet har også vært gjenstand for nordiske drøftelser.

6.5 Næring

Innledning.

Nordisk Råd behandlet og vedtok under sin sesjon i København i oktober 2001 tre strategidokumenter som legger viktige føringer for den nordiske næringspolitikken i årene framover og som de enkelte formannskapsland forutsettes å fokusere på når forslag til prioritering av innsatsområder utformes:

- Strategien «Bærekraftig utvikling – En ny kurs for Norden».
- Rapporten «Norden – Öppet för världens vindar».
- Utredningen «Nordisk næringspolitisk samarbeidsprogram 2002 – 2005».

I 2001 ble det utarbeidet en ny organisasjonsstruktur for Nordisk Råd som et resultat av konklusjonene i rapporten fra det såkalte Vismannspanelet «Norden – Öppet för världens vindar» hvor Nordisk Råds næringsutvalg er et av 5 fagutvalg som erstatter den tidligere geografiske 3-søyle struktu-

ren. Den nye strukturen er presentert i rapporten «Ny Nordisk Dagsorden». I rapporten er det også formulert 5 satsingsområder hvor Ministerrådet for Næring (MR-Næring) har det overordnede ansvaret for satsingsområdet «Det indre marked i Norden, inkl. samarbeidet om å fjerne grensehindrenger». Forslag til tiltak under dette satsingsområdet er inkludert i de norske initiativ og innsatsområder under vårt formannskapsår, jfr. nedenfor.

Nordisk Råds næringsutvalg har sin bakgrunn i Nordisk Råds arbeid med etableringen av «et grenseløst Norden» som er knyttet til målsetningen om å etablere Norden som én næringsregion gjennom å fjerne grensehindrenger som vanskeliggjør denne målsetningen.

Det er de samme målsetningene som lå til grunn for utredningen «Nordisk Næringspolitisk Samarbeidsprogram 2002 – 2005». Denne utredningen er det første felles samarbeidsprogram innen denne sektoren. Norge har foreslått innsatsområder i samsvar med samarbeidsprogrammet som har fått tilslutning fra de andre nordiske landene.

Norske innsatsområder og initiativ under formannskapsåret.

Det nordiske næringspolitiske samarbeidsprogrammet har som mål å bidra til en forbedring og harmonisering av rammevilkårene for nordiske bedrifter og dermed styrke bedriftenes konkurranseevne. Ambisjonene er å bidra til en merkbar reduksjon av ulikhetene i de nasjonale regelverkene. Økt integrasjon med sikte på en utvikling av Norden som en sammenhengende konkurransekraftig region i globalt perspektiv er det bærende element i programmet. De nasjonale næringspolitiske strategiene vil være viktige premissleverandører for en vellykket implementering av programmet.

Den sentrale utfordringen under det norske formannskapet er å rette oppmerksomheten på områder som kan fremme integrasjonen. Initiering av tiltak og den endelige prioriteringen av innsatsområder skjer i nært samarbeid med de øvrige nordiske landene. De to institusjonene som budsjettmessig er tilknyttet MR-næring, Nordisk Industriefond og Nordtest tillegges en sentral rolle i oppstarten og gjennomføringen av samarbeidsprogrammet.

Det vil under det norske formannskapet bli fokusert på bl.a. nedennevnte 4 innsatsområder. Til hvert innsatsområde omtales forslag til tiltak, arrangementer etc. som ledd i arbeidet med å nå målsetningen om et «grenseløst Norden».

- Utvikling av en felles innovasjonspolitikk in-

nenfor et integrert nordisk kunnskapsmarked. Dette kan innebære prosjekter som kan øke teknologiutvekslingen mellom bedriftene, øke mobiliteten blant nordiske forskere, FoU-samarbeid, tilgang til IT og digitale tjenester i utkantstrøkene og skape aktive nettverk mellom de nasjonale forskningsinstitusjonene.

I tilknytning til utvikling av innovasjon og entreprenørskap blant nordiske bedrifter arrangerer Nordisk Industrifond 15.–16. oktober 2002 en konferanse i Oslo om «Små innovative bedrifter og entreprenørskap i Norden». Denne konferansen er et ledd i en rekommendasjon fra Nordisk Råds sesjon i København til Nordisk Ministerråd om å vedta et «Nordisk charter for små innovative virksomheter, iværksættere og selvstendige opfindere» samt å arrangere en konferanse med ovennevnte innhold.

- Stimulering til nettverk og analyser av hvordan bestemte næringsmiljøer (næringsklynger) fungerer. Dette kan gjelde miljøer innen IT, bioteknologi, energi/miljø, maritime næringer inkl. fiskerisektoren, bærekraftig turisme etc.

Under det norske formannskapet igangsettes forberedende utredninger både i regi av Nordisk Industrifond og eksterne konsulentbyråer om regionale næringsklynger i det enkelte nordiske land, men også mellom regioner på internordisk basis.

Under ministerrådsmøtet på Svalbard ble det bl.a. besluttet at den etablerte ad hoc gruppen for turisme igangsetter en utredning om bærekraftig turisme i det miljømessige sårbare området i Arktis.

- Vurdering av et samarbeid om grenseoverskridende logistikk- og varedistribusjonssystemer med hovedvekt på behovene til de små og mellomstore bedriftene, for eksempel innen byggevaresektoren.

Harmonisering og forenkling av regelverket og prosedyrer i de nordiske landene er i vesentlig grad medbestemmende for viljen, ikke minst blant små og mellomstore bedrifter, til å utvikle et nærmere samarbeid over landegrensene. Blant de nordiske landene pågår et betydelig forenklingsarbeid innenfor offentlig forvaltning som ikke bare vil gjøre det enklere for næringslivet innen det enkelte land, men som også vil bidra til å stimulere til økt samarbeid.

Som ledd i dette arbeidet besluttet Ministerrådet i sitt møte på Svalbard at ministerrådssekretariatet i samarbeid med embetsmannskomiteén for Næring (EK – N) utarbeider ut-

kast til «Overenskomst om nordisk informasjonsutveksling relatert til næringssektoren».

- Utvikling av samarbeidsprosjekter knyttet til etablering av tydelige miljøregler, fleksible organisasjonsmodeller innen arbeidslivet, en kvalitetsinnrettet nordisk forretningsetikk og utnyttelse av arbeidskraften i et likestillingsperspektiv etc.

I strategien «Bærekraftig Utvikling – En ny kurs for Norden» vektlegges et tverrsektorielt samarbeid. Ikke minst er fokus satt på miljøhensyn som en integrert del av samarbeidet som også gjelder næringssektoren. Sammen med miljøvernsektoren og forbrukersektoren deltar næringssektoren i en ad hoc gruppe (POMS-gruppen) med formål å utvikle en «grønn» markedsstrategi innen Norden.

Institusjoner under næringssektoren.

Året 2001 var det første året hvor Nordisk Industrifonds (NI) nye strategi «Synergimodellen» fullt ut ble tatt i bruk. Strategien er delt i 3 innsatsområder: Prosjektinitiering, informasjons- og resultatspredning og prosjektfinansiering. I alt ble det bevilget midler til 71 prosjekter og fondet har arrangert 22 workshops og konferanser. Fondets budsjetttramme er ca. 65 mill. kroner.

Det norske formannskapet har styrket samarbeidet med fondet gjennom regelmessige møter og kontakt.

NI er en vesentlig aktør i det nordiske næringspolitiske samarbeidet og fondets aktiviteter innen næringsrelatert forskning og utdanning innen Norden er viktig for etablering av aktive nettverk mellom nordiske forskningsinstitusjoner.

NI deltar i referansegrupper for EU-prosjekter innen områdene: Innovasjonspolitik, SMB-politikk og intellektuell kapital, og gjennomførte 2 prosjekter i 2001 som begge hadde EUs Eureka-status: Green Pack og Arktisk Turisme.

I oktober 2001 arrangerte NI i det nordiske ambassadekompleks i Berlin en konferanse om Nordic Wood-programmet som vil etterfølges av et europeisk FoU-samarbeid innen dette området.

Nordtests virksomhetsområder fokuserer på utvikling av metoder og kompetanse for «Conformity Assessment» (omforente beregnings/måle metodikk). På Nordtests initiativ ble det gjennomført en europeisk undersøkelse som dokumenterte usikkerheter i målinger gjennomført etter CEN-standarder. Dette arbeidet er viktig ut fra prinsippet om «godkjent et sted – akseptert overalt».

Nordtest deltar aktivt innen denne sektoren på internasjonalt nivå (bl.a. i EUROMET og EURO-

LAB) og bidrar med teknologisk service og teknologispredning.

Det ble bevilget midler til gjennomføring av 51 prosjekter. Størstedelen av budsjettet anvendes til utvikling av kompetanse, teknikk og metoder for teknisk vurdering, prøving, samt måle- og analyseteknikk. 19 tekniske rapporter ble publisert, 12 ekspertmøter og 6 seminarer og workshops ble arrangert.

Arbeidet i Nordtest gir muligheter til å føre fram nordiske holdninger og nordiske standarder innen denne sektoren i internasjonale fora som også gir økonomiske fordeler for nordiske bedrifter dersom nordiske regler legges til grunn internasjonalt. Bl.a. vil de felles nordiske regler og standarder for «Oil Spill Identification» (identifisering av hvor en eventuell forurensing av havet av olje etc. stammer fra) i løpet av 2002 bli vurdert lagt til grunn i EU.

Som et ledd i Nordisk Ministerråds arbeid med effektivisering og reorganisering av de mange institusjoner som ligger under sektorområdene vil det også på næringssektoren tas en beslutning om et nærmere samarbeid, eventuell sammenslåing av Nordisk Industrifond og Nordtest. En avklaring vil kunne skje i løpet av sommeren 2002.

6.6 Regionalpolitikk

Mål om en balansert og bærekraftig utvikling som tar i bruk næringspotensialet og sikrer livsgrunnlag og velferd for befolkningen i alle regioner er høyt prioritert i alle de nordiske land. Regionalpolitisk samarbeid har en sentral plass innen det nordiske samarbeidet. Det regionalpolitiske samarbeidet engasjerer og involverer både på sentralt og regionalt nivå. På sentralt nivå bidrar samarbeidet gjennom erfaringsutveksling, diskusjoner med nordiske kolleger og felles innsats innen kunnskapsutvikling til at beslutningstakere får et bedre grunnlag for politikkutvikling. Regionalt og lokalt er politikere, offentlig administrasjon, næringsliv og befolkning for øvrig engasjert i praktisk nordisk samarbeid med andre regioner i Norden. Dette samarbeidet har særlig stort omfang i grenseregionene.

Det nordiske regionalpolitiske samarbeidet må finne sin plass i forhold til den regionalpolitiske innsatsen i hvert enkelt land på den ene siden, og EUs felles regionalpolitikk på den andre. Dette er hovedbildet selv om deler av Norden er utenfor EU. De grunnleggende utfordringene som Nordens regioner står overfor, kan ikke løses gjennom det nordiske regionalpolitiske samarbeidet alene. I

forhold til nasjonal regionalpolitisk innsats kan det nordiske samarbeidet bidra ved at løsninger og erfaringer fra et land gjøres bedre tilgjengelig for de andre landene. Innsatser som gjøres bedre i fellesskap fordi man da kan trekke på felles erfaringer og felles faglige ressurser bør derfor prioriteres innenfor det nordiske regionalpolitiske samarbeidet. Samarbeidet må også finne sin plass i forhold til EUs regionalpolitikk. Gjennom strukturfondene kanaliseres betydelige midler til regionale utviklingsprogrammer i de tre medlemslandene, men også til regionalt samarbeid innen Norden og mellom Norden og Nordens naboland. Det vil også være en utfordring å skape forståelse i EU for de særlige regionalpolitiske utfordringene man står overfor i Norden som lav befolkningstetthet, lange transportavstander og et kaldt klima. Det er i den forbindelse blitt nedsatt en arbeidsgruppe for å utrede slike spørsmål i forbindelse med den forstående revisjonen av strukturfondspolitikken i EU. Representanter for EU har deltatt på disse møtene. Denne utfordringen kan bli enda større som følge av EUs planlagte utvidelse.

På denne bakgrunn vil Ministerrådet i perioden 2001–2005 prioritere følgende hovedaktiviteter i det nordiske regionalpolitiske samarbeidet:

- Måltrettet erfaringsutveksling.
- Kunnskapsutvikling – forskning og kompetansespredning.
- Samarbeid mellom regioner.

Gjennom en måltrettet erfaringsutveksling skal det nordiske regionalpolitiske samarbeidet bidra til en bedre regionalpolitikk i Norden. Det er fra 2001 satt i gang et systematisk arbeid med erfaringsutveksling og politikkdiskusjoner på de viktigste områdene. Arbeidene koordineres faglig av Nordregio og vil bli fullført i løpet av 2002 med en egen rapport.

Felles innsats innenfor kunnskapsutvikling er et viktig element i det regionalpolitiske samarbeidet. Gjennom felles nordiske miljøer har man fått et høyt kvalitetsnivå både på forskning, produksjon og bearbeiding av regionale data og videreutdanning. Gjennom den nye institusjonen Nordregio har vi fått et redskap til å videreføre denne felles satsingen på et høyt internasjonalt nivå. Ministerrådet har tatt initiativ til et forskningsprogram om fremtidige utfordringer og institusjonelle forutsetninger for regional utviklingspolitikk. Det er gjennomført en utredning av de regionale dimensjonene av inntektssystemene i de nordiske landene. Det er igangsatt flere prosjekter vedrørende utfordringer og muligheter knyttet til IT og regional utvikling.

Ministerrådet vil fortsatt prioritere samarbeid mellom regioner. De nordiske grenseregionene har vært gjennom en etablerings- og oppbyggingsfase og har betydelig erfaring og resultater som grunnlag for videre handling. Ministerrådet vil stille større krav til grenseregionene mht. vektlegging av konkrete resultater ved tildeling av midler i programperioden. Det har vært en positiv utvikling med en betydelig økt satsing på grenseregionalt samarbeid gjennom EUs Interreg-program. 2002 vil bli det første året med drift av samtlige av de nye Interreg III programmene. Disse programmene vil utgjøre det viktigste fundamentet for det grenseregionale samarbeidet innen Norden og i forhold til våre nærområder. Det vil bli en sterkere samordning mellom nordiske midler og EU-midler i de regioner som helt eller delvis omfattes av Interreg. De forskjellene som i dag er i geografi mellom de nordiske grenseregionene og Interreg vil bli vurdert. Ministerrådet vil legge opp til at en andel av bevilgningene til grenseregionene brukes til særlige satsingsområder. Nedbygging av administrative og andre barrierer for praktisk samarbeid vil være et slikt satsingsområde i kommende periode.

6.7 Fiskeri

Den overordnede målsetting for det nordiske fiskerisamarbeidet er å virke for en bærekraftig utvikling i de nordiske landenes fiskerisektorer, og for et godt havmiljø som en basis for dette. Herved sikres konsumentenes mulighet for å velge sunn og sikker mat av god kvalitet. Denne målsettingen innebærer at beskyttelsen av de nordiske landenes marine økosystemer, samt en bærekraftig utnyttelse av havets levende ressurser, utgjør et grunnleggende element i det nordiske fiskerisamarbeidet. Det er særlig viktig gjennom det nordiske fiskerisamarbeidet å iverksette aktiviteter som har relevans for de mest fiskeriavhengige områder. Det nordiske fiskerisamarbeidet skal bygge på de enkelte landenes fiskeripolitikk, og bidra til å finne fram til felles løsninger på områder hvor samarbeidet gir bedre resultater enn nasjonale.

De nordiske landenes fiskeriministre (tidligere MR-Fisk) har det overordnede ansvar for det nordiske fiskerisamarbeidet. MR-Fisk ble i 2001 slått sammen med MR-Jord/skog til et nytt matministerråd. Nordisk Embetsmannskomite for Fiskerispørsmål (NEF) og Ministerrådets sekretariat forbereder og initierer virksomheten. Samarbeidet er styrt av 4-årige samarbeidsprogrammer. Den någjeldende strategien for det nordiske fiskeri-

samarbeidet 2001–2004 omfatter alle aspekter av matvarer med opprinnelse i fiskeri og akvakultur.

Strategien tar videre utgangspunkt i internasjonale prosesser av betydning for fiskeri og havbruk og i Statsministrenes deklarasjon om «Et bærekraftig Norden». Programmet må være i overensstemmelse med de overordnede krav til nordisk samarbeid, og skal bidra til å fremme landenes fiskeripolitiske målsettinger.

Nordisk Arbeidsgruppe for Fiskeriforskning (NAF) har en rådgivende rolle for NEF i forsknings- og utviklingsrelaterte emner, og skal initiere nye innsatsområder innen forskning og utvikling. NAF skal også foreta vitenskapelig vurdering av prosjektsøknader. Nordisk miljø- og fiskeristrategi (MIFI) er en satsing mellom Ministerrådets miljø- og fiskerisektor. Det overordnede formålet med strategien er å øke integreringen av miljøhensyn i fiskerisektoren i Norden, samt å sikre et godt havmiljø som basis for det biologiske mangfold og dermed et bærekraftig fiskeri-, fangst- og akvakulturerhverv. Någjeldende MIFI-strategi går ut i 2002. Strategien er under evaluering. Det forventes at en ny strategi vil tre i kraft fra 2003.

Fiskerisamarbeidets budsjett for 2002 er på 7,122 MDKK. For 2001 ble det bevilget 7,347 MDKK. Budsjettforslaget for 2003 er uforandret fra 2002 på 7,122 MDKK.

Norge har formannskapet i 2002. I formannskapsperioden søker Norge å orientere seg i større grad mot det tverrsektorielle samarbeidet på fødevarerområdet. De prioriterte områdene her er mattrygghet og havmiljø og bærekraftig utnyttelse av havet. Oppfølgingen av strategien for et bærekraftig Norden står også sentralt. Disse emnene var de viktigste punktene for matministermøtet på Grønland i august 2002. Som en oppfølging av denne strategien avholder Norge en nordisk konferanse mellom fiskeri- og miljøsektoren og bærekraftig havmiljøforvaltning og kystkultur i Tromsø i september 2002. På det sektorspesifikke området følger Norge opp arbeidet med miljømerking av fisk og fiskeprodukter, og arbeidet i den nordiske miljømerkingsgruppen under NEF skal gjenopptas. Bedre utnyttelse av marine ressurser er også prioritert under norsk formannskap.

Sverige har formannskapet i 2003. Sveriges overordnede program vil bli innrettet mot de fire l'er, som i integrasjon i de nordiske landene, integrasjon mellom de nordiske landene, integrasjon med EU og integrasjon med Nærområdene. Videre vil en oppfølging av den nordiske bærekraftighetsstrategien stå sterkt i samarbeidet også i 2003. Internasjonalt samarbeid er nødvendig for å kunne oppfylle de mål som inngår i strategien. Av særlig

interesse er å redusere fiskeriets miljøeffekter, samt en økt integrering av miljøhensyn og bærekraftig utvikling i fiskeripolitikken i de nordiske landene. Matvaretrygghet er høyt prioritert, og konsumenters rett til sunn og sikker mat samt informasjon om opprinnelse, produksjon, næringsinnhold og kvalitet vil inngå i arbeidet. Sverige vil innenfor disse arbeidsrammene løfte problemstillingen om dioksin og dioksinlignende PCB'er i næringsmidler, særlig i fisk. Arbeidet forventes å foregå i samarbeid med sektorene for jord- og skogbruk og fødevarer. Det er også naturlig å trekke med miljøsektoren, da en rekke matvaretrygghets-spørsmål kan relateres til havmiljøet. Kystsonen og interessekonflikter samt kystens kulturmiljø vil også være et viktig arbeidsfelt.

6.8 Jord- og skogbruk

Det nordiske samarbeidet innenfor jord- og skogbrukssektoren har i 2002 vært preget av et ambisiøst program for formannskapet. Programmet er utformet med utgangspunkt i Handlingsprogrammet for jord- og skogbrukssektoren for perioden 2001–2004 og Strategien for et bærekraftig Norden. Sektoren har således vært tungt inne i to av de tre overordnede målsettingene for det norske formannskapet, dvs. matvaretrygghet og bærekraftig utvikling.

Handlingsprogrammet for det nordiske jord- og skogbruks samarbeidet for perioden 2001–2004 har følgende satsingsområder:

- Bæredyktig jordbruk.
- Bæredyktig skogbruk.
- Matvaretrygghet.
- Genetiske ressurser.
- Landsbygdetutvikling.

Under formannskapet har man prioritert en oppfølging på disse områdene i form av utarbeiding av en handlingsplan for matvaretrygghet, utvikling av nordisk nettverk for økologisk jordbruk, nordisk handlingsplan for redusert bruk av pesticider, program for forsterket samarbeid om bevaring og bruk av genressursene i Norden, samt utarbeiding av en handlingsplan for kulturlandskapet. Innenfor skogbrukssektoren har Norge tatt initiativ til en nordisk samordning foran den fjerde ministerkonferansen for beskyttelse av Europas skoger, våren 2003. Endelig er det prioritert å få til økt nordisk samarbeid om FoU innen landbruket.

Oppfølgingen av bærekraftstrategien og handlingsprogrammet for jord- og skogbrukssektoren forutsetter et tett samarbeid over sektorgrensene.

Dette er det også organisatorisk lagt bedre til rette for gjennom etableringen av det nye Ministerrådet for jord/skog-, fiskeri- og næringsmiddelsektoren, høsten 2001. Det første ministermøtet etter det formelle vedtaket om den nye strukturen, ble avholdt på Grønland i august 2002. Hovedtemaene for ministrenes diskusjoner var matvaretrygghet, og bærekraftig ressursutnyttelse og biodiversitet – som dekket både marine ressurser og jord- og skogbruksressursene. Ministrene vedtok rammer for et forpliktende samarbeid på disse områdene (en mer detaljert omtale av det tverrsektorielle samarbeidet finnes under overskriftene matvaretrygghet og landbruk – miljøsamarbeidet).

Det er lagt stor vekt på å vitalisere ministermøtene ved å prioritere saker med høy politisk relevans. Dette har skjedd med bakgrunn i evalueringen av handlingsprogrammet for perioden 1996–2000, som konkluderte med at de politiske diskusjonene i Ministerrådet burde styrkes. Erfaringene fra de tre ministerrådsmøtene for de tre sektorene som er avholdt, er at en i stor grad har lyktes med å vitalisere den politiske diskusjonen mellom ministrene.

Sektorens budsjett for 2002 er på DKK 23,5 mill. Av dette går DKK 18,2 mill. (77%) til sektorens nordiske institusjoner og permanente samarbeidsorganer, som er henholdsvis Nordisk genbank (NGB), SamNordisk Skogforskning (SNS), Nordisk genbank for husdyr (NGH) og Nordisk kontaktorgan for jordbruksforskning (NKJ). De resterende midlene går til prosjektvirksomhet.

Matvaretrygghet

Det nordiske samarbeidet om matvaretrygghet har blitt vesentlig styrket de to siste årene. For det første gjennom ministermøtet om mat i København i juni 2000. Derneft gjennom etableringen av et nytt Ministerråd for jord-/skogbruks-, fiskeri- og næringsmiddelsektoren høsten 2001. Videre ved at matvaretrygghet har fått en sentral plass i den nordiske bærekraftstrategien. Det nordiske samarbeidet om matvaretrygghet bygger på verdikjede-prinsippet fra jord/fjord til bord. Det vil si et helhetsperspektiv som forutsetter et samarbeid over tradisjonelle sektorgrenser.

En mer utførlig omtale av samarbeidet om matvaretrygghet er tatt inn i pkt. 2.3.

Landbruk – Miljøsamarbeidet

Det siste tiåret har det vært et nært samarbeid mellom landbruks- og miljøsektoren om bærekraftig jord- og skogbruk. Samarbeidet er formalisert

gjennom felles embetsmannsmøter og en felles styringsgruppe med budsjett finansiert av de to sektorene.

Jord- og skogbrukssektoren har hel- eller delansvar for å følge opp en tredjedel av målsettingene i strategien for et bærekraftig Norden. Strategien for landbruksmiljøsamarbeidet for perioden 2001–2004 er utformet for å operasjonalisere målsettingene i bærekraftstrategien som berører sektoren. Landbruksmiljøstrategien har følgende prioriterte innsatsområder:

1. Forbedret ressursutnyttelse.
2. Biologisk mangfold.
3. Jorderosjon.
4. Reindrift.
5. Alternative produksjonsmetoder.
6. Kulturmiljø og kulturlandskap.
7. Internasjonalt samarbeid.

Som ledd i arbeidet med å følge opp bærekraftstrategien, har det norske formannskapet tatt initiativ til å igangsette prosjekter for å utarbeide en nordisk plan for redusert bruk av pesticider, utvikle nettverk, økologisk jordbruk og utarbeide en handlingsplan for jordbrukets kulturlandskap. Videre har styringsgruppen for landbruksmiljøstrategien i 2002 finansiert utredninger om rettigheter til genressurser, naturvern i skog og utslipp av klimagasser fra jordbruket.

Genetiske ressurser

Samarbeidet om bevaring og bruk av genetiske ressurser er svært høyt prioritert innen det nordiske jord- og skogbrukssamarbeidet. Om lag halvparten av sektorens midler går til dette området. Den nordiske genressursstrategien for perioden 2001–2004 gir retningslinjer for innhold, økonomiske rammer, organisatorisk struktur for det nordiske samarbeidet – koblet til det nasjonale genressursarbeidet – og for samarbeidet i internasjonale fora.

Strategien innebærer således et styrket samarbeid mellom de ulike nordiske samarbeidsorganene for henholdsvis plante-, husdyr-, og skoggenetiske ressurser og en bedre koordinering i forhold til nasjonale aktiviteter på området. Strategien vektlegger også kompetanseoppbygging- og spredning gjennom bl.a. opprettelsen av en tverrgående informasjonstjeneste. Den skal sikre kommunikasjonen mellom politikk, administrasjon, forskning, næringslivet og allmennheten. For også å sikre en tverrsektoriell koordinering, er det etablert et Nordisk Genressursråd som består av representanter fra landbruks- og miljøsektoren. En vik-

tig oppgave for Genressursrådet er å fungere som et rådgivende organ for Ministerrådet.

Det sterke nordiske samarbeidet om genetiske ressurser har medført at Norden har fungert som en modell for regionalt samarbeid innen området andre steder, og strategien vektlegger fortsatt et høyt engasjement i internasjonale spørsmål og internasjonale organisasjoner.

Som et initiativ under det norske formannskapet er det utarbeidet et program bestående av fire delprosjekter som spenner fra utarbeiding av en bred informasjonsstrategi til utviklingstiltak når det gjelder både bevaring og bruk av plantegenetiske, husdyrgenetiske og skogsgenetiske ressurser. Programmet vil bli delfinansiert over posten for strategiske initiativ for 2002 og igangsatt ved årsskiftet 2002/2003.

Nordisk genbank (NGB) er et regionalt sentrum for plantegenetiske ressurser med hovedoppgave å bevare og dokumentere genetisk variasjon blant nordiske jordbruks- og hagevekster. NGBs strategi for perioden 2001–2004 understreker NGBs rolle som et ledende regionalt kompetansesenter for de plantegenetiske ressurser. NGB vil utvide mandatartene til også å omfatte krydder-, medisinal-, pryd- og landskapsvekster og å styrke NGBs rolle i bærekraftig bruk av de plantegenetiske ressursene. Når det gjelder krydder- og medisinalvekster er det igangsatt aktiviteter i 2002. Det er også et mål å styrke NGBs rolle i undervisningen ved universitetene og i det regionale og internasjonale arbeidet.

I 2001 har arbeidet med innsamling og dokumentasjon av plantegenetiske ressurser i Norden fortsatt. Innflyttingen i nye lokaler i 2001 har gitt NGB nye muligheter gjennom tilgangen til moderne laboratorier. Samarbeidet med Baltikum og Russland fortsetter å utvikle seg, blant annet er det kommet i gang prosjektvirksomhet mellom nordiske og baltiske arbeidsgrupper om enkelte vekstslag, og kontakten med russiske kolleger er intensivert i løpet av 2001. NGB deltar for øvrig i flere EU-prosjekter både innenfor direktivet for vekstgenetiske ressurser og innom det fjerde og femte rammeprogrammet. I stigende grad blir også NGBs personale sett på som en ressurs i utdanningssammenheng nasjonalt og nordisk ved at de får undervisnings- og ekspertoppdrag.

Nordisk genbank for husdyr (NGH) har ansvaret for samarbeidet om bevaring av de husdyrgenetiske ressursene i Norden. NGHs strategi for perioden 2001–2004, representerer en forsterket innsats for dette arbeidet, noe som er fulgt opp med en tredobling av det nordiske budsjettet for NGH for 2001. NGHs rolle er å være et kompetansesen-

ter og en pådriver for bevaring og bærekraftig utnyttning av genressursene. Ansvaret for det praktiske arbeidet ligger imidlertid hos de nasjonale genressursutvalgene og avlsorganisasjonene. NGH skal arbeide gjennom kunnskapsformidling og informasjon, nettverksarbeid, forskning og teknologiutvikling.

NGH vil delta i et delprosjekt under genressurs-programmet igangsatt under formannskapet (se ovenfor), som har som mål å belyse hvordan den røde nordiske storferasen best kan forvaltes for å sikre avlsmessig framgang og holde oppe en bærekraftig konkurransekraft i forhold til andre storferaser.

Nordisk skogbruks- frø- og planteråd (NSFP) har som ledd i oppfølging av den nordiske genressursstrategien, innledet et samarbeid med SNS (se nedenfor) for å utvikle et rasjonelt og effektivt nettverk mellom NSFP og SNS vedrørende skogsgenetiske ressurser. Arbeidet med skogsgenetiske ressurser er også i ferd med å bli koblet sterkere til arbeidet med plante- og husdyrgenetiske ressurser. NSFP har fått tilført ekstra midler for å videreutvikle dette nettverket.

Nordisk kontaktorgan for jordbruksforskning (NKJ) fremmer og støtter forskning som skal bidra til bærekraftig jordbruk i Norden. NKJ er et kontaktorgan mellom de nasjonale forskningsrådene og koordinerer en omfattende forskningsaktivitet som finansieres nasjonalt. NKJ fungerer også som rådgiver for Ministerrådet i forskningspolitiske saker innen jordbrukssektoren. Norge overtok ledelsen av NKJ 1. april 2001.

Strategiplanen for NKJ for perioden 2001–2004, vektlegger forskning for bærekraftig jordbruksproduksjon, matvaretrygghet og distriktsutvikling. Den har følgende prioriterte satsingsområder:

- Matvaretrygghet – fra primærproduksjon til konsument.
- Økologisk produksjon.
- Dyrehelse, -velferd og -etikk.
- Bygdeutvikling.
- Cirkumpolare områder.

Videre tar man sikte på å utrede forskning om gen-teknologi, genetiske ressurser og biologisk mangfold i strategiperioden.

Under formannskapet er det igangsatt et større prosjekt for å analysere hvordan det nordiske FoU-samarbeidet innen sektoren kan utvikles og forsterkes. Deltema for utredningen er blant annet hvordan en skal kunne øke gjennomslagskraften innenfor EUs forskningsprogram og forbedre dialogen mellom forskningsmiljøer og det politiske og administrative system. Resultatene fra prosjek-

tet ble framlagt på ministermøtet på Grønland i august.

Det nordiske budsjettet for NKJ var i 2001 på i overkant av DKK 1 mill., som utløste totalt om lag NOK 18 mill. i nasjonal medfinansiering for til sammen 14 nordiske forskningsprosjekter.

Forskningssamarbeidet innen skogsektoren i Norden er organisert i SamNordisk Skogforskning (SNS). Målsettingen til SNS er å arbeide for økt samarbeid og synergieffekter innen den nordiske skogforskningen, først og fremst når det gjelder forskning om skogens mangesidige funksjoner og bærekraftig skogbruk. SNS er også rådgiver for Ministerrådet i skogpolitiske forskningsspørsmål. SNS arbeider for å fremme forskning og nettverksbygging både innen Norden, EU og i Nærområdene. Fra 2001 endret SNS status fra å være en nordisk institusjon til å bli et permanent samarbeidsorgan.

Strategien for SNS for perioden 2001–2003, har som mål at SNS skal virke som en initierende kraft innen nordisk skogforskning, og at den rådgivende rollen overfor NMR styrkes. Strategien konsentrerer forskningen til følgende områder:

- Genetiske ressurser og biodiversitet.
- Natur- og miljøvennlige skjøtselsformer.
- Skogsektorens betydning i klimasammenheng.
- Skogens sosiale funksjoner, for eksempel som rekreasjonskilde.
- Økt verdiskapning av miljøvennlige skogsprodukter.
- Utnytting av skogressursene til bioenergiproduksjon.
- Økonomiske forhold vedrørende familieskogbruket.

I 2001 har SNS støttet 9 forskningsprosjekter og 18 nettverksaktiviteter med en samlet nasjonal medfinansiering på 61%, tilsvarende 6 MDKK mill. Ellers har SNS blant annet utredet hvordan de kan fremme økt samarbeid om skogforskning mellom Norden, de baltiske land og Russland, og muligheten til økt nordisk samarbeid om forskerutdanning. De har også kartlagt skogforskningen innen EUs femte rammeprogram, og funnet nordisk deltagelse i 68% av de bevilgede prosjektene.

Ministerrådet har på ulike plan vært aktive for å følge opp internasjonale prosesser om skogpolitikk. Ved opprettelsen av det mellomstatlige skogpanelet under FN var det enighet mellom de nordiske skogansvarlige ministre om at det var hensiktsmessig med et samarbeid mellom de nordiske landene i arbeidet under Skogpanelet. Nordisk kontaktgruppe for internasjonal skogpolitikk un-

der NEJS er tillagt ansvaret for nordisk samordning foran sesjonene i United Nations Forum on Forest (UNFF) – etterfølgeren etter Skogpanelet og Skogforumet – ministerkonferansene for beskyttelse av europeiske skoger og å forberede Ministerrådets behandling av disse spørsmålene. Kontaktgruppen har fått fram felles synspunkter som har hatt betydning for landene i disse prosessene. Under ministermøtet på Grønland i august ble de nordiske skogministrene enige om en deklarasjon som et felles grunnlag for landene foran forberedelsene til Den fjerde ministerkonferansen for beskyttelse av Europas skoger, våren 2003 i Wien.

Nordisk organ for reinforskning (NOR) er et samarbeidsorgan for rein- og reindriftsforskningen i Norden. Det finansieres av landbruksdepartementene i Norge, Sverige, Finland og Grønland. Sekretariatet ligger i Tromsø. Hovedoppgaven til NOR er å utgi tidsskriftet Rangifer og å arrangere konferanser og seminarer der næring, forvaltning og forskningsmiljøene møtes til kompetanseutvikling og informasjonsutveksling. Videre er det et mål å fremme nordisk forskningssamarbeid og særlig forskning relatert til reindrift.

Nærområdene

Jord- og skogbruksnæringen betyr mye for utviklingen i Nærområdene. De naturgitte forholdene i disse områdene er mye de samme som i Norden slik at det ligger godt til rette for et samarbeid mellom de to regionene innen landbruksområdet.

Det politiske samarbeidet fikk et gjennombrudd i 2000 ved at det ble holdt et felles ministermøte mellom de nordiske og baltiske landbruksministre. På møtet ble det vedtatt å institusjonalisere samarbeidet på ministernivå, etablere en konsultasjonskomité for jord- og skogbruksektoren med representanter fra de nordiske og baltiske land, og det ble utpekt aktuelle samarbeidsområder innenfor et bærekraftig jord- og skogbruk. Det siste året er det satt fokus på utvidelsesforhandlingene med EU, og samarbeidet om bevaring og bruk av genetressurser er videreutviklet. I 2002 er det ellers tatt initiativ til å vurdere ulike løsninger for en koordinering i forhold til næringsmiddelsektorens samarbeid med Baltikum vedrørende matvaretrygghet. Det planlegges å holde et nytt nordisk-baltisk ministermøte i 2003.

6.9 Økonomi- og finanspolitikk

Den økonomiske situasjonen i de nordiske landene

Etter flere år med gjennomsnittlig BNP-vekst over 3 pst. falt veksttakten i Norden til 1,1 pst. i 2001, jf. tabell 6.1. Den markerte avmatningen skyldes i første rekke tilbakeslaget internasjonalt. Spesielt Finland og Sverige ble hardt rammet av det sterke fallet i IKT-sektoren. I Finland falt BNP-veksten fra 5,6 pst. i 2000 til 0,7 pst. i 2001, den svakeste veksten siden 1993. I Danmark og Norge var høy kapasitetsutnyttelse en viktig faktor bak vekstavmatningen. Utviklingen i Danmark må også ses i lys av en normalisering av investeringsomfanget etter meget kraftig vekst i 2000 som en følge av gjenoppbygging etter orkanen i 1999. I Island reflekterte også avmatningen en justering av betydelige innenlandske ubalanser, etter flere år med sterk vekst. BNP-veksten for området sett under ett er anslått til 1,5 pst. i 2002 og 2 1/2 pst. i 2003.

De siste årene har vært preget av en positiv utvikling i arbeidsmarkedet i de nordiske landene. Også i 2001 var sysselsettingsutviklingen god, til tross for den markerte økonomiske avmatningen. Dette kan blant annet reflektere at bedriftene i større grad har beholdt arbeidsstokken, kanskje som en følge av sterkere spesialisering av arbeidsstokken eller forventninger om et kortvarig tilbakeslag. For området sett under ett falt den gjennomsnittlige arbeidsledigheten ytterligere i fjor til i overkant av 5 pst. Mens ledigheten ventes å tilta noe i Finland, ventes den å holde seg om lag uendret i Danmark og Norge. I Sverige antas det derimot å være en viss overbemanning i bedriftene som vil bidra til økt arbeidsledighet i inneværende år. Dette bidrar til en svak økning i ledigheten i området sett under ett, før ledigheten er ventet å stabilisere seg på om lag 5¹/₄ pst. fra 2003.

En overraskende sterk prisvekst i Sverige og Island bidro til å trekke opp inflasjonen i området sett under ett til 2,7 pst., til tross for at den falt i de øvrige landene. I alle landene var imidlertid prisveksten klart høyere enn gjennomsnittet de siste fem årene. Økningen skyldes i første rekke virkningene av høyere priser på energi og matvarer i første halvår av 2001. Innad i Norden varierte prisveksten fra 2,4 pst. i Danmark til 6,7 pst. i Island. Prisveksten ventes imidlertid å avta til 2 pst. i inneværende år som et gjennomsnitt for Norden, for så å stabilisere seg på dette nivået framover.

Et overordnet mål for den økonomiske politikken i de nordiske landene er å sikre en stabil økonomisk utvikling. Spesielt er høy sysselsetting og lav arbeidsledighet prioriterte mål. For å nå disse

Tabell 6.1 Anslag for den økonomiske utviklingen i Norden. Prosentvis endring fra året før.

	BNP-vekst			Inflasjon			Arbetsledighet ¹		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Danmark	0,9	1,7	2,3	2,4	2,2	2,0	5,1	5,0	4,9
Finland	0,7	1,3	2,8	2,7	1,8	1,9	9,1	9,5	9,5
Island	3,0	-0,8	2,4	6,7	5,0	2,7	2,3	2,3	2,3
Norge ²	1,4	2,0	2,5	3,0	1,4	-	3,6	3,6	3,5
Sverige	1,2	1,4	2,8	2,6	2,1	2,2	4,0	4,3	4,0
Norden	1,1	1,5	2,6	2,7	2,0	2,0	5,2	5,4	5,2

¹ I prosent av arbeidsstyrken.

² Inklusiv petroleumssektoren.

Kilde: Anslag fra de respektive finansdepartement

målene kreves det lav pris- og kostnadsvekst. Det er videre nødvendig å bedre arbeidsmarkedets virkemåte for å unngå strukturelle problemer. Det legges blant annet betydelig vekt på å bedre arbeidsstyrkens kvalifikasjoner gjennom satsing på utdanning.

Etter en sterk konsolidering av de offentlige finansene, spesielt i Sverige og Finland, har alle de nordiske landene hatt overskudd i sine offentlige budsjetter de siste årene. Bortsett fra i Island hadde de nordiske landene et betydelig overskudd også i 2001, til tross for tilbakeslaget. For inneværende år ventes det imidlertid en viss svekkelse som en følge av en mer ekspansiv finanspolitikk i flere land. Det er likevel ventet betydelige overskudd i alle land utenom Island, og sammenliknet med bl.a. OECD-området samlet er situasjonen fortsatt meget god. Konsolideringen ventes å bidra til at den offentlige gjelden avtar markert på mellomlang sikt. På lengre sikt står finanspolitikken overfor betydelige utfordringer, først og fremst som følge av framtidige pensjonsforpliktelser.

Alle de nordiske landene, bortsett fra Danmark, har i dag et eksplisitt mål om stabil inflasjon i utøvelsen av pengepolitikken. Som deltaker i Den økonomiske og monetære union (ØMU) er målet for Finland å holde inflasjonen i området 0–2 pst. Inflasjonsmålet er 2 pst. i Sverige og 2,5 pst. i Norge og Island, med svingningsmarginer i forhold til dette. Danmark følger en fastkurspolitikk mot euroen. Dette impliserer imidlertid at prisutviklingen over tid ikke kan avvike i særlig grad fra prisutviklingen i ØMU. Innrettingen av pengepolitikken i alle de nordiske landene påvirkes av situasjonen i resten av Europa, både fordi prisimpulser overføres gjennom handel, men også fordi aktivitetsnivået påvirkes direkte av den økonomiske utviklingen i Europa.

Hittil i år har det vært tegn til en begynnende oppgang i de nordiske landene sett under ett. Industrisektoren har vist positive tendenser siden 4.

kvartal, og husholdningenes forventninger har tatt seg opp igjen. Veksttakten er imidlertid fortsatt moderat.

Miljø og økonomi

Den nordiske miljø- og økonomigruppen, med deltagelse fra de respektive miljøvern- og finans-/økonomidepartementene, har som hovedmål å gjennomføre analyser i skjæringsflaten mellom miljø og økonomi på fellesnordiske interesseområder. Gruppen gjennomfører blant annet analyser av økonomiske virkemidler som kan bidra til kostnadseffektive løsninger på nasjonale, regionale og globale miljøutfordringer. Miljø- og økonomigruppen er også en nyttig kanal for utveksling av informasjon mellom landene på miljø- og økonomiområdet.

Miljø- og økonomigruppen har et begrenset utredningsbudsjett, og har valgt å vri prosjektporteføljen i retning av større prosjekter som går over flere år. Det vil i sterkere grad kunne sikre gode bidrag fra gruppen til å oppfylle blant annet mål i det nordiske miljøhandlingsprogrammet og strategien for et bærekraftig Norden. Det pågår for tiden fire utredninger i regi av miljø- og økonomigruppen:

- *Virkemidler i forvaltningen av biologisk mangfold i skog og våtmarker.* Prosjektet følger opp gruppens prosjekt om biologisk mangfold i skog som ble avsluttet i 2000. Målet for utredningen er å bidra til å legge grunnlaget for at de nordiske virkemidlene for forvaltningen av det biologiske mangfoldet i skog og våtmark skal styrkes og samordnes. Prosjektet vil blant annet vurdere i hvilken grad ulike typer virkemidler kan bidra til å nå mål for forvaltningen på en kostnadseffektiv måte. Det tas sikte på å presentere forslag til endringer i bruken av virkemidler. Prosjektet skal avsluttes i løpet av 2004.
- «*Economic Instruments for Decoupling Environmental Pressure from Economic Growth*». Dette

prosjektet tar sikte på å identifisere og evaluere forskjellige typer virkemidler for å redusere miljøbelastningen knyttet til økonomisk vekst. Fokus vil være på de fellesnordiske utfordringene på klimaområdet (oppfylling av Kyoto-protokollen) og i forhold til grenseoverskridende luftforurensinger (oppfylling av Gøteborg-protokollen). Det vil bli gjennomført kvantitative analyser med utgangspunkt i historiske data. Blant annet vil prosjektet foreta en komparativ studie av utviklingen i utslippene av klimagasser i noen utvalgte industribransjer i de nordiske landene. Utredningen skal avsluttes innen utgangen av 2004.

- «*The Use of Economic Instruments in Nordic Environmental Policy*». Denne rapporten oppdateres og utgis av miljø- og økonomigruppen hvert andre eller tredje år. Rapporten vil blant annet gi en oversikt over ulike typer økonomiske virkemidler i de nordiske landene som benyttes i miljøpolitikken, proveny fra miljøavgifter m.m., samt referanser til sentral EU-lovgivning på miljøområdet. Rapporten legges fram høsten 2002.
- *Omsettelige gjenvinningsbevis for batterier*. I denne utredningen gis det en oversikt over og vurdering av de nordiske landenes ordninger for innsamling av batterier. Det vil også bli utviklet et EDB-program som demonstrerer hvordan en markeds plass for gjenvinningsbevis kan settes opp på internett. Ved å åpne for omsetning av slike gjenvinningsbevis kan kostnadene ved å samle inn batteriene reduseres. Prosjektet skal avsluttes i løpet av 2002.

Ordninger for nordisk samarbeid om EU/EØS-saker

De nordiske finansministrene (MR-Finans) besluttet under et møte i oktober 2001 å etablere et mer systematisk nordisk samarbeid om EU- og EØS-saker på økonomi- og finansområdene. På grunnlag av forslag fra Embetsmannskomiteén for økonomi- og finanspolitikk (EK-Finans) godkjente MR-Finans under møtet i juni 2002 i Oslo følgende retningslinjer for et slikt samarbeid:

- EK-Finans utarbeider 1–2 ganger i året forslag til prioriterte EU/EØS-saker som skal forelegges MR-Finans for vedtak. Forslaget skal bygge på programmet for EU-formannskapet og andre aktuelle EU/EØS-saker og prosesser.
- Formen for samarbeid bør tilpasses etter behov, potensiell nytte og tilgjengelig informasjon om hvilken holdning de (enkelte) nordiske landene synes å ha til hvert enkelt av forslagene på samarbeidsområdene. Ambisjonen

kan således være å 1) søke å oppnå felles nordiske holdninger i enkelte EU-saker, 2) samarbeide om å utarbeide beslutningsgrunnlag for å støtte hverandre før landene må ta stilling i konkrete EU-saker, og 3) samarbeide når EU-direktiv skal gjennomføres i nasjonalt lovverk.

Under møtet i Oslo besluttet MR-Finans i samsvar med disse retningslinjer å samarbeide nærmere om følgende saker i 2. halvår i år:

- *Kommisjonens skattepakke*. Formålet med skattepakken er å tilpasse landenes skattesystemer slik at de bidrar til å støtte opp om EUs indre marked. Bl.a. skal bedriftene kunne operere på tvers av landegrensene og ha like konkurransevilkår.
- *EU-konventet – økonomisk-politisk samarbeid*. Formålet med EU-konventet er bl.a. å bidra til å sikre at EU har de instrumentene som er nødvendige for å løse fellesoppgavene i en utvidet union. Samtidig skal det vurderes hvordan det kan skapes mer demokrati, åpenhet og effektivitet i EU.
- *Handlingsplanen for finansielle tjenester*. Her vil det nordiske samarbeidet bli avgrenset til forslaget til direktiv om prospekter ved offentlige tilbud om kjøp av finansielle instrumenter og opptak til notering.

Nordisk arbeidsgruppe for økt nordisk samarbeid om innkreivings spørsmål.

Nordisk Ministerråd nedsatte våren 2001 en arbeidsgruppe som har hatt som mandat å vurdere behovet for informasjonsutveksling mellom innfordringsmyndighetene i Norden, og om det eventuelt er grunnlag for å lage en avtale om dette. Arbeidsgruppen har sett på mulighetene for informasjonsutveksling i forbindelse med innfordring av både privatrettslige og offentligrettslige krav. Det dreier seg her om informasjonsutveksling for stadiet fram til begjæring om innfordringsbistand oversendes.

Privatrettslige krav som kreditor har tvangsgrunnlag for i et nordisk land, kan i vid utstrekning tvangsinnføres i et annet nordisk land. Når det gjelder offentligrettslige krav, finnes det ikke noen generell konvensjon om bistand til innføring. På skatteområdet foreligger imidlertid en nordisk avtale om bistand i skattesaker (avtale av 9. november 1972 med senere tilleggsavtaler). Det er også inngått en nordisk tollsamarbeidsavtale.

Arbeidsgruppen har identifisert forskjeller i lovgivning, praksis og organisering i de ulike nordiske landene. Rapporten viser blant annet at det

er store forskjeller i organisering av innfordringsarbeidet i de ulike landene.

Arbeidsgruppen har også blitt enig om et utkast til nordisk avtale om informasjonsutveksling i innkrevingssaker. Utkastet kan tjene som utgangspunkt ved senere forhandlinger om inngåelse av slik avtale.

MR-Finans vedtok under møtet i Oslo i juni 2002 at det i samarbeid med justissektoren innledes forhandlinger om en nordisk avtale om informasjonsutveksling ved innkreving, hvor utkastet til avtale som arbeidsgruppen har utarbeidet kan tjene som utgangspunkt.

Rapport om utvidet nordisk-baltisk børssamarbeid

På bakgrunn av den økende integrasjon av verdipapirmarkedene besluttet MR-Finans 25. juni 1998 å sette i gang en nordisk utredning om forutsetningene for økt samarbeid mellom de nordiske børsene, eventuelt mellom de nordiske og baltiske børsene. En nordisk styringsgruppe samt undergrupper er etablert for å utføre arbeidet. Antallet undergrupper varierer avhengig av hvilke oppgaver som behandles. Formålet er at lovgivningen på det finansielle området både skal sikre en høy standard og reflektere de behov som markedet måtte ha. Det nordiske markedet er en del av det globale markedet og skal fremstå som lett tilgjengelig og effektivt for omverdenen. Det er viktig at det nordiske markedet er attraktivt og konkurransedyktig og lever opp til internasjonale standarder. MR-Finans har besluttet bl.a. å samarbeide når nasjonale bestemmelser skal tilpasses relevante EU-direktiv, samt bistå de baltiske landene i arbeidet med å innføre EU-direktiv på området. Det er senere besluttet av MR-Finans å gi styringsgruppen i oppdrag å foreta ytterligere utredninger på nærmere angitte områder.

Det er foretatt en kartlegging av forholdene i de baltiske land når det gjelder sivil- og konkursretten relatert til aksjemarkedet. Videre arbeider gruppen (og undergrupper) med spørsmål vedrørende registrering av avvikling, «take over bids»-direktivet, og hvordan en skal holde markedsaktørene informert om hvilke emneområder en arbeider med. Gruppen legger også opp til nordisk samarbeid når det gjelder prospekt, markedsmanipulasjon, sikkerhetsstillelse og investeringsdirektivet. Det er også lagt vekt på å holde seminarer hvor bl.a. de baltiske land deltar. Det legges vekt på arbeidet i styringsgruppen og undergruppene tilpasses det som skjer i EU.

Den nordiske investeringsbanken (NIB). Økning av miljøinvesteringsrammen (MIL).

MR-Finans har under møtet i Oslo i juni i år besluttet med forbehold om nasjonal behandling, å øke NIBs ramme for miljøinvesteringsslån fra 100 til 300 mill. euro. Beslutning innebærer at Norges andel av det samlede garantiansvaret eventuelt utvides til 63,5 mill. euro eller om lag 470 mill. kroner (1 euro = 7,43 kroner pr. medio august 2002).

MIL ble opprettet i 1997. Utlån under ordningen kan etter beslutning i NIBs styre bevilges til miljøprosjekter av nordisk interesse i Nordens nærområder. Nordens nærområder er definert som følgende land og regioner: Polen, Kaliningrad-området, Estland, Latvia, Litauen, Nordvest-Russland inkludert St. Petersburg og Den karelske republikk samt Barentsregionen. Styret foreslår at definisjonen av nærområdet utvides slik at ordningen også kan anvendes i de russiske fylkene Vologda, Novgorod og Psekov, samt de deler av Ukraina og Hviterussland som ligger innenfor nedbørsfeltet til Østersjøen eller på annen måte kan påføre Norden alvorlige forurensninger. Miljøprosjekter er av nordisk interesse når de reduserer miljøbelastningen til Norden fra Nærområdene.

Den nordiske investeringsbankens virksomhet i 2001

Den nordiske investeringsbanken (NIB) ble opprettet i 1975 etter avtale mellom regjeringene i de fem nordiske land. Bankens oppgave er å gi lån og stille garantier på bankmessige vilkår til finansiering av investeringsprosjekter av nordisk interesse i og utenfor Norden. Låneaktivitetene omfatter investeringslån til samarbeidsprosjekter mellom virksomheter i to eller flere nordiske land, finansiering av miljø- og infrastrukturinvesteringer, lån til regionalpolitiske kredittinstitusjoner, ordinære investeringslån utenfor Norden, prosjektinvesteringsslån til kredittverdige utviklingsland og land i Sentral- og Øst-Europa samt baltiske investeringslån.

Banken hadde et overskudd på 131 millioner euro eller 1 035 millioner kroner for regnskapsåret 2001 mot 130 millioner euro i 2000. Rentenettoen, dvs. differansen mellom renteinntekter og rentekostnader, økte til 147 millioner euro i 2001 fra 143 millioner euro i 2000. Dette har bl.a. sammenheng med større egenkapital. Overskuddet målt i forhold til gjennomsnittlig egenkapital er derimot redusert fra 10.3 pst. i 2000 til 9.7 pst. i 2001. Det er i 2002 utbetalt motverdien av 39 millioner euro til eierne av overskuddet for regnskapsåret 2001, det

samme som i 2000. Forvaltningskapitalen var 15 024 millioner euro pr. 31.12.2001 sammenlignet med 13 850 millioner euro ved utgangen av 2000. Bankens egenkapital var ved siste årsskifte 1 440 millioner euro mot 1 326 millioner euro i 2000.

I 2001 beløp utbetalingene og utstedte garantier i Norden seg til 1 179 millioner euro, tilsvarende ca. 8,7 milliarder kroner mot 840 millioner euro i 2000. Utestående nordiske lån og garantier tilsvarte 7 748 millioner euro, eller nærmere 57 milliarder kroner, ved utgangen av 2001. Sveriges andel av utestående lån utgjør 36 pst., mens Finlands andel er 28 pst., Danmarks 14 pst., Norges 14 pst. og Islands 8 pst.

Bankens utlån utenfor Norden domineres av prosjektinvesteringslån (PIL) for prosjekter av nordisk interesse i fremvoksende økonomier og transformasjonsland. Bankens internasjonale lån går hovedsakelig til infrastrukturinvesteringer, i første rekke til energi og transportsektoren. Den største andelen (73 pst.) av internasjonale lån var lån direkte til stater eller mot statsgaranti. De internasjonale utlånene er fortsatt dominert av aktiviteter i Asia med 41 pst. av utestående PIL-lån. Andre viktige områder er Sentral og Øst-Europa (18 pst.) Latin-Amerika (17 pst.), Afrika og Midtøsten (14 pst.) og Baltikum (10 pst.). Avtaler om nye lån beløp seg på til sammen 847 millioner euro i 2001 mot 390 millioner euro i 2000. PIL-rammen er på 3 300 millioner euro. Av dette er 2 292 millioner euro eller 78 pst. utestående lån. Dette er en økning på 407 millioner euro i forhold til 2000. Utlån til miljøformål utgjør en viktig andel av NIBs virksomhet. NIB deltar før øvrig i NDEP (Northern Dimension Environmental Partnership) som er et samarbeid mellom EU-kommisjonen, Russland og en rekke multilaterale finansinstitusjoner for finansiering av rene miljøprosjekter og atomoppryddingsprosjekter i Nordvest-Russland. I tillegg bidrar en rekke land direkte med gavebistand. Norge har gitt tilsagn om å bidra med 10 mill. euro til atomoppryddingsprosjekter.

6.10 Samferdsel

Utgangspunktet for det nordiske transportsamarbeidet er nedfelt i Ministerrådets redegjørelse til Nordisk Råd i 1998. Her framgår bl.a. at hovedområdene for samarbeidet er å fremme en effektiv, konkurransekraftig, sikker og miljøvennlig transport og trafikk i Norden og Nærområdene.

Handlingsplan 2001–2003

En ytterligere konkretisering av innholdet ligger i handlingsplanen for det nordiske samarbeidet på transport-, trafikk- og kommunikasjonsområdet for perioden 2001–2003. Sammen med strategien for et bærekraftig Norden legger handlingsplanen hovedpremissene og grunnlaget for aktivitetene. For perioden 2001–2003 er følgende temaområder prioritert:

- Trafikksikkerhet i Norden.
- Bærekraftig mobilitet.
- Intelligente transportsystem.
- Samarbeid i Østersjøregionen.

Under Norges formannskap i 2002 har det vært lagt vekt på å sikre kontinuiteten i det nordiske transport-, trafikk- og kommunikasjonsarbeidet. Det har derfor vært en prioritert oppgave å videreføre planlagte og igangsatte prosjekter innenfor de etablerte temaområdene. Norge har i formannskapsperioden gjenopptatt et arbeid med å undersøke mulighetene for økt nordisk samarbeid om utdanning av lokomotivførere og flygeledere. Dette arbeidet ble igangsatt av Danmark som formannskapsland i 2000. På ministermøtet i Lofoten 25. juni 2002 var det enighet om at de nordiske transportministrene skal ta nye initiativ for å harmonisere de nordiske utdanningene for lokomotivførere og flygeledere. Arbeidet skal skje i regi av de nordiske lands jernbanetilsyn og luftfartsverk.

Trafikksikkerhet i Norden

For å bringe trafikksikkerhetsarbeidet videre besluttet transportministrene på sitt møte i august 2000 fortsatt å gi arbeidet med trafikksikkerhets-spørsmål i Norden høy prioritet. Det er god og tett dialog mellom de nordiske myndighetene på dette området. Det vurderes å gjennomføre et seminar om trafikksikkerhetsforskning i løpet av høsten 2002 som grunnlag for å evaluere videre arbeid på trafikksikkerhetsområdet i regi av Nordisk Ministerråd.

På bakgrunn av en betydelig økning i forekomsten av andre rusmidler enn alkohol i trafikken er det igangsatt et prosjekt med formål å avdekke andre rusmidlers rolle i vegtrafikkulykker i Norden. Det er opprettet en nordisk prosjektgruppe ledet av Statens retts toksikologiske institutt (SRI), som skal forestå den praktiske gjennomføringen.

Bærekraftig mobilitet

Arbeidet innen temaområdet bærekraftig mobilitet fokuserer bl.a. på oppfølgingen av strategien for en

bærekraftig utvikling i Norden og Nærområdene, oppfølging av Kyoto-protokollen, pågående prosesser i EU og økt samarbeid i Østersjøområdet. Det tverrsektorielle samarbeidet med energisektoren vil fortsette. Det ble i mars 2001 avholdt et seminar i Oslo om transportproblemer i storbyene. Et seminar om vegprising med fokus på muligheter og barrierer for å få tatt dette virkemidlet i bruk, vil bli arrangert i Oslo høsten 2002. I tillegg er flere utredninger satt i gang som blant annet omhandler temaene miljødifferensierte avgifter, endring av transportmiddelfordelingen, mer miljøvennlig teknologi og regulering av klimagassutslipp fra internasjonal luftfart.

Intelligente transportsystem

Sentrale arbeidsområder innenfor området informasjons- og kommunikasjonsteknologi er bruk av nettverk for utveksling av kunnskap om transporttelematikk, både mellom landene og mellom de ulike transportformene. Arbeidet er knyttet opp mot EU bl.a. gjennom det euro-regionale VIKING-prosjektet med de fire største nordiske landene og fem delstater i nordlige del av Tyskland. I september 2002 avholdes i samarbeid med EU et seminar vedrørende systemarkitektur for transporttelematikk. Det er etablert en nordisk nettverksgruppe med representanter fra etater for vei, bane-, luft-, sjøtransport og fra næringslivet. Den norske delen av nettverksgruppen arbeider aktivt med utvikling av og samarbeid om tverrsektoriell transporttelematikk i Norge. Den har bl.a. initiert ARKTRANS som er utvikling av felles, multimodal systemarkitektur for telematikk i person- og godstransport.

Ett nordisk forprosjekt om et reiseplanleggingssystem for alle transportformer er igangsatt med sikte på å avdekke behov, interesser, policy, tekniske muligheter, begrensninger og suksesskriterier. Ulike reisealternativer skal kunne vurderes med hensyn til tid og energiforbruk. Videre er det i 2002 igangsatt et utredningsprosjekt om hvordan transporttelematikk påvirker borgerne i Norden som individer og samtidig sikre den personlige integritet. Begge disse prosjektene vil bli presentert og diskutert på 9th World Congress on Intelligent Transport Systems i Chicago i oktober 2002.

Samarbeid i Østersjøregionen

Østersjøregionen er en transport- og trafikkpolitisk region i utvikling. Samarbeidet med regionen er viktig og et prioritert område i Ministerrådets arbeid. Den forestående utvidelsen av EU til også å omfatte bl.a. de baltiske landene forsterker betyd-

ningen av et intensivert og utvidet samarbeid med disse landene.

Under det finske formannskapet i 2001 ble det derfor i forbindelse med det nordiske transportministtermøtet i Bjørneborg i Finland august 2001 avholdt et eget møte mellom de nordiske og baltiske transportministrene. I denne forbindelse gjennomførte det danske trafikkministeriet en bred kartlegging av igangværende internasjonale, regionale og bilaterale trafikkprosjekter i de baltiske landene som grunnlag for diskusjon på møtet. På bakgrunn av møtet ble det også utarbeidet en egen rapport om nordisk-baltisk samarbeid på transportområdet.

Et nordisk-baltisk seminar om EUs hvitbok om transportpolitikken fram mot 2010, avholdes i Riga høsten 2002 for å drøfte periferiperspektivet og problemstillinger knyttet til infrastrukturfinansiering samt miljø- og sikkerhetsspørsmål. Det foreligger også planer om å arrangere et transportforskningsseminar med koblinger bl.a. til Den nordlige dimensjon.

Det nordiske trafikk sikkerhetsarbeidet i Nordens nærområde finansieres av samarbeidsministrene med faglig bistand fra de nordiske trafikkministeriene. Med utgangspunkt i den russiske utgaven av den norske trafikk sikkerhetshåndboka utarbeides en serie av russiske veiledere om trafikk sikkerhet.

EU/EØS-spørsmål

Informasjonsutveksling og problemstillinger knyttet til EU/EØS-spørsmål står alltid på dagsorden for de nordiske møtene på embets- og ministernivå. Ved utformingen av transportpolitikken i Norden og Nærområdene må det tas hensyn til at de baltiske landene og Polen om kort tid vil være EU-medlemmer.

På transportministtermøtet i august 2001 ble det derfor også avholdt et eget møte med de baltiske transportministrene, der ett av hovedtemaene var utviklingen og framtidige hovedutfordringer for vegtransporten sett i lys av EUs utvidelse.

EU-kommisjonen la i september 2001 fram hvitboken «European Transport Policy for 2010: Time to Decide» som trekker opp EUs langsiktige transportpolitikk. Etter fremleggelsen har denne vært viet spesiell oppmerksomhet i det nordiske transportsamarbeidet. På embetsmannsmøtet i november 2001 i Helsinki ble det avholdt et eget seminar om hvitboken.

På transportministtermøtet i Lofoten i juni i år var det enighet om å styrke det nordiske samarbeid om EU/EØS-spørsmål innen transport og

kommunikasjon. Det legges opp til å identifisere EU/EØS-spørsmål innen transport og kommunikasjon der nordisk samarbeid kan ha positive følger for alle de nordiske landene. På møtet ble det også utvekslet synspunkter knyttet til innføringen av konkurranse ved drift av jernbanetransport og til EU-kommisjonens initiativ når det gjelder infrastrukturavgifter. Prinsippene for infrastrukturavgifter i Norden vil bli gjennomgått nærmere og drøftet på neste nordiske transportministtermøte.

6.11 Bolig og bygg

Ramme for samarbeidet

Den overordnede rammen for samarbeidet på sektoren er et 4-årig samarbeidsprogram: Nordisk samarbeidsprogram for bolig- og byggsektoren 2002–2005. Programmet ble godkjent av boligministrene i juni 2001, behandlet av Nordenutvalget i september 2001 og på Nordisk Råds sesjon i oktober 2001.

Programmet angir tre prioriterte felt for sektoren:

- Det boligsosiale området.
- Bærekraftig utvikling av bolig- og byggesektoren.
- Bypolitikk.

Felles nordisk nytte er som tidligere år en ledetråd for valget av samarbeidsområder. De utvalgte områdene gjenspeiler politiske prioriteringer i de respektive nordiske land, og landene vil kunne ha en synergieffekt av å samarbeide på feltene.

På det boligsosiale området er siktemålet å bidra til en utvikling av et moderne, sosialt balansert boligmarked. Et viktig ledd i dette er å finne løsninger som gavner de svakeste gruppene på boligmarkedet.

Bæredyktighet blir stadig viktigere på alle felt i samfunnet. Ressurs- og energibruken på bolig- og byggområdet utgjør en stor andel av våre samfunns samlede ressursbruk. Bruk av økologiske byggematerialer og etablering av miljøvennlige boliger er i fokus i alle nordiske land. Det foreligger en fellesnordisk strategi om «Bærekraftig utvikling – en ny kurs for Norden», som også bør konkretiseres og følges opp innenfor bolig- og byggsektoren. Saken planlegges satt på dagsorden til boligministtermøte i 2002.

Bypolitikk er et nytt område i det nordiske samarbeid på sektoren. Byens fysiske rammer innvirker på menneskers livskvalitet. Landene bør samarbeide om erfaringsutveksling om utvikling av sunne, attraktive og spennende byer, som kan

tilby trygge rammer for borgernes liv. Samarbeidet bør ha som formål å utveksle erfaringer og iverksette mulige initiativer vedrørende en samordnet politikk, som inkluderer de forskjellige interessene i byer. Bærekraftig utvikling – økonomisk, næringsmessig, sosialt og miljømessig – er vesentlig også i denne forbindelse.

I tillegg til de prioriterte samarbeidsområdene vektlegges også forholdet til områder utenfor Nordens geografiske område, i samsvar med overordnede prinsipper trukket opp av samarbeidsministrene og NMR. Aktiviteter rettet mot Baltikum er omtalt under særskilte aktiviteter i 2002.

Innenfor rammen av de prioriterte felt for 4-årsperioden foreslår formannskapslandet spesielle satsingsområder og aktivitetsplaner i sin formannsperiode.

Budsjett og aktiviteter i 2001

Budsjett for 2001 var på DKK 834 000.

Sektoren ble omtalt i det overordnede finske formannskapsprogrammet for 2001. Arbeidsprogrammet tok utgangspunkt i det finske formannskapsprogram, hvor det ble pekt på at de endrede økonomiske konjunkturer har betydd en omveltning på bolig- og byggemarkedet i hele Norden. Konjunkturbyggeriet har skutt fart og dermed gitt en betydelig økning i byggeutgiftene. Dette har ført til ubalanse i boligmarkedet. Finland pekte på at den tilspissede situasjon kan true utsiktene for en bærekraftig utvikling.

Et nordisk boligministtermøte (MR-BO) var planlagt avholdt i tilknytning til Nordisk Råds sesjon i Helsinki høsten 2001. På grunn av arbeidsmessige hindre i vertslandet ble MR-BO-møtet utsatt. Det siktes mot å avholde møtet i 2002.

Gjennomførte aktiviteter i 2001:

- Rapporten «Boende og bostadspolitikken i Norden» ble trykt og distribuert i Norden. Arbeid med en engelsk versjon ble satt i gang; denne ventes klar i 2002.
- Konferansen «Rimliga boendekostnader – Boendekostnader i Norden» ble avholdt i Landskrona i september 2001. Konferansen inngår i serien 5 nordiske konferanser. Rapport fra konferansen foreligger i TemaNord-serien; «Utgifter och kostnader för boendet i Norden».
- Seminar om «bostadsbyggande i tillväxtregioner» er avholdt.
- Konferanse om «Nordisk nätverk för bostadslöshetsforskning» ble arrangert høsten 2001 i Helsingfors. Dokumentasjon fra konferansen

bearbeides med henblikk på trykking som Temaord-rapport.

- Konferanse om brukereide boliger i de baltiske land ble avholdt i Riga i desember 2001. Rapport fra seminaret foreligger i TemaNord med tittelen «Housing Law Conference».
- Prosjektet «Virkemidler til fremme av tilgjengelighet til eksisterende bygninger og anlegg i Norden» er gjennomført. Rapport fra fase 1 er avlevert, rapport fra fase 2 avventes.
- Konferansen «Nordisk Arkitektur som ressurs» ble avholdt i Malmø i september 2001.

Budsjett, planer og aktiviteter i 2002

Budsjett for 2002 utgjør DKK 768 000. Norge har formannskapet i det nordiske regjeringssamarbeidet i 2002 og formannsvervet i Embetsmannskomiteen for Bygg og Bolig (EK-bygg). Bolig- og byggsektoren er omtalt i Norges formannskapsprogram for 2002. Satsingsområder foreslått fra Norges side for 2002 har vært diskutert på EK-møtene. Forslagene inkluderer bypolitikk, byggesak/bygningslovgivning og tiltak rettet mot Nærområdene.

I satsingene for 2002 arbeides det med igangsetting av prosjekter på disse temaene:

- Bypolitikk: Fokus bør settes på å finne fram til sosiale og økonomiske indikatorer på den ene side, og sammenholde disse med de fysiske og miljømessige forhold for å komme fram til integrerte strategier for en bærekraftig utvikling. Det interkommunale samarbeidet for planlegging og bruk av boliger med utgangspunkt i sosiale spørsmål bør også bringes inn i dette arbeidet. Et initiativ fra Danmark er under behandling.
- Bygg: Fokus på effektivisering av byggesaksprosessen med forslag til endringer i plan- og bygningslov. En nordisk sammenlignende undersøkelse av de offentlige krav som stilles i byggesaker kan bidra til å identifisere mulige forbedringer og forenklinger. EK-bygg har stilt seg positiv til et prosjekt på området, og en søknad fra Norges Byggforskningsinstitutt er under behandling.
- Nordisk statistikk på bygge- og boligområdet: Finland arbeider med et grunnlag for å vurdere behovet for en sammenlignende nordisk statistikk på området.
- Nærområdene. Se omtale av særskilte aktiviteter i neste avsnitt.

Særskilte aktiviteter i 2002 – Nærområdene:

- Det ble i Tallin i april 2002 avholdt et nordisk-baltisk seminar om bygge- og boligpolitikk. Seminaret hadde deltagere fra alle de baltiske land, fra de nordiske land og fra Nordisk Ministerråds sekretariat. Seminaret var vellykket og fra baltisk side ble det ytret ønske om et nytt møte i 2003.
- Med utgangspunkt i det nordisk-baltiske seminar diskuterer EK-bygg hovedområder for samarbeidsprosjekter i forhold til de baltiske land. Følgende tre hovedområder er foreslått: Kommunenes rolle i sosial sammenheng, boligstøtte og vedlikehold av boliger. Det vil være en dialog mellom de nordiske og baltiske land om det videre arbeid. De baltiske land er oppfordret til å komme med forslag til konkrete prosjekt. Sektoren må avlevere prosjektsøknader til nærområdesamarbeidet (for 2003-midler) innen 1. september 2002.

Andre prosjekter, rapporter, seminarer og møter under forberedelse:

- Konferanserekken «5 nordiske konferanser»: Konferansen «Gode boliger for alle» ble arrangert i Norge i juni 2002. Konferanse på Island («Regioner i balanse») og i Danmark («Bypolitikk og boligpolitikk») gjenstår.
- Nordisk konferanse om bostedsløshet planlegges avholdt i Norge i september 2002. Husbanken står for planleggingen av denne konferansen.
- Det er bevilget midler til Danske Arkitekters Landsforbund til gjennomføring av et seminar i Berlin: «Nordisk arkitektur som ressurs».
- Det er bevilget midler til et forprosjekt om «Erfaringer med implementering af bypolitikk i de nordiske land». Prosjektledelsen ivaretas av Statens Byggeforskningsinstitutt i Danmark.
- Flere prosjektsøknader er under vurdering, og behandles i EK-bygg gjennom året.
- Det planlegges et nordisk boligministtermøte i 2002 (MR-BO), parallelt med Nordisk Råds sesjon i oktober. Dagsorden er under arbeid. MR-BO vil inviteres til å fatte beslutninger på bl.a. oppfølging på strategien «Bærekraftig utvikling – en ny kurs for Norden». Aktuelle diskusjonstemaer til møtet er bl.a. by- og boligpolitikkenes rolle i velferdsstaten under forandring, Ny nordisk dagsorden og boliger for unge og andre i etableringsfasen.

Oppfølging av samarbeidet på sektoren skjer lø-

pende, i EK-møtene og gjennom jevn kontakt mellom EK-medlemmene og NMRs sekretariat. NMRs sekretariat fungerer godt, og det aller meste av kontakten mellom landene og sekretariatet skjer nå via Internett/e-post som gir en rask og effektiv dialog. Det planlegges å avholde i alt 4–5 EK-møter i løpet av 2002.

6.12 Narkotika

Nordisk samarbeid om bekjempelse av narkotika har helt siden begynnelsen av 1970-tallet vært høyt prioritert av Nordisk Råd, Nordisk Ministerråd og de nordiske lands regjeringer.

Ministerrådet for narkotikasamarbeid (MR-NARK) og Embetsmannskomiteén (EK-NARK)

Fra 1. januar 1997 er det nordiske samarbeidet på narkotika-området videreført i et eget Ministerråd (MR-NARK), sammensatt av ministre med hovedansvar for narkotikabekjempelse. Det er etablert en tverrsektoriell embetsmannskomiteé (EK-NARK), direkte underlagt Ministerrådet. Komiteéns mandat er politisk og praktisk samråd, informasjons- og erfaringsutveksling, samt i størst mulig utstrekning koordinering av landenes synspunkter og innsatser i det internasjonale narkotikasamarbeidet. Det kan bevilges midler til politisk høyt prioriterte prosjekter. Det legges videre stor vekt på kontakt og samarbeid med politi- og tollsamarbeidet i Norden (PTN) og med Nordisk nemnd for alkohol- og narkotikaforskning (NAD). For omtale av Nordisk nemnd for alkohol- og narkotikaforskning (NAD) se kap. 6.13, sosial- og helsepolitikk.

MR-NARK holdt, under norsk ledelse, sitt første møte i Helsingfors 11. november 1997 i tilknytning til Nordisk Råds 49. sesjon. Ministrene vedtok et samarbeidsprogram fram mot år 2000. Det er vedtatt et nytt samarbeidsprogram for 2001–2005, som bl.a. vektlegger samarbeidsinitiativ i forhold til Nærområdene og felles innsats i internasjonale fora.

Under det norske formannskapet har det så langt vært avholdt ett møte i EK-NARK. Dette ble avholdt i Oslo 29. januar 2002. På møtet ble blant annet nærområdesamarbeidet drøftet. Et nytt møte i EK-NARK er planlagt avholdt i Oslo 18. november 2002. Ministermøte vil bli avholdt 19. november 2002. Tema for ministermøtet vil hentes fra emner som har vært oppe i den nordiske narkotikapolitiske debatten de senere årene.

Det går fram av det norske formannskapspro-

grammet at Norge, innenfor rammene av det overordnede samarbeidsprogrammet for år 2001–2005, i tillegg til ovennevnte møtevirksomhet, vil legge særlig vekt på følgende tre konkrete områder:

- Følge opp det danske initiativet til å gjøre opp kunnskapsstatus når det gjelder nye misbruksmønstre blant unge, og tiltak for å møte disse.

En konferanse om sentralstimulerende rusmidler, virkninger og skadevirkninger ble holdt på Gardermoen 6.–7. juni 2002. Foruten presentasjoner fra de nordiske land, var det også invitert ekspertise fra England, USA og Østerrike. Intensjonen var både å gi en oppdatering av de siste forskningsfunn, presentere forskjellige tiltak, samt gjøre et forsøk på å avklare om det er sammenheng mellom vitenskapelige anbefalinger og utøvende praksis. Det utarbeides en rapport fra konferansen.

- Ta initiativ til erfaringsutveksling og samarbeid om helsetjenester til de tyngst problembelastede misbrukerne.

Det tas sikte på å avholde en konferanse om erfaringer og samarbeid om helsetjenester for de tyngst belastede misbrukerne i Bergen høsten 2002.

- Arbeide for at Nærområdene i større grad kommer med i samarbeidet om narkotikaproblemene.

Under det finske formannskapet ble det avholdt et møte i Riga mellom avtroppende og påtroppende formannskap (Finland og Norge), ministerrådssekretariatet og representanter for informasjonskontorene i Riga, Tallinn, Vilnius og St. Petersburg. Under norsk formannskap er det etablert samarbeid med EK-S Nær. I tillegg har EK-NARK besluttet å prioritere Nærområdene når det gjelder prosjektmidler. Det er videre besluttet at EK-NARK skal utarbeide en skriftlig strategi for nærområdesamarbeidet, og at denne bl.a. skal legge vekt på tverrsektorielt samarbeid innenfor ministerrådsstrukturen.

6.13 Sosial og helse

Norsk formannskap

Det norske formannskapet i 2002 legger vekt på å utnytte potensialet for oppbygging av kompetansenettverk innenfor høyspesialisert medisin, samarbeid om analyse av det nordiske arbeidsmarkedet for helsepersonell og en samlet videreutvikling av de nordiske systemene for overvåking av antibiotikaresistens. Forslaget fra Nordisk Råd om en fel-

les nordisk satsing på demens følges opp. Også alkoholpolitikken og samarbeidet om problemstillinger knyttet til pleie- og omsorgssektoren prioriteres. Det nordiske samarbeidsprogrammet for sosial- og helsesektoren 2001–2005 legger grunnlaget for arbeidet innenfor sektoren og står sentralt i arbeidet.

På det alkoholpolitiske området bygges det opp et system for en bedre informasjonsutveksling om enkeltsaker så vel som i forhold til overordnede strategier. En arbeider særlig med å bygge opp et slikt system i forhold til problemene med markedsføring av alkohol og i forhold til alkoholavgiftene og eventuelt i forhold til monopolordningene.

Samarbeidet i Norden

Det nordiske ministerrådssamarbeidet innenfor sosial- og helsesektoren spenner over et vidt felt fra forskning og utdanning til informasjons- og erfaringsutveksling og tilrettelegging for samkvem mellom landene gjennom konvensjoner og overenskomster.

På ministermøtene (MR-S) blir aktuelle saker på helse- og sosialområdet tatt opp til diskusjon. I tillegg til disse møtene arrangeres det temakonferanser i tilknytning til møtene.

I forbindelse med de ordinære møtene i Nordisk sosialpolitisk embetsmannskomiteé (EK-S) vår og høst drøfter og utveksler landene informasjon om viktige utviklingstrekk, nye lover, lovforslag og viktige utredninger.

Norden og Europa

Ved alle nordiske møter på minister- eller embetsnivå er det åpnet for informasjon og drøfting av EU/EØS-spørsmål. I nødvendig grad er det også konsultasjoner før rådsmøter i EU.

Norden og Nærområdene

Nærområdesamarbeidets aktiviteter innen sosial- og helsesektoren er hovedsakelig forankret i sektorens samarbeidsinstitusjoner. Denne forankringen vurderes å gi større sikkerhet for prosjektenes kvalitet.

Sosial- og helsesektorens budsjetttramme for prosjektmidler innen nærområdesamarbeidet er i 2002 på 4,3 mill. kroner. Det er særlig områdene bekjempelse av smittsomme sykdommer og handlingsplanen for barn og unge i Nærområdene som blir økonomisk prioritert i 2001.

På norsk initiativ besluttet de elleve statsministrene i Østersjøregionen og Europakommisjo-

nen på Østersjørådets toppmøte i april 2000 å samarbeide for å bekjempe spredningen av smittsomme sykdommer. De opprettet en aksjonsgruppe for smittevern i Østersjøregionen, bestående av personlige representanter for statsministrene. Politisk ledelse i Helsedepartementet leder gruppen. I de neste to årene skal aksjonsgruppen arbeide for å begrense og forebygge spredning av tuberkulose, HIV/AIDS, antibiotikaresistente bakterier og for å redusere risikoen for sykehusinfeksjoner.

Bakgrunnen for initiativet er at det i løpet av de siste årene har kommet sterkt urovekkende rapporter om helsesituasjonen i Russland, Estland, Latvia og Litauen. De helsemessige og sosiale forskjellene mellom nabolandene i øst og vest er ikke akseptable.

I den østlige del av regionen har det vært en sterk økning i antall tilfeller av tuberkulose. Sykdommen sprer seg særlig raskt når levekårene er dårlige, folk bor trangt, tilgangen på mat er begrenset og hygien mangelfull. Særlig innsatte i fengsler har vært hardt rammet. Tuberkulose som er motstandsdyktig mot antibiotika er en særskilt stor utfordring. De tre baltiske land har verdens høyeste forekomst av slik multiresistent tuberkulose.

HIV-epidemien er i ferd med å eksplodere i store deler av Østersjøregionen.

Det er ingen fyllestgjørende oversikt over forekomsten av antibiotikaresistens og sykehusinfeksjoner i Østersjøregionen. Det man imidlertid vet er at dette er problemer vi sliter med både i den østlige og vestlige del av regionen.

Smittsomme sykdommer bidrar til frykt. Situasjonen når det gjelder infeksjonssykdommer kan bli et hinder for økt samhandel og samkvem rundt Østersjøen. Det er et klart politisk mål at folk skal kunne reise fritt mellom landene, søke arbeid og handle med hverandre.

På toppmøtet 10. juni 2002 i Østersjøsammenheng møttes statsministerene igjen, bekreftet mandatet for Aksjonsgruppen for to år videre, og uttalte sterk støtte for en intensivering av innsatsen. Norge har satt av 20 millioner på årets statsbudsjett.

Aksjonsgruppens tiltaksplan og rapporter finnes på www.baltichealth.org, sammen med en database over prosjekter.

Parallelt med dette er Norge det mest aktive nordiske landet i helsesamarbeidet med Russland gjennom Barentssamarbeidet. Barentsrådet vedtok 5. mars 1999 et samarbeidsprogram for helse i Barentsregionen for perioden 1999–2002. Programmets prioriteringer er bekjempelse av smittsomme sykdommer, helsetjenester for mor og

barn, livsstilsrelaterte helseproblemer, helsetjenestene for urfolk og generell forbedring av kvaliteten på helsetjenestene i Barentsregionen. I programperioden er det hittil tildelt nærmere 50 millioner kroner, og over 60 samarbeidsprosjekter mellom norske og russiske partnere er igangsatt. Aktørene er helseinstitusjoner, universiteter, frivillige organisasjoner og lokale og regionale forvaltninger. Høsten 2002 vil det besluttes en eventuell videreføring av programmet.

Arbeidet med handlingsplanen for barn og unge i Nærområdene er et tverrsektorielt prosjekt mellom nærområdegruppen under EK-S, gruppen for barne- og ungdomskultur i Norden (BUK) og Nordisk Skolesamarbeid (NSS).

Det har vært lagt vekt på utvikling av et system for håndtering av prosjekter og konkretisering av tiltak, og de nordiske informasjonskontorene i Nærområdene har hatt en sentral rolle i dette arbeidet. Både frivillige organisasjoner, offentlige myndigheter (fylker og kommuner) og forskningsinstitusjoner har fått støtte til prosjekter gjennom handlingsplanen. Arbeidet følges opp gjennom årlige aksjonsplaner og gruppen rapporterer til EK-S. Handlingsplanen initierer prosjekter av tverrsektoriell karakter på helse, sosial, kultur og skoleområdet. Målgruppen er utsatte barn og unge i Nærområdene og Norge har i sitt formannskap spesielt fokusert på prosjekter i Nordvest-Russland i tråd med nærområdestrategien. Det har i særlig grad vært aktuelt å prioritere prosjekter som har som formål å bygge opp kompetanse på alternative måter å utøve omsorg for utsatte barn og unge på. Andre områder som spesielt skal prioriteres fremover er forebyggende arbeid mot rus, særlig gjennom holdningsarbeid i skoler og fritidstilbud.

Nordisk konvensjon om sosial bistand og sosiale tjenester

Nordisk sosialpolitisk komité besluttet i april 2000 å opprette en arbeidsgruppe for overvåkning av den nordiske konvensjon om sosial bistand og sosiale tjenester. Arbeidsgruppen skal overvåke de nordiske lands praktiske implementering av konvensjonen. Gruppen skal også løpende vurdere behov for og foreslå endringer i konvensjonen, bl.a. som følge av endret EU/EØS-regelverk. Videre skal arbeidsgruppen kunne være en rådgivende instans for enkeltgrupper og enkelttilfeller.

Bostedsløse

Den norske regjeringen satser på å bedre bolig-situasjonen for bostedsløse gjennom tilpassede boligløsninger med tilkoblede helse- og sosialtjenester. Dette er et arbeid som pågår i alle nordiske land, og som bør være grunnlag for å utveksle erfaringer og kunnskap, eventuelt i form av at det etableres kompetansenettverk som har som siktemål å underbygge mer systematiske og faglige funderte tilnærminger.

En nordisk konferanse om bostedsløshet skal arrangeres i Oslo 14. og 15. november 2002. Formålet med konferansen er å styrke nordisk samarbeid om utvikling av boliger og tjenester til bostedsløse. Målgruppe er ansatte i departementer og sentrale forvaltningsorganer, forskere og fagfolk i kommunene. Nordisk politikk overfor bostedsløse og modell- og metodeutvikling vil være aktuelle tema. I konferansen vil det bli presentert forsknings- og utviklingsprosjekter samt enkelttiltak overfor bostedsløse i de nordiske landene. Det kan også være aktuelt å presentere prosjekter fra andre europeiske land.

Alkoholpolitikk

I programmet for det norske formannskapet foreslås det på alkoholområdet å utvikle et system for å sikre bedre informasjonsutveksling om så vel enkeltsaker som i forhold til overordnede strategier. Systemet skal også fange opp utviklingstrekk som har betydning over landegrensene, og som kan fungere som brobygger i potensielle konfliktområder. Det foreslås særlig å legge vekt på å bygge opp et slikt system i forhold til problemene rundt markedsføring av alkohol og i forhold til alkoholavgiftene, eventuelt også i forhold til monopolordningene. Etter en gjennomgang av ulike alternativer, har sosialdepartementet kommet fram til at det i første omgang bør satses på å utvikle et slikt system rundt markedsføring av alkohol.

For å følge opp ministererklæringen til WHO's regionkontor for Europa om Ungdom og alkohol fra 2001, EUs rådsanbefaling fra 2001 om samme tema og det finske formannskapets prioritering, har sosialdepartementet derfor foreslått at det igangsettes en overvåking av markedsføring av alkohol i Norden. En slik overvåking skal også følge forskning på området, rapportere om lovendringer og rettssaker i ulike land og i EU/EFTA systemet, samt følge utviklingen innenfor internasjonale service- og handelsavtaler. Formålet med tiltaket er å skaffe til veie relevant informasjon for de ulike lands regjeringer i saker som angår markedsføring

av alkohol. Det tas sikte på et tverrsektorielt prosjekt med en mulig deltakelse fra finans-, forbruker-, nærings- og sosial- og helsesektorene i de nordiske land. Det er også planlagt en konferanse i regi av det norske formannskapet om markedsføring av alkohol i Norden.

Demens

Aldersdemens er et meget viktig område hvor det trengs større fokus og økt kunnskap om hva som er gode tjenester. Et samarbeid mellom de nordiske land vil være med på å heve oppmerksomheten og styrke arbeidet i å finne fram til gode løsninger. I dag regner vi med at ca 70 000 personer i Norge er aldersdemente. Ca. 60% av disse er hjemmeboende, mens ca 40% bor på institusjon. Økt levealder i befolkningen gir utsikter til at omfanget vil øke fordi sykdommen opptrer hyppigere i de eldste aldersgruppene.

Demens er et fagområde som har politisk prioritet. Det store antallet av demente i befolkningen gjør at alle deler av helsetjenesten må forholde seg til dette. Det trengs mer kunnskap på områder som utredning og behandling og hvordan vi tilrettelegger og utvikler gode tjenester for demente både i sykehus og i pleie- og omsorgstjenesten. I Nordisk Råds sosialpolitiske komité (EK-S) i Rovaniemi 8.–9. november 2001 ble det vedtatt at demens skulle være et satsningsområde. Det ble ved avslutningen av dette møtet drøftet behov for et møte for å diskutere nærmere og prioritere satsningsområdet innen fagfeltet. I og med at Norge har formannskapet i Nordisk Ministerråd dette året, tok vi initiativ til et planleggingsmøte, som fant sted på Nordiska Hälsovårdhögskolan i Göteborg i mai.

Helsepersonell

Norden utgjør et felles arbeidsmarked for helsepersonell. Norge har nytt godt av import av helsepersonell fra andre nordiske land, i hovedsak Sverige og Danmark. Det har tidligere vært gjort forsøk på å få fram sammenlignbar statistikk for helsepersonell i de nordiske land. Forventninger om framtidig mangel på helsepersonell i Norden gjør nå at det er større interesse for felles framskrivninger. Det bør derfor ligge bedre til rette for at en kan lykkes med felles statistikk og framskrivninger for Sverige, Norge og Danmark. I tråd med formannskapsprogrammet vil Norge arbeide for å få bedre oversikt over personellsituasjonen, arbeidsvandring og utdanningskapasitet, og vurdere en

nordisk modell for fremskriving av etterspørsel og tilgang på helsepersonell til 2030.

Helseberedskap

De nordiske land har over flere år samarbeidet om helseberedskap. Etter 11. september 2001 er dette samarbeidet utvidet og forsterket. Det har vært flere møter mellom de nordiske helseministrene. På et møte i Stockholm 28. november 2001 besluttet ministrene at de nordiske land innenfor helseberedskapsområdet med umiddelbar virkning skulle hjelpe hverandre dersom et av landene ble rammet av en krise eller katastrofe. Bistanden skal ytes etter anmodning og i den utstrekning det enkelte land har mulighet for det.

I tillegg ønsket ministrene en rask forbedring av status. En arbeidsgruppe fikk i oppdrag å komme med forslag til strakstiltak, og til mer langsiktige tiltak for å bedre den samlede nordiske helseberedskapen. Det ble satt fokus på beredskap mot terroristanslag med nukleære, biologiske og kjemiske stoffer (ABC). Arbeidsgruppen fremmet på dette grunnlag en rekke forslag til tiltak. Tiltakene omfatter bl.a. arbeid med å inngå en nordisk helseberedskapsavtale, beredskap mot hendelser med bruk av atom/nukleære, biologiske og kjemiske midler og vurdering av samarbeid om innkjøp og logistikk. Helseministermøtet i Oslo 5. mars 2002 sluttet seg til at det skulle arbeides videre i tråd med forslagene. Nordisk helseberedskapsavtale ble undertegnet i forbindelse med Nordisk Ministerråds møte i Svolvær 14. juni 2002. Avtalen formaliserer landenes vilje til å bistå hverandre og danner en ramme for det videre samarbeid på området.

Institusjoner

Nordisk Handikappolitisk Råd har 19 medlemmer med bl.a. representanter for folkevalgte, brukerorganisasjonene og embetsmannskomiteene innenfor Nordisk Ministerråd. Rådet skal være både et politikkskapende og et rådgivende organ for Nordisk Ministerråd på spørsmål som angår funksjonshemmedes vilkår. Det skal bl.a. medvirke til at problemstillinger av betydning for funksjonshemmede blir synliggjort og prioritert i hele ministerrådsstrukturen innen Nordisk Ministerråd.

Nordisk samarbeidsorgan for handikappspørsmål (NSH) er Ministerrådets institusjon for nordisk samarbeid om funksjonshemmede, særlig innenfor sosial- og helsesektorens saksområder. NSH skal fremme utveksling av informasjon og erfaringsmaterieell og ta initiativ til nordiske samar-

beidsprosjekter med krav om nordisk nytte. Videre har NSH driftsansvar for en rekke program, prosjekt og støtteordninger og deler sekretariat med Nordisk Handikappolitisk Råd. NSH har i 2002 satt økt fokus på tiltak som fremmer like muligheter for mennesker med funksjonshemming bl.a. gjennom bruken av strategier for universell design, knyttet til utforming av bygninger, utemiljø, produkter og tjenester.

Nordisk utviklingssenter for handikapphjelpemidler (NUH) er en datterinstitusjon til NSH, men er samlokalisert med den finske forsknings- og utviklingssentralen for sosial- og helsevesenet (STAKES). NUHs oppgave er å fremme samnordisk utvikling av høyteknologiske hjelpemidler og i den sammenheng administrere nordisk støtte til prosjekter. NUH skal medvirke til spredning av erfaringer og resultater av forsknings- og utviklingsaktiviteter innen sitt virksomhetsområde. Målsettingen er at NUH gjennom nordisk samarbeid og ved hjelp av tillempninger av ny teknikk, særskilt informasjonsteknologi, skal få fram tekniske løsninger og metoder som kan bidra til å likestille og bedre livsvilkårene for personer med funksjonshemninger.

Nordisk utdanningssenter for døvblindepersonale (NUD) skal styrke og videreføre det nordiske samarbeidet innenfor døvblindeområdet. Senteret skal bidra til profesjonell utvikling av døvblinde medarbeidere og de institusjoner disse er tilknyttet. Foruten utdanning skal NUD drive systematisk samling og formidling av informasjon og kunnskap på døvblindeområdet. Institusjonen har også et utstrakt internasjonalt kontaktnett.

Nordisk nemnd for alkohol- og narkotikaforskning (NAD) er i hovedsak innrettet mot den samfunnsvitenskapelige delen av alkohol- og narkotikaforskningen. NAD spiller en betydelig rolle for kontakten mellom nordiske forskere på rusmiddel-feltet, og bidrar til verdifull kontakt mellom praktiskere og beslutningstakere på feltet. NAD driver utstrakt publiseringsvirksomhet. NAD skal iht. vedtektene bl.a. initiere og planlegge samnordiske forskningsprosjekter som belyser viktige alkohol- og narkotikapolitiske spørsmål, fremme nordisk informasjons- og dokumentasjonssamarbeid, arrangere nordiske forskerkonferanser og bidra til utdanning og utveksling av rusmiddelforskere i Norden.

Nordiska hälsovårdshögskolan (NHV) er en institusjon som skal ivareta høyere utdanning og forskning innenfor området folkehelsevitenskap. NHV gir ulike grupper helsepersonell forskjellige former for folkehelseutdanning. NHV utgir publi-

kasjoner, lager utredninger og arrangerer konferanser.

Kurstilbudet har økt og blitt endret i forhold til tidligere år. Kursplassene fordeles mellom de nordiske land og i 2001 hadde Norge 372 kursdeltagere. Norge var representert på alle kurs som ble avholdt på NHV. Antallet eksamener har økt i året som har gått.

Internasjonalt er NHV involvert i flere prosjekter. Et eksempel er Brimhealth der skolen samarbeider med Nærområdene. NHVs engasjement i dette samarbeidet er et eksempel på hvordan man gjennom «partnerskap» effektivt og på kort tid kan bygge opp et utdanningsprogram i folkehelsevitenskap.

I 1999 gjennomførte ASPHER (Association of Schools of Public Health in the European Region) en evaluering av NHV. Deres hovedkonklusjon er at skolens utdanning er av meget høy kvalitet. Rapporten med anbefalinger kom i mars 2000 og har vært med å danne grunnlaget for NHVs strategidiskusjoner.

Finansieringsordningen for skolen har vært slik at det har vært uforutsigbart hvor mye hvert land må bidra med. Etter en lengre prosess ser dette nå ut til å få sin løsning.

Formell godkjenning av skolens eksamener har lenge vært et problem, og det tas nå nye initiativ for å løse dette problemet.

Etter at Nordisk Legemiddelnemnd ble nedlagt 1. april 2002, vil Regjeringen ta sikte på å ivareta behovet for nordisk samarbeid på legemiddelområdet gjennom aktivt å ta initiativ til formell og uformell kontakt med de øvrige landenes legemiddelmyndigheter. Dagens samarbeid basert på kontakt mellom de forskjellige landene fra sak til sak vil videreføres, og en vil søke å styrke dette med et mer regelmessig samarbeid mellom samtlige lands departement og fageter.

Nordisk institutt for odontologisk materialprøving (NIOM) består av NIOM Laboratorium (NIOM Lab) og NIOM Certifisering (NIOM Cert). NIOM Lab er et kompetansesenter og rådgivende organ for de nordiske helsemyndigheter, tannhelsetjenesten i Norden og for publikum. Kjernevirksomheten er knyttet til forskning på tannbehandlingsmaterialer og materialenes egenskaper og bi-virkninger. Forskning utgjør kunnskapsgrunnlaget for NIOMs bidrag i internasjonalt standardiseringsarbeid, materialprøving og informasjonsvirksomhet. Nordiske gjesteforskere bidrar til et bredt faglig nettverk.

NIOM Cert er teknisk kontrollorgan for Norge under EØS-avtalens direktiv nr. 93/42/EØF om medisinsk utstyr. Som teknisk kontrollorgan er

NIOM utpekt til å foreta samsvarsvurderinger av medisinsk utstyr innen tannhelsetjenesten, og å utstede CE-merke til de tannbehandlingsmaterialer som skal markedsføres innen EØS-området. Virksomheten til NIOM Cert forutsettes å være selvfinansierende.

NIOMs bredde i kunnskap og internasjonal anerkjennelse innen forskning og laboratoriekunnskap har bl.a. resultert i at medarbeidere på NIOM har fått sentrale verv i internasjonale standardiseringskomitéer og i arbeidsgrupper eller komitéer innen EØS-området for medisinsk utstyr og tekniske kontrollorgan. EØS-direktivet om medisinsk utstyr innebærer at Norge ikke lenger kan stille samme kvalitetskrav til tannbehandlingsmaterialer. En utfordring for NIOM er at institusjonens renommé og internasjonale posisjon kan bidra til at internasjonale produsenter etterspør og bruker NIOM Cert til sertifisering og NIOM Lab til materialprøving.

Under det nordiske helse- og sosialminister-møtet på Åland i august 2001 ble det besluttet at NIOMs sertifiseringsvirksomhet skulle utskilles juridisk og økonomisk fra NIOMs laboratorievirksomhet og opprettes som en uavhengig stiftelse med økonomisk garanti fra Norge. Styrets sammensetning med nordisk representasjon m.m. skulle reguleres i stiftelsens vedtekter. I statsbudsjettet for 2002 ble det under kap. 701.21 på Helsedepartementets budsjett avsatt inntil NOK 1 mill. til stiftelseskapital for den nye stiftelsen. Arbeidet med etableringen av stiftelsen er iverksatt og forventes avklart i løpet av 3. kvartal 2002.

Videre har Ministerrådet besluttet at NIOMs laboratorievirksomhet fortsatt skal være en nordisk institusjon med finansiering over det nordiske budsjettet og med en endret virksomhetsinnretning der det skal legges større vekt på nordisk nettverkssamarbeid med andre nordiske forskningsinstitusjoner. NIOM har behov for nyinvesteringer i utstyr for å kunne ivareta sin internasjonale rolle framover. Nordisk Ministerråd arbeider nå med å finansiere den strategiske investeringsplan for perioden 2002–2004.

Nordisk utdanningsprogram for utvikling av sosiale tjenester (NOPUS) er en utdanningsinstitusjon under Nordisk Ministerråd, og ble etablert som permanent virksomhet i 1993. Det gis tilbud om etter- og videreutdanning for nøkkelpersonell i sosialtjenestene i de nordiske landene. Nordisk Ministerråd har under det siste halvåret av 1998 og i begynnelsen av 1999 gjennomført en evaluering av NOPUS' virksomhet. En nordisk arbeidsgruppe har hatt i oppdrag, på grunnlag av evalueringsrapporten, å foreslå innhold og form for et sosialfaglig

videreutdanningstilbud på nordisk nivå. Rapporten forelå i begynnelsen av 2000. Beslutning om videreføring av NOPUS som nordisk institusjon ble tatt av Ministerrådet for sosial- og helsesaker i juni 2000. Det nye styret for NOPUS er gitt i oppdrag å diskutere spørsmålet om hva som, på bakgrunn av de foreliggende evalueringsrapporter og beslutninger som ligger til grunn, vil være en tjenlig organisering for det nye NOPUS.

Permanente komitéer

Nordisk medisinalstatistisk komité (NOMESKO) har som formål å lage et grunnlag for sammenlignbar helsestatistikk for de nordiske land og å følge opp og overvåke den internasjonale utviklingen på området. I arbeidet inngår bl.a. koordinering av kode- og klassifikasjonssystemer.

NOMESKO er et viktig forum for nordisk og annet internasjonalt samarbeid. Ikke minst gjelder dette kontakten med WHO og WHOs arbeid med den internasjonale sykdomsklassifisering ICD. Det er også utviklet et samarbeidsprogram med de baltiske land, bl.a. om dødsårsaksstatistikk og sykdomsklassifisering.

For å få bedre oversikt over tilgangen på leger og sykepleiere i de nordiske land, har NOMESKO tatt initiativ til en arbeidsgruppe som har utredet landenes muligheter for å bidra med statistikk om utenlandsk – i første rekke nordisk – personell som oppholder seg og arbeider i de respektive land. Arbeidsgruppen la fram sin rapport i februar 2000 med tittelen «Nordiske læger og sygepleiersker med autorisation i et annet nordisk land». Gruppen konkluderer med at det er relativt mange leger og sykepleiere som benytter seg av muligheten til å arbeide i et annet nordisk land og at en del av disse arbeider der i lengre tid. På 90-tallet har interessen vært særlig vendt mot Norge. Arbeidsgruppen anbefaler at man fortsetter bestrebelsene på å få sammenlignbare tall for nordiske leger og sykepleiere som arbeider i et annet nordisk land.

NOMESKO publiserer årlig «Health Statistics in the Nordic Countries». Det spesielle temaet for 2001 er medisinformbruk. I 2000-utgaven var spesialtemaet validitet og sammenlignbarhet i nordisk pasientstatistikk.

I 2000 begynte NOMESKO arbeidet med 2. utgave av Nordic/Baltic health statistics som skal inneholde data for 1999. Publikasjonen ble utgitt i 2001.

Det er inngått et samarbeid med NOSOSKO om utvikling av en sosial- og medisinalstatistisk indikatordatabase.

Det nordiske WHO-senter for klassifisering av

sykdommer er finansiert av de nasjonale helsemyndigheter etter en nordisk fordelingsnøkkel. Senteret arbeider nært sammen med NOMESKO og har i de senere år fått stadig større betydning som et nordisk koordinerende senter for koder og klassifikasjoner. Etter hvert som IT-teknologi tas i bruk utvides behovet for kodeverk for medisinske og kirurgiske prosedyrer, laboratorier, røntgen osv.

En sentral oppgave for senteret er å vedlikeholde og oppdatere den 10. revisjon av WHO's sykdomsklassifikasjon, den nordiske klassifikasjon for kirurgiske prosedyrer (NCSP) og å forberede ny versjon av det internasjonale klassifikasjonssystemet for funksjonssvikt, funksjonshemming og handikap (ICIDH). Senteret vil også videreføre det nordiske DRG-utviklingssamarbeidet (diagnoselaterte grupper) og anvende klassifikasjonsprogrammet i nordiske sammenligninger av sykehusenes produksjon, liggetider, behandlingsmetoder m.m. hvor det tas hensyn til sykehusenes pasientsammenheng.

Nordisk sosialstatistisk komité (NOSOSKO) har som formål å legge et grunnlag for en best mulig sammenlignbar sosial- og trygdestatistikk for de nordiske land. Fra og med statistikkåret 1994 er det lagt opp til årlige publikasjoner i serien «Sosial trygghet i de nordiske land». Sammenlignbar statistikk og utgiftsdata for året 2000 vil foreligge høsten 2002. Fra og med 1999 har NOSOSKO lagt opp til å presentere særskilte tema i publikasjonen. Temaseksjonen i 2001-utgaven tok for seg beskatning av lønn og sosiale ytelser i de nordiske landene. Temaet for 2002-utgaven er finansiering av sosial- og helseutgifter i de nordiske landene på 1990-tallet.

Strålevernssamarbeidet

Strålevern-, atomsikkerhet- og atomulykkeberedskapsmyndighetene i de nordiske landene har samarbeidet nært gjennom en årrekke. I Norge er det Statens Strålevern som har disse tre rollene. Det avholdes årlige nordiske sjefsmøter der det legges føringer for konkret prosjektsamarbeid. Det fokuseres særlig på områder hvor nordisk fellesinnsats kan bidra til optimal ressursbruk i arbeidet med å etablere nye normer og retningslinjer. Nordisk utviklet samsyn kan bidra konstruktivt til utvikling av normer og retningslinjer innenfor FN-organisasjoner (først og fremst Det internasjonale atomenergibyrå, IAEA) og innenfor OECD. Også når det gjelder Euratom, hvor Sverige, Danmark og Finland er tilsluttet, kan Norge bidra til utviklingen gjennom det nordiske samarbeidet. Sjefs-

møtet behandler rapporter og innspill fra arbeidsgrupper som også forestår løpende informasjonsutveksling. Sjefsmøtet fungerer som en embetsmannskomite, selv om dette samarbeidet ikke er koplet til Nordisk Ministerråd.

De ovennevnte myndighetene i Norden finansierer i tillegg et omfattende FoU-program, Nordisk kjernesikkerhetsforskning (NKS). Programmet som nå løper har to hoveddeler, en reaktordel som omhandler sikkerhet ved atomanlegg og en beredskapsdel som omhandler atomberedskap inklusive utslippsprognoser og radioøkologiske problemstillinger. De årlige budsjetter er på ca. DKK 10 mill. hvorav Statens Strålevern bidrar med ca. DKK 1 mill.

Programmet gir konkrete faglige resultater, bidrar til nordisk samsyn og sikrer et bredt og velfungerende kontaktnett. Dette nettverket er særlig viktig for Norge og Island, som ikke er tilknyttet EU. NKS har for tiden norsk formann.

Norge samordner sin bilaterale innsats på atomsikkerhetsområdet i de baltiske land og Russland, med de øvrige nordiske landene. Flere konkrete atomsikkerhetsprosjekter i Russland og Baltikum utføres i samarbeid mellom Norge og ett eller flere av de andre nordiske landene. Likeledes foregår det nordisk samarbeid også innenfor multilaterale arenaer som for eksempel Østersjørådet og Barentsrådet.

Samarbeid på trygdeområdet

Den nordiske konvensjon om trygd av 15. juni 1992 (i kraft fra 1. januar 1994) tilsvarende i hovedsak reglene i EØS-avtalen, men supplerer den for så vidt gjelder enkelte persongrupper og forhold. Reglene tar primært sikte på å koordinere trygderettighetene for personer som arbeider og/eller oppholder seg i forskjellige avtaleland over livsløpet. Nærmere informasjon er gitt i brosjyren «De nordiske sosialkonvensjoner – en kort orientering», utgitt av Nordisk Ministerråd, København.

Nordisk sosialpolitisk komité besluttet i 2000 å opprette en særskilt arbeidsgruppe for å se på behovet for endringer og oppdatering av Den nordiske konvensjon om trygd. Arbeidsgruppen hadde som mandat å foreta en gjennomgang av konvensjonen på bakgrunn av endringer i nasjonal og internasjonal lovgivning. Dette omfatter bl.a. endringer av pensjonslovgivningen i Sverige og Finland og utviklingen av forordning nr. 1408/71.

Arbeidsgruppen avholdt sitt første møte i desember 2000 og hadde i alt fem møter i løpet av 2001. Gruppen avga sin rapport til Nordisk Ministerråd 27. november 2001.

Det blir her foreslått å gi en ny nordisk konvensjon om trygd, som i enda større grad knytter seg opp til forordning nr. 1408/71 og klarere viser forholdet mellom de to regelsystemene. Hovedbegrunnelsen er ønsket om at konvensjonen i fremtiden ikke skal komme i konflikt med forordningens regler. I tillegg kan nevnes at bidragsforskudd, som i Norden har vært koordinert gjennom den nordiske konvensjon om sosial bistand og sosiale tjenester, etter EF-retten nå er klassifisert som en familieytelse (jf sakene C-85/99 Offermanns og C-255/99 Humer).

Arbeidsgruppen står samlet bak forslag til en ny nordisk konvensjon om trygd. Forslaget omfatter ikke lovvalgsregler for studenter, men arbeidsgruppen gjør oppmerksom på at det synes å være behov for en slik regulering, bl.a. fordi forordning nr. 1408/71 mangler slike regler. Det konstateres likevel at det i arbeidsgruppen ikke har vært mulig å samle seg om hvilke regler som bør gjelde for denne gruppen.

Det har ikke vært avholdt møte i Den permanente kontaktgruppa for trygdespørsmål i 2001, idet man har sett an situasjonen i påvente av rapporten fra ovennevnte arbeidsgruppe for endringer av Den nordisk konvensjon om trygd.

6.14 Arbeidsmarked og arbeidsmiljø

Program og prioriteringer for samarbeidet

Programmet for Nordisk Ministerråds samarbeid på arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøområdet trådte i kraft i 2001 og varer til 2004. De overordnede målsettingene som er satt for det fireårige programmet er:

- Full sysselsetting.
- Det gode arbeid med trygghet i arbeidsmiljøet og arbeidslivet.
- Nedbryting av grensehindre – utbygging av det nordiske samarbeidet.
- Fremme den nordiske velferdsmodellen, det europeiske perspektiv og samarbeid med Nær-områdene.

Finland hadde formannskapet i Nordisk Ministerråd i 2001 og fokuserte i sitt formannskapsprogram «Nordbo 2001» på den nordiske borger. Det var en naturlig forlengelse av det danske formannskapsprogrammet «De nordiske velferdsstater» året før. Fokus skiftet fra fellesskapet til individet.

På arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøområdet prioriterte Finland å:

- Øke sysselsettingsgraden og komme så nær full sysselsetting som mulig.
- Sikre tilstrekkelig tilgang på kompetent arbeidskraft.
- Utvikle arbeidsmarkedstjenestene.
- Integrere innvandrere på arbeidsmarkedet.
- Utvikle arbeidsmiljøet og fremme mulighetene for å stå i arbeid.

Under det finske formannskapet utarbeidet Nordisk Ministerråd – arbeidsministrene (MR-A) – en rapport til Nordisk Råd med fokus på arbeidsmiljøets betydning for begrensninger i tilbudet om arbeidskraft. Det var etter ønske fra Nordisk Råd, og dannet grunnlaget for Nordisk Råds arbeidsmarkedsrelaterte debatt på sesjonen 2001.

Et symposium om «Att orka i arbetslivet» ble holdt i forkant med representanter fra Nordisk Råd, partene i arbeidslivet, forskere samt myndighetene. Finland arrangerte også et seminar om integrasjon av innvandrere på arbeidsmarkedet. Hovedkonklusjonen var at integrasjon fremmes gjennom fokus på innvandreres kunnskaper og ikke deres svakhet.

I tilknytning til det årlige møtet i MR-A ble det holdt et møte mellom de nordiske arbeidsministrene og ministrene fra de baltiske land med ansvar for arbeidslivsspørsmål. Spørsmål knyttet til arbeidskraftsmobilitet ble drøftet med utgangspunkt i en rapport om temaet. Det er senere igangsatt et prosjekt om de baltiske arbeidsmarkeder og mobiliteten mot de nordiske land. Som vanlig ble det også holdt et samrådsmøte mellom MR-A og arbeidslivets parter. Arbeidskraftsmobilitet var temaet også for dette møtet.

Embetsmannskomiteén for arbeidsmarked- og arbeidsmiljøspørsmål (EK-A) sluttførte i 2001 drøftingene om et felles nordisk flyttebidrag og besluttet at man ikke ville foreslå etablert en slik ordning. En utredning utarbeidet på oppdrag av Arbeidsmarkedsutvalget konkluderte med at nasjonale mobilitetsordninger generelt sett har begrenset effekt på den geografiske mobiliteten. En gjennomgående konklusjon fra nasjonale evalueringer er at mobilitetsfremmende stønader har et betydelig dødvektstap. Det betyr at mange av mottakerne uansett ville ha gjennomført jobbsøkerreisen eller flyttet for å få ny jobb. Reise- og flyttehjelpen blir bare en ekstra gevinst – ikke noe egentlig incitament.

De norske reglene er for øvrig slik at det gis flyttehjelp fram til bestemmelsesstedet i et annet nordisk land.

Norge har i sitt generelle formannskapspro-

gram for 2002 «Morgendagens Norden» vist til at vi vil legge særlig vekt på:

- Økt yrkesdeltakelse gjennom mobilisering av innenlandske arbeidskårsressurser.
- Hindring av utstøtning og tidlig avgang fra arbeidslivet.
- Belysing av prosessene for rekruttering av kvalifisert arbeidskraft fra utlandet.

I det norske formannskapsprogrammet for arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøsektoren er «Et inkluderende arbeidsliv» valgt som gjennomgående tema, jmf. to av strekpunktene over. Norge viderefører dermed tema fra det siste finske formannskapet og bygger samtidig videre på det danske formannskapets fokus på mobilisering av arbeidskraft.

I den forbindelse har et forskningsinstitutt vært engasjert for å lage en rapport som belyser ansvar og virkemidler i forebygging av sykefravær og utstøting fra arbeidslivet i Norden. Rapporten vil danne grunnlaget i et tematisert debattopplegg for Nordisk Råds sesjon 2002. Nordisk Råds næringsutvalg har også i år bedt MR-A lage en slik arbeidsmarkedsrelatert rapport til sesjonen. Utvalget har foreslått å ha fokus på den preventive innsatsen mot utstøting fra arbeidsmarkedet samt fokus på partenes rolle og innsats i denne sammenheng. Det ønsker at vekten legges på de erfaringene som er samlet i de nordiske land.

Et symposium med representanter fra Nordisk Råd, myndighetene og partene drøfter rapporten i forkant.

Norge har også satt i gang et prosjekt for å gjennomgå virksomheten ved arbeidsformidlingen i de nordiske land. Prosjektet skal kartlegge hva de enkelte land har valgt å la inngå som den offentlige arbeidsformidlings rolle og oppgaver. Herunder skal en kartlegge hvilke tjenester arbeidsformidlingen selv produserer, hvilke tjenester som kjøpes og samarbeidsrelasjoner i forhold til private aktører, andre statlige etater og kommunesektoren. Partenes rolle vil inngå i gjennomgangen.

Organisering av samarbeidet og arbeid i enkelte utvalg

Embetsmannskomiteén for arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøspørsmål (EK-A) har det overordnede ansvar for iverksetting av de vedtak som treffes av MR-A. Videre kan EK-A innenfor rammen av samarbeidsordningen på selvstendig grunnlag initiere tiltak på feltet. EK-A skal også føre kontroll med virksomheten i underlagte utvalg, grupper, prosjekter m.v.

Norge har som ledd i sitt formannskapsprogram initiert en drøfting av organisering og samarbeidsformer på arbeidsmarked- og arbeidsmiljøfeltet.

EK-A har på det grunnlag besluttet at formannskapet i alle utvalg og grupper fra neste år skal følge det ettårige rotasjonsprinsippet i det nordiske samarbeidet. Sekretariatsfunksjonen plasseres i ett av landene for en periode på minimum to, maksimum fire år. Utvalgsstrukturen gjennomgås.

På arbeidsmarkedsfeltet er det to utvalg under EK-A. Nordisk Ministerråds samarbeidsprogram på arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøområdet 2001–2004 danner grunnlaget for utvalgenes arbeid. Nordisk Arbeidsmarkedsutvalg har ansvaret for det operative samarbeidet og skal videreutvikle arbeidsmarkedspolitikken i de nordiske land. Det skjer blant annet gjennom prosjekter og konferanser på området. Nordisk Migrasjonsutvalg er nedsatt for å utveksle informasjon om spørsmål knyttet til migrasjonsområdet. Utvalget skal også diskutere nye initiativ til integrasjon av innvandrere og flyktninger, spesielt i relasjon til arbeidsmarkedet.

EK-A har nedsatt en egen EU-koordineringsgruppe som behandler spørsmål knyttet både til arbeidsmarked og arbeidsmiljøfeltet. Gruppen holder møter i forkant av EUs rådsmøter for sosial- og arbeidsministrene. Formålet med gruppen er å bidra til å koordinere landenes holdninger til temaer som tas opp på rådsmøtene, og diskutere emnene ut fra en nordisk synsvinkel. I tillegg tar den opp problemstillinger som kan være felles for de nordiske landene, som regelverksutforming og «den nordiske modellen» i forhold til arbeidslivets parter. Gruppen gir norske myndigheter nyttig informasjon om aktuelle saker som behandles i EU, herunder saker som er EØS-relevante.

På arbeidsmiljøfeltet er det tre utvalg.

Nordisk arbeidsmiljøutvalg skal styrke og utvikle det nordiske samarbeidet for bedre arbeidsmiljø i landene. Det skjer gjennom informasjons- og erfaringsutveksling om mål og metoder samt initiering og oppfølging av felles prosjekter. Utvalget har medlemmer fra berørte departementer og tilsynsmyndigheter i landene. Utvalget drøfter løpende arbeidsmiljømyndighetenes virksomhet, herunder regelverksutvikling og tilsynsmetoder.

Samarbeidsprogrammet på arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøområdet 2001–2004 danner grunnlaget også for dette utvalgets arbeid. Viktige delmål er:

- Utvikling av en dypere forståelse for nye arbeidstidsordninger, økt omstilling og nye organisasjonsformer i arbeidslivet.

- Forebygging av slitasjeldelser, tidlig utstøting og tilbaketrekning fra arbeidsmarkedet, herunder tverrsektorielle strategier som bygger på samarbeid mellom arbeidsmiljø- og helsemyndighetene.
- Samarbeid om arbeidsmiljøforskning og kurs på områder som bl.a. arbeidsliv, sikkerhet, psykososiale spørsmål og arbeidsorganisering.

Utvalget prioriterer i 2002 blant annet å sikre løpende informasjon og meningsutveksling om EU-aktiviteter, påvirke det europeiske standardiseringsarbeidet på arbeidsmiljøområdet og videreutvikle samarbeidet med Nordens nærområder.

Nordisk Arbeidsmiljøforskningsutvalg har som oppgave å utvikle det nordiske samarbeidet på arbeidsmiljøforskningens område. Målet er å få fram bedre forskning gjennom å utnytte felles ressurser og gi vitenskapelig støtte til samarbeidsprosjekter. Utvalget har utviklet en samarbeidsstrategi for arbeidsmiljø- og arbeidslivsforskning som understreker de spesielle forhold vi har mht. klima, populasjonsstruktur, arbeidskultur og arbeidstakernes interesse for arbeidsmiljøspørsmål.

Nordisk arbeidslivs- og arbeidsrettsutvalg (NAU) skal ivareta samarbeidet om arbeidsliv og arbeidsrett. Utvalget er særlig opptatt av den økende internasjonaliseringens betydning for arbeidslivet og arbeidsretten i Norden. NAUs område er bl.a. individuell og kollektiv arbeidsrett, medinnflytelse, arbeidets organisering i virksomhetene, arbeidstid, samt likebehandling i arbeidslivet i forhold til kjønn, rase, etnisk, religiøs og regional tilhørighet m.v. NAUs formål er i første rekke å utveksle informasjon om spørsmål på arbeidslivs- og arbeidsrettsområdet, i relasjon til den nordiske modell på arbeidsmarkedsområdet og samarbeide om implementeringen av EU-direktiver. NAU initierer møter, seminarer, forsknings- og utredningsarbeid innenfor områder av felles nordisk interesse. Dette gjelder for eksempel nye ansettelsesformer, arbeidstidsordninger og organisasjonsformer i arbeidslivet. NAU samarbeider med arbeidslivets parter i Norden, bl.a. ved å invitere dem til å drøfte utvalgte temaer med utvalget.

NIVA – nordisk arbeidsmiljøutdannelse – er en separat institusjon under Ministerrådet og EK-A. NIVA organiserer videreutdannelse av eksperter på arbeidsmiljø i Norden. Gjennom kurs og seminarer bidrar NIVA også til å forsterke det nordiske nettverket og til å knytte kontakter til eksperter utenfor Norden. NIVA har egne Baltikum-kurs og gir stipend til deltakere fra de baltiske landene.

På attføringsfeltet er det egne samarbeidsorgan i tillegg til samarbeidet som skjer innenfor

Embetsmannskomiteén for arbeidsmarked- og arbeidsmiljøspørsmål (EK-A). Nordisk handikappolitisk råd, som er et rådgivende og politikkskapende organ for Nordisk Ministerråd, har som hovedoppgave å sørge for at hensynet til funksjonshemmede blir tatt opp innenfor alle sektorområder. Rådet er tverrsektorielt sammensatt, og for hver sektor finnes et nordisk sektornettverk med representanter fra de respektive fagdepartementene. Sektornettverket for arbeidsmarkedsspørsmål tar opp temaer knyttet til funksjonshemmedes situasjon på arbeidsmarkedet og dermed attføring. Sektornettverket har stått for utarbeidelsen av publikasjonen «Aktuelt i Norden – Handikappfrågor inom arbetsmarknadspolitiken» som kom ut i oktober 2001. Den gir en kortfattet samlet oversikt over organisering, virkemidler og aktuell politikk på feltet.

På brann-, eksplosjons- og elektrisitetssikkerhetsområdet er det en rekke nordiske samarbeidsorganer, hvor Direktoratet for brann- og elsikkerhet (DBE) står sentralt i samarbeidet. Direktoratet ble opprettet 1. januar 2002 etter sammenslåing av Direktoratet for brann- og eksplosjonsvern og Produkt- og elektrisitetstilsynet, og viderefører de to gamle etatenes deltagelse i det nordiske samarbeidet.

Direktoratet deltar i Nordisk kontaktgruppe for kjemikalieulykker. Kontaktgruppen ble opprettet etter avviklingen av Nordisk Ministerråds styringsgruppe for FOU-samarbeid vedrørende bekjempelse av kjemikalieulykker.

Oppfølging av Nordisk redningsavtale og gjennomføring av ulike tiltak skjer gjennom en egen arbeidsgruppe. Nordisk redningstjenestekonferanse arrangeres hvert annet år.

De øvrige nordiske land har i stor grad en samordnet nasjonal fredstids- og krigstidsberedskap. Brann- og sivilforsvarsområdet har derfor felles nordiske møter. Sentrale temaer i dette arbeidet er nordiske interesser i EØS-samarbeidet, innsats i utlandet og innen Partnerskap for fred. Det er bl.a. etablert samarbeid mellom nordiske myndigheter i forbindelse med det pågående EU-programmet på Civil Protection-området.

Arbeidet i NORDEX, samarbeidsorganet for de nordiske tilsynsorganene på området brannfarlige og eksplosive varer, fortsetter. Av særlig interesse her er for tiden bl.a. standardisering på eksplosivområdet, implementeringen av EUs nye storulykesdirektiv (Seveso II), flere produktdirektiver samt nordisk harmonisering av kravene til fyrverkeri.

Videre fortsetter samarbeidet innen SAMGAS (nordisk samarbeidsorgan for tilsynsmyndigheter

og testlaboratorier på gassområdet) og i den nordiske gruppen for landtransport av farlig gods.

Det er også etablert en nordisk gruppe på trykkbeholder-området, som samordner de nordiske holdninger til det omfattende standardiseringsarbeidet som for tiden pågår på dette området, samt om nasjonal gjennomføring av det nye EU-direktivet om trykkpåkjent utstyr.

DBE deltar i Nordisk komité for samordning av elektriske sikkerhetsspørsmål (NSS). Norge har hatt sekretariatet siden 1990.

Formålet med samarbeidet er:

- Å fremme effektiviteten i el-sikkerhetsarbeidet og dermed bidra til økt el-sikkerhet i de nordiske land.
- Å arbeide for fri bevegelighet av varer og tjenester innen el-sikkerhetsområdet.
- Harmonisere tekniske krav og sikkerhetsforskrifter i Norden.
- Samarbeid om forberedende arbeid til EUs direktivkomitéer.
- Utvikling av informasjon om sikkerhetskampanjer og farlige elektriske produkter.

I 2001 har NSS arbeidet videre med spørsmål knyttet til bl.a. de nordiske lands autorisasjonsordninger, landenes internkontrollsystemer, analyser av brann- og ulykkesstatistikkene, samordning av markedskontrollen og samarbeid med andre tilsynsmyndigheter.

Oljedirektoratet deltar i flere fora for samarbeid på sikkerhets- og arbeidsmiljøområdet i petroleumsvirksomheten. Direktoratet har årlige samarbeidsmøter med den danske Energistyrelsen, hvor erfaringer utveksles om forhold av betydning for regulering av sikkerhet og arbeidsmiljø i petroleumsvirksomheten. Hensikten med samarbeidet er å bidra til å opprettholde og videreutvikle sikkerhet og arbeidsmiljø i virksomheten gjennom mest mulig ensartede regler og praktisering av disse på de to lands kontinentalsokler.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet og Oljedirektoratet deltar også i North Sea Offshore Authorities Forum (NSOAF), hvor samtlige nordsjølands myndigheter med tilsynsansvar for petroleumsvirksomheten til havs er representert. De nordiske landene er representert ved Danmark og Norge i to arbeidsgrupper som er nedsatt under dette forumet. Den ene arbeidsgruppen arbeider for å oppnå størst mulig grad av gjensidig anerkjennelse av sikkerhetsopplæringen i de forskjellige landene. Den andre arbeidsgruppen arbeider for å komme fram til ordninger som kan gjøre det enklere å forflytte flyttbare innretninger over sokkelgrensene i Nordsjøen. Man har kommet fram til

en ordning som gjør at kontrollarbeid utført av et lands myndighet innenfor gitte begrensninger kan inngå som dokumentasjon av samsvar med regelverkskrav i de andre landene. Dette vil bidra til kostnadseffektivitet både for myndighetene og for eierne av innretningene, noe som igjen innebærer at ressursene kan settes inn mest mulig hensiktsmessig for å ivareta felles interesser med hensyn til beskyttelse av menneskers liv og helse, miljø og materielle verdier.

Fra 1982 har Oljedirektoratet hatt observatørstatus for Norge innenfor EUs arbeid med sikkerhet og arbeidsmiljø i petroleumsvirksomheten til havs. Dette arbeidet er underlagt EUs kommisjon «Safety and Health Commission for the Mining and other Extractive Industries» (SHCMOEI). Arbeidet blir gjennomført av en arbeidsgruppe «Committee on Borehole Operations» – borehullskomitéen.

6.15 Forbrukerpolitikk

Grunnlaget for arbeidet på forbrukerområdet er «Handlingsprogram for det nordiske konsument-samarbeidet til år 2004».

Status

Forbrukersektoren kjennetegnes av et bredt nordisk samarbeid mellom myndigheter, forbrukerinstitusjoner, interesseorganisasjoner og forskningsmiljøer. Samarbeidet omfatter de aller fleste forbrukerpolitiske områder. Overordnede linjer for det nordiske arbeidet trekkes opp av embetsmannskomiteén, og følges opp under de tilknyttede styringsgruppene, i form av utredninger, seminarer og nettverk. Resultatene utnyttes på nasjonalt plan i forbrukermyndighetenes- og organisasjonenes daglige arbeid.

Prioriteringer 2001/2002

De overordnede mål i handlingsprogrammet er å styrke forbrukernes rettslige og økonomiske stilling, fremme deres rett til informasjon og undervisning og til å organisere seg for å beskytte sine interesser, samt ivareta helse og sikkerhet innenfor et økonomisk system som bygger på bærekraftig utvikling.

For å oppfylle disse mål vil det nordiske forbrukerpolitisk samarbeidet være rettet mot å:

- Delta i og påvirke den europeiske utvikling på forbrukerområdet.
- Utvikle forbrukerpolitikken som et instrument i velferdssamfunnet.

- Innarbeide forbrukerpolitikken som en del av næringsutviklingen- og politikken.
- Innarbeide miljøaspektet i forbrukerpolitikken.
- Arbeide for å sikre de grunnleggende forbrukerrettigheter i Nordens nærområder.
- Utvikle gunstige vilkår for forbruksforskning i Norden og internasjonalt.

Forbrukerøkonomi og –informasjon

Det ble i 2001 avholdt et seminar med erfaringsutveksling om hvordan informasjonsteknologi og Internett best kan utnyttes i forbrukerinstitutionenes informasjon rettet mot publikum. Videre ble det avholdt et forskerseminar om kommersialisering av barne- og ungdomskulturen. Det mangeårige nettverkssamarbeidet om å styrke undervisningen i forbrukeremner i skolen videreføres.

Et prosjekt om etisk merking i produksjon av mat skal vurdere hvordan hensyn til etiske verdier kan tilgodeses i matproduksjonen, og hvordan forbrukerne best kan informeres om de etiske parametrene. Et annet prosjekt er rettet inn mot å øke forståelsen og kunnskapen blant ungdom om forskjellige typer mat. Med fokus i media på både anoreksi og overvekt, og med mattrygghet som et stadig aktuelt tema, er det viktig at dagens unge tilegner seg nødvendig kunnskap til å kunne foreta bevisste valg og ta ansvar for egen sunnhet og velbefinnende. Prosjektet sikter mot å utforme undervisningsmateriale til bruk i skolen. Begge de sistnevnte prosjektene skal avsluttes i 2003.

Forbrukerrett

Gjennom styringsgruppen for juridiske spørsmål koordineres arbeidet med å påvirke utviklingen av regelverk og tiltak som beskytter forbrukerne i EU. Det har bl.a. vært et nordisk diskusjonsmøte i forbindelse med EUs grønnbok om markedsføringsretten. En rapport som analyserer hvordan en best kan harmonisere markedsføringsretten i EU er også utarbeidet, og vil fra nordisk side bli benyttet i debatten om grønnboken. Samarbeidet om gjennomføringen av allerede vedtatte direktiver tar sikte på å få til en felles tolkning og forståelse av direktivene. Dette samarbeidet har vist seg å være nyttig fordi det også utveksles bakgrunnsinformasjon om direktivene som ikke er tilgjengelig for EFTA-landene som ikke har vært med i vedtaksprosessen. Videre gir samarbeidet om gjennomføring av direktiver mulighet for felles regler med høyere nivå av forbrukerbeskyttelse enn direktivene legger opp til hvis landene ønsker dette. I inneværende år har det for eksempel vært et nordisk

møte om implementeringen av e-handelsdirektivet.

Av forbrukerrettslige spørsmål har det videre vært prosjekter om reklamens bindende virkning, flypassasjerers rettigheter ved forsinkelse og kansellering, pasientrettigheter, utenomrettslig tvisteløsning og om finansielle tjenester. Det har i tillegg vært avholdt et klagesakseminar, som blant annet har satt fokus på ny teknologi og internasjonalisering.

I 2002 er det opprettet en egen nordisk gruppe med representanter fra både nærings- og forbrukersiden som arbeider med informasjonsteknologi og elektronisk handel. Et mål med arbeidet er å styrke grunnlaget for at forbrukerne skal ha tillit til e-handel.

Forbrukersikkerhet

På grunnlag av en tidligere evalueringsrapport ble det våren 2002 utformet en felles nordisk strategi for forbrukerinnflytelse i internasjonalt standardiseringsarbeid.

En prosjektgruppe skal utarbeide en handlingsplan for økt mattrygghet i Norden. Planen er ledd i prioriteringene under det norske formannskapsprogram for 2002. Det nordiske samarbeid på dette området er en oppfølging av FAOs toppmøte om matvaresikkerhet i Roma i 1996. Forslaget til en nordisk handlingsplan ble til på bakgrunn av de nordiske lands felles vilje til å analysere industrilandenenes ansvar for sitt eget jordbruk, og uttrykker en felles holdning til arbeidet for global matvaresikkerhet.

Bærekraftig forbruk

Den felles produktorienterte miljøstrategien utarbeidet gjennom det tverrsektorielle nordiske samarbeidet mellom miljø-, forbruker- og næringsmyndighetene ble vedtatt i mars 2001. Strategien beskriver et sett virkemidler som skal bidra til å minimalisere produktenes samlede miljøbelastning sett i et livssyklusperspektiv, og inngår som ledd i den overordnede strategi for et bærekraftig Norden.

Den tverrsektorielle gruppen som har arbeidet fram den produktorienterte miljøstrategien har i 2001 utformet nytt mandat, handlingsplan og arbeidsprogram for perioden 2002–2004. Gruppen har videre utvekslet og diskutert respektive lands høringssvar på EUs grønnbok om IPP (Integrated Product Policy), samt EUs tolkningsmeddelelse om miljøhensyn ved EU-anbud. Gruppen har på dette grunnlag fremmet felles nordiske synspunk-

ter overfor EU. Gruppen har dessuten igangsatt prosjektet «Konsumentpåverkan för grönare produkter». Prosjektet er todelt. Prosjektets første del, en forstudie, ble ferdigstilt sommeren 2002 i form av rapporten «Miljöinformation som drivkraft för att skapa beteendeförändringar». Forstudien danner grunnlag for prosjektets annen del som er en nordisk og europeisk konferanse om informasjon som verktøy for å påvirke forbrukeratferd. Konferansen forventes gjennomført i 2003.

Nordisk miljømerking

Innenfor den nordiske miljømerkeordningen finnes ved utgangen av 2001, 55 gyldige merkekriterier for ulike produktgrupper. Det ble i løpet av året utstedt 131 nye lisenser for Svanemerket i Norge, slik at det totale antall kom opp i 984. Stiftelsen miljømerking i Norge har som mål å tildele 150 nye lisenser for Svanemerket i Norge i 2002, samt gjennom informasjon å medvirke til at andelen av befolkningen som har kjennskap til svanemerket kommer opp i 85%. Som en oppfølging av den evaluering som ble gjennomført i forbindelse med Svanemerkets 10-årsjubileum i 1999, er det i det nordiske miljømerkingsarbeidet satt fokus på å effektivisere kriterieutviklingen og beslutningssystemet.

Nærområdene

I tråd med den reviderte strategien for det nordiske nærområdesamarbeidet forutses i perioden en økt innsats i Russland, samtidig som samarbeidet med Baltikum skal få en sterkere karakter av ordinært myndighetssamarbeid. Det forberedes et opplegg for nærmere samarbeid og kontakt mellom EK-Konsument og deres motparter i de baltiske statene. Samtidig vil konkrete prosjekter i Baltikum om forbrukerundervisning og forbrukerrettigheter bli videreført og utviklet i 2002. I Russland utvikles kontakter og et prosjekt om forbrukerinnyttelse på regionnivå, det forberedes et prosjekt om produktsikkerhet, og innsatsen på forbrukerundervisning følges opp med oversettelse av undervisningsmateriale til russisk.

6.16 Ernæring og mattrygghet

Det nordiske samarbeidet på næringsmiddelområdet ledes av Embedsmannskomiteén for næringsmiddelsspørsmål (EK-Livs). EK-Livs arbeider med prinsipielle næringsmiddelsspørsmål og fungerer som et kontaktnett for å innhente informasjon,

samordne forvaltningen og koordinere innspill i internasjonale fora. EK-Livs' aktiviteter er fastsatt i næringsmiddelområdets samarbeidsprogram fra 1993 og i de tverrsektorielle handlingsplaner.

EK-Livs startet i 2001 med implementeringen av det nye «Handlingsprogram for det nordiske levnedsmiddelsamarbejde frem til år 2004».

EK-Livs fikk ny organisatorisk tilknytning til det politiske nivå, da samarbeidsministrene i september traff beslutning om å opprette et nytt Ministerråd, Nordisk Ministerråd (fiske-, jord- og skogbruks- og næringsmiddelsspørsmål), hvorunder EK-Livs samt NEJS og NEF hører. Ved dette er det etablert et politisk system, som kan fremme en bærekraftig utvikling vedrørende næringsmidler, og en organisasjon, som håndterer matvaretrygghet i det ønskede jord/fjord til bord-perspektiv.

På det felles ministermøtet i juni 2001 i Reykjavik ble det vedtatt en ministerdeklarasjon om sporbarhet og merking, som gir retningslinjer for det nordiske samarbeidet som skal fremme bedre merking og forbrukerinformasjon. Ministerdeklarasjonen bygger i høy grad på resultater fra den tverrsektorielle TverrMerk-gruppen. En rekke nye tverrsektorielle prosjekter vedrørende matvaretrygghet er samtidig blitt igangsatt i 2001.

EK-Livs' selvstendige prosjektvirksomhet omfatter en lang rekke områder til stor nordisk nytte. Som følge av etableringen av det nye Ministerrådet vedtok EK-Livs på slutten av året, at man i 2002 vil ha fokus på å tilpasse og optimere arbeidsgruppen til den nye strukturen og skape synergi til de øvrige sektorerers prosjektarbeid. Dessuten vil man fokusere på mulighetene for å styrke forskning og utvikling på næringsmiddelområdet.

Ernæring

Nordisk arbeidsgruppe for kost- og ernærings-spørsmål (NKE) har et helhetssyn på sammenhengen mellom kosthold og helse. NKE legger vekt på å arbeide med de kostbestanddeler og de virkemidler som man til enhver tid mener kan ha betydning for helsen i de nordiske land. Arbeidet baseres på tre pilarer: Faglig vurdering, overvåking og tiltak. «Nordiska näringsrekommendationer» utgitt i 1996, gir grunnlag for planlegging av et helsefremmende kosthold. Det skal arbeides for at anbefalingene fører til forandringer i befolkningens kosthold. Av særlig vekt er tiltak som minsker inntaket av mettet fett og salt, samt økt inntak av frukt og grønnsaker. Videre arbeides det for å sikre et godt kosthold for sped- og småbarn, bl.a. ved å stimulere til amming. Arbeidet med revisjon av anbe-

falingene startet i 2000, og man vurderer også å ta inn anbefalinger for mosjon i disse.

Stadig raskere forandringer i produksjonsteknologi, internasjonal handel, tilbud og forbruk av matvarer øker behovet for at en i Norden styrker kunnskapen om forandringer i kostholds- og ernæringssituasjonen og matvarenes sammensetning, samt øker kunnskapen om kostholdsrelaterte helseproblemer og risikogrupper. Opplysning er et viktig virkemiddel og man vil prioritere prosjekt som gjelder evaluering og utvikling av opplysningsmetoder. Stadige forandringer i matvaremarkeds og produksjonsteknologier setter nye krav til lovverk og markedsrettede tiltak. I denne forbindelse er det viktig å styrke innsatsen på områdene:

- Matvarenes sammensetning.
- Utviklingen av kosthold og ernæringssituasjon i befolkningen generelt og i ulike grupper.
- Kostholdsmessige konsekvenser av innføring av nye produkter i kostholdet.
- Ernæringsmessige aspekter av merking og markedsføring.

Norden og Nærområdene

Næringsmiddelsektorens innsats i Baltikum er fortsatt innenfor rammene av nordisk-baltisk prosjektgruppe for næringsmiddelkontroll: NordBalt Food Control. I 2001 er det avholdt et seminar om risikoanalyse som metode. På høsten ble det avholdt et seminar om GMO med fokus på risikovurderinger og analysemetoder. NordBalt-samarbeidet vurderes som meget betydningsfullt for alle parter, og arbeidet bidrar til å fremme forbrukersikkerheten for næringsmidler i forbindelse med handelen mellom de nordiske og baltiske landene.

Vest-Nordisk forum i næringsmiddeltilsyn, som er et samarbeidsforum for det vestnordiske område (Grønland, Færøyene, Island og Norge), hadde møte i september på Færøyene med studiebesøk og diskusjon av disse områdenes særlige problemstillinger vedrørende drikkevannsforsyning- og kontroll.

De baltiske land har i 2000–2002 samarbeidet med EK-Livs og WHO's Europakontor for å utvikle nasjonal ernæringspolitikk i de baltiske land. Dessuten har NKE tatt initiativ til og støttet et prosjekt for å kartlegge forbruket av frukt og grønnsaker i Norden, Baltikum og Vest-Norden.

Norden og Europa/EU/EØS

Næringsmiddelsektoren har som mål å påvirke dagsordenen i EU/EØS i spørsmål av særlig inter-

esse og viktighet for Norden, bl.a. hvor man har en spesiell status mht. matvaresikkerhet.

Aktuelle EU/EØS-spørsmål har vært et fast dagsordenspunkt på EK-Livs møter. Via det svenske formannskapet i EU har embedsmannskomiteen hatt mulighet for å diskutere viktige direktiver på basis av informasjon fra Kommisjonen m.v. Særlig drøftet har vært: EU-forordningen om generelle prinsipper og krav i matvarelovgivningen samt den nye næringsmiddelmyndigheten, hygieneregler, GMO-forordningene samt kosttilskudd. Dessuten har det vært tatt initiativ til en nærmere drøftelse av styrking av den nordiske koordineringen i forhandlingsfasen.

6.17 Likestilling

Det nordiske samarbeidet på likestillingsområdet ledes av embetsmannskomiteen for likestilling. Det er redegjort for utfordringer og utviklingstrekk i heftet «Nordisk likestillingssamarbeid for 2001–2005», ANP 2001:753 – ISBN 92–893-0745–5.

Grunnbevilgning gis av komiteen til Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning (NIKK), og komiteen er ansvarlig for oppnevning av styremedlemmer til instituttet. NIKK er lokalisert i Norge ved Universitetet i Oslo. Instituttet er samarbeidsorgan for feministisk -, kvinne-, manns-, kjønns- og likestillingsforskning i Norden, og driver, fremmer og initierer forskning, samt koordinerer og informerer om kvinne- og kjønnsforskning, primært innen Norden.

I formannskapsåret er det fire arbeidsgrupper i gang som alle omtales nedenfor.

Det nordisk – baltiske samarbeidsprogrammet for likestilling 2001–2003

Hensikten med programmet er å støtte integrasjon av likestilling i politiske beslutningsprosesser på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå og bidra til å utvikle likestillingslovgivning og opprettelse av nasjonale institusjoner og organisasjoner som kan fremme likestilling i samfunnet. Programmet skal bygge på gjensidig dialog hvor både nordiske og baltiske land har noe å bidra med i forhold til hverandre. Aktivitetene finansieres gjennom Nordisk Ministerråds årlige budsjett for nærområdesamarbeid. Individuelle prosjekter kan finansieres bilateralt eller nasjonalt.

Det første programmet ble gjennomført i 1998–2000. En nordisk-baltisk arbeidsgruppe for likestilling skal koordinere og følge opp aktivitetene. Det er gjennomført opplæringskurs for myndighets-

personer i Baltikum, konferanser og seminarer for politikere, forskere og NGOer, og det er produsert informasjonsmateriell til ulike målgrupper.

For 2002 er det besluttet å satse på integrering av likestilling i samtlige nordisk-baltiske samarbeidsprogram og i finanspolitikken generelt. Dessuten er kvinner og entreprenørskap, vold mot kvinner, handel med kvinner, menn og likestilling, og ungdom og likestilling satt på dagsorden. Arbeidsgruppen, som ledes av den estiske representanten, har gjennomført ett møte i inneværende år.

Et seminar/kurs om menn i krise og menn som driver vold mot kvinner er gjennomført i Vilnius. Kurset var en oppfølging av konferansen *WoMen and Democracy* i Vilnius juni 2001, og var støttet av barne- og familiedepartementet i Norge og likestillingsenheten ved næringsdepartementet i Sverige. Kurset var administrativt planlagt og ledet av Hvitt bånd-kampanjen i Norge, og forberedt i samarbeid med lederen for det nyopprettede kriesenteret for menn i Vilnius. Hovedvekten i kurset var lagt på grundig innføring i det konkrete arbeidet med menn som utøver vold og med menn i krise. Det ble dessuten gitt en innføring i forståelse av kjønn, menn og likestilling og vold i et samfunnsmessig, kulturelt og teoretisk perspektiv for at deltagerne skulle få en overbygning og et samfunnsmessig perspektiv på hvorfor det er behov for å arbeide med menn i krise og menn med voldsproblemer. Det var også deltakere fra de øvrige baltiske land og Russland.

Det planlegges et seminar i Latvia som skal ta opp både teoretiske og praktiske aspekter ved strategier for integrering av likestilling i de baltiske landene.

Det tas sikte på å gjennomføre seminarer som skal bygge på erfaringer og anbefalinger fra EU-konferansen om vold mot kvinner i Spania i februar 2002. Seminarene skal legge grunnlag for utarbeidelse av nasjonale handlingsplaner.

Et studiebesøksprogram for forskere og forskningsforvaltere gjennomføres høsten 2002. Et oppfølgingsseminar vil bli gjennomført i Latvia.

Ungdom og likestilling er et tema hvor arbeidsgruppen vurderer å initiere aktiviteter i inneværende år. Det vurderes om det skal tas sikte på å styrke kompetansen blant dem som arbeider med barn og unge, eller om det skal gis støtte til nettverksbygging og erfaringsdeling mellom ungdomsorganisasjoner som har likestilling på dagsorden.

For øvrig kan det vises til Nordisk Ministerråds tverrsektorielle handlingsplan for barne- og ungdomspolitisk samarbeid 2001–2005, som også omfatter samarbeid med Nærområdene: Dvs. de

baltiske land, Nordvest-Russland og Arktis. De overordnede målsettingene er å fremme sikkerhet og bidra til en trygg og stabil utvikling, samt økt felles verdigrunnlag og økonomisk samarbeid. I planen heter det at «relativt høy grad av likestilling mellom kjønnene kan forstås som en viktig felles identitet for Nordens barn og unge, ikke minst i det internasjonale samarbeidet. Særlig viktig er det å fremheve likestilling som en positiv identitet som kan bidra til å fremme likestilling mellom kjønnene i oppfølgingen av Handlingsplanen om barn og unge i Nærområdene, der selve likestillingsbegrepet har kommet i miskreditt etter de gamle kommunistregimenes fall».

Det tas sikte på at den nordisk-baltiske arbeidsgruppen for likestilling gjennom sin satsning på ungdom kan bidra til å konkretisere intensjonene om likestilling som er fremmet i den tverrsektorielle handlingsplanen for barn og unge.

Øvrige norske likestillingsprosjekter i Baltikum

Konferansen «*WoMen and Democracy*» ble arrangert av det litauiske utenriksdepartementet, med hjelp fra Nordisk Ministerråd, i Vilnius 15.–17. juni. 2001. Norge støttet deltakelse på konferansen for de delegasjonsmedlemmene som kom fra frivillige organisasjoner. Det var også avsatt midler til iverksetting av prosjekter som resultat av drøftingene i arbeidsgruppene på konferansen.

Som oppfølging har Norge valgt å støtte to prosjekter under ledelse av UNDP. Prosjektene ble vurdert som interessante både som oppfølging av konferansen og i forhold til Handlingsplanen for tilskuddsordningen som skal bidra til omstillingen til demokratisk styreform og en bærekraftig, markedsorientert økonomi i landene i Sentral- og Øst-Europa gjennom samarbeidsprosjekter og andre tiltak.

Prosjektet «*Gender mainstreaming to Lithuania Policies*» støttes med midler fra Norge. Ifølge UNDP har EU ingen kvinne- og likestillingsprosjekter av denne typen i Litauen. Prosjektene kan ses som komplementære til EUs satsning i Litauen, de er ønsket av litauiske myndigheter og de passer med en generell norsk profil.

Prosjektet «*Wanted: Women-in-Business*» er støttet med norske midler. Prosjektet er både relevant i forhold til oppfølging av et konferansetema, også i forhold til arbeidet med å bekjempe handel med kvinner som er en viktig satsning innenfor det nordisk-baltiske samarbeidet i inneværende år.

Nordisk-baltisk samarbeid mot handel med kvinner. Kampanje i 2002

De nordiske og baltiske ministrene med ansvar for likestillingsspørsmål møttes uformelt i Vilnius 15. juni 2001 og besluttet å gjennomføre en felles informasjonskampanje mot handel med kvinner i de nordiske og baltiske landene i 2002. Det nordiske justisministermøtet 16. august 2001 besluttet å delta i kampanjen.

Kampanjen skal bevisstgjøre allmennheten om denne formen for kriminalitet og den vanskelige situasjonen ofrene er i. Den skal omfatte opplysningsarbeid for å hjelpe ofrene og hindre at nye kvinner involveres i handel. Videre skal den øke bevisstheten og kunnskapen i institusjoner og organisasjoner som finansierer ulike samarbeidsprogram og prosjekter om behovet for å sikre arbeidsmuligheter for kvinner.

Det lages egne kampanjer i alle landene med utgangspunkt i den lokale situasjonen. En nordisk-baltisk planleggingskomité med representanter fra justis- og likestillingsministeriene i de deltagende landene er nedsatt, og hadde sitt første møte 21.–22. februar i Vilnius for å utarbeide en plan for kampanjen. Det er ansatt en koordinator for den felles kampanjen, som også fungerer som sekretær for arbeidsgruppen. Arbeidsgruppen har foreslått at anbefalinger i protokollen for å forebygge, bekjempe og straffe handel med mennesker – særlig kvinner og barn – til FN-konvensjonen mot grenseoverskridende organisert kriminalitet, skal ligge til grunn for utforming av aktiviteter i kampanjeperioden.

De felles kampanjeressursene på NMRs budsjett benyttes i de baltiske landene og til felles tiltak, blant annet opplysningsmateriell rettet mot ulike målgrupper. Det er opprettet en felles web-side for kampanjen. Estland vil utforme og vedlikeholde denne.

Den nordisk-baltiske kampanjen ble lansert i Tallin, Estland, med et seminar 29.–31.mai 2002. Et midtveisseminar om bistand og støtte til ofre for handel med kvinner arrangeres i Vilnius medio oktober. Hovedansvaret for planlegging av det faglige innholdet i seminaret delegeres til FOKUS (Forum for kvinner og utviklingsspørsmål), et kompetanse- og ressurscenter i internasjonale kvinnespørsmål med vekt på informasjonsformidling og kvinnevern bistand som har 58 tilsluttede kvinneorganisasjoner og utvalg i Norge. Planlegging og gjennomføring av seminaret vil skje i samarbeid med myndigheter og frivillige organisasjoner i de nordiske og baltiske landene.

Kampanjen avsluttes formelt med et seminar i

Riga i november 2002. Her vil det bli satt fokus på hvordan landene kan oppfylle kravene i ovennevnte protokoll, art. 9.5, som sier at statspartene skal vedta eller styrke lovgivningsmessige eller andre tiltak, for eksempel utdanningstiltak, sosiale tiltak eller kulturelle tiltak, blant annet gjennom bilateralt eller multilateralt samarbeid, for å motvirke etterspørselen som fremmer alle former for utnyttning av personer, særlig kvinner og barn, som igjen fører til handel med mennesker.

Menns etterspørsel etter og kjøp av sex, bidrar til utviklingen hvor kvinner og barn i økende grad utnyttes i prostitusjon og pornografi som utgjør det største og mest lønnsomme markedet for handel med kvinner.

Likestillingssenteret arrangerer en norsk konferanse om menn og prostitusjon i løpet av høsten som et oppspill til å utvikle det faglige innholdet i avslutningskonferansen i Riga.

Det tas sikte på at kampanjeperioden, som inneholder ulike informasjons-, opplysnings- og kunnskapsformidlingstiltak, vil kunne ut i en felles tverrpolitisk nordisk-baltisk plattform for samarbeid i årene som kommer. Det tas også sikte på at samarbeidet etterhvert vil inkludere Russland.

Kampanjen i Norge vil først og fremst utformes som et opplysnings- og mobiliseringsarbeid som henvender seg til allmennheten, men også til fagfolk som kan berøres av problemstillingene i sitt arbeid. Dessuten vil det bli satt fokus på etterspørselssiden for prostitusjon og seksuell utnyttelse som bidrar til å skape og opprettholde markedet for handel med kvinner og unge jenter. Kampanjen ses i sammenheng med og knyttes an til regjeringens arbeid mot kommersiell seksuell utnyttelse av barn («Children at Risk»). Det tas utgangspunkt i spørsmål om kollektiv og individuell ansvarlighet og etikk. Politidirektoratet, FOKUS og Likestillingssenteret er viktige samarbeidspartnere.

Det pågår et arbeid med å utarbeide en tiltaksplan mot handel med kvinner i regi av justisdepartementet, som det tas sikte på å ferdigstille i løpet av høsten 2002. Tiltaksplanen og kampanjen vil bli sett i sammenheng.

6.18 Justissektoren

Lovsamarbeid

Det nordiske samarbeidet innenfor justissektoren har som mål å skape mest mulig ensartet lovgivning i de nordiske land. Det pågår kontinuerlig arbeid med å tilpasse og revidere lovgivning med dette formål. Det utveksles også løpende informa-

sjon om planlagte lovgivningsprosjekter mellom landene. Arbeidet skjer i stor grad i direkte kontakt mellom departementene i de nordiske land.

Det er et viktig ledd i samarbeidet å sikre nordisk enhet ved gjennomføringen av EUs regelverk i nasjonal lovgivning. Det tilstrebes også å sikre nordisk samarbeid ved forberedelse av nytt EU-regelverk. Embetsmannskomiteén for lovgivningsspørsmål (EK-lov) gjennomgår regelmessig en oversikt over samtlige EU-rettsakter på justissektorens område for å sikre nordisk samarbeid der det kan være aktuelt. Det legges vekt på å utforme nye bestemmelser i samsvar med nordiske lovgivningstradisjoner, bl.a. med sikte på å gi et mest mulig oversiktlig lovverk.

En egen strafferettsgruppe, som består av embetsmenn fra de nordiske justisdepartementene, har et særlig ansvar for nordisk samarbeid innenfor områdene strafferett og straffeprosess. Gruppen gjennomgår ellers regelmessig nyheter og regelendringer fra EU innenfor sitt område. I perioden 2001–2002 har gruppen bl.a. hatt et løpende samarbeid om gjennomføringen av de internasjonale forpliktelser vedrørende bekjempelse av terror. Samarbeidet i gruppen er også et virkemiddel i arbeidet for å motarbeide organisert kriminalitet. Samtidig er en opptatt av at den nordiske rettssikkerhetstradisjon blir ivaretatt. Strafferettsgruppen har ellers avgitt en rapport om de nordiske lands lovgivning, praktiske erfaringer og nasjonale initiativer rettet mot bekjempelse av barnepornografi på Internett.

En nordisk arbeidsgruppe om bekjempelse av rasistisk og nazistisk motivert kriminalitet avla en delrapport om gruppens arbeid på det nordiske justisministermøtet på Åland i august 2001. Arbeidsgruppen avholdt også et nordisk seminar om temaet på Island i slutten av november 2001. Endelig rapport forventes ferdig i løpet av 2002.

I tilknytning til Tvistemålsutvalgets arbeid med utkast til en ny tvistemålslov har det vært kontakt mellom de nordiske land.

Privatretten har tradisjonelt vært et hovedfelt for nordisk lovsamarbeid og dekker en rekke områder. Innenfor selskapsretten har det vært avholdt et nordisk interdepartementalt seminar om kapitalbeskyttelsen i aksjeselskap. En nordisk arbeidsgruppe som vurderer behov for regler om informasjonsutveksling mellom de nordiske lands innkreivingsmyndigheter, ventes å avgi sin rapport i løpet av sommeren 2002. Rapporten vil bl.a. omfatte et utkast til en nordisk konvensjon om informasjonsutveksling i innkreivingssaker mellom de nordiske land.

På departementsnivå foregår, bl.a. på bak-

grunn av internasjonale konvensjonsforpliktelser, et nordisk samarbeid med sikte på ny varemerkelovgivning. Det er nær kontakt mellom landene med nordisk rettslikhet som mål. Videre foregår et samarbeid mellom de nordiske patentstyreverdrørende en internasjonal konvensjon om patenter (patentlovtraktaten). Arbeidet vil senere bli fulgt opp på departementsnivå.

Det er ferdigstilt en inngående studie av forskjeller i den nasjonale lovgivning på familie- og arverettens område og de praktiske ulemper som ulikhetene kan føre med seg for folk i Norden. Studien blir publisert i tre bøker om henholdsvis ekte-skapslovgivningen, foreldre og barn, og arverett, testamentsrett og skifte. Det vil deretter bli tatt stil-ling til nasjonalt og i nordisk samarbeid hvordan studien skal følges opp. Dette vil i første omgang bli forberedt av den særskilte nordiske arbeidsgruppen i familierett.

Innenfor sjøretten er det jevnlig nordiske drøf-telser på departementsnivå bl.a. om spørsmål om forsikring, oljesøl, passasjeransvar m.v. som FNs sjøfartsorganisasjon IMO (International Maritime Organisation) for tiden arbeider med.

Under det norske formannskapet i 2002 tas det i formannskapsprogrammet sikte på å foreslå ini-tiativer på følgende områder:

- Lovgivernes handlingsrom – betydningen for demokratiet og forholdet til internasjonale domstoler.
- Ytringsfriheten.
- Minoritetsvern.
- Barne- og ungdomskriminalitet.
- Offerets (fornærmedes) stilling i straffeproses-sen.
- Straffeutmålingsnivået ved sentrale forbrytel-ser.
- Alternative sanksjoner til straff.

Arbeidet med å realisere disse intensjoner er godt i gang. Når det gjelder temaet om lovgiverens hand-lingsrom, skal det avholdes et seminar om lovgiv-ningspolitikk i Finland høsten 2002.

Det tas videre sikte på å avholde et nordisk se-minar om ytringsfrihet i Norge i løpet av 2002.

På oppdrag fra Justisdepartementet har dr. ju-ris Anne Robberstad utarbeidet rapporten «Kon-tradiksjon og verdighet». Rapporten gir en sam-menlignende framstilling av fornærmedes stilling i de nordiske land, med sikte på forslag for å styrke den fornærmedes stilling i straffeprosessen. Det tas sikte på å avholde et nordisk seminar om for-nærmedes stilling i straffeprosessen i løpet av høs-ten 2002.

Det er satt i gang et forprosjekt for å sammen-

ligne straffnivået i de nordiske land for en del typer sentrale forbrytelser, slik som drap, voldtekt, vold, grovt ran og visse narkotikalovbrudd. Prosjektet har deltagere fra alle de nordiske land, og endelig rapport forventes ferdig innen utgangen av 2002.

En nordisk arbeidsgruppe avga høsten 2000 en rapport om barne- og ungdomskriminalitet. Det ble redegjort for rapporten på det nordiske justisministermøtet på Åland i august 2001. Etter arbeidsgruppens vurdering fungerte samarbeidet mellom de nordiske myndigheter på området godt, og gruppen så ikke behov for å ta initiativ til nye samarbeidsprosjekter på området. Det er imidlertid lagt vekt på fortsatt og økt informasjonsutveksling mellom landene om temaet.

Nordiske initiativ vedrørende alternative sanksjoner til straff vil bli vurdert når Sanksjonsutvalgets utredning foreligger. Særskilte initiativ om minoritetsvern vil bli vurdert når Holgesen-utvalgets utredning foreligger.

De nordiske justisministrene besluttet på justisministermøtet på Svalbard i juni 2002 at det skal nedsettes en nordisk arbeidsgruppe for å vurdere lovgivningen mot terrorisme, herunder viktige rettssikkerhetsaspekter ved denne lovgivningen. På samme møte ble det også besluttet at de nordiske regler om utlevering skal revideres i lys av EUs rammebeslutning om den europeiske arrestordre.

Politisamarbeid generelt

Samarbeid mellom de nordiske lands politimyndigheter er forankret i avtaler og enkelte uniforme lover (bl.a. nordisk lov om utlevering). Sentralt i denne forbindelse står den nordiske politisamarbeidsavtalen av 1972. Det nordiske politisamarbeidet karakteriseres ved at lokal politimyndighet stort sett kan forholde seg direkte til lokal politimyndighet i et annet nordisk land uten å måtte gå via sentrale myndigheter. I tillegg til det konkrete samarbeidet fra sak til sak, består politisamarbeidet i Norden av en utstrakt møtevirksomhet for spesielle faggrupper og geografisk avgrensede grupper.

De nordiske rikspolisjefer møtes en gang i året. Dette møtet er både av orienterende art og initierer en felles nordisk kamp mot kriminalitet. Det avholdes også en rekke møter på forskjellige nivå, bl.a. på kriminalteknisk nivå, på det utdanningsmessige området og på operativt/strategisk plan mellom de nordiske land.

På oppdrag fra det nordiske rikspolisjefsmøtet har en nordisk arbeidsgruppe utarbeidet forslag til revidert nordisk politisamarbeidsavtale.

Forslaget vil legges fram på neste nordiske rikspolisjefsmøte.

Samarbeidet mellom de nordiske land skjer også gjennom det internasjonale politisamarbeidet, eksempelvis Europol, Interpol og Schengen.

Politi- og tollsamarbeid i Norden (PTN)

Samarbeidet, som nå er av generell kriminalpolitisk karakter, er av vesentlig betydning for det arbeidet som drives fra Norden for å begrense den internasjonale kriminaliteten inn i området. Samarbeidet er av dynamisk karakter, hvor det kreves justeringer etter utviklingen i det internasjonale kriminalitetsbildet. Derfor har de nordiske land nylig revidert utplassering av noen av sine politi- og tollsambandsmenn.

Samarbeid mellom de nordiske riksadvokater

Det er nær kontakt og godt samarbeid mellom de nordiske riksadvokater. Årlig avholdes møter for erfaringsutveksling og diskusjon av faglige temaer som kriminalitetsutvikling, lovspørsmål, metode-spørsmål, innsats mot særskilte kriminalitetsformer osv.

I forbindelse med arbeidet mot den internasjonale kriminalitet i Østersjøregionen har forbedret rettslig samarbeid vært et prioritert område. Det har bl.a. resultert i at det fra 1997 har vært etablert et særskilt samarbeid mellom riksadvokatene i regionen med møter ca. en gang i året.

Forholdet til EU

Norges posisjon som ikke-medlem i EU gjør det påkrevet med bl.a. nære bilaterale forbindelser til EU-landene. Det er en viktig strategi for Norge først og fremst å samarbeide med de øvrige nordiske land som er medlemmer av EU for å kunne få anledning til å fremme våre interesser overfor EU og for å innhente ønsket informasjon om de pågående justispolitiske prosesser i unionen. Kontakten med de andre nordiske land skjer som oftest uformelt utenfor de etablerte strukturer, og må sies å være generelt sett meget godt og av stor verdi for oss.

Miljøkriminalitet

I april 1999 besluttet riksadvokatene i Østersjølandene å nedsette en ekspertgruppe som skulle foreta undersøkelser omkring internasjonal miljøkriminalitet i Østersjølandene. Gruppen avholdt møter i København i april 2000, 2001 og 2002. Grup-

pen har utarbeidet to rapporter om bekjempelse av forurensning fra skip i Østersjøområdet. I tillegg foregår det et uformelt samarbeid mellom påtalemyndighetene i de nordiske land. Det ble avholdt en konferanse om miljøkriminalitet i Malmö høsten 2000. Ny konferanse er planlagt i Helsinki høsten 2002.

Voldsoffererstatning

Justisdepartementet planlegger å arrangere en nordisk konferanse om voldsoffererstatning i november 2002. Formålet med konferansen er erfaringsutveksling for representanter for voldsoffererstatningsmyndighetene i de nordiske land. Forrige gang et tilsvarende seminar ble avholdt, var i Sverige i 1998.

Etterutdanning av nordiske dommere

Gjennom SEND (Samarbetsorganet för Efterutbildning av Nordens Domare) er det etablert et verdifullt, forpliktende samarbeid med finske, svenske og danske dommerkollegaer om etterutdannings-spørsmål. Årlig avholdes dommerseminarer for erfaringsutveksling og diskusjon av faglige temaer.

Samarbeid mellom de nordiske domstoladministrasjoner

Det er nær kontakt og godt samarbeid mellom de nordiske domstoladministrasjoner. Årlig avholdes det møte for erfaringsutveksling og diskusjon av faglige temaer som budsjettspørsmål, IKT, dommerrekruttering osv.

Kriminalomsorgssamarbeid generelt

Det er etablert et samarbeid mellom etatsledelsen i de nordiske landene, som omfatter strategiske spørsmål og strategiutvikling for straffegjennomføring. I tillegg er det etablert faglig samarbeid på ulike fagområder innen kriminalomsorgen som sikkerhetsspørsmål, bygninger, etatsutdanning og videreutvikling av soningens innhold.

Nordisk samarbeidsråd for kriminologi

Nordisk samarbeidsråd for kriminologi arbeider for felles forskning på det kriminalpolitiske området. Det arrangeres forskerseminarer, utdeles stipender til forskning, og kriminologiske og kriminalpolitiske nyheter distribueres i de nordiske landene.

Internasjonalt fengselssamarbeid

Kriminalomsorgens internasjonale fengselssamarbeid ble etablert etter initiativ fra Europarådet. Ni norske fengsler er med i en fadderordning med seks latviske fengsler (Nord-Balt Prison Project) og syv russiske fengsler (Twin Prison Project). Prosjektene finansieres i all hovedsak av Utenriksdepartementet.

Den langsiktige målsettingen ved prosjekter er å bidra til å skape et humant fengselsvesen i Russland og Latvia og å bedre samarbeidslandenes evne til å oppfylle internasjonale konvensjoner og rekommandasjoner innen fagfeltet. Prosjektene har vært mangfoldige, men sysselsetting i fengslene, utdanning og rehabilitering og tiltak med sikte på å begrense utbredelsen av smittsomme sykdommer som tuberkulose og HIV/AIDS har vært sentrale satsingsområder.

Fengselsprosjektenes forankring i Norden

Prosjektenes geografiske fokus er således Nærområdene i øst. Midlene til samarbeidet med Latvia faller under regjeringens handlingsplan for søkerlandene til EU. Fengselssamarbeidet med Latvia forvaltes i tett samarbeid med de andre nordiske land. Finland, Danmark og Sverige har liknende samarbeidsavtaler med enkelte fengsler og utdanningsinstitusjoner i hele Baltikum. Under Europarådets ledelse møtes de nordiske prosjektansvarlige til et styremøte hvert år. Den såkalte styringsgruppen i Nord-Balt Prison Project utarbeider overordnede retningslinjer for arbeidet med fengselsetaten i Baltikum.

Fengselssamarbeidet med Russland skaper ulike berøringspunkter med nordiske og russiske samarbeidspartnere. Fem av fengslene ligger i Murmansk fylke. Disse faller således inn i det geografiske området som dekkes av Barentssamarbeidet, hvor vi nylig har etablert nærmere kontakt. Likeledes arbeides det tett med Østersjørådet og dets aksjonsgruppe for smittevern som administreres av Helsedepartementet. I samarbeid har vi således lyktes i å utforme konkrete tiltak, bl.a. en tuberkuloseavdeling ved et av fadderfengslene i Murmansk.

Framtidsperspektiv

Fengselssamarbeidet med Latvia og Russland har fra norsk side i hovedsak vært et materielt bistandsprosjekt. Det er nå et ønske om i større grad å vektlegge faglig utvikling og samarbeid. Som et ledd i en slik omlegging av samarbeidet vil det

være naturlig å styrke det bilaterale og multilaterale samarbeidet med de nordiske land. I forhold til Latvia vil det være særlig behov for å koordinere og samarbeide innenfor EUs nordlige dimensjon, da Latvia er et av søkerlandene med ønske om innledning f.o.m. 2004.

Når det gjelder Russland, ønsker vi å styrke det nordiske nettverket, eventuelt etablere en kunnskapsdatabase om fengselsvesenet i Russland. Vi ser nytten av og vil i økende grad benytte oss av organisasjoner hvor de nordiske land og Russland møtes til stadighet, slik som Barentssamarbeidet og Østersjørådet.

Redningstjenestesamarbeid

Det nordiske redningstjenestesamarbeidet – NORDRED – bygger på en rammeavtale mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige om samarbeid over territorialgrensene for å hindre eller begrense skader på mennesker, eiendom eller miljøet ved ulykkeshendelser. Island deltok under en nordisk redningstjenestekonferanse i Malmö 9. – 11. mai 2000 og tiltrådte nevnte avtale den 5. april 2001. De baltiske statene var også invitert og deltok med observatører på konferansen.

Avtalen forutsettes å komplettere andre nordiske multilaterale eller bilaterale overenskomster på området. Overordnede mål er å utveksle informasjon, bringe mennesker sammen og bryte ned faggrenser. NORDRED-kontaktgruppen møtes 2–4 ganger i året, og konferanser har hittil vært gjennomført annet hvert år.

Det er utarbeidet en nordisk redningstjenestehåndbok, arrangert alarmøvelser og oppmuntret til grensekommunalt og lokalt samarbeid. Etter som Norges samarbeidspartnere i NORDRED er EU-medlemmer, kan EU-direktiver på fagområdet ha betydning også for Norge og samarbeidet mellom NORDRED-landene.

Det er undertegnet en redningsavtale mellom Norge og Russland. Avtalen utfyller bestemmelsene i den internasjonale IMO-konvensjonen av 1979 om sjøredning. Det gjennomføres årlig redningsøvelser i samarbeid med Russland (sjøredning i Barentshavet). Det pågår for øvrig et arbeid med sikte på å utvide avtalen til også å gjelde landredning, katastrofe- og miljøvernssamarbeid, samarbeid om bekjempelse av forurensning, herunder atomnedfall etc. Norge tar sikte på å inngå en sjøredningsavtale med Sverige i løpet av inneværende år.

Norsk redningstjeneste v/Hovedredningssentralene, Kystradioen og Sjøfartsdirektoratet har årlige faste møter med nord-europeiske land for å

bedre kommunikasjonen til sjøs over det internasjonale satellittsystemet Global Maritime Distress and Safety System (GMDSS).

Samarbeid om sivil beredskap

Det er nær kontakt og godt samarbeid mellom de nordiske landene om samfunnssikkerhetsarbeid. Årlig avholdes informasjonsmøter mellom nordiske fagdirektater, mellom generaldirektørene, på mellomledernivå og på departementsnivå. Det har blitt avholdt tilnærmelesvis årlige konferanser mellom Norge, Sverige, Danmark og Finland innen temaet risiko- og sårbarhetsarbeid. Formålet er å øke kompetansen på dette området gjennom å utveksle kunnskap og erfaringer knyttet til risikoanalyser og risikohåndtering.

Direktoratet for sivilt beredskap har en aktiv dialog med ulike svenske myndigheter knyttet til utveksling av kunnskap og erfaringer innen temaene informasjonsberedskap, geografiske informasjonssystemer (GIS), og ivaretagelse av beredskapsmessige hensyn i samfunnsplanleggingen (BIS). Direktoratet har deltatt på årlige BIS-konferanser som arrangeres av Överstyrelsen för Civil Beredskap (ÖCB) i Sverige. Svenske myndigheter er på tilsvarende måte invitert til erfaringsseminar som arrangeres for Fylkesmennene. Direktoratet for sivilt beredskap og ÖCB har videre en avtale om utveksling av tjenestemenn. Hensikten er å høste erfaringer og kunnskap knyttet til de ulike organisasjoners arbeidsområder. I forbindelse med omorganisering av de sivile beredskapsstrukturene både i Norge og Sverige, vil denne avtalen bli reforhandlet.

Direktoratet for sivilt beredskap tar sikte på å videreutvikle det nordiske samarbeidet for informasjonsutveksling og kunnskapsutvikling innen risiko, sårbarhet og beredskap. Dette vil blant annet omfatte forebyggende beredskap i lokalsamfunnet, sårbarhet innen kritisk infrastruktur, informasjonsberedskap og krisekommunikasjon.

For å støtte opp om FNs rolle i humanitære hjelpeoperasjoner har OCHA (Office for the Coordination of Humanitarian Affairs) avtaler med alle de nordiske landene om deltakelse i UNDAC-systemet (United Nations Disaster Assessment and Coordination). UNDAC er et beredskapssystem for katastrofeekspertene som skal kunne rykke ut på kort varsel for å styrke FNs krisehåndteringskapasitet i de land som rammes av en katastrofe. Ekspertene fastslår behovet for internasjonal hjelp og koordinerer hjelpearbeidet i en startfase. Norge, Sverige, Danmark og Finland samarbeider videre sammen med Storbritannia og Nederland innen

nettverket International Humanitarian Partnership (IHP) om ressurser som gis til FN og praktisk nødhjelpsarbeid. I dette nettverket arrangeres det fellesøvelser for internasjonale innsatsstyrker, og Direktoratet for sivilt beredskap deltar i planlegging og gjennomføring av øvelsen Triplex 2002.

Alle de nordiske landene deltar i EUs handlingsprogram for sivil beredskap. Formålet med handlingsprogrammet er å støtte opp om og utfylle virksomheten til lokale, regionale og sentrale styresmakter innen det sivile beredskapsområdet. Fra norsk side er det innledet samarbeid med de andre nordiske landenes myndigheter ut fra konkrete prosjekter. Et eksempel er norsk deltakelse i et finsk ledet prosjekt om forebygging av kriser. Som en videreføring av handlingsprogrammet har EU opprettet en felles samordningsmekanisme for sivil krisehåndtering. Mekanismen gjør EU mer operativ og legger til rette for mobilisering av intervensjonsteam, eksperter og andre ressurser til et kriseområde i eller utenfor EU. Norge søker å delta i mekanismen innen rammen av EØS-avtalen. Sverige har nylig tatt initiativ til et nordisk møte om EUs samordningsmekanisme. Dette vil bli fulgt opp fra norsk side.

Alle de nordiske landene deltar videre i NATOs samarbeid om sivil beredskap, innen rammen av Partnerskap for Fred (PfP). Her er Sverige ett av de mest aktive partnerlandene. Fra norsk side er det lagt stor vekt på å styrke partnersamarbeidet i NATO. De viktigste samarbeidsområdene er:

- Sivil støtte til artikkel 5-situasjoner.
- Sivil støtte til militære krisehåndteringssituasjoner utenom artikkel 5.
- Støtte fra EAPC-land (The Euro-Atlantic Partnership Council) til nasjonale myndigheter ved sivile kriser.
- Håndtering av konsekvensene av bruk av masseødeleggelsesvapen.
- Samarbeid med partnerskapsland. Det har vært en nordisk ansvarsfordeling og samordning i samarbeidet med særlig de baltiske land når det gjelder sivilt beredskap.

Framveksten av nye strukturer i EU overlapper så langt strukturene som allerede er etablert i FN-systemet og til dels også i NATO. FN har gode rutiner gjennom UNDAC-systemet. NATO har på sin side etablert et krisehåndteringssenter for formidling av internasjonal bistand gjennom EADRCC (Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Center). Samordningsmekanismen for krisehåndtering i EU vil ha tilsvarende funksjoner innen internasjonal krisehåndtering. En klar ansvarsfordeling mellom disse organisasjonene er ennå ikke avklart.

6.19 Informasjonsteknologi

Generelt sett ligger de nordiske landene langt fremme når det gjelder så vel bruk som produksjon av varer og tjenester innenfor informasjons- og informasjonsteknologi (IKT). Fremsynt teknologiutvikling, tidlig markedsliberalisering og en knivskarp konkurranse mellom dynamiske selskap har bidratt til en positiv utvikling i Norge og i Norden.

Eksempelvis utmerker de nordiske landene seg når det gjelder tilgang til Internett. I desember 2001 hadde hele 70 pst. av husholdningene på Island tilgang til Internett. Tilsvarende tall for husholdningene i Sverige var 61 pst., Danmark 59 pst., Norge 58 pst. og Finland 50 pst. Gjennomsnittet for EU var 38 pst.

De nordiske land ser ut til å ha samme tempo i IT-utviklingen og møter dermed også felles problemstillinger. Særlig utmerker de nordiske land seg når det gjelder tilgang til og bruk av mobiltelefon. Mobiltelefonen har derimot ikke etablert seg som en attraktiv plattform for tilgang til Internett og mobile tjenester i de nordiske landene. Her har andre europeiske land kommet lenger, eksempelvis Tyskland, Irland, Storbritannia og Østerrike.

Når det gjelder bruk av ulike elektroniske tjenester er det enkelte nasjonale variasjoner. Undersøkelser utført av EU-kommisjonen¹ viser for eksempel at Island og Danmark er ledende i Europa når det gjelder bruk av e-post. Videre er danskene, sammen med nordmenn og finner, ledende når det gjelder å ta i bruk banktjenester over Internett. Nordmenn er lengst fremme når det gjelder bruk av offentlige elektroniske tjenester. Mange Internettbrukere handler også varer eller tjenester over Internett. Størst andel i Norden har Sverige med 44 pst. Det er imidlertid en rekke europeiske land der utviklingen av elektronisk handel går raskere enn i de nordiske land.

Målsettingen med det nordiske samarbeidet på området er å videreutvikle de muligheter som ligger i den sterke utbredelsen og bruk av informasjonsteknologi som er i regionen. Videreutvikling av offentlige elektroniske tjenester og næringsutvikling bl.a. gjennom satsing på elektronisk handel og nettverksbygging mellom små- og mellomstore bedrifter er aktuelle virkemidler. Videre er det en målsetting å ivareta nye utfordringer som kommer fram, bl.a. å unngå digitale skillelinjer ved å gjøre informasjonssamfunnet tilgjengelig for alle, styrke demokratiet, nordisk språk og kultur. Sammenlig-

¹ EU-Kommisjonen, Eurobarometer nr. 112.

ning med andre land gjennom felles nordiske statistiske analyser er et viktig verktøy i arbeidet.

Samarbeidsministrene besluttet primo 1998 å opprette et Nordisk Ministerråd for informasjonsteknologi (MR-IT) for å ivareta disse oppgavene. Det første ministermøtet ble avholdt høsten 2001 i Helsinki. Temaet på dette møtet var offentlig digital forvaltning.

Primo 2002 ble embedsmannskomiteén for informasjonsteknologi (EK-IT) oppnevnt. Gruppen har utarbeidet en strategi og handlingsplan for arbeidet i perioden 2002–2004. De viktigste temaene er den digitale todeling, digital forvaltning, bredbånd og digitalt innhold og IT-sikkerhet og tillit. Indikatorer for referansetesting av kunnskapssamfunnet er ført opp som eget satsingsområde i planen. Mobile løsninger vurderes innenfor hvert tema.

I løpet av planperioden er det planlagt iverksatt prosjekter knyttet til de ulike satsingsområder. Dette vil skje i samarbeid med andre berørte fagområder. Neste ministermøte er planlagt avholdt i Oslo høsten 2002 og skal ha bredbånd som tema.

6.20 Flyktninger og migrasjon

Nordisk samrådsgruppe på høyt nivå for flyktningsspørsmål (NSHF)

Det nordiske samarbeidet på asyl- og migrasjonsområdet finner i stor grad sted innenfor rammene av NSHF. Gruppen drøfter aktuelle flyktning- og migrasjonspolitiske spørsmål, og har som mål å legge grunnlaget for utviklingen av fellesnordiske holdninger og ordninger på området. Formannskapet roterer mellom landene. Sverige hadde formannskapet i 2001, Danmark i 2002. Norge vil overta formannskapet i 2003.

Under det svenske formannskapet i 2001 ble det avholdt tre ordinære møter. NSHF har i tillegg nedsatt arbeidsgrupper for mer inngående drøfting av enkelte temaer. Arbeidsgruppene omfatter områder som EU/Schengen, Baltikum, gjenbosetting, tilbakevending og arbeidsinnvandring.

Nordisk arbeidsgruppe om EØS-rett

Det nordiske samarbeidet finner også sted innenfor en nordisk arbeidsgruppe om EØS-rett på utlendingsområdet. Arbeidsgruppen drøfter praktiske EØS-relaterte spørsmål og regelutvikling. Gruppen møtes en gang årlig.

Nordisk arbeidsgruppe om statsborgerrett

Det har fra gammelt av vært et nært samarbeid om de nordiske lands statsborgerlovgivning, som i stor grad begunstiger nordiske borgere. Dette samarbeidet har vært av særlig betydning de senere årene da det i de nordiske land har pågått et stort arbeid med fornyelse av statsborgerlovgivningen. I Norge arbeides det nå med ny norsk lov om statsborgerskap, og forumet er således av stor betydning. Gruppen drøfter også forholdet til ny europeisk konvensjon om statsborgerskap av 1997 som de nordiske land har signert, og noen ratifisert. Gruppen møtes en gang årlig, og samarbeidet vil bli tillagt vekt i de kommende år.

Nordisk utlendingsutvalg

Dette er et utvalg som har som mandat å samordne kontrollen av utlendingers innreise i de nordiske land, og for øvrig drøfte saker av betydning for det felles passkontrollområdet. De nordiske land gikk inn i det praktiske Schengen-samarbeidet 25. mars 2001, og det er stort behov for et forum hvor man kan drøfte praktiske, Schengen-relaterte spørsmål og samordne nordiske synspunkter. Også spørsmål knyttet til anvendelsen av Dublin-konvensjonen om hvilket land som har plikt til å behandle en søknad om asyl, drøftes i dette forum. Arbeidet i utvalget vil bli tillagt vekt de kommende år.

Nordisk migrasjonsutvalg

Migrasjonsutvalget er underlagt embetsmannskomiteén for arbeidsmarkeds- og arbeidsmiljøpolitikk (EK-A). Utvalget er tverrsektorielt sammensatt med representanter fra de berørte departement i Norge, Sverige, Danmark, Finland og Island. Formannskapet er toårig og ambulerende. Migrasjonsutvalget er nedsatt for å utveksle informasjon om spørsmål på migrasjonsområdet, herunder informasjon om lovgivende og administrative tiltak, samt statistikk på utlendingsområdet. Migrasjonsutvalget skal også diskutere nye initiativer til integrasjon av innvandrere og flyktninger i samfunnet generelt og på arbeidsmarkedet spesielt. Utvalgets oppgave er å forberede embetsmannskomiteéns møter innenfor utvalgets faglige arbeidsområde, herunder årsrapporter, virksomhetsplaner og øvrig materiale til bruk for EK-As arbeid. Videre fordeler utvalget sine prosjektmidler innen aktuelle politiske områder. Prosjektene forankres i de ulike land avhengig av tilgjengelig kompetanse, og blir fulgt opp underveis og vurdert før trykking i TemaNords rapportserie. Migrasjonsutvalget skal

også bidra til formidling av forskningsresultater og informasjon om migrasjonen i nordisk sammenheng. Den løpende koordineringen under EK-As fellesnordiske aktiviteter er også en oppgave for Migrasjonsutvalget.

Oppfølgingen av arbeidet med prosjektvirksomhet har vært i tråd med hva som ble skissert i St meld 30 (1999–2000) om nordisk samarbeid. En rapport med «Framgångsrika exempel i det nordiska integrationsarbetet» ble ferdigstilt i 1999. Det er besluttet at virksomheten fremover skal dreies mer over på formidling i form av konferanser. Det vil fortsatt bli igangsatt prosjekter, om enn i mindre omfang enn tidligere. I 2001 ble det arrangert en nordisk konferanse i Finland om innvandrere på arbeidsmarkedet for arbeidslivets parter. Høsten 2002 planlegges det en konferanse i Sverige om kulturelt og etnisk mangfold i Norden, en konferanse i Norge om innvandrerkvinnens tilpassing til arbeidsmarkedet og en konferanse i Danmark om unge med annen etnisk bakgrunn i utdanningssystemet.

Samordnet nordisk innsats på rasismeområdet

Nordisk Råd har i flere sesjoner satt arbeidet mot rasisme og diskriminering på dagsorden. I januar 2001 ga Nordisk Råd rekommandasjon til Nordisk Ministerråd om: «at komme med en årlig redegørelse for tiltak, der er gjort i de nordiske lande mod racisme, fremmedfjendtlighed og diskriminering».

Norge har sendt inn bidrag til en rapport om nordiske tiltak mot rasisme og diskriminering.

På bakgrunn av anbefalinger fra Nordisk Råd i september 2001 har Nordisk Ministerråd avsatt øremerkede midler til bekjempelse av rasisme og diskriminering på budsjettet for 2002. Kulturministrene har også avsatt en egen pott på kulturbudsjettet til prosjekter rettet mot det «Det multikulturelle samfunn».

6.21 Det utenrikspolitiske samarbeid

Det er lang tradisjon for et nært utenrikspolitisk samarbeid mellom de fem nordiske land. På tross av ulik forankring i forhold til EU og NATO fungerer det utenrikspolitiske samarbeidet nært og godt. Integrasjonsbestrebelsene i Europa og den endrede sikkerhetspolitiske arkitekturen innebærer at Norden i dag i stadig større utstrekning har felles utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser. Dette interessefellesskap, sammen med vårt felles kultur- og verdigrunnlag, bidrar til at vi kan utnytte

ulik tilknytning til internasjonale organisasjoner til felles initiativ og tiltak.

Imidlertid har samarbeidet i de internasjonale organisasjonene endret karakter etter at Danmark, Finland og Sverige ble medlemmer av EU. Tidligere var det nordiske samarbeidet tettere og mer formelt. Dette manifesterte seg bl.a. i et betydelig antall felles nordiske innlegg, kommunikéer og presseuttalelser. Enkelte slike innlegg og uttalelser holdes fortsatt, men det er likevel en utfordring å opprettholde den nordiske profilen i samarbeidet samtidig som de nordiske EU-land må avstemme sin politikk med de øvrige EU-land. Fra norsk side er man derfor opptatt av å bidra aktivt til et fortsatt nært og fortrolig samarbeid om aktuelle utenrikspolitiske spørsmål.

Det utenrikspolitiske samarbeidet er i de siste årene utvidet til å omfatte også nordisk-baltisk samarbeid i det såkalte 8-samarbeidet samt 8 + 1 møter hvor det, i tillegg til de nordiske og baltiske ministre, inviteres ytterligere en gjest. Det har siden 1998 også blitt avholdt halvårslige nordiske statssekretærmøter og jevnlig nordiske og nordisk-baltiske polsjefmøter i tillegg til de tradisjonelle nordiske utenriksministertermøtene.

Det nordiske utenrikspolitiske samarbeidet har særlig stor betydning på områder hvor de nordiske land innehar viktige innflytelsesrike posisjoner. Samarbeidet har i 2002 bl.a. omfattet det norske medlemskapet i FNs sikkerhetsråd for perioden 2001–2002, inkludert presidentvervet i mars 2002, Danmarks EU-formannskap i annet halvår 2002, Sveriges formannskap i Barentsrådet fra mars 2001 til mars 2003 og Finlands formannskap i Arktisk Råd fra oktober 2000 til oktober 2002 og i Østersjørådet fra juni 2002 til juni 2003.

Norge har under sitt formannskap i 2002 lagt spesiell vekt på nordisk samarbeid og samråd om spørsmål som gjelder utviklingen innenfor EU, EØS og Schengen-samarbeidet, samarbeidet med våre Nærområder og i de regionale samarbeidsfora, og samarbeidet om de konfliktforebyggende og fredsbevarende oppgaver som de nordiske land er involvert i.

Det nordiske samarbeidet er et viktig instrument i regjeringens europapolitikk. Samarbeidet gir anledning til å gjøre norske synspunkter kjent i saker på den europeiske dagsorden og der Norge har viktige interesser. Det er en stor grad av enighet mellom de nordiske landene i en rekke sentrale EU-spørsmål. Disse spørsmål har ikke bare betydning for de tre medlemslandene, men også for Norge og Island som EØS-medlemmer. De finske, svenske og danske formannskapene i EU har også gitt muligheter for større gjennomslagskraft for

fellesnordiske interesser i EU. Det nordiske samrådet har medført at fellesnordiske holdninger og vurderinger i viktige spørsmål har fått en ikke ubetydelig innflytelse i EUs lovgivningsarbeid, bl.a på områder som gjelder miljø, arbeidsmiljø, forbrukervern, matvaresikkerhet og likestilling.

De nordiske land har også et nært samarbeid når det gjelder støtte til de baltiske lands integrasjonsprosess i EU, særlig gjennom Ministerrådets nærområdeprogram (se kapittel 4.1). Landene er enige om betydningen av styrket satsing og behovet for økt samråd når det gjelder utformingen av de respektive lands politikk i forhold til de nordiske nærområdene.

Selv om det tidligere tette og formelle nordiske samarbeidet i FN er falt bort som følge av Danmarks, Sveriges og Finlands EU-medlemskap, er det like fullt løpende kontakt og utveksling av synspunkter og informasjon. Ved FN-delegasjonene i New York møtes bl.a. de nordiske ambassadørene ukentlig. I tillegg har det i forbindelse med det norske medlemskapet i Sikkerhetsrådet vært avholdt jevnlige og hyppige møter med de andre nordiske delegasjoner der man har drøftet aktuelle saker i Rådet. For Norge er det viktig å få informasjon om EUs arbeid på aktuelle områder, samtidig som vi fra norsk side kan bidra med informasjon fra kontakter med likesinnede land som ikke er medlemmer av EU. Dette gjelder bl.a. informasjon fra samarbeidet i JUSCANNZ (en forkortelse for landene som deltar, dvs Japan, USA, Canada, Australia, Norge, New Zealand og Sveits).

De nordiske land samarbeider også nært i kandidatspørsmål. Det er bl.a. etablert en intern nordisk rotasjonsordning for kandidatur til FNs Sikkerhetsråd. Norge fikk god og aktiv støtte fra de øvrige nordiske land for plassen i FNs Sikkerhetsråd for perioden 2001–2002. Innenfor gruppen av vestlige land (WEOG) har det over tid vært en forståelse for at de nordiske land i en del valgsammenhenger i realiteten utgjør en egen «undergruppe». Dette gjelder særlig på det økonomiske og sosiale området, hvor de nordiske land samlet er blant de aller største bidragsytere. Men også når det gjelder kampen for demokrati og menneskerettigheter er det tradisjon for at de nordiske land står sammen. MR-spørsmål er blitt et viktig tema for drøftelser og samordning på nordisk nivå.

OSSE er den internasjonale organisasjon hvor EU-landene har etablert det tetteste utenrikspolitiske samarbeidet. Felles nordiske innspill er her i praksis blitt en umulighet etter at Finland og Sverige ble EU-medlemmer. Imidlertid fortsetter det ukentlige nordiske samråd mellom OSSE-delegasjonene, og de halvårslige nordiske og årlige nor-

disk-baltiske OSSE-konsultasjonene på hovedstadsnivå.

Forsvars- og sikkerhetspolitiske spørsmål er de siste årene tilført som en ny og viktig dimensjon i det nordiske samarbeidet. Landenes ulike sikkerhetspolitiske orientering er ikke til hinder for jevnlige konsultasjoner, et nært praktisk samarbeid og felles innsats. (Se kapittel 6.23 Forsvar)

De nordiske lands ulike sikkerhetspolitiske forankring begrenser det formelle samarbeidet. Samtidig er det uformelle samarbeidet verdifullt. Gjennom åpne informasjonskanaler på politisk såvel som embetsnivå, har de nordiske land en gjensidig interesse i et nært samarbeid på det forsvars- og sikkerhetspolitiske området. Det samarbeides også tett på arbeidsnivå.

De nordiske land har etablert et godt uformelt samarbeide om sivil krisehåndtering. (Se også kapittel 3 og 6.23 Forsvar.)

Norge har under sitt formannskap satt fokus på det nordiske samarbeidet om konfliktforebyggen- de og fredsbevarende oppgaver. Som medlem av FNs Sikkerhetsråd har man fra norsk side lagt vekt på et praktisk nordisk samarbeid for å styrke FNs evne til å planlegge og gjennomføre fredsoperasjoner. Fra norsk side arbeider man for et utvidet nordisk samarbeid på området avvæpning, demobilisering og reintegrering av tidligere stridende.

Norge har videre tatt initiativ til å utvikle en kursrekke som vil gi grunnlag for en nasjonal gruppe instruktører, og på sikt en innsatsgruppe, som kan tilbys blant annet FN. Kursrekken blir tilbudt nordisk og internasjonalt personell.

De nordiske land og Tyskland har siden høsten 2000 hatt et uformelt samarbeid om sivil krisehåndtering, et samarbeid som senere er utvidet til å gjelde også Polen og de baltiske land. Innenfor denne rammen drøftes samarbeid om sivilt politi i internasjonale fredsoperasjoner og sivile innsatsstyrker i fredsoperasjoner. Det har ikke vært ønske om å etablere en samnordisk innsatsstyrke for hurtig utplassering, men muligheten for ytterligere konkret, uformelt, nordisk samarbeid vurderes fortløpende.

For øvrig er de nordiske land enige om å arbeide videre med det norske forslaget om en nordisk ressursbank for konfliktforebyggende virksomhet, men arbeidet vil skje uformelt.

Det nordiske militære samarbeidet på Balkan har vist at Norden samlet effektivt kan bidra til krisehåndtering. Regjeringens mål er at de praktiske erfaringer vi har fått på Balkan skal reflekteres i tett kontakt mellom disse land innenfor rammene av EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeid (ESDP). Regjeringen arbeider også aktivt

for å trekke Sverige og Finland så tett som mulig inn mot NATOs arbeid med fredsoperasjoner og krisehåndtering, de såkalte ikke-Artikkel 5 operasjonene. Dette omfatter jevnlig konsultasjoner om NATO-ledede fredsoperasjoner der disse landene deltar.

Norge tok i 2002 på seg ledelsen av observatør-oppgaver i forbindelse med fredsprosesser i Sri Lanka og Sudan. På bakgrunn av felles erfaring og tilnærming er det lagt stor vekt på å få med de nordiske landene. Overvåkningen av våpenhvilen i Sri Lanka er utelukkende et nordisk prosjekt, med deltakelse fra alle de fem nordiske landene. Observatører fra Sverige og Danmark deltar også i den norsk-ledede overvåkningen av våpenhvilen i Sudan, sammen med observatører fra enkelte europeiske og nordamerikanske land.

De nordiske land deltar aktivt i kampen mot internasjonal terrorisme. De har bidratt til de militære operasjonene i Afghanistan, og vært med på å legge grunnlaget for sikkerhet og utvikling for befolkningen i landet. Med sitt sterke engasjement for bekjempelse av fattigdom og fremme av demokrati og menneskerettigheter, vil de nordiske land levere et viktig bidrag til den langsiktige forebyggingen av terrorisme.

Nordisk samråd i EAPC (Det euro-atlantiske partnerskapsråd) intensiveres, og det militære samarbeidet i Partnerskap for fred (PfP) gir også god mulighet til å videreutvikle det regionale samarbeidet om fredsbevaring i Norden.

6.22 Utenrikshandel

De nordiske utenrikshandelsministre møtes jevnlig til uformelt samråd om aktuelle handelspolitiske saker. Erfaringene fra de siste syv årene, med tre av de nordiske landene innenfor EU og to utenfor, viser at samarbeidet om Europaspørsmål har fått større betydning i det nordiske utenrikshandelspolitiske samarbeidet. Likeledes har samarbeidet med Nordens nærområder på det økonomiske og handelspolitiske området blitt viktigere.

De uformelle informasjons- og konsultasjonsordningene er styrket de senere år, både mellom de nordiske hovedstedene, mellom delegasjonene og representasjonene i Brussel og Genève, mellom de nordiske ambassadene og mellom EU-delegasjonene og Nordisk Ministerråds sekretariat. I mange spørsmål som det arbeides med i EU og som kommer til behandling i EØS, er det forut for møter i EU, nær kontakt mellom de nordiske hovedsteder. I tillegg vil Nordisk Ministerråd være en kanal for regelmessig nordisk samråd om ak-

tuelle EU/EØS-spørsmål. Et tidlig varslingssystem er etablert, slik at vi i den nordiske krets på et tidlig stadium kan identifisere og drøfte EU/EØS-saker med sikte på å identifisere felles interesser mellom de nordiske land. Fra norsk side legger vi stor vekt på at dette samarbeidet gir anledning til å gjøre norske synspunkter kjent i saker på den europeiske dagsorden og der Norge har viktige interesser. Dette er blant annet et av de prioriterte satsningsområdene i Regjeringens europapolitiske plattform, som ble vedtatt 21. februar 2002.

På bakgrunn av EUs handlingsplan for det indre marked ble det høsten 1997 opprettet en nordisk samrådsgruppe for indre markedsspørsmål. Hensikten med samrådsgruppen er å utveksle informasjon om aktuelle saker knyttet til utviklingen av det indre marked, og om mulig koordinere nasjonale posisjoner. Gruppen arbeider videre med å styrke utviklingen av det indre marked i Norden, herunder fjerne gjenstående handels- og grensehindre og andre tiltak som kan styrke det økonomiske samarbeidet mellom de nordiske land.

Den nordiske samrådsgruppen har bl.a. arbeidet for forenklet markedskontroll, gjensidig godkjenning av testresultater og gjensidig godkjenning av ulike krav knyttet til maskintjenester, og for byggevarer i tråd med beslutningen fra det nordiske utenrikshandelsministermøtet i Reykjavik i november 2000. Gjensidige regler for inspeksjon av maskiner skal etter planen tre i kraft pr. 1. januar 2003. Videre arbeides det med sikte på felles regler for gjensidig godkjenning av førerbevis. Andre samarbeidsprosjekter vurderes fortløpende. Samrådsgruppen rapporterer til utenrikshandelsministrene.

Det tidligere formelle samarbeidet mellom nordiske land om felles posisjoner i GATT/WTO er falt bort som følge av Danmarks, Sveriges og Finlands EU-medlemskap, ettersom EUs ytre handelspolitikk er Kommisjonen's ansvarsområde. De nordiske land har imidlertid uformell kontakt om WTO-spørsmål via møter på hovedstadsnivå og mellom de nordiske delegasjonene i Genève.

Den uformelle nordiske kontakten bidrar til at Norge holder seg godt orientert om EUs posisjoner, samtidig som det er av betydning for de nordiske land at Norge deltar i grupperinger hvor EU kun er representert ved Kommisjonen.

Norge og de andre nordiske land er tilfreds med at det på WTOs ministerkonferanse i Doha i november 2001 ble lansert en ny bred forhandlingsrunde i WTO. Den nye forhandlingsrunden har fått en klar utviklingsprofil, noe både de nordiske EU-medlemmene og Norge har vært opptatt av. De nordiske land har også sammenfallende syn

på behovet for ivaretagelse av miljøhensyn i WTOs regelverk og har etablert en egen arbeidsgruppe som drøfter problemstillinger knyttet til handel og miljø. Videre er de nordiske land opptatt av å få etablert globale regler for investeringer og konkurranse og vil arbeide videre for at man i WTO skal enes om hvordan forhandlinger om disse tema skal føres etter WTOs neste ministerkonferanse i Mexico i 2003.

6.23 Forsvar

Generelt

Norge har i 2002 formannskapet i det nordiske forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeidet.

Nordisk forsvars- og sikkerhetspolitisk samarbeid har de seneste år vært preget av stor dynamikk, og de halvårige nordiske forsvarsministermøtene har utviklet seg til et viktig forum for drøftelse og videreutvikling av den nordiske agenda. For Norge har den nordiske dimensjon av forsvars- og sikkerhetspolitikken fått økende betydning, og det er nå enighet om å styrke flere aspekter av dette samarbeidet. Dette gjelder bl.a. samarbeidet innenfor rammen av Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support (NORDCAPS), samarbeidet om forsvarsmateriell (NORDAC), og ikke minst også dialogen med Danmark, Finland og Sverige om utviklingen i EU, herunder spesielt utviklingen av en europeisk sikkerhets- og forsvarspolitik (ESDP). Samtidig gis Finland og Sverige økte muligheter for samarbeid med NATO. I tillegg til det multilaterale samarbeidet, er det utarbeidet bilaterale samarbeidsplaner med Finland og Sverige.

NORDCAPS

Fredsbevarende operasjoner har i vesentlig grad utgjort kjernen i det nordiske samarbeidet på det forsvars- og sikkerhetspolitiske området. Et slikt samarbeid har i regi av den Nordiske samarbeidsgruppen om militære FN-spørsmål (NORSAMFN) foregått siden slutten av 50-tallet, men ble betydelig styrket ved etableringen av NORDCAPS. NORDCAPS ble etablert 1. juli 1998, og har til hensikt å styrke de nordiske lands kapasitet til å operere sammen i internasjonale militære operasjoner i regi av FN, NATO, OSSE og eventuelt EU, fra juli 2003.

Norge har i 2002 formannskapsvervet for NORDCAPS' styringsgruppe. Målsetningen er at styrker generert fra NORDCAPS innen 1. juli 2003 skal kunne delta i enkle fredsstøttende operasjo-

ner med en nordisk styrke opp til brigadestørrelse. Fra 2006 skal styrken kunne benyttes i fredsoperasjoner som ligger innenfor hele spekteret av såkalte «Petersbergs Task», det vil si mer dynamiske fredsopprettende operasjoner.

På det nordiske forsvarsministermøtet i Ålesund i april 2002 ble NORDCAPS samarbeidet ytterligere styrket ved at ministrene undertegnet både et intensjonsbrev som slo fast de felles nordiske politiske ambisjonene for samarbeidet, samt en rammeavtale som regulerer de praktiske forholdene. På samme møte ble også et intensjonsbrev for samarbeid i NORDCAPS mellom Storbritannia og de nordiske landene inngått. Intensjonsbrevet markerer en politisk vilje til gjensidig samarbeid omkring fredsstøttende operasjoner.

Balkan

Det nordiske militære samarbeidet på Balkan har de siste årene hovedsakelig vært konsentrert om operasjonen i Kosovo. Særlig ga samarbeidet mellom Norge og Danmark om ledelsen av KFOR 5 i perioden 1. oktober 2001 – 1. mars 2002 verdifulle erfaringer, og demonstrerte både vilje og evne til å bidra til europeisk krisehåndtering. På etterretningsområdet har også det nordiske samarbeid vært svært vellykket, med blant annet samlokalisering av de nordiske lands etterretningsvirksomhet, og utarbeidelse av felles etterretningsrapporter.

SHIRBRIG

De nordiske land har deltatt aktivt i det multinasjonale samarbeid om opprettelse og videreutvikling av den internasjonale brigade, SHIRBRIG (Multinational Stand-by High Readiness Brigade for UN Operations) til disposisjon for FN ved gjennomføring av Kapittel 6-oppgaver under FN-charteret. Brigaden, som raskt kan deployeres, ble for første gang benyttet i Etiopia/Eritrea høsten 2000. Norge overtok formannskapet av SHIRBRIG fra sommeren 2001 og har i løpet av formannskapsperioden arbeidet aktivt for å styrke og videreutvikle SHIRBRIG-konseptet.

Erfaringsutvekslinger, øving og utdanning

De nordiske land står overfor en rekke felles utfordringer i forbindelse med omstillingen i de respektive lands forsvarsstrukturer. Problemstillinger relatert til verneplikt er likeledes et viktig samarbeidsområde.

De nordiske land har gjennom felles deltakelse i fredsoperasjoner på Balkan opparbeidet seg me-

get nyttig erfaring om samarbeid i internasjonale operasjoner.

Videre gjennomføres årlige felles nordiske øvelser (Nordic Peace) innenfor rammen av «In the Spirit of Pfp». Hovedhensikten er å øve interaksjonen mellom sivile og militære enheter i en fredsbevarende FN-operasjon på såkalt «bataljon pluss»-nivå. Sverige er arrangør av Nordic Peace 2002. Øvelsen vil i 2003 bli avholdt i Finland.

Materiellsamarbeid

Nordisk samarbeid på forsvarsmateriellområdet (NORDAC) reguleres av en rammeavtale fra 1994, som ble revidert i 2000. Avtalens intensjon er i hovedsak samordning av militære anskaffelser, informasjonsutveksling og samarbeid om vedlikehold og logistikk.

Det siste store fellesnordiske materiellprosjektet var prosjektering og forhandlinger omkring innkjøp av nytt enhetshelikopter. Finland, Norge og Sverige besluttet å kjøpe NH 90, mens Danmark valgte EH 101. På tross av ulike valg av helikopter beskrives prosjektet som vellykket, da alle deltakerne i prosjektet hevder å ha fått gevinster av fellesforhandlingene.

Miljøsamarbeid

I september 1997 ble de nordiske forsvarsministrene enige om å innlede et samarbeid om forsvarsrelatert miljøvern med land i de nordiske nærområder. For Norge er det særlig viktig å komme i inngrep med de baltiske stater på miljøområdet. Det arbeides med prosjekter om utvikling av felles modell for miljøledelse og bedre tilrettelegging av miljøvern under øvelser. I tillegg har bygningstjenestene i de nordiske land et fast miljøvernsamarbeid om blant annet bekjempelse av støy fra skytebaner og flyplasser, samt forebygging og opprydding ved forurensning av vann og jord.

Nordisk sikkerhetspolitisk forskningsprogram

De nordiske land har etablert et sikkerhetspolitisk forskningsprogram som består av seks definerte prosjekter. Nordisk Ministerråd bevilget høsten 2000 for budsjettperioden 2001–2003 støtte til prosjektet med 1.533.000 danske kroner, under forutsetning av at de enkelte nordiske land til sammen vil bidra med tilsvarende beløp. Forskningsprogrammet vil ledes og koordineres av den svenske Forsvarshögskolan. Fra norsk side er det særlig Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) som spiller en sentral rolle i forskningsprogrammet.

6.24 Utviklingssamarbeid

På bakgrunn av de nordiske lands i det vesentlige sammenfallende syn på utviklingsspørsmål og felles interesser i bistandsvirksomheten, finner det sted omfattende både formelt og uformelt samarbeid på dette området. De utviklingsansvarlige ministre holder regelmessig kontakt om utviklingspolitiske spørsmål og kommer hvert år sammen til et felles møte. Det årlige nordiske utviklingsministermøtet ble i år avholdt i Finland. Sentralt på møtet stod felles nordisk strategi i forhold til det kommende toppmøtet i Johannesburg i august 2002. Andre viktige temaer på møtet var reform av de multilaterale utviklingsbankene og nordisk samarbeid i Bretton Woods-institusjonene, støtte til UNHCR, Sveriges erfaringer med EU-formannskapet, HIV/AIDS og det globale helsefondet, demokrati i internasjonale relasjoner og organisasjoner samt forberedelse til FNs barnetoppmøte.

I tillegg til ministermøtene finner det sted regelmessige konsultasjoner mellom de nordiske land på statssekretær- og embetsnivå, og mellom landenes utviklingsdirektorater. NORADs direktør møter sine nordiske kolleger for konsultasjoner to ganger i året. I tillegg finner det sted en kontinuerlig dialog mellom de nordiske lands ambassader.

I juni 2001 inngikk Sverige og Norge en samarbeidsavtale om planlegging og forvaltning av bistand til Malawi. Den norske ambassaden i Lilongwe forvalter svensk bistand innenfor sektorene godt styresett, helse og HIV/AIDS som også er de sentrale områdene for Norges utviklingssamarbeid med landet. Sverige og Norge skyter hver inn 50 prosent av dette programmet, som i 2001 var på NOK 31 mill. I 2002 er det planlagt brukt til sammen NOK 90 mill. på fellesprogrammet.

Formålet med samarbeidet er å bidra til giversamordning og forenkle administrasjon først og fremst for mottakere, men også for givere. Det er første gangen det er inngått en så omfattende avtale om samarbeid mellom to giverland. Det tas sikte på å etablere samarbeidsordninger av denne typen i flere land i de nærmeste årene, i tråd med politiske føringer om økt og bedret giversamarbeid.

Nordisk Utviklingsfond

Det nordiske utviklingsfondet (Nordic Development Fund – NDF) er en samnordisk bistandsorganisasjon som finansieres over de nordiske lands bistandsbudsjetter. NDF gir lån over 40 år på myke vilkår som inkluderer rentefrihet og 10 års av-

dragsfrihet, og med en administrasjonsavgift på 0,75% pr. år. Lån fra fondet er forbeholdt de fattigste utviklingsland og benyttes mot høyt prioriterte prosjekter med positive miljøvirkninger. Prosjektene skal være av nordisk interesse. Den største del av NDFs kreditter benyttes til å finansiere leveranser av varer og tjenester fra de nordiske land. NDF samfinansierer med andre multilaterale institusjoner, hovedsakelig Verdensbanken, de regionale utviklingsbankene og Den nordiske investeringsbank (NIB).

De nordiske utviklingsmyndigheter avsluttet i 2000 en forhandlingsrunde om en ny kapitalutvidelse av fondet (NDF IV). Resultatet av forhandlingene ble lagt fram i en stortingsproposisjon St.prp. nr. 83 (1999–2000). De nordiske utviklingsmyndighetene har i sluttrapporten fra forhandlingene slått fast at NDF fortsatt skal legge en fattigdomsrettet utlansstrategi til grunn som det overordnede mål for virksomheten. I tillegg bør NDF bidra til:

- Å fremme hensyntagen til miljø og en bærekraftig utvikling.
- Å fremme likestilling mellom menn og kvinner.
- Å fremme en utviklingspolitikk som involverer det sivile samfunn i samarbeidslandene og som tar hensyn til menneskerettighetene.
- Å forebygge korrupsjon og fremme godt styre sett på sine virksomhetsområder.

Utvidelsen av NDFs grunnkapital ble fastsatt til EURO 330 mill. Kapitalutvidelsen dekker NDFs utlån for perioden 2001–2005. Norges andel av påfyllingen utgjør 22,5%.

Nordisk fellesopptreden vedrørende multilateral bistand.

Det finner sted et nært samarbeid mellom de nordiske land i forhold til de multilaterale utviklingsorganer, både gjennom formelle og uformelle kontakter. I forberedelsene til styremøter i FNs fond og programmer (FNs utviklingsprogram UNDP, FNs barnefond UNICEF, FNs befolkningsfond UNPFA, FNs miljøprogram UNEP, Verdens matvareprogram WFP, m.v.) har det vært holdt regelmessige nordiske møter for å samordne de nordiske lands holdninger, og det har vært samordnet nært under styremøtene. Det har også vært god kontakt og nært samarbeid overfor viktige særorganisasjoner i FN, slik som Verdens helseorganisasjon WHO, Den internasjonale arbeidsorganisasjon ILO og FNs organisasjon for ernæring og landbruk FAO.

Samarbeidet med Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene er formalisert gjennom en

omfattende nordisk koordineringsprosess og en rotasjonsordning for representasjon i de styrende organer. I det internasjonale fond for jordbruksutvikling IFAD har man startet nordisk koordinering på hovedstadsnivå etter modell fra de øvrige bankene.

De nordiske land legger i sitt løpende arbeid vekt på å sikre at den overordnede målsetting om fattigdomsreduksjon blir styrende for utformingen og gjennomføringen av virksomheten i Verdensbanken og de regionale utviklingsbankene. Det var nær nordisk kontakt i forhandlingene om påfylling til Verdensbankens fond for de fattigste landene (IDA 13-forhandlingene) som ble sluttført våren 2002. Arbeidet med å styrke kvinners rolle i utviklingsprosessen og integrering av miljøhensyn i landstrategiene og prosjektvirksomheten har lenge vært langsiktige prioriteringer for de nordiske land.

De nordiske land har engasjert seg sterkt i utformingen og iverksettelsen av Verdensbankens og Det internasjonale valutafondets (IMF) gjeldsletteordning for de fattigste utviklingslandene, den såkalte HIPC-ordningen. Etter vedvarende politisk press fra de nordiske landene ble det i juni 2000 besluttet at det skulle iverksettes periodiske drøftelser av finansieringsbehovet i HIPC Trust Fund. Dette skal skje i tilknytning til, men separat i forhold til påfyllingsforhandlingene i IDA. Slike drøftelser har vært avholdt i.f.m. IDA 13-forhandlingene i 2001. Fra nordisk side arbeider man aktivt for å få på plass et formelt forhandlingsopplegg for å sørge for at denne prosessen videreføres med jevnlike møter gjennom HIPC-ordningens levetid.

Hittil 26 land drar nå nytte av gjeldslette etter å ha nådd «Decision Point» under HIPC-ordningen og ha utarbeidet helhetlige utviklingsstrategier (Poverty Reduction Strategy Papers – PRSPs). I tråd med nordiske synspunkter er nå fokus dreid fra hurtighet til kvalitet, med siktemål PRSP som best mulig grunnlag for langsiktig, fattigdomsbekjempende politikk. Det er bred enighet vedrørende de nordiske lands holdning om at PRSP må danne grunnlaget for samtlige giveres engasjement i de aktuelle land. PRSP innebærer et styrket fokus på fattigdom i Verdensbanken og IMF. Spørsmålet om hvordan man skal bistå land som ikke når en håndterbar gjeldssituasjon etter å ha fått HIPC-behandling, er en stor utfordring som man fra norsk side vil ta opp også i nordisk sammenheng.

I september 2000 ble den syvende påfyllingen av Det asiatiske utviklingsfondet (Asiafondet) avsluttet, med samlet påfylling av nye konsesjonelle utlånsmidler på USD 5,6 milliarder. De nordiske land hadde tett koordinering i hele forhandlings-

prosessen. Asiafondet har utviklet seg i positiv retning i forhold til nordisk utviklingspolitikk, med fattigdomsbekjempelse, vern av miljø og økonomiske reformer som sentrale målsetninger. Asiabankens styrkede fokus på fattigdomsbekjempelse, som nå gjøres til en overordnet målsetting, må også ses som positivt.

Den niende påfylling av Det afrikanske utviklingsfondet ble ikke ferdigforhandlet i 2001 som forutsatt grunnet uenighet knyttet til IDA-påfyllingen og gavenivå. En midlertidig, frivillig påfylling ble derfor fremforhandlet i mai i år, da Afrikafondet ellers ikke ville hatt utlånskapasitet. Den nordiske koordinering gjennom forhandlingene har vært tett. Det vil i år ellers bli undertegnet en avtale mellom de nordiske land og Afrikabanken for opprettelse av et Trust Fund som banken kan benytte i sitt arbeid med godt styresett. Øvrige tverrsektorielle prioriteringer er fortsatt høyt prioritert av de nordiske land.

Nordisk samarbeid om FN-reform.

De nordiske land har gjennom flere år samarbeidet for å styrke og effektivisere FN på det økonomiske og sosiale området. Rapporten fra det andre nordiske FN-prosjektet, «The United Nations in Development: Strengthening the UN Through Change, Fulfilling its Economic and Social Mandate», har vært et viktig innspill i reformprosessen i FN. Mange av forslagene ble reflektert i Generalsekretærens reformprogram som ble lagt fram i 1997, og flere av de administrative endringer som er foretatt er i tråd med intensjonen i det nordiske FN-prosjektet.

Generalforsamlingene i FN de siste par årene har vist at reformprosessen har nådd et foreløpig metningspunkt. De nordiske land samarbeider imidlertid nært for å opprettholde fremdriften i prosessen, både når det gjelder å sikre gjennomføring av allerede vedtatte reformer og for å vinne tilslutning til nye reformtiltak.

Generalsekretærens nye reforminitiativ av i år aktualiserer det nordiske samarbeidet om FN-reform.

6.25 Samiske spørsmål

Samene som urbefolkning lever i fire land: Norge, Sverige, Finland og Russland. I utviklingen av en helhetlig samepolitikk er det derfor viktig å se samiske spørsmål i et felles nordisk perspektiv med utvikling av samarbeid på tvers av landegrensene.

Nordisk samarbeid om samiske spørsmål

Det er i 2000 etablert et fast samarbeid mellom ministre ansvarlig for samiske saker og sametingspresidentene i Finland, Sverige og Norge for regelmessig orientering, drøfting og behandling av samiske spørsmål av felles interesse. Målsettingen med det nye nordiske samarbeidet er å styrke og utvikle det samiske folkets språk, kultur, næringer og samfunnsliv. Samarbeidet har uformell, men nær, tilknytning til Nordisk Ministerråd. Tema for møtene har vært fremtidige samarbeidsformer, arbeidet med sikte på en samekonvensjon, samerettsutredningene i disse tre land, situasjonen for skoltesamene (østsamene), behovet for en nordisk fellesløsning for støtte av samiske tegn i datasystemer og enkelte spørsmål knyttet til samisk høyere utdanning, herunder samisk kunstutdanning.

Forberedelse og oppfølging av saker ivaretas av Nordisk embetsmannsorgan for samiske spørsmål. Dette organet erstatter Nordisk samarbeidsorgan for same- og reindriftsspørsmål som ble opprettet ved Kgl. res. av 26. juni 1964 på grunnlag av Nordisk Råds Rek. Nr. 13/1962 for behandling av felles same- og reindriftsspørsmål. I det nye nordiske samarbeidet er embetsmannsorganets sammensetning utvidet med representasjon fra sameingene i Finland, Sverige og Norge. Embetsmannsorganet skal informere Nordisk Ministerråds sekretariat om de saker som tas opp i møtene.

Ansvar for sammenkalling og ledelse av møtene skal gå på omgang mellom de tre landene. I 2003 overtar Norge ansvaret for sekretariatsfunksjonen fra Finland som overtok denne fra Sverige i 2002.

Nordisk samekonvensjon

Ministrene og sametingspresidentene besluttet i fellesmøte 7. november 2001 å opprette en ekspertgruppe med representanter fra Finland, Sverige og Norge til å utarbeide utkast til en nordisk samekonvensjon med utgangspunkt i rapporten «Behov og grunnlag for en nordisk samekonvensjon» (1998). Ekspertgruppen skal bestå av to medlemmer fra hvert land, hvorav den ene utpekes av de respektive sameting. I tilknytning til diskusjonen om det materielle innholdet, skal ekspertgruppen avklare hvorvidt det er en rammekonvensjon, eller en konvensjon som mer detaljert angir rettigheter og plikter for staten og samene, som skal utarbeides. Det skal også ses nærmere på om bestemte temaer og saksområder bør og kan reguleres i en konvensjon. Temaer som det kan være aktuelt å vurdere er samenes status, definisjon av samebe-

grepet, selvbestemmelse, samarbeid mellom statene og sametingene, språk, kultur, utdanning, miljø, kulturminnevern, helse, forskning, samarbeid med tiltak for barn og unge, og samiske næringer. Innholdet i utkastet til konvensjonstekst skal utarbeides på bakgrunn av de internasjonale instrumenter som de respektive land er bundet av, samt sedvanerett. Ekspertgruppen skal også ta stilling til klagemulighetene på etterlevelsen av konvensjonen og behovet for overvåkingsorgan. Finner gruppen at det foreligger slike behov, skal dette reflekteres i forslaget til konvensjonstekst.

Ekspertgruppen starter arbeidet i begynnelsen av 2003. Det tas sikte på at arbeidet avsluttes i løpet av 2004.

Samisk parlamentarisk råd

Sametingenes samarbeidsorgan, Samisk parlamentarisk råd, ble vedtatt opprettet av sametingene i Finland, Sverige og Norge i 1996. Sametinget i Sverige har hatt observatørstatus i rådet, men tiltrådte samarbeidet formelt i begynnelsen av 2002. Samisk parlamentarisk råd er et institusjonalisert samarbeid mellom sametingene i saker som berører samer i flere stater eller samene som ett folk. Hvert sameting velger 7 sametingsrepresentanter med personlige vararepresentanter til rådet. Sekretariatsfunksjonen følger det sameting som har presidentvervet. Denne forbereder saker til styre- og rådsmøter.

Formålet med Samisk parlamentarisk råd er å legge forholdene til rette for at samene skal kunne bevare og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv innenfor den enkelte nasjonalstat, samt at samene som ett folk i flere stater skal kunne bevare og utvikle disse forholdene uten hinder av statsgrensene. Rådet er et sentralt organ i det nye nordiske samarbeidet om samiske spørsmål, og sametingene tar sikte på at rådet har en aktiv rolle i det internasjonale arbeidet, i bl.a. FN's erklæring om urfolks rettigheter, urfolksspørsmål i Barentssamarbeidet og i arbeidet overfor Arktisk råd.

Ungdomsorganisasjoner

Samarbeidet mellom de samiske ungdomsorganisasjonene blir støttet av Nordisk Ungdomskomite og Davgi, en paraply for samiske ungdomsorganisasjoner, som fra 2002 er representert i Nordisk Ungdomskomite med observatørstatus.

De samiske ungdomsorganisasjonene er viktige aktører i det nylig igangsatte ungdomssamarbeidet i Barentsregionen. Dette samarbeidet har

også som mål å bedre levekårene for urfolksungdom i regionen.

Norge vil i 2002 ta et initiativ til et samarbeid med Sverige og Finland om samisk barne- og ungdomspolitik. Gjennom kartlegging av pågående samarbeid mellom fagmiljøer i de enkelte landene, kan ansvarlige myndigheter få grunnlag til å vurdere hva det er nødvendig å stimulere til av idé- og erfaringsutveksling og kompetanseutvikling. Norge vil arrangere en konferanse på barnehageområdet høsten 2002.

6.26 Administrasjon og forvaltning

De sentrale statlige arbeidsgiverorganene i de nordiske land har i mange år hatt et nært samarbeid. Dette skjer gjennom en statlig arbeidsgiverkonferanse for alle nordiske land som arrangeres annethvert år. Den ble i 2000 holdt i Finland. Høsten 2002 ble konferansen holdt i Norge. Samarbeidet skjer også gjennom arbeid i grupper som er etablert på forskjellige personalpolitiske områder. Årlig arrangeres en nordisk pensjonskonferanse der representanter for de statlige tjenestepensjonsordninger møtes. I 2002 er det Danmark som er vertskap for konferansen.

Nordisk Ministerråd har etablert et nordisk lønns- og personalutvalg, som består av ledende representanter for den statlige arbeidsgiversiden i Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige. Lønns- og personalutvalget er et rådgivende organ for Nordisk Ministerråd (samarbeidsministrene) og Nordisk Råds presidium i lønns- og personalspørsmål.

I 1978 opprettet Nordisk Ministerråd en utvekslingsordning for statsansatte i de nordiske land. Nordisk tjenesteutveksling omfatter alle grupper statsansatte i de nordiske land, og har til formål å styrke samarbeidet mellom de nordiske statsetater og gi impulser til nytenkning når det gjelder eget arbeidsfelt. Nordisk Ministerråd bevilger hvert år penger til stipendmidler for tjenesteutvekslingen.

I de 24 år Nordisk tjenesteutveksling har eksistert er det et stort antall nordiske statsansatte som har benyttet seg av ordningen. Tilbakemeldinger etter endt utvekslingsopphold gir uttrykk for verdifull læring og nye innfallsvinkler til egne arbeidsoppgaver, og at oppholdet har gitt et faglig kontaktnett også for egne virksomheter. Interessen for nordisk tjenesteutveksling er stadig stor i alle de nordiske land. Det er ikke mulig å tildele stipend til alle gode søkere, og de stipendier som

tildes blir ofte nedkortet i tid i forhold til søknaden.

Det globale Norden er et nettverk som består av representanter for arbeidsgivere i den statlige forvaltningen i Sverige, Danmark og Norge. Nettverket har eksistert siden 1997. Formålet er å finne felles arenaer for erfaringsutveksling når det gjelder mangfoldsproblematikk. Det er spesielt integrering av personer med innvandrerbakgrunn i arbeidslivet som er hovedfokus i nettverkssamarbeidet.

Fiskeridepartementet

tilrår:

Tilråding fra Fiskeridepartementet av 4. oktober 2002 om Nordisk samarbeid blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1**Statsminister Kjell Magne Bondevik: Innlegg i
generaldebatten, Nordisk Råds 53. sesjon 9. oktober 2001**

President, kolleger, gamle og nye venner,

Ved svenskegrensen i Østfold i Norge står det et gammelt skilt i åkeren: «Grensen går langs beken».

Dette er dagens nordiske samarbeid: Fredfylt, forståelsesfullt, nært.

Det er nesten som grensen ikke er der. Dette er nordisk integrasjon i ordets dypeste mening.

Kjære kolleger,

Derfor er det godt igjen å stå på talerstolen i Nordisk Råd. Og jeg er glad for at anledningen er et kommende norsk formannskap i det nordiske regjeringssamarbeidet.

Jeg setter det nordiske samarbeidet høyt. Sammen med min regjering og våre nordiske partnere ser jeg fram til formannskapet som en mulighet til å forsterke nordisk samarbeid.

Finland under ledelse av min gode kollega Paa-vo Lipponen gjennomfører et fremragende formannskap i regjeringssamarbeidet.

På deres dagsorden – Nordbo 2001 – står reelle skritt for ytterligere bedring av borgernes liv og av kontakten mellom våre land.

Slik er det nordiske samarbeidet: Vi bygger stein på stein i vår felles fremtid.

Det nordiske samarbeidets identitetskrise etter den kalde krigens slutt hører nå hjemme i historiebøkene. Samarbeidet har funnet nye former og nye saker. Og det viser tilpasningsevne. Våre omgivelser er i stadig og ofte dramatisk endring.

Nye utfordringer står i kø i Norden, i nærområdene, Europa og globalt. I alle disse sammenhenger har det nordiske samarbeidet viktige funksjoner.

De nordiske landene har definitivt et spesielt og nært fellesskap. Det forplikter. Og forpliktelsen hilser jeg med glede.

Derfor ser jeg fram til det norske formannskapet i regjeringssamarbeidet neste år. Vi skal søke å bringe fellesskapet videre, bygge på det og forsterke det gjennom et aktivt formannskap.

Vi vil legge vekt på forholdet til Nordisk Råd. Ministerrådet og Rådet er to sider av samme sak – kulturfellesskapet som grunnlag for felles hand-

ling. Vi trenger hverandre for å skape politisk dynamikk. Vi skal drive fram gode saker.

Norge ser derfor fram til å møte Rådet i en byggende dialog i 2002.

Behovet for å kunne takle felles utfordringer er til fulle demonstrert ved terrorangrepet på USA. Det er vanskelig å ta slik ondskap inn over seg i sin fulle tyngde. Det er et angrep på demokratiet og menneskeverdet. Det er dermed et angrep på våre åpne, nordiske samfunn.

Norge har gitt USA full støtte i tiden etter angrepet. Folkeretten, FN-pakten og de enstemmige resolusjonene fra Sikkerhetsrådet gir USA rett til selvforsvar, også ved bruk av militære midler.

FN, og i første rekke Sikkerhetsrådet, vil måtte spille en ledende rolle i den langvarige kampen mot internasjonal terrorisme. Arbeidet mot terrorismen har høyeste prioritet også i NATO og EU.

De nordiske landene har som små og åpne samfunn en sterk felles interesse i å styrke det internasjonale samrådet. Vi deltar allerede på mange arenaer. Likevel må vi i kampen mot terrorismen identifisere nye samarbeidsmuligheter.

På nordisk plan skal vi samle oss om tiltak for å beskytte sivilbefolkningen. Vi kan samarbeide om bedre beredskap mot biologiske og kjemiske våpen. Jeg hilser velkommen min kollega Poul Nyrup Rasmussens forslag om nordisk samarbeid om laboratorieanalyser og beredskapslagre av vaksiner.

Alle de nordiske land er i ferd med å følge opp Sikkerhetsrådets resolusjon 1373. Vi skal bekjempe finansieringen av terrorismen. De virkemidler EU har tatt i bruk, berører også Norge og Island gjennom vår tilknytning til Schengen-samarbeidet og Europol. EUs justispolitiske samarbeid berører dermed hele Norden.

Vi samler oss også i hjelpen til dem som nå trenger det i Afghanistan og i flyktningleire for å unngå en humanitær katastrofe.

Vi må også ta for oss de underliggende årsakene til terrorisme. Bistand, gjeldslette og bedre handelsvilkår for de fattigste landene er grunnleggende virkemidler.

For nettopp å ta tak i det underliggende vil Norge ta initiativ til at spørsmålet om en nordisk ressursbank og et nordisk fond for konfliktførebyggende virksomhet blir vurdert.

De nordiske regjeringene står sammen i viljen til samarbeid mot terrorismen. Det kommende norske formannskapet i Nordisk Ministerråd vil derfor foreslå å samordne tiltakene på enkeltområder for å beskytte samfunnet mot nye terrortrusler.

Sammen kan vi bekjempe terroristenes finansnettverk. Sammen kan vi bidra til å sikre våre innbygges sikkerhet. Sammen kan vi sikre nordiske verdier.

En viktig del av dette Norden er også våre nye borgere fra fremmede kulturer, mange av dem muslimer.

I respekt for deres tradisjoner ser jeg fram til forsterket dialog i Norge med representanter for innvandermiljøene. Jeg har bedt om å få besøke en moské i Oslo neste uke. I en vanskelig internasjonal situasjon skal vi styrke kontakten med alle nordiske borgere.

President,

Norge kaller sitt formannskap «Morgendagens Norden».

Fremtiden er stikkordet for den norske ledelsen i regjeringssamarbeidet. Vi ønsker nettopp å uttrykke vår ambisjon om å være fremtidsrettet.

Derfor setter vi barn og unge øverst på dagsorden.

Vi skal styrke samarbeidet om barne- og ungdomspolitiske spørsmål. Vi må forbedre oppvekst- og levekår for utsatte barn og unge i Norden. Vi må bekjempe rasisme og fremmedfrykt slik at alle barn og unge får muligheter til å utvikle en trygg identitet i et flerkulturelt Norden.

Og vi må utvide barn og unges muligheter til å delta i utviklingen av samfunnslivet og det nordiske samarbeidet.

Derfor vil vi invitere til et bredt nordisk ministermøte for å diskutere samarbeid, ansvar og prioritering av barn og unge. Derfor vil vi videreutvikle den nye tverrsektorielle handlingsplanen for barne- og ungdomspolitisk samarbeid 2001–2005 «Norden i et nytt årtusen». Vi vil gjøre den til et viktig verktøy for tverrsektoriell satsing.

Et styrket nordisk barne- og ungdomssamarbeid skal involvere barn og unge i nordisk samarbeid. Deres deltakelse i vårt arbeid vil gi nye impulser. Det vil bidra til å videreutvikle Norden.

Formannskapet kommer også til å sette fokus på levekårene for fattige barnefamilier.

Det nordiske barne- og ungdomssamarbeidet skal øke bevisstheten om vårt fellesskap, et fellesskap som må kultiveres for å vokse. Arbeidet skal

fremme interesse, kunnskap og respekt mellom folk med ulik sosial og etnisk bakgrunn i Norden.

De nordiske land vil alltid forbli flerkulturelle samfunn. Men i dag er rasisme og fremmedfrykt altfor utbredt. Dette må vi bekjempe sammen.

Formannskapet vil derfor fremme et bredere nordisk samarbeid om minoritetspolitikk gjennom idé- og erfaringsutveksling.

Utdanning er et annet område for vår nordiske oppmerksomhet.

Målet for all utdanning er å forberede dagens barn og unge for morgendagens samfunn. Investerings i utdanning og forskning er derfor en investering i fremtiden. Utdanningen av de 5–6 millioner barn og unge i Norden krever sitt av det nordiske samarbeidet.

Vi vil videreføre arbeidet slik at nordiske elever, studenter og yngre forskere bør ha samme mulighet til utdanning i et annet nordisk land som i sitt eget.

Slik bygger vi ytterligere forståelse for vår felles kulturarv.

Ministerrådets mobilitetsordninger spiller her en nøkkelrolle. Norge skal neste år slutføre arbeidet med en evaluering av disse programmene.

Vi vil ta initiativ til en idégruppe – «tenketank» – om morgendagens skole. Slik kan vi høste av hverandres erfaringer når vi kartlegger behovet for endringer i skolens organisering.

Norden må føre videre en langsiktig satsing på utdanning og forskning for å styrke våre kunnskaps- og velferdssamfunn. Det er en viktig nordisk utfordring å bidra til at vi forblir en internasjonal kunnskapsregion.

Jeg vil peke på arbeidet med å etablere nordiske sentre for fremragende forskning. Vi ønsker å etablere 3–4 slike «Centres of Excellence» i løpet av 2002.

Men Norden alene er ikke en tilstrekkelig ambisjon for nordisk samarbeid.

Gjennom de senere årene er nærområdesamarbeidet blitt en sentral del i våre felles bestrebelser.

Derfor vil vi gi barne- og ungdomsarbeidet en nærområdedimensjon. Vi vil rette innsatsen mot barn og unges helse og levekår i Nordvest-Russland og Baltikum.

Det norske formannskapet skal forsterke og synliggjøre Nordisk Ministerråds samarbeid med andre regionale internasjonale aktører som Østersjørådet, Barentsrådet og Arktisk Råd på barne- og ungdomsområdet.

President,

Matvaretrygghet er et viktig politisk spørsmål i alle de nordiske land. Det fremgår også av dagsor-

denen på sesjonen hvor det er flere forslag om nettopp matvaretrygghet.

Her har vi felles interesser. Et utvidet samarbeid mellom de nordiske land vil ha stor nytte for oss alle.

Matvaretrygghet er derfor den andre hovedsaken for det norske formannskapet.

De nordiske land er store produsenter av matvarer. Internasjonal handel med jordbruks- og fiskeriprodukter er en stor inntektskilde. Vi trenger derfor klare internasjonale regler for handel med matvarer hvor matvaretrygghet blir tillagt avgjørende vekt.

Norden trenger å samle sine krefter. Slik kan vi få gjennomslag i internasjonale fora der kriterier og standarder for matvaretrygghet bestemmes.

Vi har behov for en nordisk plattform for matvaretrygghet. Slik kan vi styrke nordisk innflytelse i internasjonale forhandlinger og prosesser.

I dette arbeidet inngår helse-, miljø-, handels- og forbrukerinteresser. Det må bli en bedre dialog mellom produsenter, forbrukere og myndigheter.

Vi skal derfor utarbeide et nordisk forbrukerpolitisk handlingsprogram. Dette skal øke forbrukernes innflytelse på utformingen av matpolitikken. Frivillige organisasjoner vil bli involvert.

I matministtermøtene i København og i Reykjavik de seneste år har matvaretrygghet vært drøftet i stor bredde. Her var det enighet om at de nordiske landene skal prioritere gjennomføringen av forslagene på matvareområdet i den nordiske strategien for bærekraftig utvikling.

På matministtermøtet i 2002 skal formannskapet legge fram et forslag til en handlingsplan for økt matvaretrygghet i Norden.

President,

Oppfølgingen av den nordiske 20-årsstrategien for en bærekraftig utvikling i Norden og nærområdene er den tredje hovedsaken for det norske formannskapet.

Strategien ble vedtatt tidligere i år. En vellykket oppfølging av denne forutsetter samordnet innsats nordisk og nasjonalt.

Hovedansvaret for oppfølgingen av strategien for bærekraftig utvikling i Norden ligger på de enkelte nordiske land og de selvstyrte områdene.

En vellykket oppfølging av strategien forutsetter også at lokale myndigheter, næringsliv og frivillige organisasjoner tar ansvar i gjennomføringen.

Gjennom den nordiske strategien har vi som en av de første regioner i verden en felles plattform – en felles plattform for hvordan man ved langsiktig politikk og samarbeid kan møte miljøutfordringene.

I oppfølgingen av strategien vil vi ha spesielle innsatsområder.

Beskyttelse av hav- og kystområder og en bærekraftig forvaltning av det biologiske mangfoldet er sentralt for fremtidig matsikkerhet, livskvalitet og velstand.

Vårt nordiske formannskap vil sette økt fokus på hvordan nordisk samhandling kan styrke arbeidet på havmiljøområdet. På Nordsjøkonferansen i Bergen i mars neste år vil vi ta de første skritt for å etablere en økosystembasert forvaltning av Nordsjøen. Det arbeides nå med å lage konkrete miljømål for Nordsjøen. Vi skal etterstrebe nordisk samarbeid og felles nordiske holdninger.

Norden kan også benytte Nordsjøkonferansen til å øve press på britiske myndigheter når det gjelder utslippene av radioaktive stoffer fra Sellafield-anlegget i Nordvest-England.

De nordiske miljøvernministrene har ved flere anledninger rettet felles henvendelser til den britiske regjeringen om Sellafield.

Et annet innsatsområde er sammen med østersjølandene å etablere et forsøksområde for å redusere klimagassutslipp på en kostnadseffektiv måte i østersjøregionen.

Etablering av et forsøksområde rundt Østersjøen vil åpne mulighetene for felles prosjekter med Russland, de baltiske landene og Polen. Det vil legge et grunnlag for et fremtidig samarbeid om slike prosjekter under Kyoto-protokollen når den trer i kraft.

På den globale arena skal FN neste høst i Johannesburg avholde et toppmøte for bærekraftig utvikling som oppfølging av Rio-konferansen i 1992, ti år tidligere.

Fattigdomsbekjempelse og bærekraftig produksjon og forbruk er hovedtema for toppmøtet.

Vi mener toppmøtet bør gi konkrete resultater som kan bidra til et styrket nord/sør-samarbeid. Det bør bidra til økt samarbeid mellom offentlig og privat sektor for bærekraftig utvikling.

Toppmøtet bør legge vekt på «Lokal Agenda 21»-perspektivet for å stimulere til økt folkelig engasjement.

Gjennom vårt nordiske formannskap, med vår egen nær unike 20-årsstrategi for bærekraftig utvikling som basis, vil vi arbeide for at de nordiske land fremmer felles initiativer til Johannesburg-møtet.

President,

Et aktivt norsk formannskap omfatter mer enn de tre nevnte temaene.

La meg nevne dette:

«Rettsstaten i Norden» vil være grunnlaget for det norske formannskapets arbeid i justissektoren.

Fra gammelt av har de nordiske landene hatt et fellesskap i rettslige verdier og i lovgivning.

Dette er en viktig del av vår felles kulturarv.

Rettsstaten i Norden står overfor nye utfordringer i det 21. århundre. Disse er blant annet knyttet til informasjonssamfunnet og bekjempelse av terrorisme og annen grenseoverskridende kriminalitet.

Handlingsplanen for det nordiske lovsamarbeidet vil bli fulgt opp av det norske formannskapet. Det gjelder bekjempelse av rasistisk og nazistisk motivert kriminalitet.

Det strafferettslige samarbeidet vil også omfatte tiltak mot terrorisme, mot organisert kriminalitet og mot handel med barn og kvinner.

Formannskapet vil også vurdere initiativ når det gjelder utviklingen av internasjonale konvensjoner og domstoler, ytringsfriheten, minoritetsvern, barne- og ungdomskriminalitet, offerets stilling i straffeprosessen, straffeutmålingsnivå og alternative sanksjoner til straff.

Dette er felles nordiske interesseflater.

Men igjen må vi se utover våre egne grenser.

Norden skal fortsatt bidra til å bygge rettslige institusjoner i Nærområdene. Samarbeidet med de baltiske landene på justissektorens område skal videreføres. Et uformelt nordisk samarbeid vil fortsette om forberedelse og gjennomføring av EU- og EØS-regelverk.

President,

Jeg har vist til det nordiske samarbeidet – ja, jeg vil si de nordiske forpliktelsene – overfor våre nærområder.

Men det nordiske samarbeidet er også en platt-

form for å ivareta felles nordiske interesser overfor EU.

Bekymringen for at nordisk samarbeid ville miste legitimitet etter hvert som integrasjonen skjøt fart i Europa, er gjort til skamme.

Vår nordiske samhörighet er fornyet når vi har åpnet oss mot våre naboer sørover og østover. Det norske formannskapet vil legge fortsatt vekt på informasjonsutveksling og problemstillinger knyttet til EU/EØS-spørsmål.

De nordiske statsministrene har fordypet sine drøftelser om EU-spørsmål. I det nordiske tegn møtes også nå de nordiske EU-landenes statsministre før Det europeiske råds møter.

Dette er nordisk kulturfellesskap i praksis.

De nordiske landene har et tett samarbeid overfor Nordvest-Russland i miljø- og atomsikkerhetssaker. Vi samarbeider nært med våre EU-partnere om Den nordlige dimensjon og i Østersjørådet. Norske fylkeskommuner deltar aktivt i EUs Interreg-programmer med regioner både i EU og kandidatlandene.

Med et nordisk perspektiv følger vi, enten vi er med eller står utenfor Den europeiske union, prosessene som former EUs utvidelse, debatten om EUs fremtid, Lisboa-strategien om vekst, reformer og velferd, styrket sikkerhetspolitisk samarbeid og oppbyggingen av et felles område for frihet, sikkerhet og rettferdighet.

President,

Sammen er vi sterke, sammen kan vi fortsette å bygge vår velferd, sammen kan vi lykkes på vegne av det nordiske samarbeidet.

Takk for oppmerksomheten.

Vedlegg 2**Nordisk Ministerråds budsjett 2002 og forslag til
budsjett 2003**

	2003 TDKK	2002 TDKK	Differanse TDKK	%
<i>Kultur, utdanning, forskning og IT</i>	342.886	345.513	-2.627	-0,8%
Kultursamarbeidet	148.138	147.330	808	0,6%
Utdanning og forskning	194.056	197.845	-3.789	-1,9%
IT-samarbeidet	692	338	354	104,7%
<i>Miljø-, ressurspolitikk og Nærområdene</i>	195.785	196.088	-303	-0,2%
Miljø	38.620	38.405	215	0,6%
Regionalpolitikk	28.293	29.116	-823	-2,8%
Økonomi	1.600	1.536	64	4,2%
Energi	6.135	6.135	0	0%
Jord- og skogbruk, fiskeri, næringsmidler	36.458	36.180	278	0,8%
Transport	1.021	1.021	0	0%
Nærområdene	83.831	83.695	136	0,2%
<i>Velferds- og næringspolitikk</i>	140.033	140.688	-655	-0,5%
Sosial og helse	40.060	38.858	1.202	3,1%
Forbrukerpolitikk	8.723	8.462	261	3,1%
Narkotikasamarbeid	1.175	1.185	-10	-0,8%
Lovgivning	1.220	1.020	200	19,6%
Arbeidsmarked og -miljø	12.452	12.814	-362	-2,8%
Likestilling	7.917	7.983	-66	-0,8%
Bygg og bolig	854	768	86	11,2%
Næring	67.632	69.598	-1.966	-2,8%
<i>Øvrig virksomhet</i>	108.516	104.931	3.585	3,4%
<i>Totalt</i>	787.220	787.220	0	0,0%

Budsjettet for 2003 blir endelig vedtatt i november/desember etter at Nordisk Råd har behandlet det. Det vil samtidig bli justert for prisstigning.

Vedlegg 3**Nordiske avtaler og overenskomster**

1. Avtale mellom Norge, Grønland og Island om forvaltningen av loddebestanden i farvannene mellom Grønland, Island og Jan Mayen. Undertegnet 18. juni 1998. Midlertidig anvendt fra 20. juni 1998.

2. Overenskomster mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om endringer i konvensjon mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige inneholdende internasjonal-privatrettslige bestemmelser om ekteskap, adopsjon og vergemål. Endringsavtale undertegnet 25. februar 2000 har ikke trådt i kraft. Endringsavtale undertegnet 6. februar 2001 er midlertidig i kraft fra 1. juli 2001 mellom Norge, Finland og Sverige.

3. Overenskomst mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om endringer i konvensjon mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige om inndriving av underholdsbidrag. Undertegnet 25. februar 2000. Avtalen trådte i kraft 1. april 2002.

4. Avtale mellom Norge og Sverige om opprettelse av og mandat for en blandet norsk-svensk reinbeitekommisjon. Avtale om endring av artikkel 7. Undertegnet 28. april 2000 og trådte i kraft samme dag.

5. Overenskomst mellom Norge, Danmark, Finland, Island og Sverige om opphevelse av passkontrollen ved de internordiske grenser. Tilleggsavtale undertegnet 18. september 2000. Avtalen trådte i kraft 22. april 2001.

6. Avtale mellom Finland, Norge og Sverige om «Stiftelsen Utdanning Nordkalotten». Undertegnet 24. oktober 2000. Avtalen trådte i kraft mellom Norge og Sverige 1. januar 2000 og for Finland 21. april 2001.

7. Revidert rammeavtale mellom regjeringene i Danmark, Finland, Norge og Sverige om samarbeid på forsvarsmateriellområdet. Undertegnet 7. november 2000 og trådte i kraft samme dag.

8. Avtale om endring av protokollen av 25. mars 1981 mellom Norges regjering og Sveriges regjering om opprettelse av et fond for norsk-svensk in-

dustrielt samarbeid. Undertegnet 22. november 2000. Avtalen trådte i kraft 15. desember 2000.

9. Avtale mellom Norge og Sverige om finansiering av biodiversitetstiltak til Tanzania/TANESCO innen Power VI-programmet. Undertegnet 15. desember 2000 og trådte i kraft samme dag.

10. Avtale mellom Danmark, Finland, Norge og Sverige om samarbeid over territorialgrensene for å hindre eller begrense skade på mennesker, eiendom eller i miljøet ved ulykkeshendelser. Tiltrådt av Island 5. april 2001.

11. Overenskomst mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om samordning av pensjonsrettigheter ifølge statlige pensjonsordninger. Undertegnet 1. juni 2001. Avtalen trådte i kraft 1. mars 2002.

12. Avtale mellom Norge og Sverige om utviklingssamarbeid i Malawi. Undertegnet 27. juni 2001 og trådte i kraft samme dag.

13. Samfinansieringsavtale mellom Norge og Sverige om støtte til Gurue-Cuamba-Lichinga kraftlinjeprojekt i Mosambik. Undertegnet 24. oktober 2001 og trådte i kraft samme dag.

14. Avtale mellom Norge og Danmark om behandling av erstatningskrav for skade på fiskeresskap. Undertegnet 17. desember 2001 og trådte i kraft samme dag.

15. Avtale mellom Norge og Sverige om forlenning av konvensjon mellom Norge og Sverige om reinbeite av 9. februar 1972. Undertegnet 19. desember 2001. Avtalen har ikke trådt i kraft.

16. Nordisk helseberedskapsavtale. Undertegnet 14. juni 2002. Avtalen har ikke trådt i kraft.

17. Protokoll om riksgrensen mellom Norge og Finland. Godkjent 28. juni 2002.

18. Avtale om endring av avtale mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om rettsstilling for samnordiske institusjoner og deres ansatte av 9. desember 1988. Undertegnet 3. juli 2002. Avtalen har ikke trådt i kraft.

Vedlegg 4**Forkortelsesregister**

ÄK-JÄM	Nordiska ämbetsmannakommittén för jämställdhet
ÄK-Livs	Nordiska ämbetsmannakommittén för livsmedelsfrågor
BUK	Ledningsgruppen för nordisk barn- och ungdomskultur
EK-A	Nordisk Embedsmandskomit� for arbeidsmarkeds- og arbeidsmilj�politik
EK-BYGG	Nordisk Embedsmandskomit� for bygge- og boligsamarbejde
EK-ENERGI	Nordisk Embedsmandskomit� for energipolitikk
EK-FINANS	Nordisk Embedsmandskomit� for �konomi og finanspolitikk
EK-IT	Nordisk Embedsmandskomit� for IT-politikk
EK-K	Nordisk Embedsmandskomit� for nordisk kulturelt samarbejde
EK-KONS	Nordisk Embedsmandskomit� for konsumentsp�rsgsmål
EK-LOV	Nordisk Embedsmandskomit� for lovsamarbejde
EK-M	Nordisk Embedsmandskomit� for milj�sp�rsgsmål
EK-N	Nordisk Embedsmandskomit� for n�ringspolitikk
EK-Narko	Nordisk Embedsmandskomit� for narkotikasp�rsgsmål
EK-S	Nordisk socialpolitiske Embedsmandskomit�
EK-U	Nordisk Embedsmandskomit� for uddannelse og forskning
FNF	Foreningarna Nordens F�rbund
FOVU	Nordisk folkeoplysnings- og voksenundervisningssamarbejde
FPR	Nordiska forskningspolitiska r�det
H�GUT	Ledningsgruppen f�r nordiskt samarbete inom h�gra utbildning
LOP	L�nns- og personalutvalget
MR-U	Den spr�kpolitiske referensgruppen
MR-U	IT-Policygruppen
AB	Nordiska r�dgivande n�mnden f�r energiinformation
NAD	Nordiska n�mnden f�r alkohol- og drogforskning
NAF	Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning
NAI	Nordiska Afrikainstituttet
NAPA	Nordens institutt i Gr�nland
NAR	Nordisk amatørteaterr�d
N�RP	Nordiska �mbetsmannakommitt�n f�r regionalpolitikk
N�T	Nordiska �mbetsmannakommitt�n f�r transportfr�gor
NBIC	Nordic Baltic Investment Committee
NDF	Nordiska Utvecklingsfonden
NEF	Nordisk Embedsmandskomit� for fiskerisp�rsgsmål
NEFCO	Nordiska milj�finansieringsbolaget
NEFP	Nordisk Energiforskning
NEJS	Nordisk Embedsmandskomit� for jord- og skovbrugssp�rsgsmål
NFA	Nordens folklige akademi
NFS	Nordens F�cklige Samorganisation
NGB	Nordiska Genbanken
NGH	Nordisk Genbank for husdyr
NHV	Nordiska h�lsov�rdsh�gskolan
NI	Nordisk Industrifond

NIAS	Nordisk Institut for Asienstudier
NIB	Nordiska Investeringsbanken
NIFCA	Nordisk institut för samtidskonst
NIFIN	Nordens Institut i Finland
NIFS	Nordisk institutt for sjørett
NIKK	Nordisk institutt for kvinne- og kjønnsforskning
NIOM	Nordisk institutt for odontologisk materialprøvning
NIVA	Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljøområdet
NKB	Nordisk kommitté för bioetik
NKF	Nordiska Konstförbundet
NKJ	Nordiskt Kontaktorgan för Jordbruksforskning
NKR	Nordkalotträdet
NKS	Nordisk kontakt om statsbyggeri
NKU	Nordisk Konsumentudvalg
NKV	Nordisk kollegium for viltforskning
NMKL	Nordisk metodikkomité for næringsmidler
NMR	Nordisk Ministerråd
NOMESKO	Nordisk medicinalstatistikkomité
NOMUS	Nordiska Musikkommittén
NOPEF	Nordiska Projektexportfonden
NOP-H	Nordiska publiceringsnämnden för humanistiska tidskrifter
NOP-S	Nordiska publiceringsnämnden för samhällsvetenskapliga tidskrifter
NOPUS	Nordiska utbildningsprogrammet för utveckling av social service
NOR	Nordisk organ for reinforskning
NORA	Nordisk atlantsamarbejde
NORDA	Nordiskt samarbeide om teknisk akkreditering
NORDBOK	Nordiska litteratur- och bibliotekskommittén
NORDEX	Nordisk samarbeidskomité for offentlig tilsyn med brannfarlige og eksplosive varer
NORDICOM	Nordiskt informationscenter för medie- och kommunikationsforskning
NORDINFO	Nordiska samlarorganet för vetenskaplig information
NORDITA	Nordisk institut for teoretisk fysik
NORDVULK	Nordisk vulkanologisk institut
NorFA	Nordisk Forskerutdanningsakademi
NORMET	Samlarforum for nordisk metrologi (mätteknik)
NOS-H	Nordiska samlarorganet for humanistisk forskning
NOS-M	Nordiska samlarorganet for medicinsk forskning
NOS-N	Nordisk samarbeidsnemnd for naturvitenskap
NOSOSKO	Nordisk sosialstatistikkomité
NOS-S	Nordiska samlarorganet for samfunnsforskning
NR	Nordiska Rådet
NSfK	Nordisk samarbeidsråd for Kriminologi
NSFP	Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd
NSH	Nordiska samlarorganet for handikappfrågor
NSHF	Nordisk samrådsgruppe på højt niveau for flygtningespørgsmål
NSI	Nordisk samisk institutt
NSK	Nordiska samlarorganet
NSS	Nordisk samarbeide inden for skoleområdet
NSS	Nordiska kommittén for samordning av elektriska säkerhetsfrågor
NSU	Nordisk Sommeruniversitet
NTR	Nordiska träskyddsrådet
NTR	Nordiska tulladministrativa rådet
NUD	Nordisk Uddannelsescenter for Døvblindepersonale
NUK	Nordiska ungdomskommittén
ODIN	Nordisk skolenet
SLEIPNIR	Rejsestipendieordning for unge kunstnere i Norden under 36 år

SNEIL
SNS
VALHALLA

Sekretariatet för de nordiska energiinformationsbiblioteken
SamNordisk Skogsforskning
Nordisk netværk for børne- og ungdomskultur

Vedlegg 5**Tillegg til St. meld. nr. 5 (2002–2003)****Rapport fra den norske delegasjon til Nordisk Råd om virksomheten i 2. halvår 2001 – 1. halvår 2002****1 Innledning**

Nordisk Råd kan i 2002 feire sitt 50-års jubileum. Målet med det nordiske samarbeidet var og er at det skal være til nytte for innbyggerne i Norden. I rådets startfase ble nytten raskt dokumentert ved etableringen av et felles nordisk arbeidsmarked, en nordisk sosialkonvensjon og en avtale om en passunion. Utviklingen av samarbeidet i de første 40 år strakte seg ut over alle områder og sektorer. Det eneste område som var unntatt fra det formelle samarbeidet var sikkerhets- og utenrikspolitikk. Imidlertid var den internasjonale utvikling helt avgjørende for hvorledes det nordiske samarbeidet vokste frem. Dette er også dokumentert i delegasjonens jubileumsskrift «Stortinget og Nordisk Råd 1952–2002: Økonomisk samarbeid – Norden-Europa».

Av vital betydning for det nordiske samarbeidet var inngåelsen av Helsingforsavtalen i 1962.

Den la grunnlaget for et solidarisk og forpliktende nordisk samarbeid. De etterfølgende 20 år karakteriseres ved inngåelse av nordiske konvensjoner som den nordiske språkkonvensjon og etableringen av en rekke nordiske institusjoner, hvorav kanskje den mest vellykkede er Nordisk Investeringsbank som nå årlig gir større overskudd til de fem nordiske eierland enn hva disse bevilger til det nordiske samarbeidet.

I de siste 10 år har rådet gjennomgått større forandringer enn tidligere i sin historie. De dramatiske forandringene i omverdenen som innledet nittiårene, påvirket rådet umiddelbart. Kontakter ble raskt etablert med de parlamentariske miljø i de baltiske land og etter hvert også i Russland. Rådet innledet et aktivt samarbeid med Baltisk parlamentarisk forsamling, tok initiativet til et Arktisk parlamentarisk samarbeid samtidig som rådet også konsoliderte det parlamentariske østersjø-samarbeid. De internasjonale omveltninger førte også til at det i Helsingforsavtalen ble innskrevet at sikkerhetspolitikk og utenrikspolitikk kunne drøf-

tes i det nordiske samarbeid. Den internasjonale dimensjon for det nordiske samarbeidet ble ytterligere understreket ved inngåelse av EØS-avtalen, og senere ved at Finland og Sverige ble medlemmer av EU.

Organisasjonsmessig førte dette til at fra januar 1996 ble rådets arbeid fordelt på 3 geografisk inndelte utvalg: Nordenutvalget, Europautvalget og Nærområdeutvalget. Denne organiseringen holdt i seks år. Med tanke på at de baltiske land i nær fremtid ventelig ville bli medlemmer av EU, nedsatte Nordisk Ministerråd en «vismannsguppe» i 1999 for å se på utviklingsmuligheter og tendenser i begynnelsen av det nye årtusen. Nordisk Råd og ministerrådet nedsatte i fellesskap en strategiarbeidsgruppe som til sesjonen i 2001 fremla rapporten «Ny nordisk dagsorden». I denne rapporten ble det klart understreket at globaliseringen fører til at problemene på en rekke saksområder bare kan løses gjennom kontakt landene imellom og ved internasjonale organisasjoner. Eksempler på dette er matvaresikkerhet, miljøspørsmål samt menneskelige rettigheter. Med andre ord ville utviklingen kreve både faglig tyngde og vilje til å se saksområder og mulige løsninger i et større internasjonalt perspektiv.

Disse tanker førte til at rådet fra januar 2002 gikk tilbake til en utvalgsstruktur av mer tradisjonell karakter, med 5 utvalg. Rådets presidium skal fortsatt ha ansvaret for utenrikspolitiske spørsmål og sørge for koordineringen av arbeidet mellom utvalgene. Denne organisasjonsmodellen vil også gjøre det lettere å få de nordiske element til å bli en del av arbeidet i de nasjonale parlament, og omvendt, at nasjonale saker som har en nordisk dimensjon kan prøves i Nordisk Råd. Delegasjonen vil følge opp denne saken.

Utfordringene for det nordiske samarbeidet er hvorledes Norden kan bli et bedre sted for innbyggerne, og hvorledes nordiske verdier og vurderinger kan få innpass i annet internasjonalt samarbeid. I første rekke tenkes det her på Europaunio-

nen. Her skal bare nevnes at våren 2001 avga statsministrene i Danmark, Finland og Sverige en erklæring om å bedre den nordiske koordineringen før viktige møter i EU. Norge kan for sin del bruke Nordisk Ministerråd som en viktig kanal i dette arbeidet.

Nordisk Råd har i lang tid etterlyst initiativ fra Nordisk Ministerråd om å få fjernet de grensehindringer som finnes mellom de nordiske land særlig hva gjelder folks muligheter for å bo og arbeide i annet nordisk land. Rådet la selv frem en rapport i 1999 om et grenseløst Norden. Under det finske formannskapet i 2001 er det imidlertid blitt fremlagt en interessant rapport om nordboeres rettigheter. Et aktivt arbeid er nå i gang både på ministerrådssiden og fra rådets side om å få frem konkrete forslag til rådets jubileumssesjon i oktober i Helsingfors.

Delegasjonen har arbeidet aktivt med disse problemstillinger og arrangerte i mai et seminar med stor deltakelse fra frivillige organisasjoner for å få konkretisert problemene og om mulig prøve å finne løsninger på disse.

Delegasjonsrapporten avgitt 30. juni 2002

May-Helen Molvær Grimstad
delegasjonsleder

2 Rådets organisasjon

Nordisk Råd er et samarbeidsorgan for de nordiske landenes parlament og regjeringer. Samarbeidet bygger på Helsingforsavtalen fra 1962 med senere endringer, samt rådets arbeidsordning.

Nordisk Ministerråd er et samarbeidsorgan for de nordiske landenes regjeringer. Det gjennomfører rekommandasjoner vedtatt av rådet, og fremmer forslag til beslutninger for rådet. Ministerrådet fremlegger hvert år en årsberetning og virksomhetsplan for det kommende året.

Rådets organisasjon frem til 31.12 2001.

Plenarforsamlingen

Plenarforsamlingen utgjøres av rådets 87 valgte medlemmer, samt regjeringsrepresentanter, som møtes til sesjon en gang om året på høsten.

Plenarforsamlingen er rådets høyeste beslutende organ, og vedtar bl.a. rådets rekommandasjoner og uttalelser, og interne beslutninger. Stemmerett har bare de valgte medlemmene, dvs. parlamentarikerne.

Presidiet

Rådets presidium består av en president og tolv øvrige medlemmer, som utpekes av plenarforsamlingen. Alle landenes delegasjoner skal være representert i presidiet. Presidiet har ansvaret for rådets løpende virksomhet under og mellom sesjonene. I tillegg har presidiet ansvaret for behandlingen av utenriks- og sikkerhetspolitiske spørsmål, samt behandlingen av det nordiske samarbeidsbudsjett og medlemsforslag som ikke sendes til utvalgene for behandling. Presidiet kan agere på vegne av plenarforsamlingen i de tilfeller man ikke kan vente til neste sesjon for å fatte en beslutning.

Utvalgene

Rådet har tre utvalg, Nordenutvalget (30 medlemmer), Nærområdeutvalget (22 medlemmer) og Europautvalget (22 medlemmer). Utvalgene forbereder sakene innen det tas beslutninger i plenum eller i presidiet. De behandler medlems-, regjerings- og ministerforslag, beretninger fra nordiske institusjoner, ministerrådets meldinger om vedtatte rekommandasjoner og andre gjøremål. Fra 1. januar 2002 er rådets tre utvalg erstattet av fem fagutvalg.

Kontrollkomiteen

Kontrollkomiteens oppgave er å utøve kontroll over virksomheten som finansieres over det nordiske budsjett, samt for saker som berører tolkningen av Helsingforsavtalen og andre nordiske samarbeidsavtaler. Kontrollkomiteen har 5 medlemmer.

Valgkomiteen

Valgkomiteens oppgave er å forberede valg som besluttet av plenarforsamlingen, samt eventuelle suppleringsvalg som vedtas på plenarforsamlingens vegne. Valgkomiteen har 7 medlemmer.

Delegasjonene

Hvert lands valgte medlemmer, varamedlemmer og regjeringsrepresentantene utgjør landets delegasjon i rådet. Den norske delegasjonen består av 20 medlemmer valgt av Stortinget, samt de av regjeringens utpekte representanter.

Delegasjonen konstituerer seg, velger leder, nestleder og ytterligere 6 medlemmer som danner delegasjonens arbeidsutvalg. Delegasjonen har ansvar for sine egne utgifter innen den budsjettramme som Stortinget vedtar.

Partigruppene

Rådets medlemmer og varamedlemmer velges av parlamentene med hensyn til partienes styrkeforhold. Det finnes fire nordiske partigrupper: Den sosialdemokratiske partigruppe, Midtengruppen, Den konservative partigruppe og Den venstresosialistiske partigruppe. Fordelingen av tillitsposter og ulike spørsmål drøftes og forberedes i gruppene før man tar beslutning i rådets organer. Partigruppene får økonomisk støtte og hver gruppe har ansatt sin partigruppesekretær.

Statsministrene

Statsministrene har en ledende rolle og det overgripende ansvaret for det nordiske samarbeidet, og møtes regelmessig 3–4 ganger årlig. Formannskapslandet har ansvar for møtene. I 2002 har Norge formannskapet i ministerrådet.

Samarbeidsministrene

Samarbeidsministrene har ansvaret for samordningen av nordiske samarbeidsspørsmål i regjeringen og er ansvarlig for behandlingen av det nordiske samarbeidsbudsjettet. Statsråd Svein Ludvigsen er norsk samarbeidsminister. Den norske delegasjonen har jevnlig kontakt med samarbeidsministeren og hans sekretariat.

Internett adressen til de nordiske hjemmesider: www.norden.org

E-post adressen til delegasjonen: nordiskrad.postmottak@stortinget.no

3 Delegasjonens sammensetning

Delegasjonens sammensetning på utvalg, komité og presidium for perioden 1. juli til 3. september 2001 er som omtalt i St.meld. nr. 56 (2000–2001). Stortinget valgte den 26 oktober 2001 flg. delegasjon til Nordisk Råd:

Stortingsrepresentant Berit Brørby (A)
Stortingsrepresentant Jens Stoltenberg (A)
Stortingsrepresentant Aud Gaundal (A)
Stortingsrepresentant Asmund Kristoffersen (A)
Stortingsrepresentant Britt Hildeng (A)
Stortingsrepresentant Anne Berit Andersen (H)
Stortingsrepresentant Julie Christiansen (H)
Stortingsrepresentant Trond Helleland (H)
Stortingsrepresentant Oddvard Nilsen (H)
Stortingsrepresentant Raymond Robertsen (H)
Stortingsrepresentant John I. Alvheim (FrP)

Stortingsrepresentant Øyvind Korsberg (FrP)
Stortingsrepresentant Thore A. Nistad (FrP)
Stortingsrepresentant Inge Ryan (SV)
Stortingsrepresentant May Hansen (SV)
Stortingsrepresentant Lena Jensen (SV)
Stortingsrepresentant May-Helen Molvær Grimstad (KrF)
Stortingsrepresentant Jan Sahl (KrF)
Stortingsrepresentant Odd Roger Enoksen (Sp)

Delegasjonen konstituerte seg i delegasjonsmøte samme dag og foretok flg. valg som gjaldt fram til 31 desember 2001:

Stortingsrepresentant Berit Brørby (A) delegasjonens leder

Stortingsrepresentant May-Helen Molvær Grimstad (KrF) delegasjonens nestleder

Til medlemmer i arbeidsutvalget ble i tillegg valgt:

Stortingsrepresentant Asmund Kristoffersen (A)
Stortingsrepresentant Trond Helleland (H)
Stortingsrepresentant Anne Berit Andersen (H)
Stortingsrepresentant John Alvheim (FrP)
Stortingsrepresentant Inge Ryan (SV)
Stortingsrepresentant Odd Roger Enoksen (Sp)

Suppleringsvalg foretatt av Nordisk Råds presidium 29. oktober 2001

Presidiet 13 medlemmer

Brørby, Berit (A)
Grimstad, May-Helen Molvær (KrF)

Nordenutvalget 30 medlemmer

Hildeng, Britt (A)
Gaundal, Aud (A)
Hansen, May (SV)
Korsberg, Øyvind (FrP)
Lyngstad, Arne (KrF)
Andersen, Anne Berit (H)
Enoksen, Odd Roger (Sp)

Europautvalget 22 medlemmer

Stoltenberg, Jens (A)
Christiansen, Julie (H)
Helleland, Trond (H)
Nistad, Thore A. (FrP)
Sahl, Jan (KrF)
Ryan, Inge (SV)

Nærområdeutvalget 22 medlemmer

Kristoffersen, Asmund (A)
Jensen, Lena (SV)

Alvheim, John (FrP)
Nilsen, Oddvard (H)
Robertson, Raymond, (H)

Kontrollkomiteen

Gaundal, Aud

På rådets 53. sesjon i København ble fordeling på presidium, utvalg og komiteer med virkning fra 1 januar 2002, som følger:

Presidiet (13 medlemmer)

Brørby, Berit (A)

Kultur- og utdanningsutvalget (15 medlemmer)

Hildeng, Britt (A)
Helleland, Trond (H)
Jensen, Lena (SV)

Medborger- og forbrukerutvalget (15 medlemmer)

Stoltenberg, Jens (A)
Lyngstad, Arne (KrF) leder
Grimstad, May-Helen Molvær (KrF)
Andersen, Anne Berit (H)

Miljø- og naturressursutvalget (15 medlemmer)

Kristoffersen, Asmund (A) leder
Christiansen, Julie (H)
Ryan, Inge (SV)
Korsberg, Øyvind (FrP)

Velferdsutvalget (15 medlemmer)

Gaundal, Aud (A)
Sahl, Jan (KrF)
Nilsen, Oddvard (H)
Hansen, May (SV)
Alvheim, John I. (FrP)

Næringsutvalget (14 medlemmer)

Enoksen, Odd Roger (Sp)
Robertson, Raymond (H)
Nistad, Thore A. (FrP)

Kontrollkomiteen (7 medlemmer)

Gaundal, Aud (A)

Valgkomiteen (7 medlemmer)

Brørby, Berit (A)

På grunn av forfall til delegasjonen til Nordisk Råds 53. sesjon, møtte vararepresentantene Elisabeth Røbekk *Nørve* og Bendiks H. *Arnesen*.

Med virkning fra 1 januar 2002 ble stortingsrepresentant May-Helen Molvær Grimstad valgt til delegasjonens leder, og Odelstingets visepresident Berit Brørby ble valgt til delegasjonens nestleder.

4 Nordisk Råds 53. sesjon

4.1 Statsministrenes redegjørelse

Statsminister Kjell Magne Bondevik innledet med å presentere Norges formannskapsprogram for år 2002 «Morgendagens Norden», som har tre prioriterte områder: Barne- og ungdomspolitik, matvaretrygghet, og oppfølgingen av den nordiske strategien for bærekraftig utvikling.

Regjeringen ønsker å invitere til et bredt ministtermøte for å diskutere samarbeidet, ansvaret for og prioriteringen av barn og unge. Regjeringen ønsker å utvikle den tverrsektorielle handlingsplanen for barne- og ungdomspolitisk samarbeid for år 2001–2005 «Norden i et nytt årtusen». Formannskapet vil fokusere på fattige barnefamiliers livsvilkår. Arbeidet skal fremme interesse, kunnskap og respekt mellom folk med ulike sosial og etnisk bakgrunn i Norden. Formannskapet ønsker også å utvikle det nordiske samarbeidet om minoritetspolitikk gjennom ideer og erfaringsutveksling. Ministerrådet vil iverksette tiltak rettet mot barn og ungdoms helse og livsvilkår i Nordvest-Russland og Baltikum, og på den måten forsterke og synliggjøre samarbeidet med regionale internasjonale aktører som Østersjørådet, Barentsrådet og Arktisk Råd.

På utdanningsområdet skal arbeidet føres videre slik at alle nordiske elever, studenter og unge forskere får samme muligheten til å ta utdanning i de nordiske land. Tre eller fire

«Centers of Excellence» for såkalt fremragende forskning vil bli etablert i 2002.

Matvaresikkerhet er det andre satsingsområdet i formannskapsprogrammet. Statsminister Bondevik sa at de nordiske land, som store matvareprodusenter, må forbedre dialogen mellom produsenter, konsumenter og myndigheter. En felles nordisk plattform på sikkerhetsområdet hva angår matvarer, vil styrke nordisk innflytelse i internasjonale forhandlinger.

Et nytt konsumentpolitisk handlingsprogram som øker konsumentenes innflytelse på utformingen av matvarepolitikken skal utarbeides. På mat-

vareministermøtet i 2002 skal et forslag til handlingsprogram for økt matvaretrygghet legges fram.

Det tredje prioriterte området i formannskapsprogrammet er oppfølgingen av den nordiske 20-årsstrategien for bærekraftig utvikling i Norden og nærområdene. Statsminister Bondevik understreket at Norden, som en av de første regioner i verden, gjennom strategien har fått en felles plattform for hvordan vi kan møte miljøutfordringene. Hovedansvaret ligger hos de enkelte nordiske land og selvstyrte områder, men en fremgangsrik oppfølging forutsetter at også lokale myndigheter, næringsliv og frivillige organisasjoner tar ansvar. På Nordsjøkonferansen i Bergen i 2002 vil regjeringen ta det første skrittet mot en økosystembasert forvaltning av Nordsjøen. Konferansen skal også brukes til å sette press på Storbritannia med tanke på radioaktive utslipp fra Sellafieldanlegget.

Med den nordiske strategien som utgangspunkt skal man arbeide for felles initiativer til FN-toppmøtet i Johannesburg høsten 2002, som er en oppfølging av Rio-konferansen i 1992.

Formannskapet omfatter mer enn disse tre hovedområdene, bl.a. samarbeid på det rettslige området under rubrikken «Rettsstaten Norden». Rettsstaten er en viktig del av vår kulturarv og står overfor nye utfordringer blant annet i forhold til informasjonssamfunnet, bekjempelse av terrorisme, og annen grenseoverskridende kriminalitet. Det strafferettslige samarbeidet skal også omfatte tiltak mot organisert kriminalitet og handel med barn og kvinner. Statsminister Bondevik sa at regjeringen i formannskapsperioden vil vurdere initiativ til internasjonale konvensjoner og domstoler, ytringsfrihet, minoritetsbeskyttelse, bekjempelse av barne- og ungdomskriminalitet, offerets stilling i en straffeprosess, straffeutmålingsnivå og alternative sanksjoner til straff. Norden bør bidra til å bygge opp rettslige institusjoner i nærområdene. Det uformelle samarbeidet omkring forberedelser og gjennomføringer av regelverket innen EU og EØS fortsetter som før. De nordiske statsministrene møtes i forkant av Det Europeiske Råds møter, og nordiske kommuner deltar aktivt i EUs Interreg-program både innen EU og blant kandidatlandene.

I likhet med de fleste talerne tok statsminister Bondevik opp terroristangrepene i USA, som han betegnet som et angrep på demokratiet og menneskeverdet, og dermed også på vårt åpne nordiske samhold. I kampen mot terrorismen må de nordiske land identifisere nye måter å samarbeide på, og samle seg om tiltak for å beskytte befolkningen.

En mulighet er bedre beredskap mot biologiske og kjemiske våpen, og statsminister Bondevik

ønsket derfor den danske statsministers forslag om samarbeid omkring laboratorieanalyser og beredskapslager for vaksine velkommen. For å nå tak i de underliggende årsakene til terrorisme vil Norge ta initiativ til at spørsmålet om en nordisk ressursbank og et nordisk fond for konfliktforebyggende virksomhet blir vurdert.

Sveriges statsminister Göran Persson innledet med å berømme det norske formannskapsprogrammet og den finske styring av de nordiske institusjonene i løpet av året som har gått. Statsminister Persson understreket at man i den nordiske kretsen, i stor utstrekning, har felles betraktninger om terroraksjonene i USA og støtter FN. FN har styrket sin stilling og ifølge Persson har angrepet på Afghanistan skjedd innenfor folkerettens rammer. Den støtten som ble gitt til USAs rett til å forsvare seg selv innen FNs regelverk har også hatt en sterk innvirkning på den innenrikspolitiske debatten i landet. Dersom demokratiene ikke hadde maktet å stoppe terroristene, vil terroristene stoppe demokratiene, sa Persson.

Statsminister Persson sa at han så frem til diskusjonen i Johannesburg i 2002 som en ny dialog mellom syd og nord. Toppmøtet berører ikke bare miljøspørsmålene men også handelspolitikk, bistandsspørsmål, skyldavskriving og internasjonal rett. Persson henviste også til at Danmarks regjering forbereder store initiativ under sitt formannskap i EU – en *global deal*. Persson ønsket de baltiske lands samarbeid i EU velkommen.

Utenriksministrenes redegjørelse

Finlands utenriksminister Erkki Tuomioja redegjorde først for globaliseringen sett i lys av endringen i vårt sikkerhetsgrunnlag og retts- og velferdsstaten, før han gikk inn på aktuelle utenriks- og sikkerhetspolitiske forhold hvor den nordiske innsatsen hadde vært betydelig.

Etter hendelsene den 11. september 2001 i USA må sikkerheten anses som global i sin natur, og som et mer omfattende og helhetlig begrep enn tidligere. Trusselen mot vår felles sikkerhet må bekjempes gjennom et så bredt som mulig internasjonalt fellesskap, med FN i en sentral rolle. Han dro følgende slutninger om behovet for internasjonal krisehåndtering:

- Det internasjonale fellesskapet må gripe inn i alle kriser gjennom FN eller ved FN mandat. Ikke bare militære kriser, men også etniske tvister, kontinuerlige brudd på menneskerettighetene eller kriser som følge av naturkatastrofer.
- Videre skal man ikke bruke militære styrker

bare til å løse konflikter. De skal også brukes til humanitære oppbyggings- og bistandsoppdrag.

- Den sivile beredskap for krisehåndtering må utvikles slik at den kan utnyttes parallelt eller separat med militær krisehåndtering. Beredskapen for dette innen FN, EU og andre regionale organisasjoner er for dårlig.
- Man må forberede seg på at dette vil koste mer penger enn man har basert seg på så langt. Man kan for eksempel ikke bruke pengene på bistandsbudsjettet til å løse krisen i Afghanistan. Her trengs det mer penger, også mer enn de 0,7% av BNP EU har oppfordret til å sette av til bistand.

Tuomioja pekte så på de positive sidene ved globaliseringen, men at vi må jobbe videre for en mer rettferdig fordeling og utvikling av demokratiet.

Utenriksministeren gikk så inn på Nordens forhold til EU og spesielt Sveriges formannskapsperiode første halvår i 2001. Han mente Sverige hadde oppnådd sine ambisiøse mål innen utvidelsesprosessen, ved fastsetting av dato for når utvidelsen skal finne sted (2004).

Videre pekte utenriksministeren på det økte nordiske samarbeidet innen EU, og at samarbeidet mellom utenriksministrene i Baltikum og Norden var økt i forbindelse med den forestående utvidelsen av EU og NATO.

Den finske utenriksministeren pekte videre på de fremskritt Estland og Latvia hadde gjort i forhold til OSSEs krav til behandling av minoriteter, før han understreket betydningen av en fortsatt utvikling av samarbeidet med Russland.

Tuomioja redegjorde videre for den positive utviklingen av miljøspørsmålene innenfor rammen av den Nordlige Dimensjon innen EU. EBRD (European Bank for Reconstruction and Development) og NIB (Den nordiske investeringsbanken) har sammen og hver for seg fått til viktige prosjekt for et bedre miljø, spesielt i Russland. Videre understreket han utfordringene man står overfor i helsesammenheng, og det viktige arbeidet den norsk-ledede arbeidsgruppen innenfor Østersjørådet gjør på dette feltet.

Utenriksministeren understreket betydningen av innsatsen til de andre regionale organisasjonene som Barentsrådet og Arktisk Råd gjør i de nordlige områdene.

Tuomioja pekte videre på den positive utviklingen på Balkan, og det nordiske samarbeidet med det vestre Balkan blant annet i form av seminarer om nordiske samarbeidsområder.

Avslutningsvis uttrykte utenriksministeren be-

kymring for situasjonen i Midtøsten, og at de nordiske land var beredt til å bistå med den hjelp partene ville ha i den videre prosessen.

Forsvarsministrenes redegjørelse

Finlands forsvarsminister *Jan-Erik Enestam* informerte om dagens situasjon og fremtidsutsiktene for det forsvarspolitiske samarbeidet i Norden.

Tyngdepunktet i dert nordiske forsvarssamarbeidet har ligget på materiellsiden, spesielt ved innkjøp av nye helikoptre, hvor Norge, Sverige og Finland har kjøpt inn samme helikoptertype. Utviklingen av samarbeidet har også funnet sted ved etableringen av den nordiske krisehåndteringsstyrken NORDCAPS (Nordic Coordinated Arrangement for Military Peace Support), hvor man innen år 2003 skal kunne stille inntil en brigade for internasjonale oppdrag. Dette må sees i sammenheng med den generelle omstruktureringen av de nasjonale forsvar i de nordiske land.

Forsvarsministeren pekte på at gamle trusselbilder erstattes med nye, hvor evnen til sivil og militær krisehåndtering er viktig. *Enestam* redegjorde så for EUs og NATOs roller innen krisehåndteringen. Han pekte videre på det vellykkede nordiske samarbeidet i SFOR og KFOR.

For fremtiden fins det nye felles prosjekter på materialsiden og innen forsvarsindustrien.

Avslutningsvis pekte forsvarsminister *Enestam* på det nye forholdet mellom EU og NATO, og Russland, blant annet sett i lys av hendelsene 11. september 2001 i USA.

Generaldebatten

Generaldebatten ble holdt etter redegjørelsen av statsminister, utenriksminister og forsvarsminister. Det var i alt 22 innlegg og av disse var fire innlegg av norske representanter og ett av samarbeidsminister Svein Ludvigsen. Han la vekt på viktigheten av Nordisk Råd som møteplass for politikere i Norden. Han presenterte også det han så som de viktigste områdene i handlingsprogrammet for det norske formannskapet i Nordisk Ministerråd «Morgendagens Norden». Samarbeidsministeren la vekt på arbeidet i forhold til barn og unge, nærområdene, samarbeid med frivillige organisasjoner, herunder også innvandreres organisasjoner.

Inge *Ryan* tok til orde mot sentralisering på Nordkalotten, Island og andre steder i Norden, og etterlyste en ny regionalpolitikk i Norden. For å kunne møte fremtidige utfordringer som sikker mat og en bærekraftig utvikling, mente *Ryan* at det

er viktig å ta i bruk hele regioner der vi kan produsere trygg mat på en miljøriktig måte og utnytte naturen på en god måte der folk bor.

Asmund *Kristoffersen* tok også opp matvaretrygghet i sitt innlegg. Gjennom et samordnet nordisk arbeid bør de nordiske land bruke sin innflytelse i aktuelle internasjonale fora for å sette rammer for matvaretryggheten. Han trakk spesielt frem behovet for god merking av matvarer, problemer rundt genmodifisert mat og behovet for internasjonale systemer for matvaresikkerhet i takt med den økende handel med matvarer internasjonalt.

Kristoffersen fremholdt viktigheten av å fastholde og praktisere retten vi har gjennom WTO til å beskytte henholdsvis planter, dyre- og folkehelser i handelssammenheng. Han avsluttet med å uttrykke tilfredshet med ministerrådets handlingsplan for matvaretrygghet «Fra jord til bord».

May-Helen *Molvær Grimstad* tok utgangspunkt i programmet til det norske formannskapet i sitt innlegg. Det er viktig å medvirke til at barn og unges levevilkår blir satt inn i en helhetlig ramme med fokus på tidlig innsats og familiens rolle. Hun understreket også at Norden er blitt et multikulturelt område, noe som har beriket Norden. Men man møter også utfordringer i møte med andre tradisjoner og kulturer. Et tett samarbeid i Norden også på dette feltet vil være en styrke i bekjempelse av rasisme og fremmedfrykt.

Arbeidet mot kjønnslemlestelse av jenter og problemer rundt tvangsekteskap er utfordringer som er viktig å ta. Her kan de nordiske landene lære av hverandre, og bygge opp en felles kompetanse. Hun uttrykte tilfredshet med at også kultur var høyt prioritert i det påtroppende formannskapets program.

Øyvind *Korsberg* snakket om den trussel radioaktivt utslipp fra gjenvinningsanlegget i Sellafield utgjør for norsk og nordisk fiskerinæring. Han mente at faren ved utslippene er så stor at en felles internasjonal innsats må til for å stoppe utslippene. Nordisk Råd vedtok i februar 1998 å rette en skarp protest mot britiske myndigheter, men til liten eller ingen nytte. Han mente det er svært viktig at den norske og øvrige nordiske regjeringer ytterligere intensiverer innsatsen overfor britiske myndigheter, slik at utslippene fra Sellafield opphører.

Korsberg var tilfreds med at de nordiske statsministrene på møtet i København tok til orde for en felles kamp mot den britiske regjeringen for å få stanset utslippene.

4.2 Ny politisk dagsorden

Den finske samarbeidsminister Jan-Erik *Enestam* åpnet debatten om den nye politiske dagsorden. Enestam viste til oppfølgingen av den såkalte Vismannsgruppens rapport «Öppet för världens vindar», som ble diskutert under foregående års sesjon i Reykjavik. Oppfølgingen fra Nordisk Ministerråd og Nordisk Råd har resultert i en felles rapport «Ny nordisk dagordning» med to forslag til formelle beslutninger gjennom Ministerrådsforslaget B 208/p og Presidieforslaget A 208/p.

Nordisk Råd vil endre sin utvalgsstruktur fra nåværende oppdeling i Nordenutvalg, Europautvalg og Nærområdeutvalg, til fem nye utvalg basert på emneområder. Enestam sa at den nye utvalgsinndelingen stemmer godt med arbeidsstrukturen i de nasjonale parlamentene. Også samarbeidet med ministerrådet kan på denne måte bli mer effektivt, mente Enestam. Kontaktene med tilsvarende parlamentariske organer i viktige samarbeidsland og regioner som f.eks. Baltisk forsamling og Europaparlamentet blir forsterket. Den viktige dialogen med frivilligsektoren vil også bli forsterket gjennom en klar transparent ansvarsfordeling i Nordisk Råd. Nordisk Ministerråds arbeid foreslås fokusert på fem strategiske satsningsområder; teknologisk utvikling, velferd, indre marked i Norden, samarbeid med naboland og – regioner, samt miljø og holdbar utvikling. Ministerrådet anser at disse fem områdene har en avgjørende betydning for hvordan de nordiske samfunn utvikler seg.

De fem strategiske satsningsområdene dekker en stor del av de utfordringer og utviklingstrender som Vismannsrapporten peker på som avgjørende for hvordan Norden skal klare seg i fremtiden, og inneholder konkrete forslag til tiltak på områder som trenger ytterligere nordiske innsatser.

Svend Erik *Hovmand* var presidiets talsmann under dette punktet på dagsordenen. Han innledet med å rette en takk til samarbeidsministrene i de nordiske regjeringer, samt til det finske formannskap for et godt samarbeid i forbindelse med oppfølgingen av vismannsrapporten under siste året. Hovmand mente at det er den politiske viljen som er drivkraften, noe som også må være tilstede når rådet og ministerrådet skal behandle oppfølgingen av Ole Norrbacks rapport om grensehindringene i Norden.

Hovmand mente ministerrådet med sine fem satsingsområder satser friskt og ambisiøst. Den nye strategiske satsingen gir et spennende grunnlag for fremtidige forandringer i prioriteringene av det nordiske samarbeidet. Hovmand la til at Nordisk Råd likevel skulle ønske at ministerrådet had-

de fremhevet betydningen av forbrukerpolitikk og matvaresikkerhet i større grad, spesielt med tanke på den nye ministerrådsposten for matvarer som nylig ble opprettet. Hovmand mente det var gledelig at samarbeidsministrene vil anmode berørte fagministre å innarbeide strategiforslagene i sektorstrategier, og rådet forventer å få forslag til endringer i sektorstrategiene til behandling. Hovmand la til at han fant det naturlig at ministerrådet i kommende budsjettforslag angir hvor det er tale om endringer som følge av de nye strategiske satsingene.

Presidiets forslag til strukturendring av rådet vil, ifølge Hovmand, representerer en fornyelse og styrking av Nordisk Råd som et moderne, aktivt og konstruktivt samarbeidsforum. Ønsket er at det skal være et verdifullt redskap for både det interne og det eksterne parlamentariske samarbeidet i vår del av verden i fremtiden. Hovmand la til at i den nye strukturen vil den geografiske søyleoppdelingen bli innarbeidet i fem nye utvalg, som alle får ansvar for å behandle sakene i et nordisk perspektiv, et europeisk perspektiv og et nærområdeperspektiv. Rådet ønsker å sikre et bedre samspill med de nasjonale parlamentene, med Nordisk Ministerråd og øvrige samarbeidspartnere, spesielt Baltisk Forsamling. Hovmand viste til rapporten «En ny politisk dagsorden» hvor presidiets beskrivelse av kommende arbeidsoppgaver og forslag til retningslinjer for 2002 står beskrevet, og ba om rådets tilslutning til denne.

Den sosialdemokratiske gruppe hadde en reservasjon til forslaget om strukturendring som går på å ha to sesjoner i året, vår og høst, men støttet ellers forslaget. Den konservative gruppe hadde en reservasjon m.h.t. rådets struktur, hvor gruppen ønsket et eget forsvars- og sikkerhetsutvalg.

Hovmand viste avslutningsvis til forslag A 1181/p vedrørende det samiske folks stilling i Nordisk Råd, og viste til forslaget fra presidiet hvor en ber det nye Medborger og forbrukerutvalget ta initiativ til diskusjon om samenes stilling som urfolk og minoritet i det nordlige Norden, i dialog med representanter for den samiske befolkning.

4.3 Oppfølging av Nordisk Råds rekommendasjoner og fremstillinger

Oppfølging av Nordisk Råds rekommandasjoner og fremstillinger er nå et fast dagsordenspunkt på rådets sesjoner, hvor man får tilbakemelding fra ministersiden om fremdriften i arbeidet. Dette er også for å bedre dialogen mellom parlamentarikerne og ministerrådet.

Den finske kulturminister Suvi Lindén rede-

gjorde for arbeidet med forslaget om endringer for Nordisk kulturfond hvor hun pekte på forholdet mellom kulturfondet og ministerrådet, og kulturfondets selvstendige posisjon. Videre ble den nordiske språkpolitikken drøftet.

Paula Lehtomäki fra Finland tok opp spørsmålet om arbeidet med ungdomsutveksling mellom Norden og de baltiske land, Rek. 7/2000. Hun fremhevet de lange nordiske tradisjoner omkring ungdomsutveksling, og pekte på at kontakter med andre mennesker bidrar til å bryte ned fordommer og forandre holdninger.

Lennart Daléus fra Sverige tok opp arbeidet med de rekommandasjoner som omhandler IT-spørsmål rek. 11/2000, 12/2000, 13/2000 og 14/2000. Han pekte på viktigheten av å samarbeide omkring infrastrukturen vedrørende IT, samarbeid i og mellom regioner i våre land på dette feltet (makroklusters), og fremme av demokratiet gjennom bruk av IT.

4.4 Medborgerbeskyttelse

Under temaet medborgerbeskyttelse ble det behandlet fire utvalgsforslag og tre medlemsforslag fra Nordenutvalget. Utvalgsforslaget A/1267 om «asylsøkernes livskvalitet i Norden» var utarbeidet av en arbeidsgruppe som ble antatt av utvalget. Deler av utvalgsforslaget ble rettet til de nordiske lands regjeringer gjennom Rek. nr. 17/2001 og de øvrige deler ble rettet til Nordisk Ministerråd ved Rek. nr. 18/2001. Utvalgsforslag A/1268 om «bekjempelse av rasisme og fremmedfiendtlighet og fremme av integrasjon», ble vedtatt som Rek. nr. 19/2001. Medlemsforslag A/1232 om opprettelse av et nordisk vitnebeskyttelsesprogram, fremmet av Midtengruppen, og A/1246 om «Felles tiltak i Norden for å beskytte involverte i straffesaker mot vold, trusler og represalier», fremmet av den sosialdemokratiske gruppen, hadde stort sett samme innhold og ble vedtatt på sesjonen som én rekommandasjon (Rek. nr. 20/2001).

Aud Gaundal (den sosialdemokratiske gruppe) understreket viktigheten av samarbeid for å få bukt med den internasjonale kriminaliteten. Den økende tendensen til å benytte seg av vold, trusler og represalier gjør at man må beskytte enkelte aktører og vitner i straffesaker.

Et medlemsforslag om tiltak mot handel med barn og kvinner ble fremmet av den sosialdemokratiske gruppen og ble fremmet av Nordenutvalget som utvalgsforslag A/1258, Rek. nr. 22/2001. Videre ble det etter et sosialdemokratisk initiativ fremmet et utvalgsforslag om tiltak mot tvangsekteskap. Britt Hildeng (Den sosialdemokratiske

gruppe) pekte på at forslaget bygger på den erkjennelse at en rekke kvinner går inn i ekteskap på premisser helt ukjente for den nordiske kultur. Innvandrerkvinner skal gjøres kjent med sine rettigheter, og tiltakene mot tvangsekteskap må samordnes på nordisk plan, se Rek. nr. 23.

May-Helen *Molvær Grimstad* (Midtengruppen) uttrykte glede over sosialdemokratenes engasjement mot tvangsekteskap, men var redd for at man ikke skulle bli konkret nok i forhold til de tiltak som er nødvendig å sette i verk.

Landbruksminister Lars *Sponheim* gjorde oppmerksom på at retten til trygg mat er et viktig medborgertema, og at det er ett av tre satsingsområder til det norske formannskapet i Nordisk Ministerråd. Han fremholdt at man her må stå samlet i Norden for å få gjennomslag i internasjonale fora, og at man vil utarbeide et nordisk forbrukerpolitisk handlingsprogram for fremleggelse i 2002.

4.5 Mediepolitikk – Public service TV

Den finske kulturminister Suvi *Lindén* åpnet debatten omkring mediepolitikk og public service TV med å orientere om to rapporter som ministerrådet har lagt frem til behandling. Den ene rapporten inneholder en oversikt over gjeldende lovgivning for public service i de nordiske land. I tillegg inneholder rapporten en redegjørelse av reguleringen og finansieringen av public-serviceforetakenes virksomhet. Den andre rapporten tar for seg dels utviklingstendensene på radio- og TV-området, og dels aktuelle utfordringer og problemstillinger hva angår public service. Rapporten inneholder også en redegjørelse for samarbeidet mellom de nordiske public-serviceforetakene. Rapporten tar blant annet opp den økte internasjonaliseringen, de pågående forandringene i medieforetakenes eierforhold, samt kommersialiseringen, som sammen med den tekniske utviklingen vil lede til økt konkurranse og hardere økonomiske vilkår for public-serviceforetakene. Dette er spørsmål som også er på dagsordenen i EU. Lindén mente det var et åpent spørsmål hvordan de pågående forandringene kommer til å påvirke public-servicevirksomheten. Den tekniske utviklingen gir samtidig foretakene store muligheter til å utvide virksomheten gjennom nye metoder og nytt servicetilbud. Den finske kulturminister kom også inn på problematikken omkring tilgangen til å se de nordiske lands TV-sendinger, og forsikret at ministerrådet har satt problemstillingene i fokus. Lindén mente tilgangen til nabolands-TV er viktig for å opprettholde det nordiske fellesskapet, for språket, kulturen og mangfoldet i kulturtilbudet i Norden. Hun sa

også at en grunnleggende motivering for opprettholdelsen av public-service-prinsippene og public-servicevirksomheten, er dets betydning for demokratiet, ytringsfriheten og det kulturelle mangfoldet. De fremlagte rapportene er ment som underlagsmaterieell for en videre diskusjon om public-servicevirksomhetens fremtid.

Midtengruppens talsmann og leder av Nordeutvalget, Pehr *Löv*, kom i sitt innlegg inn på problemene med å se nabolands-TV, og fryktet at man kom til å miste muligheten totalt når innføringen av digital-TV blir en realitet. Löv mente at dersom man ikke nå tar et aktivt grep risikerer vi å stå uten en løsningsmodell den dagen de analoge signalene slokner og opphavsretten lettere kan begrenses på grunn av kryptering i den digitale verden. Löv sa at Finlands kommunikasjonsminister har utredet spørsmålet, og konstatert at det er mulig å avdele et kanalknippe for nordiske kanaler i marknettet, men at forutsetningene for dette er at man gjør en avtale om både teknikk og opphavsrett. Löv avsluttet med å spørre om det finnes et felles nordisk public-serviceansvar, all den tid de nordiske land hver for seg har det.

Åke *Gustavsson*, Den sosialdemokratiske gruppen, mente at alle snakket positivt om muligheten til å se hverandres public service-TV, inkludert public-serviceforetakene selv, men ingen ting skjer med henvisning til tekniske vanskeligheter og opphavsrettslige problemer. Åke Gustavsson viste til at den fellesnordiske tekst-TV siden nå var nedlagt p.g.a. tekniske problemer. Gustavsson mente at dette var uakseptabelt, og at man ikke må la teknikken bli en fiende.

Et økt nordisk samarbeid mellom public-serviceforetakene kan, ifølge Gustavsson, gi konkurransefordeler i forhold til de andre TV-foretakene.

Finland slukker det analoge nettet i år 2006 mens det i Sverige ligger et forslag om å slukke nettet i 2007. Dersom det er politisk vilje vil vi kunne få en løsning innen den tid, mente Gustavsson.

Venstresosialistenes talskvinne, Charlotta *Bjälkebring*, viste til praksisen Færøyene har med å sende nordiske utekstede og udubbede nyhetssendinger i sin public-service TV hver torsdag. Dette har bidratt til færøyingenes gode nordiske språkforståelse, mente Bjälkebring. Bjälkebring sa at digitaliseringen åpner for muligheter til å sende nabolands TV via det markbundne digitale nettet, all den tid muligheten for å sende flere kanaler på samme frekvens øker. Bjälkebring stilte seg undrende til at ministeren ser problemer i å videresende de nordiske kanalene, og viste til England og muligheten for en multiplexoperatør med tilgang og mulighet til videresending av programmer.

Nordenutvalget hadde samme dag et eget møte med de nordiske kulturministrene hvor de samme temaer ble diskutert.

4.6 Grenseregionalt samarbeid

Det ble redegjort for Nordenutvalgets forslag A/1269 om «Utbygging av det nordiske forskningsrommet». Essensen i forslaget er å bygge ut Norden som én region innen forskning, som et regionalt bidrag til styrking og utbygging av det europeiske forskningsrom. Se Rek. nr. 34/2001.

Videre ble det sosialdemokratiske medlemsforslag A/1236 om økt bevegelsesfrihet over grensene i Norden behandlet av sesjonen. Forslaget går ut på å etablere en instans som kan gi pålitelige og så langt som mulig bindende svar på spørsmål av nordisk karakter, samt å etablere et organ for kontroll og godkjenning av selskaper og dets personell som operer på et nordisk nivå. Se Rek. nr. 35/2001.

4.7 Nordisk arbeidsmarked i forandring

Ved sesjonen i København ble ministerrådets årlige sysselsettingsrapport diskutert. Europautvalget sendte i februar 2001 skriftlig spørsmål til ministerrådet, med et ønske om en redegjørelse for tre temaområder: Forebyggelse av sykefravær, forholdet mellom medarbeidernes sosiale behov og ansettelseskontrakten, samt foranstaltninger til eliminering av utmattelse på arbeidsplassen i bestemte bransjer. Det ble påpekt av arbeidsminister Tarja *Filatov* at mengden av sykefravær ikke er foruroligende i Danmark, Finland og Island, men i Sverige og Norge er nivået høyt.

Inge *Ryan* la frem synspunkter omkring sosial dumping i EU/EØS, (rek. 15/2002) basert på arbeidet til en arbeidsgruppe i Europautvalget, ledet av Øystein *Djupedal*. Ryan poengterte at det er gledelig at sosial dumping og bruk av illegal arbeidskraft ikke er noe stort problem i Norden i dag, og at det er viktig å se framover og være forberedt på at situasjonen kan endre seg i forbindelse med EUs utvidelsesprosess og økende grad av globalisering. Han understreket viktigheten av å være forberedt på dette. Man må utvikle systemer som gjør det ulønnsomt å benytte seg av illegal arbeidskraft. Systematisk utveksling av erfaringer og etablering av kontrollsystemer for å bekjempe og avsløre virksomheter som benytter seg av illegalt arbeid i Norden er noen mulige virkemidler. Ryan avsluttet med å understreke at alle parter i arbeidslivet, samt rettsvesenet, har et ansvar for at man også i

fremtiden kan konkludere med at sosial dumping ikke er et stort problem i Norden.

4.8 Næringspolitikk

Statsråden i finansdepartementet, Lars-Erik *Lövdén* presenterte, på vegne av næringsministeren, det nye nordiske næringspolitiske samarbeidet 2002–2005. Han trakk frem at programmet er en direkte oppfølging av konferansen om Norden som én næringslivsregion. Hovedmålsettingen med samarbeidsprogrammet er å bygge ned de barrierer foretak møter når de opererer i Norden som ett marked. Videre foreslås det i samarbeidsprogrammet at det fokuseres på to områder; en generell konkurransefremmende politikk og en selektiv konkurransefremmende politikk.

Når det gjelder den generelle konkurransefremmende politikk, retter dette seg særskilt mot de konkurransehemmende barrierer som i dag deler Norden opp i et antall små nasjonale næringsmiljøer. Når det gjelder de selektive konkurransefremmende tiltak, dreier det seg om å styrke nordiske foretak innen områder som for eksempel innovasjon.

Europautvalget hadde tre synspunkter til det næringspolitiske samarbeidsprogrammet; Nordiske foretaks internasjonale interaksjoner bør vektlegges på linje med nordiske interaksjoner, i arbeidet med nordiske lands lover og regler for næringslivet må det tas hensyn til EU-reglene, og til slutt støttet Europautvalget forslaget fra ministerrådet om å opprette en nordisk næringspolitisk visjonsgruppe.

Under debatten som fulgte Lövdéns presentasjon av det næringspolitiske samarbeidsprogrammet, ble medlemsforslag (A/1259) om et «Nordisk charter for små innovative virksomheter, iverksettere og selvstendige oppfinnere» diskutert og vedtatt. Den sosialdemokratiske gruppen har lagt frem et medlemsforslag om at foretak og kredittinstitusjoner i Norden skal følge OECDs retningslinjer (A/1247) Dette ble også diskutert, og rekommandasjonen til de nordiske lands regjeringer ble vedtatt.

4.9 Bærekraftig utvikling

På Nordisk Råds ekstrasessjon i Kungälv 25 juni 2001 vedtok rådet «Det nordiske miljøhandlingsprogrammet 2001–2004», Rek. nr. 8/2001, og «Strategi for bærekraftig utvikling i Norden og nærområdene for 2001–2020» Rek. nr. 9/2001. Ved denne sesjonen var det første anledning for ministerrådet til å redegjøre for arbeidet med re-

kommandasjonene og for parlamentarikerne til å stille spørsmål i sakens anledning.

Samarbeidsminister Jan-Erik *Enestam* orienterte at den tverrsektorielle arbeidsgruppen som er ansvarlig for strategien innen ministerrådet har startet sitt arbeid. Han satte også det nordiske arbeidet inn i en større internasjonal sammenheng, med møtet i Johannesburg i 2002 som et viktig delmål. Enestam anså miljøhandlingsprogrammet som et godt redskap for å implementere strategien for bærekraftig utvikling. Han kunne melde at arbeidet var i gang, og at flere arbeidsgrupper var nedsatt på de forskjellige temaene.

I den videre debatten ble det i stor grad fokusert på den nordiske innsatsen for å stanse de radioaktive utslippene fra atomgjenvinningsanlegget i Sellafield. Fra rådets side ble arbeidet i forbindelse med Kyoto-avtalen og utprøving av Kyotomekanismene i Østersjøområdet fremhevet, og at man på ministersiden må fremheve dette i det energipolitiske samarbeidsprogrammet i Norden, se B-207/nær.

Videre ble samarbeidsprogrammet på bygge- og boligsektoren 2002–2005 presentert av ministerrådet. Nordenutvalget påpekte at man i den kommende programperioden burde legge hovedvekten på sosiale boligspørsmål, hvor boligmarkedets svake grupper blir høyt prioritert.

Inge *Ryan* tok opp spørsmålet om felles nordisk rovdyrforvaltning. For å sikre at rovdyr, mennesker og husdyr kan leve i samme område, må vi få en langsiktig forvaltningsstrategi for rovdyr, med hovedvekt på forebyggende tiltak som gjør dette mulig.

4.10 Spørretime med samarbeidsministrene

Under sesjonen svarte samarbeidsministrene på direkte spørsmål fra parlamentarikerne. Norges samarbeidsminister Svein *Ludvigsen* fikk første spørsmål fra Odd Roger *Enoksen*, som omhandlet bruk av eget språk i forbindelse med prekvalifikasjoner og anbud i annet nordisk land, og det faktum at den nordiske språkkonvensjonen ikke oppfatter kontraktsinnngåelser. Er dette noe samarbeidsministeren kunne tenkte seg å følge opp? Ludvigsen forsikret om at han skulle følge opp dette i det kommende året.

Lena *Jensen* tok opp virksomheten ved atomgjenvinningsanlegget i Sellafield. Hun lurte på hvordan fremdriften var i arbeidet som skjer for å få stanset virksomheten ved anlegget, og om det er mulig med en felles nordisk anmeldelse.

Den islandske samarbeidsminister og miljøvernminister, Siv *Fridleivsdóttir*, redegjorde for det

arbeidet som er blitt gjort fra nordisk hold og bilateralt overfor Storbritannia. Hun understreket den sterke motstanden mot Sellafield, og viktigheten av rent hav for fiskerinæringen. Lena *Jensen* fulgte opp med å gjenta spørsmålet om muligheten for en felles nordisk anmeldelse. Fridleivsdóttir bekreftet at dette ble ansett som en mulighet. Hun viste videre til Irlands sak mot Sellafield.

John *Alvheim* spurte samarbeidsminister Ludvigsen om den norske regjeringen eller han selv, har tenkt på muligheten for et åpnere nordisk helsesamarbeid med et nordisk helsemarked. Ludvigsen viste til at den norske regjeringen nettopp hadde overtatt, men forsikret om at han skulle ta med seg de ideer og synspunkter Alvheim tok opp tilbake til arbeidet i regjeringen.

May-Helen *Molvær Grimstad* tok opp mulighetene for å se nordisk grannelands TV med den danske samarbeidsministeren. Hva gjøres for å sikre de eksisterende mulighetene for å se grannelands TV, og hva gjøres generelt på dette feltet?

Den danske samarbeidsminister, Marianne *Jelved*, viste til at dette var et spørsmål som har figurert lenge i det nordiske samarbeidet. Hun har ikke noe godt svar på spørsmålet, men at det må vurderes ut fra hensynet til en fri presse og det faktum at dersom publikum etterspør det, vil det sannsynligvis snart foreligge et tilbud.

4.11 Budsjett/planer for 2002 og revisjon for 2000

Til grunn for budsjettdebatten lå Nordisk Ministerråds redegjørelse for planene for det nordiske samarbeidet (C 2), og forslaget om Nordisk Ministerråds budsjett for 2002, (B 203/p). Likeså forelå beretninger om revisjon av Nordisk Ministerråds virksomhet i 2000, om revisjon av Nordisk Råds regnskap for 2000 og om Nordisk kulturfond. Dessuten ble det drøftet et ministerrådsforslag (B 204/p) om analyse av ministerrådets budsjett. Under dette punktet ble det også drøftet et medlemsforslag om økning av rammene for Nordisk Investeringsbanks miljøinvesteringsslåneordning. Likeledes ble det drøftet et forslag fra Kontrollkomiteen om dialog med Nordisk Ministerråd om planer og programmer.

Budsjettet for 2002 er på 787,2 millioner DKK, samme nivå som for 2001. Ifølge artikkel 64 i overensstemmelsen mellom Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige (Helsingforsavtalen) skal Nordisk Ministerråd fremlegge sitt forslag til budsjett til Nordisk Råd, som kan foreslå endrede prioriteringer innen den av ministerrådet fastsatte ramme. Om det ikke er spesielle årsaker, skal ministerrå-

det følge rådets anbefalinger når det gjelder budsjettdisposisjonene innen den angivne ramme.

For å forberede rådets innstilling nedsatte rådets presidium en budsjettgruppe under ledelse av Dorte *Bennedsen* (Den sosialdemokratiske gruppe). Rådets tre øvrige partigrupper var også representert i gruppen.

I debatten uttalte Dorte *Bennedsen* (Den sosialdemokratiske gruppes talskvinne), at kommunikasjonen med ministerrådet denne gangen hadde vært noe haltende, mens i tidligere år har ministerrådet hatt stor åpenhet og lydhørhet i forhold til rådet. Dette til tross var det kommet til enighet med ministerrådet om de ønsker om budsjettendringer som rådet hadde. Det er ikke tale om store beløp, men dette gjelder områder og prosjekter som rådet prioriterer høyt, som for eksempel innsats mot fremmedfiendtlighet og rasisme. Vedrørende ministerrådets forslag om budsjettanalysen, fremholdt *Bennedsen* at forslaget om å forsterke budsjettet som et sentralt politisk styringsinstrument, er helt i tråd med rådets ønsker.

Chris *Heister* (Den konservative gruppes talskvinne) viste til den konservative gruppes reservasjon, hvor gruppen sa seg uenig i nivåhevingen på 10 mill DKK som ble innført i budsjettet for 2001, og som videreføres i 2002. Gruppen ønsket dessuten en omprioritering på 9 mill DKK for der ved kunne øke samarbeidet med de baltiske land.

Pehr *Löv* (Midtengruppens talsmann) noterte med tilfredshet at rådets rekommandasjoner har vært veiledende og styrket balansen i budsjettforslaget for 2002. Han fant det samtidig positivt med den økende fleksibilitet i budsjettet.

Charlotta *Bjälkebring* (Venstresosialistisk gruppes talskvinne) betonte betydningen av den økte innsats mot fremmedfiendtlighet og rasisme. Hun la også vekt på samarbeidet med Nordens nærområder, og nevnte spesielt behovet for å få bukt med handelen med kvinner og barn, den s.k. trafficking.

Ved votering over budsjettforslaget for 2002 besluttet rådet i samsvar med innstillingen (*Rek. nr. 11/2001*).

Rådet vedtok ministerrådets forslag om budsjettanalysen med akklamasjon (*Rek. nr. 12/2001*).

Den finske delegasjon hadde i et medlemsforslag foreslått å øke rammen for Nordisk Investeringsbanks miljøinvesteringsslåneordning til 300 mill euro. Rådet vedtok forslaget med akklamasjon (*Rek. nr. 14/2001*).

Kontrollkomiteen hadde fremmet forslag om økt dialog mellom Nordisk Råds organer og Nordisk Ministerråd om planer og programmer. Rådet

vedtok forslaget med akklamasjon (*Rek. nr. 15/2001 og Internt vedtak nr. 1/2001*).

Kontrollkomiteen hadde behandlet beretningen (C 3/kk) om revisjonen av Nordisk Ministerråds virksomhet og regnskap for 2000. Komiteen hadde ingen merknader. Rådet bifalt komiteens forslag om å ta beretningen *til etterretning*.

Kontrollkomiteen hadde behandlet beretningen (C 4/kk) om revisjon av Nordisk Råds regnskap for 2000. Komiteen hadde ingen merknader. Rådet bifalt komiteens forslag om å ta beretningen *til etterretning*.

Kontrollkomiteen hadde behandlet beretningen (C 5/kk) om Nordisk kulturfond samt revisjonsberetningen for 2000. Komiteen foreslo å godkjenne regnskapet og gi fondets styre ansvarsfrihet, samt ta virksomhets- og revisjonsberetningene for Kulturfondet for 2000 til etterretning. Komiteen foreslo at ministerrådet og fondets sekretariat gjennomfører de endringer som revisorene hadde foreslått. Komiteen foreslo dessuten en endring i fondsavtalen, slik at rådet skal motta revisjonsberetningen senest 1 september.

Rådet vedtok komiteens forslag med akklamasjon (*Rek. nr. 13/2001 og Ytring nr. 1/2001*).

5 Nordisk Råds priser

Nordisk Råd deler ut tre priser, en litteraturpris, en musikkpris og en natur- og miljøpris. Prisen for hver kategori er på 350.000 danske kroner.

Nordisk Råds Natur- og Miljøpris ble opprettet i 1994 ved siden av de to kulturprisene. I følge statuttene kan prisen gis til en person som har gjort en spesiell innsats for natur- og miljøvern i Norden, eller til en til en gruppe, en organisasjon, et medium, en bedrift eller institusjon som i sin virksomhet spesielt har lyktes med å integrere hensynet til naturen på en spesielt god måte.

Nordisk Råds Natur- og Miljøpris for år 2001 gikk til Mats *Segnestam* fra Sverige. Prisen ble overrakt under sesjonen i København. Segnestam fikk prisen for sin fremsynte og avgjørende rolle for aktivt å fremme miljøspørsmål i utviklingsprogram for bærekraftig utvikling.

Norske medlemmer i bedømmelseskomiteen var Øystein *Dahle* og Gunn Karin *Gjul*.

Nordisk Råds litteraturpris ble opprettet i 1961, men ble først utdelt i 1962. Prisen for 2002 gikk til den norske forfatteren Lars *Saabye Christensen* for romanen «Halvbroren». Den andre norske nominerte var forfatteren Hans *Herbjørnsrud* for novellesamlingen «Vi vet så mye». Fra det samiske språkområdet var Kirsti *Paltto* nominert for romanen «Suoláduvvon» («Det tapte»). Norske medlemmer

i bedømmelsekomiteen var Hans H. Skei og Oskar Stein Bjørlykke. Forfatter Harald Lindback deltok også under bedømmelseskomiteens møter siden det samiske språkområdet også var representert.

Nordisk Råds musikkpris ble delt ut første gang i 1965 og deretter hvert annet år. Siden 1990 deles den ut hvert år, hvert annet år for det skapende musikkområdet til et verk av en nålevende nordisk komponist, og hvert annet år til en utøver på musikkområdet. Prisen for 2002 gikk til *Sunleif Rasmussen* for Symfoni nr. 1. orkesterverket «Oceanic Days». Norske nominerte kandidater var Nils Henrik Åsheim for «Turba», orkester, og John Persen, for «Over kors og krone», orkester.

Nordisk musikkkomite, NOMUS, nedsetter hvert år en komite som utses på grunnlag av det musikkområdet som skal vurderes. Norske medlemmer i komiteen var professor Bjørn Kruse, og suppleant fløyttist Gro Sandvik.

Litteraturprisen og musikkprisen samt natur & miljøprisen for 2002 vil bli delt ut ved Nordisk Råds jubileumssesjon i oktober 2002.

På Nordisk Råds temakonferanse i Reykjavik i april 2002 ble det besluttet å opprette en *Nordisk Råds filmpris*. Prisen som er på 350.000 danske kroner, skal deles ut for første gang under jubileumssesjonen i Helsingfors i oktober 2002.

Prisen skal gå til en langfilm, spillefilm eller dokumentar, med visningstid på minst 72 minutter og i 35 mm-format. For å kunne være kandidat, må filmen ha premiere senest i september 2002. Juryen vil bestå av ti medlemmer (to fra hvert nordisk land) og fem varamedlemmer. Juryen blir utpekt av Nordisk Ministerråd etter innstilling fra hvert land. Hver nasjonal komite kan nominere opp til to filmer, samt eventuelt film på samisk, grønlandsk eller færøysk. En samlet jury utpeker vinnerfilmen blant de nominerte.

6 Nordisk Råds virksomhet 2. halvår 2001

6.1 Presidiet

Presidiet består av 13 medlemmer fordelt mellom de fire nordiske partigrupper i Nordisk Råd samtidig som at alle land er representert. Norge har vært representert ved Berit Brørby og Johan J. Jakobsen, som etter valget ble erstattet av May-Helen Molvær Grimstad. President for 2001 var Svend Erik Hovmand (Midtengruppen), Danmark.

I andre halvår 2001 har presidiet holdt fire møter. I tilknytning til sesjonen i København i oktober hadde presidiet et møte med de nordiske statsmi-

nistrene. Hovedsakene ved møtet var koordinering mellom de nordiske land i EU-spørsmål og kampen mot internasjonal terrorisme. Presidiet hadde også et møte med utenriksministrene hvor temaene var den nordlige dimensjon, samt konfliktforebyggende tiltak og sivil krisehåndtering på grunnlag av to rapporter utarbeidet i Nordisk Råd. På rådets utvalgs- og presidiemøter i Åbo 25. september vedtok Presidiet på Rådets vegne en uttalelse som fordømte terroristangrepene mot USA og uttalte sin støtte for det internasjonale samfunnets kamp mot terrorisme og i forsvaret av våre demokratiske verdier (*Bilag 3*).

I tilknytning til presidiets møte i Oslo 9 og 10 desember hvor også de nyvalgte formannskap i rådet var invitert, innledet samarbeidsminister Svein Ludvigsen til debatt om bedre dialog mellom ministerrådene og rådets utvalg.

Nordisk Råds fellesbudsjett i 2002 er på 30 mill DKK. Landenes betalingsandel bestemmes etter en særskilt fordelingsnøkkel som baserer seg på landenes andel av den samlede nordiske bruttonasjonalinntekt. Norges andel i 2002 er på 21,6%. Rådets felles sekretariat er i København, og har for tiden om lag 20 ansatte. Direktør for sekretariatet er Frida Nokken.

Presidiets arbeidsgrupper

Presidiet har ansvaret for samordningen av rådets behandling av *Nordisk Ministerråds budsjett og planer for det nordiske samarbeidet*. Presidiet nedsatte en arbeidsgruppe med ett medlem fra hver av rådets fire nordiske partigrupper. Leder var Dorte Bennedsen. Det var ingen norske i gruppen.

Den *nordlige dimensjon* har vært og er fortsatt et høyt prioritert område på rådets dagsorden. Presidiet hadde nedsatt en arbeidsgruppe som til rådets sesjon i København fremla en rapport. I denne legges det bl.a. vekt på dialog mellom parlamentarikere i Nordisk Råd, i de nordiske parlament og i EU-parlamentet angående ambisjoner og mulige nordiske initiativ om den nordlige dimensjon. Norske medlemmer av gruppen har vært John Dale (Midtengruppen) og Marit Nybakk (Den sosialdemokratiske gruppe).

Presidiet nedsatte også en arbeidsgruppe som skulle se på *konfliktforebyggende tiltak og sivil krisehåndtering i Europa*. Gruppens arbeid resulterte i en rapport som førte til at rådet vedtok flere rekommandasjoner til de nordiske regjeringer. Norsk medlem i gruppen har vært Johan J. Jakobsen.

Presidiet hadde dessuten også en arbeidsgrup-

pe for forberedelse av saken om *en strategi for det fremtidige nordiske samarbeidet*. Gruppen fremla sammen med ministerrådets representanter et felles forslag om struktur og innhold i det fremtidige nordiske samarbeidet »*Ny nordisk dagsorden*», som ble vedtatt på rådets sesjon i København. Gruppen ble ledet av rådets president. Norsk medlem av gruppen har vært Johan J. Jakobsen.

Presidiets internasjonale kontakter

Rådet var representert på 10. parlamentariske Østersjøkonferanse, 3–4 september 2001 i Greifswald, Tyskland.

Rådet var representert ved IPU's konferanse i Ouagadougou, Burkina Faso i september ved stortingsrepresentant Kjellaug Nakkim.

I forbindelse med rådets sesjon i København hadde presidiet separate møter med henholdsvis representantene for det russiske parlament og representantene for Baltisk Forsamling

Nordisk Råd var godt representert på de *Nordiske dager* i Bundestag, Berlin 13–14 november. Fra norsk side ble det holdt et foredrag om familierpolitikk ved stortingsrepresentant Trond Helleland. Dessuten deltok stortingsrepresentantene Anne Berit Andersen, Inge Ryan, Anne Helen Rui, Christopher Stensaker, Eli Sollied Øveraas og Sigvald Oppebøen Hansen.

Nordisk Råd var representert ved stortingsrepresentant Asmund Kristoffersen ved Baltisk Forsamlings 10-årsjubileum i Riga 8 november 2001.

Rådet var representert på møtet til Baltisk Forsamling i Tallinn, Estland 13–15 desember 2001. Rådets påtroppende president, Outi Ojala deltok på møtet. På møtet deltok bl.a. Berit Brørby, May-Helen Molvær Grimstad, Asmund Kristoffersen, Arne Lyngstad og Inge Ryan.

Rådets påtroppende president, Outi Ojala representerte rådet på parlamentarikermøtet i Samveldet av uavhengige stater (SUS) i St. Petersburg 24 november. I denne sammenheng var det også et møte mellom Føderasjonsrådets president Strojev og Ojala.

6.2 Europautvalget

I løpet av 2. halvår 2001 har Europautvalget hatt tre møter, utvalgets formann har vært Per Kaarlund. Utvalget ble sammen med de andre utvalgene i Nordisk Råd lagt ned da rådet gikk over til ny utvalgsstruktur den 1. januar 2002.

Den 27.–28. juni besøkte utvalget Dublin, der man foruten å ha diskusjoner med parlamentets

«Joint Committee of European Affairs» om følgene av et irsk nei i folkeavstemningen om Nice-traktaten, også besøkte Enterprise Ireland, European Foundation for Living and Working Conditions og Institute of European Affairs.

På Europautvalgets møte i København den 29. oktober debatterte utvalget EUs sikkerhetspolitikk etter den 11. September. Dette møtet var også det siste møte i Europautvalget. Fra januar 2002 ble saksområdene som tidligere tilfalt Europautvalget fordelt mellom de nye fagutvalgene.

Av saker som ligger under Europautvalgets saksområde kom følgende opp på sesjonen:

Statusrapport fra Nordisk Ministerråds europeiske aktiviteter, sysselsettingsredegjørelsen fra Nordisk Ministerråd og Ministerrådsforslag om næringspolitisk samarbeid.

Europautvalget har hatt to arbeidsgrupper siste halvdelenn av 2001. Den regionalpolitiske arbeidsgruppen leverte sin rapport til utvalget på møtet den 29. oktober i København. Fra norsk side deltok Sonja Sjøli og Marit Nybakk. Arbeidsgruppen om skadelig skattekonkurranse i Norden ble initiert av Øystein Djupedal. Fra 1. januar ble arbeidsgruppen lagt under Næringsutvalget. Fra Norge deltar Inge Ryan og Jan Sahl som gikk inn etter Valgerd Svarstad Haugland.

6.3 Nærområdeutvalget

Per-Kristian Foss ledet utvalget frem til han ble utnevnt som minister 19. oktober 2001. Erik Dalheim var nestleder frem til han sluttet som stortingsrepresentant den 30. september 2001.

Utvalget ble sammen med resten av utvalgene i Nordisk Råd lagt ned, da rådet gikk over til ny utvalgsstruktur den 1. januar 2002.

I perioden fra 1. juli 2001 til 31. desember 2001 hadde utvalget 3 rapportører; Christel Anderberg for Kaliningrad, Paula Lehtomäki om helse og miljø i Karelen og Kaj Larsson for havmiljø. Erik Dalheim var rapportør på energi- og miljøspørsmål frem til 30.09.2001. Utvalget hadde også en arbeidsgruppe om Sellafield.

I samme periode avholdt utvalget 3 utvalgsmøter. I tillegg holdt utvalget sitt sommermøte i Tromsø og på Svalbard den 29. juli til 1. august. Temaet for årets sommermøte var klima og klimaforskning, hvor utvalget blant annet besøkte Ny-Ålesund. På Svalbard fikk utvalget videre redegjørelser fra representanter for Svalsat, Eiscat, Sysselmannen og UNIS. I Tromsø fikk utvalget også en briefing om virksomheten til Nasjonalt senter for telemedisin.

Den 11. september 2001 deltok Erik Dalheim

på et møte med den finske handels- og industriministeren Sinikka Mönkkäre, for å diskutere fremdriften i forbindelse med Rek. nr. 17/1999 om å gjøre Østersjøregionen til et testområde for Kyotomekanismene. Ministersiden kunne berette om at man hadde utarbeidet forskjellige modeller for kvotehandel, og at man var godt i gang med arbeidet. Dalheim uttrykte tilfredshet med fremdriften i arbeidet.

Erik Dalheim og Svein Ludvigsen deltok på konferansen «Baltic Sea Road Traffic Safety Days in 2001», som fant sted i Pärnu, Estland 27–28 september 2001, hvor trafikksikkerhet på veiene i Østersjøregionen ble debattert.

6.4 Nordenutvalget

Nordenutvalget ble ledet av riksdagsmedlem Pehr Löfvén frem til årsskiftet da utvalget ble nedlagt som følge av ny utvalgsstruktur den 1. januar 2002. Norske medlemmer i utvalget var Odd Holten, Astrid Marie Nistad, Rune Kristiansen, Rita Tveiten, Svein Ludvigsen, Odd Einar Dørum og Øyvind Korsberg.

I perioden 1. juli til 31. desember 2001 hadde utvalget tre møter. Utvalgets sommermøte i Nuuk, Grønland, den 27–28 juli inneholdt en rekke miniseminarer hvor temaene var: Vestnorden og utkantsregioner i Norden, Forebyggende tiltak for barn og unge i misbrukerfamilier, Grønland og den kulturelle globaliseringen, og Det grønlandske språket.

Nordenutvalget hadde utvalgsmøte i Åbo den 25 september, hvor det inngikk en orientering om fremtidens mobilitetsordninger på utdannings- og forskningsområdet av avdelingssjef Riitta Lampola og rådgiver Hjörn von Zerichow Borberg, Nordisk Ministerråd. Utvalget hadde også møter i København i forbindelse med Nordisk Råds 53.sesjon den 31.oktober 2001. Nordenutvalget møtte de nordiske kulturministrene i et fellesmøte den 31.oktober, hvor temaet var mediepolitikk og Public Service TV.

Ved Nordenutvalgets møte den 6.november 2000 ble det nedsatt en arbeidsgruppe under Nordenutvalget, med mandat som skulle ta for seg dels asylsøkeres livskvalitet, og dels rasisme, fremmedfrykt og integrasjon. Arbeidsgruppen skal ha sluttført sitt arbeid til rådets sesjon 2002. Rita Tveiten (A) og Odd Einar Dørum (V) var medlemmer av arbeidsgruppen frem til stortingsvalget høsten 2001, deretter overtok Britt Hildeng (A) og Arne Lyngstad (KrF). Arbeidsgruppen la frem to forslag i 2001 om asylsøkernes livskvalitet i Norden

(A /1267 Nord) og om Rasisme og integrasjon

(A /1268 Nord). Nordenutvalgets arbeidsgruppe har fortsatt sitt arbeid under Medborger- og forbrukerutvalget pr. 1.1.02, og en rapport om rasisme, fremmedfrykt og integrasjon vil legges frem i forbindelse med rådets 54. sesjon i 2002. Nordenutvalgets prioriterte områder i foregående år har vært; Mediepolitikk og Public service TV, nordisk TV-samarbeid, språkspørsmål, medborgerbeskyttelse, grenseregionalt samarbeid, nordisk arbeidsmarked i forandring, og bærekraftig utvikling.

6.5 Kontrollkomiteen

Kontrollkomiteens hovedsaklige oppgaver er å utøve den parlamentariske kontrollen over den virksomheten som finansieres over Nordisk Ministerråds budsjett, inklusive de nordiske institusjonene, utføre særskilte kontrolloppgaver, kontrollere og godkjenne årsberetninger og revisjonsberetninger innen ministerrådets virksomhetsområde, samt granske rådets årsberetning og revisjonsberetning. Erik Dalheim (A) var det norske medlem frem til 30. september 2001. Nytt medlem er Aud Gaundal (A).

Komiteen har avholdt 7 møter i perioden 1 juni 2001 til 30 juni 2002, og hadde sitt sommermøte på Gotland den 20–22 august, hvor blant annet revisjonsrapportene og årets kontrolloppgave vedrørende EU/EØS-borgernes deltakelse i nordiske støtteordninger ble behandlet.

Behandlingen av NIFUs (Norsk institutt for studier av forskning og utdanning) rapport om bruk av nordiske forskningsmidler har vært omfattende. Rapporten ser blant annet på den nordiske nytten man har av forskningsmidlene slik de benyttes i dag. Dette arbeidet fortsetter i neste periode grunnet dets omfang.

Kontrolloppdraget for 2002 er evaluering av den nye strukturen til Nordisk Råd som trådte i kraft pr. 1 januar 2002. De som skal foreta evalueringen er professor i statsvitenskap Bengt Sundelius og fil. kand Claes Wiklund, begge fra Sverige. Endelig rapport skal forelegges kontrollkomiteen senest sommeren 2003.

7 Nordisk Råds virksomhet 1. halvår 2002

7.1 Nordisk Råds temakonferanse

Den 15. og 16. april arrangerte Nordisk Råd temakonferanse i Reykjavik på Island med tittelen «Nordisk Demokrati 2020». Konferansen ble åpnet av Nordisk Råds president Outi Ojala. Hun understreket viktigheten av å videreutvikle de nordiske

demokratiene. Informasjon og kunnskap er viktig for å kunne delta i demokratiske prosesser og det belyser hvor viktig det er å satse på utdanning som en grunnpilar i demokratiet, sa hun. Ojala stilte også spørsmål ved hvordan det nordiske demokratiet påvirkes av det som skjer i omverdenen, og om den nordiske modellen har en rolle å spille som forbilde for nye demokratier i fremtiden.

Islands president Ólafur Ragnar *Grimsson* la i sitt innlegg vekt på at det i Norden er gode forutsetninger for å gjøre regionen til et foregangsområde når det gjelder demokratisk nyskapning.

Gudmund *Hernes*, direktør i UNESCOs institutt for utdannelsesplanlegging, snakket om demokratiets uttrykk og den institusjonelle struktur, mens Suvi-Anne *Siimens*, minister for finans og miljø i Finland, tok opp aktiv læring i medborgerskap i sitt innlegg.

Det multietniske Norden var et tema som stadig kom opp, og Mandana *Zarrehparvar*, sekretariatsleder i Nævnet for Etnisk Ligestilling i Danmark, uttrykte håp om at Norden vil anerkjenne at det er en multietnisk region i fremtiden.

Lord *Russell-Johnston*, formann for Det internasjonale Institutt for Demokrati, snakket om menneskerettigheter og demokrati, mens Marianne *Jelved* tok opp regionalt samarbeid og grenseløst demokrati. Carl *Bildt* så på hvilken rolle Norden har spilt som samarbeidsmodell eller forbilde i ulike sammenhenger i omveltningene i Europa og internasjonalt. Han snakket også om de utfordringer Nordisk Råd står overfor i fremtiden, og trakk frem at nordisk samarbeid må kunne sette et fingeravtrykk på internasjonalt samarbeid, særlig innen EU og EUs nordlige dimensjon.

Berit *Brørby* ledet en paneldebatt rundt temaet «Nordisk demokrati og globalisering – hvordan bør de nordiske demokratier se ut i fremtiden». Deltakere i debatten var Eva *Johansson* og Ragnwi *Marcelind* fra Sverige, Eero *Akan Penttilä* fra Finland og Steingrímur *Sigfusson* fra Island.

På temakonferansen ble også ambassadør Ole *Norrbacks* rapport om «Norboernes rettigheter» presentert. Dette var den siste av to deler som tar for seg status for Nordens borgere i forhold til å flytte, studere og jobbe i Norden. Nordisk Råds jubileumsfilm «I samme båt» ble vist for første gang under konferansen. Filmen ble kort introdusert av instruktør Inuk *Silis Høegh*.

7.2 Presidiet

Presidiet består av 13 medlemmer fordelt mellom de fire nordiske partigrupper i Nordisk Råd, samtidig som at alle land er representert. Norge har

vært representert ved Berit *Brørby*. President for 2002 er Outi *Ojala* (Den venstresosialistisk gruppe), Finland.

I første halvår 2002 har presidiet holdt fire møter. I forbindelse med rådets møter i Oslo 29 januar, hadde presidiet møte med statssekretær Vidar *Helgesen*, hvor han ga synspunkter på nordisk samarbeid om konfliktforebyggende og sivil krisehåndtering, samt orienterte om Norges arbeid i FNs sikkerhetsråd vedrørende dette tema, og om FNs rolle. Spesialrådgiver Jan Tore *Holvik* ga en redegjørelse for arbeidet i Arctic Council. Det ble også holdt et fellesmøte hvor det ble drøftet hvorledes Norden kan gjøres grenseløst for innbyggerne.

Ved møtet i Oslo avga presidiet en uttalelse vedrørende mordet på Fadime Sahindal (Sverige). Presidiet vedtok en uttalelse om «Nordisk samordning av tiltak mot tvangsgiftemål».

Presidiet hadde i mars møte i Helsinki med representanter for Nordisk Investeringsbank.

I forbindelse med rådets temamøte om demokrati i Reykjavik 15–16 april, hadde presidiet møte med representanter for Vestnordisk Råd. Presidiet møtte også samarbeidsminister Svein *Ludvigsen*, hvor det ble drøftet regional utvikling samt oppfølging av enkelte viktige rekommandasjoner.

Presidiet samt utvalgslederne hadde 14–15 mai møter med representanter for Europaparlamentet i Strasbourg. Delegasjonen ble ledet av Outi *Ojala*. Fra norsk side deltok utvalgslederne Arne *Lyngstad* og Asmund *Kristoffersen*.

Ved rådets møter i København 25–26 juni, ble det holdt et fellesmøte hvor den danske statsminister *Fogh Rasmussen* orienterte om det kommende danske formannskap i EU. Presidiet møtte samarbeidsminister *Ludvigsen* hvor bl.a. ministerrådets budsjettforslag for 2003 ble drøftet.

Presidiets arbeidsgrupper

Presidiet har ansvaret for samordningen av rådets behandling av *Nordisk Ministerråds budsjett og planer for det nordiske samarbeidet*. Presidiet nedsatte en arbeidsgruppe med ett medlem fra hver av rådets fire nordiske partigrupper. Leder er Berit *Brørby*.

På grunnlag av ambassadør *Norrbacks* rapport om «Nordbornas rettigheter» har ministerrådet iverksatt et arbeid om hvorledes hindringer for nordboeres flytting mellom nordiske land kan fjernes. Et ministerrådsforslag på dette området er ventet. Presidiet har for sin del nedsatt en *referansegruppe* som skal følge opp disse problemstillinger. Hver av de fire nordiske partigrupper har en

representant i gruppen som ledes av Ole *Stavad*. Fra norsk side deltar Arne *Lyngstad*.

Presidiets internasjonale kontakter

I forbindelse med rådets møter i Oslo 28–29 januar, ble det også arrangert et kort møte mellom rådets president Outi *Ojala* og Mr. Adrian *Severin*, president for OSCE-PA.

Rådets president Outi *Ojala* etterfulgte Svend Erik *Hovmand* som medlem i Den faste parlamentariskomite for Østersjøsam arbeidet. I forbindelse med et møte i komiteen i Moskva 11 februar ble det også arrangert et møte mellom Føderasjonsrådets president Sergey *Mironov* og *Ojala*. Ola *Karlsson* (Sverige) har vært Rådets representant i arbeidsgruppen for sjøsikkerhet i Østersjøen.

Rådet er representert i Den faste parlamentariskomite for det arktiske samarbeid som observatør ved *Rannveig* Gudmundsdottir. Komiteen har siden august 2001 hatt møter i Akureyri, Syktvkar (Russland), Helsingfors og i Strasbourg.

Rådet var representert ved IPU's konferanse i Marrakech, Marokko i mars 2002 ved stortingsrepresentant Thore A. *Nistad*.

Rådet var representert ved Outi *Ojala* på Østersjørådets (regjeringenes samarbeidsorgan) 11. sesjon den 5–6 mars 2002 i Kaliningrad.

Rådet var representert ved en delegasjon under ledelse av Outi *Ojala* til sesjonen i Benelux parlamentarikerforsamling 8–9 mars i Luxembourg. Fra norsk side deltok Berit *Brørby* og Asmund *Kristoffersen*.

Rådet var representert ved en delegasjon under ledelse av Outi *Ojala* på møtet til parlamentarikerforsamlingen for Samveldet av uavhengige stater (SUS) i St. Petersburg 26 mars og på den etterfølgende konferanse om terrorisme den 27–28 mars.

Rådet var representert ved Outi *Ojala* på Folkeetingets konferanse den 7–8 april i København om «Østersjøregionen og Europas fremtid».

I forbindelse med rådets temamøte i Reykjavik 15–16 april hadde presidiet et møte med Britisk-irsk parlamentarikerorganisasjon (British-Irish Inter-Parliamentary Body). Dette var første gang at rådet møtte dette organet. Presidiet hadde dessuten et møte med presidiet for Baltisk Forsamling. Videre hadde presidiet et møte med representanter for det russiske parlament.

Rådet var representert ved Arne *Lyngstad* på møte i Baltisk Forsamlings utenriks- og sikkerhetskomites møte i Nida, Litauen den 9–10 mai.

Rådet var representert ved Outi *Ojala* på konferansen for europeiske parlamentspresidenter i Zagreb 9–11 mai.

Rådets president Outi *Ojala* deltok på ministerrådets informasjonsseminar om nordisk samarbeid i Bratislava 12–13 mai.

Rådet var representert ved en delegasjon under ledelse av Outi *Ojala* på møtet i Baltisk Forsamling i Vilnius 23–25 mai. Delegasjonen hadde møte med presidiet i Baltisk Forsamling. Fra norsk side deltok Asmund *Kristoffersen*.

Rådets president Outi *Ojala* deltok på ministerrådets seminar om trafficking, i Tallinn 1 juni.

Rådet var representert ved rådets president i St. Petersburgs Økonomisk Forum, St. Petersburg 18–20 juni.

Rådet hadde sammen med den norske delegasjon arrangert et møte med ledelsen for Verdensbanken den 24 juni i Oslo.

Presidiet var representert ved Outi *Ojala* på OSCE-PAs konferanse i Berlin i juli 2002.

7.3 Medborger- og Forbrukerutvalget

Medborger- og forbrukerutvalget er ett av fem utvalg i Nordisk Råd etter omstruktureringen av utvalgsstrukturen som trådte i kraft 1. januar 2002. Utvalget har 14 medlemmer og ledes av Arne *Lyngstad*. Utvalget har i perioden 1. januar 2002 til 30. juni 2002 avholdt 4 utvalgsmøter.

På utvalgets møte i Oslo den 29. januar møtte utvalget justisminister Odd Einar *Dørum*. Her fikk man en redegjørelse for arbeidet med samarbeidsprogrammet på justissektoren, og for arbeidet med et felles nordisk vitnebeskyttelsesprogram.

På utvalgets møte i Reykjavik 15 april avholdt man et miniseminar om terrorisme, hvor man blant annet fokuserte på «terrorlovene» i de nordiske land etter angrepene på USA 11. september 2001.

Videre hadde utvalget på sitt møte i København den 26 juni en diskusjon med ministrene Erna *Solberg* og Bertil *Haarder* om integrasjonspolitik og flyktning- og asylpolitikk i Europa.

Den 27–29 juni hadde utvalget sitt sommermøte i St. Petersburg. Utvalget hadde her møter med representanter for den regionale дума i St. Petersburg, representanter fra russisk politi og påtalemyndighet, og fra frivillige organisasjoner. Hovedtema for sommermøtet var organisert kriminalitet med spesiell fokus på handel med kvinner.

Den 13. mars arrangerte utvalget et seminar sammen med Nordisk Politiforbund i stortinget. På seminaret ble det satt fokus på internasjonal og organisert kriminalitet, samt den nordiske polit-rollen. Arne *Lyngstad* ledet seminaret. Justisminister Odd Einar *Dørum* innledet under begge temae- ne. Innledere fra Nordisk Politiforbund var blant

andre leder av Politiets Fellesforbund, Arne *Johannessen*. Leder av justiskomiteen Trond *Helleland* oppsummerte seminaret.

Den 25. april 2002 hadde Arne *Lyngstad* møte i Karasjok med styret i Samisk Parlamentarisk Råd. Bakgrunnen for møtet var rådets beslutning ved sesjonen 2001 hvor Medborger- og forbrukerutvalget fikk i oppdrag å videreføre dialogen med samiske representanter. Formålet med dette møtet var å berede grunnen for den videre dialog og samarbeid mellom Nordisk Råd og samene. Møtet ble ledet av sametingspresident Sven-Roald *Nystø*.

Den 10. mai deltok Arne *Lyngstad* på et møte i Nida, Litauen. Møtet var i regi av Baltisk Forsamling, og tema for møtet var fremtiden for Kaliningrad. På møtet var det deltakere fra de baltiske land og Kaliningrad.

Den 14–15 mai var Arne *Lyngstad* i Strasbourg for å ha møter med nordiske parlamentarikere i relevante komiteer i Europaparlamentet. *Lyngstad* hadde møter med Charlotte *Cederschiöld*, medlem av utvalget om borgernes friheter og rettigheter og rettslige og indre anliggender, og Heidi *Hautala* som jobber med likestillingsspørsmål i utvalget for kvinners rettigheter og like muligheter.

Lyngstad møtte også direktør Maria *Ochoa-Llido*, leder for Migrasjons- og Romakontoret i Europarådet.

7.4 Miljø- og naturressursutvalget

Miljø og naturressursutvalget har hatt fire møter i første halvdel av 2002. Utvalget er ett av de fem fagutvalgene i Nordisk Råds nye struktur. Ansvarsområdene som ligger til utvalget er miljø, jord- og skogbruk, fiske, bærekraftig utvikling og energi. Miljø- og naturressursutvalget ledes av Asmund *Kristoffersen*, og de øvrige norske medlemmene i utvalget er Inge *Ryan*, Julie *Christiansen* og Øyvind *Korsberg*.

På utvalgets møte i Oslo den 29. januar møtte utvalget miljøvernminister Børge *Brende*. Miljøvernministeren redegjorde for ministerrådets arbeid med havmiljø, samt arbeidet innenfor Nordsjøsamarbeidet.

På utvalgets møte i Reykjavik 15 april, var professor Stefán *Einarsson* fra Island invitert til å orientere om dioxin og dets kretsløp. Til møtet hadde man også invitert representanter fra British Irish Inter-Parliamentary Body. Disse representantene redegjorde for sitt syn på atom- gjenvinningsanlegget i Sellafield.

Videre hadde utvalget på sitt møte i København den 26 juni et seminar om beslutningsprosesser i forvaltning av marine ressurser. Seminaret ble le-

det av Asmund *Kristoffersen*. Det var invitert forskere fra forskjellige miljøer som fremla sitt syn på hvordan de marine ressurser best bør forvaltes. Gjennom innleggene og diskusjonen ble det klart at det er forskjellige oppfatninger om hva som hovedårsaken til nedgangen i fiskeressursene, og også om hvordan fiskeriressursene best forvaltes.

Den 21–23 august hadde Miljø- og naturressursutvalget sitt sommermøte i Kristiansund og omegn. Tema for møtet var oljevirkosomhet og effekten av dette i regionen, samt et besøk på det økologiske forskningssenteret Norsk senter for økologisk landbruk på Tingvoll. Utvalget hadde møter med representanter for oljeselskapet Shell A/S, samt representanter for lokale interesser. Utvalgsmedlemmene fikk også anledning til å besøke oljeplattformen Draugen.

Miljø- og naturressursutvalget har vært til stede på to møter med Baltisk forsamling. Det første fant sted 13.–15. februar i Vilnius, Litauen. Dette var et møte mellom utvalget og Energi og miljøkomiteen i Baltisk forsamling. På møtet deltok Asmund *Kristoffersen* som utvalgsformann. Formålet med møtet var å diskutere samarbeid mellom de to komiteene. I forbindelse med møtet var det et besøk til atomkraftverket i Ignalina, hvor deltakerene fikk en god innføring i driften ved anlegget, samt de problemstillinger man står overfor i forbindelse med avvikling av driften ved atomkraftverket.

Den 10–12 april deltok Asmund *Kristoffersen* og Inge *Ryan* på en felles konferanse mellom Nordisk Råd, Baltisk Forsamling og Benelux Parlamentariske Råd i Vilnius. Tema for konferansen var landbrukspolitik, matvaresikkerhet og miljøvern. Fra norsk side deltok Liv *Solemdal* som er ekspert på økologisk landbruk, og ekspertene Atle *Ørbeck Sørheim* og Hallgeir *Herikstad* fra Landbruksdepartementet. Representantene fra Miljø- og naturressursutvalget var fornøyd med sluttresolusjonen fra konferansen.

Den 14–15 mai deltok Asmund *Kristoffersen* på presidiets studiereise til Strasbourg. Han hadde separate møter med nordiske parlamentarikere i relevante komiteer i Europaparlamentet. *Kristoffersen* hadde møter med Per-Arne *Arvidsson*, Anneli *Hultén*, Jonas *Sjöstedt* og Torben *Lund*, medlemmer av EU-parlamentets utvalg for miljø, folkehelse- og konsumentspørsmål. Under møtene ble blant annet atomsikkerhet, bærekraftig utvikling og miljøsituasjonen i Nordvest Russland diskutert.

7.5 Kultur- og utdanningsutvalget

Kultur- og utdanningsutvalget er ett av fem utvalg i Nordisk Råd etter omorganiseringen av utvalgsstrukturen som trådte i kraft den 1.januar 2002.

Utvalget har 15 medlemmer og ledes av riksdagsmedlem Åke *Gustavsson*. Norske medlemmer i utvalget er Lena *Jensen*, Trond *Helleland* og Britt *Hildeng*. Utvalget har i perioden 1.januar til 1. juli 2002 hatt 4 utvalgsmøter. På utvalgets møte den 29. januar møtte utvalget samarbeidsminister Svein *Ludvigsen*, som orienterte om det norske formannskaps- programmets planer og tiltak for barn og unge det kommende år.

På utvalgets møte i Reykjavik den 15.april i forbindelse med Nordisk Råds temakonferanse, ble det holdt en minihøring om Vestnorden, hvor temaene var: Det vestnordiske samarbeidet ved Hjalmar *Árnason*, formann for Vestnordisk Råd, Språkpolitikk i Vestnorden ved rektor og medlem av nordisk språkpolitisk referansegruppe Sölvi *Sveinsson*, og Vestnordisk litteratur ved litteraturhistoriker Jón Yngvi *Jóhannsson*.

Utvalget hadde møter i København den 26.juni, samt utvalgsmøte i forbindelse med sommerreise til Ystad og Bornholm den 28.juni. Utvalget hadde en minihøring om «Barrierer for studentermobiliteten innenfor Norden – formelle og reelle», ved Jakob *Lange*, studiesjef ved Københavns universitet, og formann for «Fællesrådet vedr. optagelse af udenlandske studerende», samt Bengt *Streiffert*, sekretariatssjef for Øresundsuniversitetet.

Utvalget fikk en orientering av forsker Peter *Duesund* om «Nordisk Kulturpolitikk i forandring» på møtet i Ystad, og en orientering om «Regional kulturutvikling på Bornholm» på møtet i Bornholm.

Britt *Hildeng* deltok i en arbeidsgruppe under Kultur- og utdanningsutvalget, som hadde i oppdrag å komme med innspill til medlemsforslag A/1275/presidiet «Et håndslag til Vestnorden». Hildeng deltok også på et orienteringsmøte i Oslo den 22. april med ledelsen i NorFa. Lena *Jensen* deltok på ministerkonferansen «Et solidarisk Norden» i Oslo den 3. juni.

Britt *Hildeng* holdt innlegg på et møte i regi av Baltisk forsamlings Kultur- og utdanningsutvalg i Saareema, Estland, den 13.-15. juni.

7.6 Velferdsutvalget

Velferdsutvalget er ett av fem utvalg i Nordisk Råd etter omorganiseringen av utvalgsstrukturen som trådte i kraft den 1.januar 2002.

Utvalget har 15 medlemmer og ledes av riks-

dagsmedlem Pehr *Löv*. Norske medlemmer i utvalget er Oddvard *Nilsen*, Aud *Gaundal*, May *Hansen*, Jan *Sahl* og John I. *Alvheim*.

Utvalget har i perioden 1.januar til 1.juli d.å. hatt 4 møter. Den 29 januar møtte utvalget samarbeidsminister Svein *Ludvigsen*, som ga en orientering om hvilke planer og tiltak den norske regjeringen har for barn og unge under formannskapsåret. I forbindelse med temakonferansen i Reykjavik hadde utvalget et møte hvor blant andre avdelings-sjef Thomas *Alslev Christensen* i Nordisk avdeling for velfærds- og næringspolitikk redegjorde for støtte til små pasient- og handicaporganisasjoner i Norden. I tillegg deltok Elisabeth *Wallenius*, leder av en pasientforening innen handicaporganisasjonen i Sverige, med innspill til medlemsforslag A/1278/velferd. Velferdsutvalget hadde utvalgsmøte i København den 26.juni, og deretter utvalgsmøte på sin sommerreise til Vasa den 27.-28.juni. Temaene på sistnevnte møte var bl.a. bostedspolitik og «Nordbornas rättigheter».

7.7 Næringsutvalget

Næringsutvalget har hatt tre møter i første halvdel av 2002. Det første møtet fant sted i Oslo den 29. januar. På møtet gikk utvalgsformannen gjennom saksområdene som tilfaller Næringsutvalget. Utvalget behandler rammevilkår for økonomi, produksjon og handel, inkludert fri flyt av tjenester på arbeidsmarkedet i Norden. Næringsutvalget har ansvar for saker innenfor følgende områder; Nærings- og industri, indre marked, åpent marked, fjerning av grensehindre, handel, sysselsetting og arbeidsmarked, arbeidsmiljø, infrastruktur og transport, kommunikasjon og IT. De norske medlemmene i Næringsutvalget er Odd Roger *Enoksen*, Thore A. *Nistad* og Raymond *Robertsen*.

Under møtet i Oslo hadde utvalget et besøk hos Nordisk Industrifond. Her møtte utvalgsmedlemmene den norske næringsminister Ansgar *Gabrielsen*, som orienterte om det Næringspolitiske Samarbeidsprogram 2002–2005.

Utvalget hadde møte i Reykjavik den 15. april. Etter utvalgsmøtet var det besøk til den islandske bedriften DeCode Genties med en introduksjon til bioteknologiindustriens vilkår i Norden.

Den 26. juni møttes Næringsutvalget i København. Utvalget hadde i forbindelse med møtet en høring om medlemsforslag A/1273, om konsekvensene av mangel på en felles valuta. Ved møtets slutt reiset utvalget på studietur til Tallinn i Estland. Tema for turen var arbeidsmarkedet i Estland og EU-utvidelsen. Utvalget hadde møter med arbeidsminister Siiri *Oviir*, EU-ambassadør John

Kjær, representanter for partene i arbeidslivet og parlamentsmedlemmer. Den norske ambassadøren til Estland, Per Kristian *Pedersen* var vert for en lunsj hvor også den danske ambassadøren var til stede, sammen med representanter fra henholdsvis den svenske og finske ambassaden.

Næringsutvalget har hatt en arbeidsgruppe som har sett på skadelig skattekonkurranse i Norden. Gruppen leverte sin rapport på møtet i København den 26. juni. I gruppen har Jan *Sahl* og Inge *Ryan* deltatt fra Norge.

7.8 Kontrollkomiteen

Kontrollkomiteens hovedsaklige oppgaver er å utøve den parlamentariske kontrollen over den virksomheten som finansieres over Nordisk Ministerråds budsjett, inklusive de nordiske institusjonene, utføre særskilte kontrolloppgaver, kontrollere og godkjenne årsberetninger og revisjonsberetninger innen ministerrådets virksomhetsområde, samt granske rådets årsberetning og revisjonsberetning. Erik Dalheim (A) var det norske medlem frem til 30. september 2001. Nytt medlem er Aud Gaundal (A).

Komiteen har avholdt 7 møter i perioden 1 juni 2001 til 30 juni 2002, og hadde sitt sommermøte på Gotland den 20–22 august 2001, hvor det blant annet revisjonsrapportene og årets kontrolloppgave vedrørende EU/EØS borgeres deltakelse i nordiske støtteordninger.

Behandlingen av NIFUs (Norsk institutt for studier av forskning og utdanning) rapport om bruk av nordiske forskningsmidler har vært omfattende. Rapporten ser blant annet på den nordiske nytten man har av forskningsmidlene slik de benyttes i dag. Dette arbeidet fortsetter i neste periode grunnet dets omfang.

Kontrolloppdraget for 2002 er evaluering av den nye strukturen til Nordisk Råd som trådte i kraft pr. 1 januar 2002. De som skal foreta evalueringen er professor i statsvitenskap Bengt Sundelius og fil. kand Claes Wiklund, begge fra Sverige. Endelig rapport skal forelegges kontrollkomiteen senest sommeren 2003.

8 Nordiske saker i Stortinget

8.1 Debatt om St.meld nr. 56 (2000–2001) Om nordisk samarbeid

Den 16. november 2001 diskuterte Stortinget innstillingen fra utenrikskomiteen om nordisk samarbeid (Innst. S.nr. 20 (2000–2001) jf. St.meld. nr. 56 (2000–2001)). Saksordfører var Åslaug *Haga*.

Debatten viste at det var bred enighet om hovedlinjene i det nordiske samarbeidet. Saksordfører Haga viste til at komiteens flertall sier seg enig med regjeringen i, at det interne nordiske samarbeidet fortsatt må være den grunnleggende og viktigste delen av samarbeidet i Norden. Komiteen har med stor interesse merket seg rådets nye organiserings- og utvalgsstruktur pr. 1.januar 2002, og mener dette er et godt utgangspunkt for det fortsatte nordiske samarbeidet. Saksordfører understreket at det nordiske samarbeidet er en viktig kanal for å gjøre nordiske synspunkter kjent, og for å fremme nordiske interesser med henblikk på viktige prosesser i EU. Kontaktene, informasjonsutvekslingen og påvirkningsmulighetene som skjer gjennom det nordiske samarbeidet i forhold til EU er viktige, mente Haga. Haga var også bekymret for utviklingen av det nordiske kulturbudsjettet, og la til at nedskjæringene av kulturdelen i ministerråds budsjett over en rekke år har svekket kulturens muligheter til å oppfylle den nordiske kulturavtalens målsettinger. Det er derfor gledelig at regjeringen under formannskapsåret 2002, har gitt signaler om å styrke engasjementet fra kulturministrenes side med sikte på å avklare, samt styrke rammebetingelsene for det nordiske kultursamarbeidet. Haga sa at komiteen gir sin støtte til regjeringens satsning på barn og unge, og arbeidet med en konkret plan for kultursamarbeidet for og med barn i Norden og nærområdene.

Komiteen saksordfører trakk frem rapporten «Nordboernes rettigheter» som ble presentert på Nordisk Råds sesjon i oktober 2001, og som blant annet viser at myndighetene i de nordiske land har liten eller ingen kunnskaper om fellesnordiske avtaler og regelverk for fri bevegelighet i Norden. Dette er ifølge Haga bekymringsfullt, og hun la til at komiteen vil avvente rapportering fra både regjeringen og delegasjonen om oppfølgingen av rapporten. Haga mente at regjeringens redegjørelse for samarbeidet i Arktisk Råd, Barentsrådet, Østersjørådet og Vestnorden-samarbeidet er svært nyttig, og la til at det er avgjørende viktig at arbeidet i de ulike regionale fora samordnes. En bedre koordinering av nærområdeaktiviteter er også ønskelig, ifølge Haga. Det vil være viktig at EUs arbeid med den nordlige dimensjon bygger på og utnytter den aktiviteten som finner sted i de regionale samarbeidsorganisasjonene. Åslaug Haga trakk frem barentssamarbeidet i sitt innlegg, og sa at dette bør styrkes gjennom økt prosjektsamarbeid både på sentralt og regionalt nivå. Haga ga honnør til Barentssekretariatet for å ha bygd opp et betydelig kontaktnett og kompetanse på Nordvest-Russland. Haga kom inn på integrasjonsbestrebelsene i Eu-

ropa og den endrede sikkerhetspolitiske arkitekturen, som innebærer at Norden i større grad enn før har felles utenriks- og sikkerhetspolitiske interesser, og la til at terroraksjonene den 11. september 2001 har aktualisert dette. NORDCAPS-samarbeidet og SHIRBRIG konseptet ble trukket frem som gode konsepter, hvorav det er ønskelig at sistnevnte blir videreutviklet. Komiteens flertall mente at regjeringens satsningsområder i det nordiske formannskapsprogrammet er gode og viktige satsningsområder.

Samarbeidsminister Svein *Ludvigsen* mente at det nordiske samarbeidet står sterkt i de nordiske land og er et godt forbilde for andre regioner i Europa. *Ludvigsen* kom inn på viktigheten av å ha god kontakt mellom de nordiske EU-medlemmer og EØS-medlemmer, og viste til at de nordiske EU-landenes statsministre har avtalt å holde regelmessige samråd foran hvert toppmøte i det Europeiske Råd, for å ivareta fellesnordiske interesser.

Ludvigsen presenterte hovedsatsningsområdene under det kommende nordiske formannskapsåret, hvor prioriterte områder er barn og unge, matvaretrygghet og en bærekraftig utvikling i Norden og nærområdene.

Fattige barnefamilier og tiltak innenfor forebyggende helsearbeid i Nordvest-Russland og Baltikum vil være noe av det regjeringen vil gripe fatt i. Bekjempelse av rasisme og fremmedfrykt er et annet tema, som vil komme opp på et bredt nordisk ministermøte under formannskapsåret. *Ludvigsen* trakk fram den nordiske 20-årsstrategien for en bærekraftig utvikling i Norden og oppfølgingen av denne som en av hovedsakene under formannskapsåret. Norge vil, ifølge *Ludvigsen*, arbeide for at de nordiske land presenterer felles initiativer under FNs toppmøte om bærekraftig utvikling i Johannesburg i 2002.

Ludvigsen var enig med komiteens saksordfører om at Ole Norrbacks delrapport om «Nordboernes rettigheter» ga grunn til bekymring, og la til at oppfølgingen av rapporten vil bli en viktig oppgave for det norske formannskapet. Samarbeidsministeren sa seg også enig med Haga i, at det er viktig med bedre koordinering av nærområdeaktivitetene, og at det er tatt flere initiativer i denne forbindelse bl.a. i Østersjørådet og fra norsk side.

Andre deltakere i debatten var Berit *Brørby*, Julie *Christiansen*, Inge *Ryan* Marit *Nybakk*, Lars *Rise*, Morten *Høglund* og Christopher *Stensaker*. Et forslag fra Fremskrittspartiet om å nedlegge Nordisk Råd ble nedstemt.

8.2 Spørsmål

Spørsmål fra May-Helen *Molvær Grimstad* til Danmarks regjering om den danske regjeringens planlagte lovendring i utlendingsloven, ekteskapsloven m.fl. kommer til å medføre lovbrudd på de nordiske avtaler om bevegelsesfrihet mellom de nordiske land (E 5)

Spørsmål fra Lena *Jensen* og Lennart *Gustavsson* til utdanningsministrene i Island, Norge, Danmark, Sverige og Finland om nordiske ungdomsutdannelser (E 2).

Spørsmål fra Inge *Ryan* til fiskeriministeren om felles strategi for rovdyrspolitikken i Norden (14. januar 2002).

Spørsmål fra Karl-Anton *Swensen* til utenriksministeren om norsk tilslutning til vestnordisk Råd (17. januar 2002).

9 Delegasjonens arbeid for øvrig

9.1 Møter i delegasjonen

I 2. halvår 2001 – 1. halvår 2002 har delegasjonen avholdt fem møter, herav to i delegasjonens arbeidsutvalg. Delegasjonen har i perioden vært ledet av Berit *Brørby* fram til valget av ny delegasjonsleder den 18 desember 2001. May-Helen *Molvær Grimstad* ble valgt til ny delegasjonsleder, med Berit *Brørby* som nestleder.

Den 16. mai 2002 hadde arbeidsutvalget møte med styreleder Haeika N. *Skum* og leder av Nordisk Informasjonskontor i Nord-Norge, Magne *Kveseth*, samt leder Unni *Ramsvatn* og prosjektmedarbeider Ellen *Dale* ved Informasjonskontoret i Arendal. I tillegg deltok generalsekretær Berit *Griebenow* i Foreningen Norden. Hensikten med møtet var å få en orientering om virksomheten ved informasjonskontorene. Den 17. juni hadde delegasjonen møte med samarbeidsminister Svein *Ludvigsen*, som orienterte om ministerrådets budsjettforslag for 2003.

9.2 Seminarer

Nordisk Råds norske delegasjon arrangerte den 24. januar 2002 et internt seminar i Stortinget med overskriften «Nordisk Råds arbeid sett med norske øyne». Møtet ble ledet av delegasjonsleder May-Helen *Molvær Grimstad*. Berit *Brørby* holdt innlegg om Nordisk Råds nye struktur. Svein *Ludvigsen* var invitert for å snakke om dialogen mellom Nordisk Råd og ministerrådet. Rådssekretariatets direktør Frida *Nokken*, sekretariatsleder Kjell *Myhre-Jensen* og partigruppesekretær for Midten-

gruppen, Marit *Momrak Wright*, holdt innlegg om Nordisk Råd – fra idé til virkelighet. I tillegg deltok Arve *Øverby*, journalist i avisen *Verdens Gang*.

Den 28.mai 2002 arrangerte delegasjonen et seminar i Stortinget i samarbeid med Foreningen Norden og Nordisk sekretariat i UD. Temaet for seminaret var «Nordiske avtaler i praksis» og var en oppfølging av Ole Norrbacks rapport om «Nordboernes rettigheter». Arne *Lyngstad* ledet møtet. I tillegg deltok ambassadør Ole *Norrback*, samarbeidsminister Svein *Ludvigsen*, prosjektmedarbeider Espen *Stedje* i Hallo Norden og folketingsmedlem Ole *Stavad*. Stavad leder Nordisk Råds referansegruppe, som er opprettet i forbindelse med rådets oppfølging av Norrback-rapporten.

9.3 Informasjonsarbeid

Det er i løpet av det siste året sendt ut en rekke pressemeldinger, formidlet publikasjoner og informasjonsmateriell, samt besvart muntlige og skriftlige forespørsler.

En vesentlig del av den utadvendte virksomheten har vært rettet mot barn- og ungdom.

Storingsrepresentant og medlem av delegasjonen, Julie *Christiansen*, representerte den norske delegasjonen i forbindelse med et arrangement på Bærum Bibliotek den 26. januar 2002, hvor de nominerte forfatterne fra Norge til Nordisk Råds litteraturpris, Hans *Herbjørnsrud* og Lars *Saabye Christensen* ble presentert.

Delegasjonen har et godt samarbeid om informasjonsspørsmål med Foreningen Norden og Norden i Fokus.

Delegasjonen er representert i styrene for Nordisk Informasjonskontor i Alta og Arendal ved henholdsvis Raymond *Robertson* og Anne Berit *Anderesen*.

Nordisk Råd deler årlig ut stipender til journalister i hvert av de nordiske land. Summen som fordeles blant norske journalister for år 2002 var DKK 90.000,-. Følgende journalister mottok stipend for i år:

Merete *Lindstad* og Øyvind *Fjeldstad*, frilansjournalister – tema «Hovedtrekk i den organiserte «asyltrafikken» til de nordiske landene.»

Linda *Dalviken*, frilansjournalist og hovedfagstudent – tema «Ung i Norden.»

9.4 Delegasjonens øvrige internasjonale kontakter

Erik *Dalheim* og Svein *Ludvigsen* deltok på «Baltic Sea Road Traffic Safety Days» som fant sted i Pärnu, Estland den 27–28 september 2001. Konferan-

sen ble arrangert av Nordisk Ministerråd og Estlands nasjonale vegadministrasjon. Norske innledere på seminaret var Terje *Assum* fra Transportøkonomisk institutt, som presenterte Trafikksikkerhetshåndboken, og Kristin Eli *Strømme* fra Trygg Trafikk, som redegjorde for trafikkopplæring i barnehager, skoler og lærerskoler.

Den 3–5 oktober 2001 kom det 10 parlamentarikere fra Baltikum og Russland til Stortinget i forbindelse med Nordisk Råds stipendprogram. Stipendprogrammet har eksistert siden 1990, og har som overordnet mål å fremme demokratibygging og knytte kontakter mellom Norden og nærområdene. Tema for årets program var «Den nordlige dimensjon». Gruppen møtte eksperter fra Utenriksdepartementet, Olje- og energidepartementet og Helse- og sosialdepartementet. Videre ble kommunalt og regionalt samarbeid drøftet, samt miljøspørsmål. Gruppen møtte flere stortingsrepresentanter.

Den 15–20 oktober 2001 hadde delegasjonen et arbeidsbesøk fra det kroatiskke parlamentet. 8 parlamentarikere deltok, og hovedtemaet for oppholdet var organisering av et parlament og forholdet mellom parlamentarikere, partiapparat og administrasjonen i parlamentet. Gruppen hadde også politiske samtaler om situasjonen på Balkan med parlamentarikere og representanter fra Utenriksdepartementet.

Den 12–18 november hadde delegasjonen et arbeidsbesøk fra presidentskapet i parlamentet i Bosnia og Hercegovina (6 personer) og 2 av direktørene i parlamentet. Formålet med besøket var å få en innsikt i hvordan stortingets administrasjon er bygd opp og fungerer, og arbeidsoppgavene til enkelte komiteer. Gruppen hadde også politiske drøftelser om situasjonen i sitt hjemland med parlamentarikere og Utenriksdepartementet.

Den sjettemars 2002 i Stortinget fant det sted et møte med politikere fra Baltikum bl. a. Valde *Kirsipuu* fra Estland og Valdis *Birkavs* fra Latvia. Fra delegasjonens side deltok Arne *Lyngstad* og May-Helen *Molvær Grimstad*. Blant de temaene som ble drøftet var den forestående utvidelsen av NATO og EU, samt fremtidig nordisk – baltisk samarbeid.

Den 29 mai 2002 hadde delegasjonen et møte med representanter fra «Komiteen for problemene i nord og øst» i den russiske statsduma. Den russiske delegasjonen ble ledet av komiteleder Valentina N. *Pivnenko*. Fra delegasjonen deltok Asmund *Kristoffersen* og Arne *Lyngstad*. På møtet ble det redegjort for nordiske aktiviteter i Russland. Videre ble det diskutert en del felles utfordringer i nordområdene, og den kommende konferansen om

arktisk parlamentarisk samarbeid som finner sted i Tromsø 11–13 august 2002. Delegasjonsleder Pivnenko sa avslutningsvis at hun skulle undersøke muligheten for å arrangere et oppfølgingsseminar for seminaret for unge politikere fra Barentsregionen, som fant sted 14–16 mai 2001 i Tromsø. Et slikt seminar vil da finne sted i Petrozavodsk, Karelen.

Thore Aksel *Nistad* deltok som representant for Næringsutvalget på Vestnordisk Råds temakonferanse om trafikk den 13. og 14. juni. Konferansen fant sted i Torshavn på Færøyene. Under konferansen ble samferdsel og transport mellom Grønland, Island og Færøyene diskutert. Til stede var parlamentarikere fra de tre vestnordiske landene sammen med representanter for turistnæringen, de lokale flyselskapene i Vest-Norden og det største fergeselskapet.

9.5 Nordisk Råds stipendprogram for parlamentarikere

Nordisk Råds stipendprogram for parlamentarikere har som overordnet formål å fremme demokratibygging og knytte kontakter mellom Norden og nærområdene.

Delegasjonen var 3–5 oktober 2001 vertskap for en gruppe på 10 baltiske og russiske parlamentarikere, henholdsvis tre fra Estland, to fra Latvia, to fra Litauen og tre fra de regionale parlament i Nordvest-Russland. Gruppen hadde vært i Finland fra 1–3 oktober.

Tema for årets program var EUs Nordlige Dimensjon. Gruppen møtte eksperter fra utenriksdepartementet, olje- og energidepartementet, og sosial- og helsedepartementet, samt stortingsrepresentanter og representanter fra Kommunenes Sentralforbund.

9.6 Arktisk samarbeid

Den arktiske parlamentariske samarbeidskomite har fortsatt sitt arbeid i 2001 og 2002. Den fjerde konferanse for parlamentarikere fra den arktiske region ble holdt i Rovaniemi i august 2000, mens den femte konferanse holdes i Tromsø 11–13 august 2002. Komiteens arbeid har vært å følge opp resultatene fra konferansen i 2000, og planlegge den kommende konferanse. Komiteen består av representanter for de nordiske lands parlamenter, samt fra parlamentene i Canada, Russland og USA og fra Europaparlamentet. Urbefolkningen i de arktiske områder er også representert i komiteen, og reflekterer den deltakelse som urbefolkningen har i regjeringenes samarbeidsorgan, Arctic Coun-

cil. I alt seks urbefolkningsorganisasjoner deltar i arbeidet. Nordisk Råd og Vestnordisk Råd har observatørstatus i komiteen.

Stortinget var frem til 30. september 2001 representert i komiteen ved stortingsrepresentant Erik *Dalheim*, med stortingsrepresentant Svein *Ludvigsen* som suppleant. Etter valget ble stortingsrepresentant Hill-Marta *Solberg* utpekt som medlem av komiteen, med stortingsrepresentant Ivar *Kristiansen* som suppleant. Komiteens leder er Clifford *Lincoln*, Canada.

Komiteen har i andre halvår 2001 holdt to møter, i Akureyri hvor *Dalheim* deltok, og i Syktyvkar (Russland) i november hvor *Kristiansen* deltok. Viktige temaer for møtene har vært oppfølging av planene om et Arctic university, levekårsundersøkelse for befolkningen i de arktiske områder, bruk av IT i de arktiske områder, samt rapportering av arbeidet i Arctic Council.

Svein *Ludvigsen* representerte komiteen på en olje- og gasskonferanse i Salekhard (Russland) 28–31 august 2001. Erik *Dalheim* representerte komiteen på den 10. parlamentariske Østersjøkonferanse i Greifswald i september. Komiteen hadde i oktober bl.a. møter med politikere i den amerikanske kongressen i Washington. Den norske ambassade var behjelpelig med opplegget. Det ble i denne sammenheng også holdt møter med FN-organer i New York. I desember arrangerte det svenske medlem av komiteen et arbeidsseminar om bruk av IT i de arktiske områder. Fra norsk side deltok *Kristiansen* samt tre eksperter på området, direktør Arne Wilhelm *Theodorsen* fra NORUT i Tromsø, direktør Steinar *Pedersen* fra Nasjonalt senter for telemedisin i Tromsø og direktør Birger J. *Nymo* fra Telenor. I desember deltok *Kristiansen* på et arbeidsseminar om «Internasjonale perspektiver på arktisk politikk» i Fairbanks, Alaska.

Komiteen har i første halvår 2002 holdt to møter, i Helsinki i februar og i Strasbourg i juni, hvor stortingsrepresentant Hill-Marta *Solberg* deltok. *Solberg* og *Kristiansen* hadde i februar møter i Moskva med representanter for det russiske parlament (Statsdumaen) om arktisk samarbeid.

9.7 Østersjøsam arbeidet

Den 10. Østersjøkonferanse ble holdt 3–4 september 2001 i Greifswald, Tyskland. Fra Stortinget deltok stortingsrepresentantene Erik *Dalheim*, Astrid Marie *Nistad*, Lars Gunnar *Lie*, Ingvald *Godal* og John *Dale*. I forkant av møtet ble det holdt et nordisk koordineringsmøte.

Konferansen omhandlet tre hovedtema: *Samarbeid i Østersjøregionen*, *Sjøsikkerhet i Østersjøen*

samt *Det sivile samfunn*. Godal holdt et innlegg om smittsomme sykdommer i Østersjøregionen. Lie pekte i sitt innlegg på nødvendigheten av å engasjere de unge i politisk virksomhet. Dale la i sitt innlegg vekt på den nordlige dimensjon i Østersjø-samarbeidet, pekte på finansieringsbehovet og la vekt på øke sjøsikkerheten gjennom samarbeidet i IMO.

Ambassadør Alexei *Obukhov*, Russland, som har formannskapet i regjeringenes Østersjøråd, ga en oversikt over arbeidet i rådet. Den tyske parlamentspresident Wolfgang *Thierse* talte om det sivile samfunn som basis for stabilt demokrati. Europarådets president, Lord *Russel-Johnston*, la vekt på det politiske og legale grunnlagt for et sivilt samfunn.

Konferansen vedtok et sluttokument, og etter et norsk initiativ ble det ført inn et punkt om arbei-

det for å bekjempe smittsomme sykdommer i Østersjøregionen (Bilag 5).

På konferansen ble det besluttet for første gang i dette parlamentariske samarbeidet, å nedsette en arbeidsgruppe. Forslaget kom fra Mecklenburg-Vorpommern. Gruppen skulle se på sjøsikkerheten i Østersjøen. Lederskapet for gruppen ble gitt til Mecklenburg-Vorpommern. Stortinget utpekte stortingsrepresentant Grethe *Fossli* til medlem av gruppen. Gruppen skal avgi rapport til neste konferanse september/oktober 2002 i St. Petersburg.

Den parlamentariske referansegruppe som ble opprettet i 1994, fortsetter sitt arbeid. Nordisk Råd og de nordiske lands parlament var representert i gruppen ved Nordisk Råds president, folketingsmedlem Svend Erik *Hovmand*, frem til valget i Danmark i november 2001. Hans etterfølger ble Nordisk Råds president, riksdagsledamot Outi *Ojala*.

Bilag 1**Rekommandasjoner, fremstillinger og interne beslutninger
vedtatt på Nordisk Råds 53. sesjon**

*Fremst. 1/2001¹ Rasisme og nynazisme i Norden
(A 1245/p)*

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at komme med en årlig redegørelse for tiltag, der er gjort i de nordiske lande mod racisme, fremmedfjendtlighet og diskriminering i hverdagen.

*Fremst. 2/2001² Samarbejdsprogram for nordisk
ligestillingssamarbejde 2001–2005 (B 195/nord)*

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at vedtage Nordisk Ministerråds Samarbejdsprogram for Nordisk Lige-stillingssamarbejde 2001–2005 og inddrage Nordenudvalgets kommentarer som de fremgår af Nordenudvalgets betænkning.

*Fremst. 3/2001³ Tverrsektoriell handlingsplan for
barne- og ungdomspolitisk samarbeid 2001–2005
(B 200/nord)*

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at vedtage Nordisk Ministerråds Tverrsektoriell handlingsplan for barne- og ungdomspolitisk samarbeid 2001–2005 og inddrage Nordenudvalgets kommentarer som de fremgår af Nordenudvalgets betænkning.

Fremst. 4/2001⁴ Narkotikahandeln (A 1223/nord)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at udforme en fælles nordisk strategi og samordne nordiske indsatser mod hvidvasking af penge;
- at samle kundskab om narkotikabranschen som et hot mod demokratiet i Norden og des nær-områder og udforme en fælles strategi for indsatser på området.

*Fremst. 5/2001⁵ Nordisk samarbeid om kultur og
helse (A 1210/nord)*

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- å arbeide for at kunst og kultur, både i teori og praksis, integreres som en viktig ressurs og vesentlig faktor i det helsefremmende, forebyggende og rehabiliterende arbeidet i de nordiske samfunn;
- at kultur- og helseperspektivene bliver en integrert del på alle nivåer i de helse- og sosialfaglige, medisinske og kulturfaglige utdanningene i Norden.

*Fremst. 6/2001⁶ Grundandet av en demokratifond
för samarbete med Ryssland (A 1220/när)*

Nordiska rådet rekommanderar Nordiska ministerrådet

- att förbättra möjligheterna till breda folkliga kontakter mellan nordiska och ryska organisationer, partier, folkrörelser, nätverk och institutioner genom att etablera en samverkan mellan nationella projekt som de nordiska länderna genomför för utveckling av demokrati i Ryssland och Nordiska ministerrådets insatser inom bland annat närområdesprogrammet för stöd till demokrati-utveckling.

*Fremst. 7/2001⁷ Endringer i overenskomsten om
Nordisk Kulturfond (A 1251/nord)*

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landenes regjeringer

- å endre artiklene 1, 2, 7, 9, 10, 11, 12 og 13 i overenskomsten om Nordisk Kulturfond i overensstemmelse med det vedlagte forslaget som følger:⁸

¹ Vedtatt av Presidiet per capsulam mars 2001

² Vedtatt av Presidiet 3. april 2001 i Oslo

³ Vedtatt av Presidiet 3. april 2001 i Oslo

⁴ Vedtatt av Presidiet 3. april 2001 i Oslo

⁵ Vedtatt av Presidiet 3. april 2001 i Oslo

⁶ Vedtatt av Presidiet 3. april 2001 i Oslo

⁷ Vedtatt av Presidiet 3. april 2001 i Oslo

⁸ Fet skrift anger tillegg eller ny text i artikkelarna 1, 2, 7, 9, 10, 11, 12 og 13 i överenskommelsen.

Artikel 1

Nordisk Kulturfond har til formål at fremme det kulturelle samarbejde mellem de nordiske lande og selvstyrende områder.

Artikel 2

Der kan også ydes støtte til *virksomhed* inden for eller uden for Norden vedrørende nordisk kulturelt samarbejde og de nordiske landes kulturliv.

Artikel 7

Fonden er et selvstændigt rettssubjekt. Den forvaltes, dens midler fordeles og dens virksomhed i øvrigt ledes af en styrelse.

Fondens firma tegnes af styrelsen eller af den som styrelsen bemyndiger.

Styrelsen har hjemmel til at fastsætte honorar til sine medlemmer.

Artikel 9

Styrelsen kan indhente udtalelser fra Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd eller fra andre sagkyndige.

Artikel 10

Fondens sekretariatsarbejde og økonomiforvaltning varetages på en måde styrelsen beslutter. Sekretariatets beliggenhed skal oplyses i styrelsens arbejdsorden.

Artikel 11

Af fondens midler afholdes rejsegodtgørelse, dagpenge, honorar, sekretariats- og forvaltningsomkostninger og øvrige omkostninger i forbindelse med fondens virksomhed. Der kan endvidere afholdes udgifter til særlig sagkyndig bistand.

Artikel 12

Fonden har sit sæde hvor fondens sekretariat er beliggende.

Artikel 13

Styrelsen vedtager en forretningsorden med nærmere foreskrifter om fondens sekretariatsarbejde, økonomiforvaltning og virksomhed.

Rekommandasjoner vedtatt av Nordisk Råd under den 6. ekstrasessjonen 2001

Rek. 8/2001 Nordisk Miljøhandlingsprogram 2001–2004 (B 199/när)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- att föra in resurseffektivisering och kärnsäkerhet som insatsområden i det nordiska miljöhandlingsprogram 2001–2004;
- att vad gäller den nordiska budgeten samt arbetet under 2002 prioriteras följande:
 - a. Uppföljning av befintlig rekommendation om miljöräkenskaper för energi, samt etablering av ett system för prissättning av miljökostnaderna vid produktion av elektricitet samt projekt för att pröva Kyotomekanismerna i caps östersjöområdet.
 - b. Arbeta för miljösäkerhet i hav och kustområden, bl.a. vad gäller att motverka oljeförorening.
 - c. Åtgärder för att stoppa utsläpp av radioaktiva ämnen till hav och luft från Sellafield m.fl. anläggningar samt att stoppa läckage av radioaktiva ämnen till hav och vatten drag från använt kärnbränsle, mot bakgrund av att den Ryska Duman beslutat om att importera använt kärnbränsle.
 - d. Rapportera årligen om utvecklingen i Ryssland vad gäller import av använt kärnbränsle samt vad gäller utvecklingen i Sellafieldanläggningen.
 - e. Vad gäller matvarusäkerhet och förbättrat djurskydd styrka det nordiska inflytandet i internationella förhandlingar och processer, särskilt i FAO, WHO och WTO samt i utvecklingen av ett nytt regelverk inom livsmedels området i EU/EES.
- att fastställa ministerrådsförslag B 199/när om det nordiska miljöhandlingsprogrammet 2001–2004 med betänkande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet i dess betänkande över förslaget samt att årligen rapportera om genomförandet av handlingprogrammets olika projekt och eventuella förslag till justeringar av Nordiska rådets prioriteringar.

Rek. 9/2001 Strategi om en bæredygtig udvikling (B 201/när)

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar och Nordiska ministerrådet

- att verka för att en ratificering av Kyotoprotokollet åstadkoms under år 2001 och att proto-

- kollet träder i kraft innan 10-årsuppföljningen av FN-mötet i Rio äger rum år 2002;
- att genomföra projekt för att prova Kyoto-mekanismerna i Östersjöområdet, bl.a. genom att en gemensam nordisk marknad för kvothandel upprättas senast 2005;
- att ta initiativ till åtgärder på internationellt plan för att bemöta och mildra konsekvenserna av de förväntade klimatförändringarna och att därvid ta stor hänsyn till utvecklingsländernas behov och möjligheter att anpassa sig till den nya situationen;
- att verka för att de indikatorer som utvecklas på internationellt plan för att mäta bärkraftig utveckling tar hänsyn till såväl sociala som ekonomiska och miljömässiga faktorer;
- att som ett led i utvecklandet av en väsentligt ökad resurseffektivitet vidareföra de insatser som hittills gjorts på nationell och nordisk nivå angående reduktions- och effektiviseringsmålen faktor 4 och faktor 10, bärkraftiga produktions- och konsumtionsmönster och material-sflödesanalyser m.m.;
- att initiera forskning och utveckling angående teknologi för vätgas (hydrogen) som framtida energibärare;
- att fastställa ministerrådsförslag B 201/när om Bæredygtig utvikling//– En ny kurs for Norden med beaktande av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet i dess betänkande över förslaget.

Fremstilling vedtatt av Presidiet juni 2001

Fremst. 10/2001 Samarbetsprogram for nordiskt jämställdhetsarbeite 2001– 2005 – kvinnornas ställning i Nordens närområden (A 1256/när)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- att inom ramen för samarbetsprogrammet för nordiskt jämställdhetsarbeite 2001–2005:
 - stödja projekt, som ger kvinnor i Nordens närområden kunskap om demokrati och beslutsfattande på alla nivåer i samhället;
 - verka för initierande av informationskampanjer i Nordens närområden angående reproduktion, sexualitet och kvinnohandel.

Rekommandasjoner vedtatt av Nordisk Råd under den 53. sesjonen

Rek. 11/2001 Budgeten for det nordiska samarbeitet 2002 (C 2; B 203/p)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- att dialogen mellan Nordiska rådet och Ministerrådet gällande budgetdirektiven inför 2003 års budgetarbeite inleds så snart som möjligt efter sessionen, i syfte att öka de politiska prioriteringarnas tydlighet inför kommande budgetarbeite. Budgetgruppen vill här hänvisa till Presidiets betänkande över Ministerrådsförslaget 204/p beträffande budgetproceduren;
 - att beslut över disponering av medel såväl inom ramen för budgetposterna 1–2203-2 för Strategiska och kulturpolitiska insatser som gällande 4–0445-2 Ministerrådets strategiska initiativ sker i enlighet med Nordiska rådets rekommendationer, Rådets politiska prioriteringar och att bevilningarna sker efter närmare samråd med Nordiska rådet;
 - att Ministerrådet i sitt kommande budgetarbeite konkretiserar innehållet i de enskilda budgetposterna i syfte att ytterligare reducera andelen odisponerade medel för projekt och stödordningar;
 - att Ministerrådet i sitt budgetarbeite inför 2003 uppmärksammar budgetkonsekvenser av Rådets rekommendationer;
 - att Ministerrådet i sitt budgetarbeite inför 2003 prioriterar områden som ligger i linje med strategidokumentet Ny nordisk dagsorden, uppföljning av vismansrapporten kap. 2, samt Nordiska rådets riktlinjer för 2002 som behandlas av Nordiska rådets 53:e session. Budgetgruppen vill inom ramen för detta särskilt peka på följande verksamhetsområden:
 - den nordiska språkförståelsen och kultursamhörigheten
 - åtgärder mot främlingsfientlighet och rasism i Norden
 - nordisk samverkan om konfliktförebyggande åtgärder och civil krishantering i Europa
 - konsumentområdet och livsmedelssäkerheten
 - ökade insatser inom samarbetet med Nordens närområden även gällande miljö, den nordiska modellen för arbetsmarknad och arbetsmiljö samt jämställdhet
 - ökade satsningar på miljöområdet, i synnerhet gällande Kyotomekanismerna i Östersjöområdet och resurseffektivisering inom transportsektorn
 - uppföljning av aktuella strategier och handlingsplaner enl C 2
- Presidiet föreslår plenarförsamlingen att besluta om följande ändringar i budgeten för år 2002, jämfört med Ministerrådets förslag av den 14 juni 2000

Ökning av anslagen till

1–3110-2

Støtteordning for nordisk folkeopplysning og Voksenopp-
læring FOVU, varav 500.000
DKK avses for andre søkan-
den än de fem inom s.k block-
tillskottet

800.000 DKK

1–2510-1

Nordiskt skolsamarbete,
NSS
Nordiska forskningspolitiska
rådet, FPR för igångsättning
av det epidemiologiska forsk-
ningsprogrammet

1.200.000 DKK

(se kommentarer
sid 6 och 9)

1–3140-2

Nordisk kommitté för bioetik
2–0830-2

300.000 DKK

Demokrati och medborgar-
politik

1.000.000 DKK

Summa 3. 300.000 DKK*Minskning av anslagen till*

1–2520-2

Styrgruppen för FOVU

-800.000 DKK

3–4380-3

Nordiska Läkemedelsnäm-
nden (NLN)

-1.000.000 DKK

3–4620-2

Välfärdsforskning

-1.000.000 DKK

4–0445-2

Ministerrådets strategiska
initiativ

-500.000 DKK

Summa 3. 300.000 DKK*Rek. 12/2001 Budgetanalysen (B 204/p)*

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska minis-
terrådet

- att utveckla budgetens roll som ett politiskt styrningsverktyg och redskap till att främja det nordiska samarbetet;
- att med beaktande av de synpunkter som framförts i presidietts betänkande, ändra bud-
getprocessen så, att möjligheterna till politisk diskussion mellan Nordiska rådet och Nor-
diska ministerrådet om innehållet i och riktlinjer-
na för det nordiska samarbetet reellt förbättras.
Det innebär att:
 - dialogen såväl inom Nordiska rådet som mellan rådet och Nordiska ministerrådet om budgetdirektiven inleds direkt efter ses-

sionen, i syfte att öka de politiska priori-
teringarnas tydlighet. Rådet förväntar sig att
budgetdirektiven föreligger den 1 januari.

- Nordiska rådet får tillgång till generalsekre-
terarens budgetförslag senast den 1 maj
och Ministerrådets ändringar av denna se-
nast den 15 juni.

*Rek. 13/2001 Ny dato for modtagelse af
revisionsberetning for Nordisk Kulturfond (C 5/kk)*

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at ændre det angivne tidspunkt for styrelsens
og revisorernes beretninger i overenskomsten
om Nordisk Kulturfond, art. 16, således at Nor-
disk Råd skal modtage revisionsberetning se-
nast 1. september.

*Rek. 14/2001 Nordiska investeringsbankens
miljöinvesteringsslåneordning (A 1257/när)*

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska rege-
ringarna

- att öka ramen för Nordiska investeringsban-
kens Miljöinvesteringsslåneordning (MIL) till
300 miljoner euro.

*Rek. 15/2001 Dialog med Nordisk Ministerråd om
planer og programmer (A 1270/kk)*

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at i forbindelse med det nye formandskabspro-
gram at oversende Nordisk Råd en oversigt
over planlagte forslag til planer, strategier m.m.
og i den forbindelse overveje enslydende navn-
givning af planer og programmer;
- at de relevante ministerråd inddrager Nordisk
Råd i behandlingen af diverse planer før disse
godkendes endeligt i det relevante ministerråd,
således at Nordisk Råds bemærkninger reelt
kan inddrages;
- at oversende årlige rapporter om fremdriften i
forskellige planer til Nordisk Råd med sigte på
en dialog med Nordisk Råds organer.

*Rek. 16/2001 Nye strategiske satsninger for det
nordiske samarbejde (B 208/p)*

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at fortsætte arbejdet med realisering af de stra-
tégiske satsninger og så hurtigt som muligt fo-
relægge Nordisk Råd forslag til, hvordan de en-
kelte foranstaltninger skal tilrettelægges ved at
fremlægge konkrete ministerrådsforslag til be-
handling og vedtagelse i Nordisk Råd;

- at årligt rapportere til Præsidiets om fremdriften og resultater af de strategiske satsninger.

Rek. 17/2001 Asylansøgernes livskvalitet i Norden (A 1267/nord)

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer

- at gøre det til en målsætning, at sagsbehandlingstiden af asylansøgninger ikke overskrider et år uden, at kvaliteten af sagsbehandlingen hermed forringes. Under sagsbehandlingstiden skal den ansvarlige sagsbehandler kontinuerligt holde den asylansøgende underrettet om sagens gang. Den asylansøgende skal informeres om sin ret til individuel sagsbehandling;
- at sørge for, at asylansøgere straks ved ankomsten modtager relevant skriftlig information på et sprog forståeligt for den pågældende. Informationen skal omfatte rettigheder, pligter, asylproceduren, retten til juridisk rådgivning og tolk samt information om UNHCR og andre relevante frivillige organisationer. Asylansøgere skal have fri tilgang til organisationerne straks efter ankomsten;
- at sørge for at asylansøgerens behov, hvad angår opholdssted, tilgodeses. Valg af opholdssted må ikke påvirke asylansøgerens økonomiske bevilgning;
- at tage hensyn til asylansøgende kvinder og mænd som ønsker særbehandling af køns- og seksuelt relaterede grunde og sørge for, at personalet i hele asylprocessen er trænet i at være sensitive overfor disse spørgsmål;
- at give asylansøgere ret til at søge arbejde og ret til uddannelse så snart pågældendes identitet er verificeret, samt at oprette et fælles nordisk system for kvalifikationsvurdering;
- at sørge for, at der udarbejdes individuelle aktivitetsplaner for asylansøgere i samarbejde med den asylansøgende;
- at sørge for, at alle asylcentre opretter et rådgivende organ, som består af centrenes beboere. Sammensætningen skal tage hensyn til etnicitet, alder og køn;
- at tilbyde psykologisk og psykiatrisk hjælp til asylansøgere som har behov for at bearbejde oplevelser, som de har haft før eller under asylholdet, samt at oprette specielle rehabiliteringsprogrammer for både den enkelte asylansøger og for familier der som helhed lider af post-traumatisk stress;
- at sørge for, at den asylansøgende har den samme ret til den almindelige sundhedstjeneste som landets medborgere;

- at sikre, at asylansøgernes børns rettigheder opfyldes i overensstemmelse med FN's børnekonvention;
- at udarbejde en individuel plan for uledsagede børn, som søger asyl. Planen skal bl.a. omfatte værgeordning, juridisk rådgivning, opholdssted, undervisning, fritidsaktiviteter og andet som er relevant for det enkelte barn. De uledsagede børns sagsbehandling skal altid prioriteres og barnets tarv altid stå i centrum. Et forsøg på sporing af og kontakt med familien af uledsagede børn skal ske så tidligt i forløbet som muligt. Ved afslag på asylansøgning må uledsagede børn aldrig udvises, medmindre de kan modtages af familiemedlemmer eller af andet netværk;
- at sørge for, at asylansøgere får klar information om de konsekvenser alvorlig kriminalitet kan have på deres situation, samt sørge for, at sagsbehandlingen for kriminelle asylansøgere fremskyndes, dog uden at retssikkerheden forringes;

Rek. 18/2001 Fællesnordisk seminar om asylansøgernes livskvalitet (A 1267/nord)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at arrangere et fælles nordisk seminar, hvor ansatte på modtage- og opholdscentre for asylansøgere, relevante eksperter på området og repræsentanter fra relevante frivillige organisationer udveksle erfaringer i arbejdet for herved at fremme asylansøgernes livskvalitet.

Rek. 19/2001 Bekæmpelse af racisme og fremmedfjendtlighed, og fremme af integration (A 1268/nord)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at sikre, at indsatsen for bekæmpelse af racisme og fremmedfjendtlighed samt arbejde som fremmer integration af etniske minoriteter i de nordiske samfund, bliver en integreret og målrettet del af virksomheden i alle sektorer i Nordisk Ministerråd;
- at Nordisk Ministerråd i sektorernes samarbejdsprogrammer og handlingsplaner identificerer initiativer vedrørende arbejdet for bekæmpelse af racisme og for at fremme integration samt fremlægger en årlig skriftlig redegørelse for Nordisk Råd om udført arbejde på området;
- at sikre at der i Nordisk Ministerråds budget for hvert år afsættes de nødvendige ressourcer, som arbejdet for bekæmpelse af racisme og for

at fremme integration kan indebære for de respektive sektorer. Dette skal ske med start i budgettet 2003 og så vidt muligt indenfor rammen for budgettet for år 2002.

Rek. 20/2001 Beskyttelse af vidner og involverede i straffesager mod vold, trusler og repressalier (A 1232/nord og A 1246/nord)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at snarest muligt udarbejde et ministerrådsforslag om nordiske indsatser for beskyttelse af vidner og andre involverede i straffesager som står overfor trusler, vold og repressalier.

Rek. 21/2001 Kvinno- och barnhandel (A 1258/nord)

Nordiska rådet rekommanderar de nordiska regeringarna

- att gemensamt följa upp nuvarande lagstiftning mot kvinno- och barnhandel och att i det sammanhanget värdera behovet av eventuella lagändringar eller åtgärder;
- att i europeiskt och internationellt samarbete intensifiera arbetet mot kvinno- och barnhandel;
- att utveckla, bl.a. med hjälp av modern informationsteknik, snabbt och effektivt informationsutbyte mellan berörda myndigheter.

Rek. 22/2001 Informationsinsatser mot kvinno- och barnhandel (A 1258/nord)

Nordiska rådet rekommanderar Nordiska ministerrådet

- att inom ramen för det nordiska närområdeprogrammet ge stöd till bl.a. medborgarorganisationernas insatser mot kvinno- och barnhandel;
- att medverka till information och kunskaps-spridning rörande kvinno- och barnhandel.

Rek. 23/2001 Tiltag mod tvangsægteskab (A 1221/nord)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at snarest muligt, på baggrund af erfarings- og informationsudbytte, udarbejde forslag om samordning af tiltag mod tvangsægteskab i de nordiske lande.

Rek. 24/2001 Sikker fødevaremærkning og vareinformation i Norden (A 1260/euro)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at udarbejde forslag til hvordan forbrugerne

kan sikres tilstrækkelig fødevaremærkning og vareinformation for fødevarer markedsført i Norden. Nordisk Ministerråd bør tage udgangspunkt i konklusionerne i rapporten «Forbrugernes krav til fødevaremærkning og vareinformation» fra det tværsektorielle projekt om fødevaremærkning, Tvermerk og i overvejelserne og ideerne i dette forslag.

Rek. 25/2001 Håndtering af fødevarekriser (A 1261/euro)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at oprette en embedsmandsgruppe som indenfor en kort tidsfrist skal underrette hinanden om nationale tiltag i forbindelse med fødevarekriser og som skal forhandle og foreslå løsninger, samt udveksle informationer om risikoanalyser. Det kunne ske i forlængelse af det arbejde som allerede udføres med at udarbejde analyser af farlige stoffer;
- at udarbejde en strategi for oplysning til befolkningen i fødevarekrise-situationer.

Rek. 26/2001 International risikohåndtering på fødevareområdet (A 1261/euro)

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer

- at lægge samme kriterier til grund for risikovurderinger i internationale fora og virke for en stram risikohåndtering;
- at arbejde for at alle lande som eksporterer til Norden bliver i stand til at overholde Nordens grænseværdier, f.eks. ved at sikre at de har analysemetoder og instrumenter;
- at arbejde for at forsigtighedsprincippet fortolkes stramt i internationale fora.

Rek. 27/2001 Obligatorisk forbrugerundervisning i grundskolen (A 1262/euro)

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer

- at indføre obligatorisk forbrugerundervisning, f.eks. under overskriften «Det handler om at leve» i undervisningsplanerne i grundskolen, således at de inddrager forhold som vil forbedre elevernes evne til at agere og træffe valg som forbrugere af såvel forbrugsvarer som fødevarer.

Rek. 28/2001 Undervisningsmateriale og nordisk hjemmeside om forbrugerundervisning (A 1262/euro)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- *at* skabe undervisningsmateriale til brug i forbrugerundervisning i grundskolen og komplettere dette med at oprette en hjemmeside, hvor Nordisk Ministerråds eget materiale og relevant materiale fra de nordiske lande fremgår. Nordisk Ministerråd bør afsætte tilstrækkelige midler til at udvikle undervisningsmateriale og internetside i Nordisk Ministerråds budget 2003.

Rek. 29/2001 Internationale aftaler om handel og transport af levende dyr (A 1263/euro)

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer

- *at* skabe fælles nordisk samforståelse af i hvilke tilfælde SPS/TBT-aftalen kan anvendes;
- *at* arbejde for at tillemppe et særligt regelsæt i EU for handel med og transport af levende dyr, som sikrer etik og dyreskyttelse og som forebygger smittespredning.

Rek. 30/2001 Konfliktforebyggende og civil krishantering (A 1234/p)

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

- *att* samverka kring inriktning, uppgifter, resursinventering och resursuppbyggnad för konfliktforebyggande och civil krishantering;
- *att* gemensamt verka för att stärka och utveckla FN:s överordnade roll och uppgifter i konfliktforebyggande och civil krishantering;

att samverka för att stödja uppbyggnad av förmåga till civil krishantering inom OSCE (REACT);

- *att* samverka för att upprätthålla initiativ, tempo och riktning vad gäller utvecklingen av konfliktforebyggande och civil krishantering i EU. De möjligheter som öppnats av EU för samverkan mellan EU- och icke-EU- länder vad avser konfliktforebyggande och civil krishantering skall tas tillvara;
- *att* samverka för att stödja utvecklingen av civil beredskap i NATO/PfP i riktning mot ett bredare säkerhetsbegrepp och civil krishantering;
- *att* i olika fora verka för att roll- och ansvarsfördelning mellan organisationer vad gäller konfliktforebyggande och civil krishantering blir tydlig och präglas av samsyn;
- *att* vara beredd att ekonomiskt och på andra

sätt stödja frivilligorganisationernas möjligheter att bygga upp resurser för att medverka i konfliktforebyggande och civil krishantering;

- *att* samverka för att ekonomiskt och på andra sätt stödja forskning, utveckling, kompetensuppbyggnad och utbildning kring konfliktforebyggande och civil krishantering;
- *att* de nordiska regeringarna verkar för att etablera en regelbundet återkommande gemensam nordisk funktion där berörda ministrar och högre tjänstemän kan överväga, diskutera och bereda nordiska samlivsinitiativ för konfliktforebyggande och civil krishantering;
- *att* de nordiska regeringarna tar initiativ till att bilda en samnordisk arbetsgrupp för konfliktforebyggande med uppgift att undersöka möjligheterna att närmare samordna ländernas insatser för konfliktforebyggande;
- *att* de nordiska regeringarna tillsätter en samnordisk arbetsgrupp för civil krishantering med uppgift att utreda möjligheterna och förutsättningarna för att etablera en samnordisk civil snabbinsatsförmåga. Gruppen skall bestå av representanter från berörda departement, myndigheter, organisationer och frivilligorganisationer.

Rek. 31/2001 Samverkan mellan de nordiska ländernas utrikestjänster (A 1253/p)

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

- *att* uppmärksamma de erfarenheter som gjorts och de möjligheter som erbjuds vad gäller samverkan mellan de nordiska ländernas utrikestjänster;
- ***att verka för att främja en ytterligare samverkan mellan de nordiska ländernas utrikestjänster inom de områden där sådan befinns möjlig och lämplig;***
- *att* tillse att frågan om samverkan mellan de nordiska ländernas utrikestjänster tas upp i utrikesministrarnas redogörelser vid Nordiska rådets 54:e session i Helsingfors.

Rek. 32/2001 Reviderad nordisk närområdesstrategi (B 202/när)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- *att* med beaktande av de synpunkter som framförts i Närområdesutskottets betänkande över ministerrådsförslag B 202/när fastställa den reviderade nordiska närområdesstrategin.

Rek. 33/2001 Arktiskt samarbeitsprogram (B 209/när)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- att initiere ett inledende arbeid gemensamt med relevanta internationella organ om en miljøbeskrivning av Arktis som tar utgangspunkt i hur ulike former av miljøfarlig aktivitet i europeiske lander utanfor Arktis drabbar Arktis som miljøforurening, samt
- att med beaktande av de synpunkter som framförs i Närområdesutskottets betänkande över ministerrådsförslag B 209/när fastställa det arktiska samarbeitsprogrammet.

Rek. 34/2001 Udbygning af et nordisk forskningsrum (A 1269/nord)

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer

- at udarbejde en redegørelse om og strategi for det nordiske forskningsrum i overensstemmelse med teksten i forslaget med henblik på politisk drøftelse med Nordisk Råd;
- at afsætte tilstrækkelige nationale midler til at matche Nordisk Ministerråds pilotprojekt om nordiske spidsforskningsenheder;
- at forbedre samarbejdet mellem de nationale forskningsråd med henblik på at samfinansiere programmer, f.eks. ved at de nordiske forskningsråd opretter en fond for nordisk forskning.

Rek. 35/2001 Ökad rörlighet över gränserna i Norden (A 1236/nord)

Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet och de nordiska ländernas regeringar

- att etablera ett system för koordinerade eller gemensamma godkännanden och kontroller för företag och deras anställda när de agerar på nordiskt plan;
- att skapa en instans som kan ge tillförlitliga och så långt möjligt bindande besked om vilka rättigheter och skyldigheter man har vid flyttning eller arbetspendling mellan de nordiska länderna.

Rek. 36/2001 Deltagelse i Nordjobb (A 1243/nord)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at tage initiativ til tiltag der gør det muligt for unge mennesker, som bor i de nordiske lande

men som ikke er statsborgere, at deltage i udvekslingsprogrammet Nordjobb.

Rek. 37/2001 Nordiskt näringspolitiskt samarbeitsprogram 2002–2005 (B 205/euro)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at vedtage nordiskt näringspolitiskt samarbeitsprogram 2002–2005;
- at Nordisk Ministerråd ved implementering af programmet inddrager Europaudvalgets kommentarer som de fremgår af nærværende betænkning, herunder lægger særlig vægt på nordiske virksomheders internationale interaktion og IT-anvendelse, samt på anvendelse af eksterne vidensressourcer ved formulering af den fremtidige strategiformulering.

Rek. 38/2001 Vedtagelse af «Nordisk charter for små innovative virksomheder, iværksættere og selvstændige opfindere» (A 1259/euro)

Nordisk Råd rekommanderer de nordiske landes regeringer

- at vedtage «Nordisk Charter for små innovative virksomheder, iværksættere og selvstændige opfindere».

Rek. 39/2001 Iværksættelse af «Nordisk charter for små innovative virksomheder, iværksættere og selvstændige opfindere» (A 1259/euro)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at «Nordisk Charter for små innovative virksomheder, iværksættere og selvstændige opfindere» målsætninger integreres i fremtidige erhvervspolitiske initiativer fra Nordisk Ministerråds side;
- at Nordisk Ministerråd snarest afholder en høring/konference med det formål at tilvejebringe viden om hvordan man bedst muligt skaber gunstige udviklingsbetingelser for «Nordisk Charter for små innovative virksomheder, iværksættere og selvstændige opfindere» målgruppe.

Rek. 40/2001 Tillämpning av OECD:s riktlinjer för multinationella företag i kreditinrättningar och företag i Norden (A 1247/euro)

Nordiska rådet rekommenderar de nordiska ländernas regeringar

- att vidta åtgärder, som innebär att företag och kreditinrättningar som helt eller delvis kontrolleras av myndigheterna, i all sin verksamhet

beaktar OECD:s riktlinjer og foruts tter det samme av l ntagere og samarbeidspartners;

- att tillämpa riktlinjene ved offentlig opphandling og utviklingssamarbeid;
- att verka for att motsvarande åtgärder gjennomf rs i øvrige EU- og EES-länder samt i EU.

Rek. 41/2001 Tillämpning av OECD:s riktlinjer for multinationella foretak i nordiske institusjoners verksamhet (A 1247/euro)

Nordiska rådet rekommenderer Nordiska ministerrådet

- att s kerst lle att nordiske institusjoner i all sin verksamhet beaktar OECD:s riktlinjer og foruts tter det samme av låntagere og samarbeidspartners.

Rek. 42/2001 Opf lgnings af budgetanalysen (A 1231/p)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at Nordisk Ministerråd, som en opfølgnings på tiltagene i Budgetanalysen, tager initiativ til specifikt at klarlægge de administrative, økonomiske og faglige gevinster ved fusion/samdrift/saml kalisering af enkelte institusjoner.

Rek. 43/2001 Nordisk energipolitisk samarbeid (B 207/når)

Nordiska rådet rekommenderer Nordiska ministerrådet

- att i sitt arbeid med gjennomf randet av minister r dsforslaget beakta dels Nordiska rådets rekommendation 8/2001/n r angående nordisk milj h ndlingsprogram 2001–2004 og därvid s rskilt oppm rksomme andre att-satsens punkt a) samt vad i tredje att-satsen framförs om rapportering og dels Nordiska rådets rekommendation 9/2001/n r angående strategi for bärkraftig utvikling;
- att återkomme till Nordiska rådet med en argumentation om på vilket sätt en ökad gasanvändning ligger i linje med Nordiska rådets rekommendationer om en strategi for bärkraftig utvikling og det nordiske milj h ndlingsprogrammet;
- att anta ministerrådsforslag B 207/n r angående det framtidige nordiske energipolitiske samarbeidet med beaktning av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet i dess bet nkning över forslaget.

Rek. 44/2001 Samarbeidsprogram for bygg- og bostadssektoren 2002–2005 (B 206/nord)

Nordiska rådet rekommenderer Nordiska ministerrådet

- att anta ministerrådsforslag B 206/nord angående samarbeidsprogram for bygg- og bostadssektoren 2002–2005 med beaktning av de synpunkter som framförts av Nordiska rådet i dess betænkning  ver forslaget.

Rek. 45/2001 Nordisk forvaltningsstrategi om rovdjur (A 1250/n r)

Nordiska rådet rekommenderer Nordiska ministerrådet

Fremstillinger vedtatt av Presidiet 10. desember 2001

Fremst. 46/2001 Reumatikere og langvarige syge (A 1254/nord og A 1255/nord)

Nordisk Råd rekommanderer Nordisk Ministerråd

- at indhente information fra de nordiske lande om reumatikere og andre langvarige syges livssituation og behandlingsmuligheder samt de totale økonomiske konsekvenser kroniske sygdomme foranleder for patienten og samfundet;
- at på baggrund af information om reumatikere og andre langvarige syges livssituation, behandlingsmuligheder og de økonomiske konsekvenser sygdommen foranleder, udarbejde forslag om hvordan disse gruppers situation kan forbedres i gennem samarbejde mellem de nordiske lande.

Fremst. 47/2001 ændringer av överenskommelse om Nordiske kulturfonden (B 210/nord)

Nordiska rådet rekommenderer Nordiska ministerrådet

- att besluta om ændringer i «Overenskomst mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om Nordisk Kulturfond» i enlighet med Bilaga till ministerrådsforslag om ændring i overenskomsten for Nordisk Kulturfond (B 210/nord) med f ljende ændringer:
att artikkel 9 utg r i sin helhet ur  verenskomsten.
att Ministerrådets tilleggsmening i artikkel 10 stryks. Om Ministerrådet vidh ller sin tilleggsmening b r den justeres enligt f ljende: *Der kan indg s en forvaltningsaftale mellem fonden og Nordisk Ministerråd, Nordisk R d eller en an-*

den juridisk person om sekretariatsarbejdet og økonomiforvaltningen.

att första meningen i artikel 16 ändras i enlighet med rekommendation 13/2001 till följande: *Styrelsens og revisorerne beretninger skal senest den 1. september året efter virksomhedsåret/budget og regnskabsåret afgives til Ministerrådet og til Nordisk Råd.*

- *att* ministerrådet utreder skyndsamt i början av år 2002 huruvida Nordiska kulturfonden kan omfattas av det rättsställningsavtal som omfattar Nordiska ministerrådets sekretariat respektive Nordiska rådets sekretariat. Utredningen bör, med hänvisning till artikel 6 i Överenskommelse om Nordiska kulturfonden, ske i samråd med Nordisk Råd.

Ytring

Ytring 1/2001 Tiltag i anledning af revisionsberetning om Nordisk Kulturfond for år 2000 (C 5/kk)

Nordisk Råd ytrer til Nordisk Ministerråd

- *at* Nordisk Ministerråd og fondssekretariatet gennemfører de af revisorerne foreslåede ændringer.

Interne vedtak

Internt vedtak 1/2001 Nordisk Råds arbejde med Ministerrådets meddelelser om rekommandationer/fremstillinger, og formelle kontakter mellem Nordisk Råds organer og modsvarende ministerråd (A 1270/kk)

Nordisk Råd beslutter

- *at* Nordisk Råd så vidt muligt afskriver rekommandationer om Nordisk Ministerråds planer/

programmer, når disse er iværksat. Dette set i lyset af ønsket om årlige rapporter om fremdriften i vedtagne planer;

- *at* Nordisk Råd tilrettelægger sit arbejde således, at Nordisk Råds organer kan indgå i dialog med de modsvarende ministerråd om planer/programmer og årlige rapporter om disse.

Internt vedtak 2/2001 Godkendelse af ændringer i forretningsordenen for Nordisk Råd (A 1266/p)

Nordisk Råd beslutter

- *at* godkende Præsidiets forslag til ændringer i forretningsordenen for Nordisk Råd.

Internt vedtak 3/2001 Samernes stilling som urfolk og minoritet (A 1181/p)

Præsidiet foreslår Nordisk Råd

- *at* henstille til Medborger- og forbrugerudvalget at tage initiativ til diskussion om samernes stilling som urfolk og minoritet i det nordlige Norden. Dette skal ske i dialog med repræsentanter fra den samiske befolkning.

Vedtak om ikke å foreta seg noe

- 1 Medlemsforslag om den samiska befolkningens ställning i Nordiska rådet (A 1181/p)
- 2 Medlemsforslag angående upprättande av en Nordisk Alzheimer takorganisation (A 1264/nord)
- 3 Medlemsforslag om samnordisk utbildning om civil krishantering (A 1272/p)
- 4 Medlemsforslag om evaluering og videreutvikling av det grenseregionale samarbeidet (A 1249/nord)

Liste over saker i kronologisk nummerrekkefølge

A 1181/p	Medlemsforslag om den samiska befolkningens stillning i Nordiska rådet	Ingen åtgärd Int. bes. 3/2001
A 1210/nord	Medlemsforslag om å styrke det nordiske samarbeid om kultur og helse (stillet av Pehr Löf, Katri Komi, Hannes Manninen, Margareta Pietikäinen, Leena Rauhala, Petri Salo, Jouko Skinnari og Matti Vähänäkki)	Fremst. 5/2001
A 1220/när	Medlemsforslag om grundandet av en Nordisk demokrati-fond för samarbete med Ryssland (väckt av den vänstersocialistiska gruppen)	Fremst. 6/2001
A 1221/nord	Medlemsforslag om tiltak mot tvangsekteskap	Rek. 23/2001
A 1223/nord	Medlemsforslag om narkotikahandeln – ett hot mot demokratin (väckt av den konservativa gruppen)	Fremst. 4/2001
A 1231/p	Medlemsforslag om reviderad form för näringslivsstimulans	Rek. 42/2001
A 1232/nord	Medlemsforslag om opprettelse av et vitnebeskyttelsesprogram; Medlemsforslag om et felles tiltak i Norden for å beskytte involverte i straffesaker mot vold, trusler og represalier	Rek. 20/2001
A 1246/nord		
A 1234/p	Medlemsforslag om konfliktforebyggende og civil kris-hantering i Europa	Rek. 30/2001
A 1236/nord	Medlemsforslag om åtgärder för ökad rörlighet över gränserna i Norden	Rek. 35/2001
A 1243/nord	Medlemsforslag om Nordjobb	Rek. 36/2001
A 1245/p	Presidieforslag mot rasisme og nynazisme i Norden	Fremst. 1/2001
A 1246/nord	Medlemsforslag om opprettelse av et vitnebeskyttelsesprogram	Rek. 20/2001
A 1232/nord	Medlemsforslag om et felles tiltak i Norden for å beskytte involverte i straffesaker mot vold, trusler og represalier	
A 1247/euro	Medlemsforslag om att få företag och kreditinrättningar i Norden att följa OECD:s riktlinjer för multinationella företag	Rek. 40/2001 Rek. 41/2001
A 1249/nord	Medlemsforslag om evaluering og videreutvikling av det grenseregionale samarbeidet	Ingen åtgärd
A 1250/när	Medlemsforslag om nordisk rovdjursförvaltning	Rek. 45/2001
A 1251/nord	Medlemsforslag om endringer i overenskomst om Nordisk Kulturfond	Fremst. 7/2001
A 1253/p	Medlemsforslag om samverkan mellom de nordiska ländernas utrikesrepresentationer	Rek. 31/2001
A 1254/nord	Medlemsforslag om reumatikernas situation i Norden	Fremst. 46/2001
A 1255/nord	Medlemsforslag angående patienträttigheter, spesielt kostnader for kroniker	Fremst. 46/2001
A 1256/när	Utskottsforslag om ökat stöd för att stärka kvinnornes stillning i Närområdet	Fremst. 10/2001
A 1257/när	Medlemsforslag om ökning av ramarna för Nordiska investeringsbankens (NIB) miljöinvesteringsslåneordning (MIL)	Rek. 14/2001
A 1258/nord	Utskottsforslag om kvinno- og barnhandel	Rek. 21/2001 Rek. 22/2001
A 1259/euro	Udvalgsforslag om nordisk charter for små innovative virksomheder, iværksættere og selvstændige opfindere	Rek. 38/2001 Rek. 39/2001
A 1260/euro	Udvalgsforslag angående grundlag for regler om fødevare-mærkning og vareinformation for varer markedsført i Norden	Rek. 24/2001

A 1261/euro	Udvalgsforslag om risikohåndtering på fødevareområdet	Rek. 25/2001 Rek. 26/2001
A 1262/euro	Udvalgsforslag om nordisk forbrugerundervisning: «Det handler om at leve», herunder undervisning i fødevaresikkerhed	Rek. 27/2001 Rek. 28/2001
A 1263/euro	Udvalgsforslag om fødevareimport til Norden fra det europæiske indre marked og fra lande udenfor EU	Rek. 29/2001
A 1264/euro	Medlemsforslag angående opprøttande av en Nordisk Alzheimer takorganisation	Ingen åtgærd
A 1266/p	Præsidentforslag om endringer i Nordisk Råds forretningsorden (virkefelter, struktur og arbeidsformer)	Internt vedtak 2/2001
A 1267/nord	Udvalgsforslag om asylansøgnernes livskvalitet i Norden	Rek. 17/2001 Rek. 18/2001
A 1268/nord	Udvalgsforslag om racisme og integration	Rek. 19/2001
A 1269/nord	Udvalgsforslag om en redegørelse om at udbygge det nordiske forskningsrum som et regionalt bidrag til styrkelse og udbygning af det europæiske forskningsrum	Rek. 34/2001
A 1270/kk	Komitéforslag om diaog med Nordisk Ministerråd om planer og programmer	Rek. 15/2001 Internt vedtak 1/2001
A 1272/p	Medlemsforslag om samnordisk utbildning om civil kriserhantering	Ingen åtgærd
B 195/nord	Ministerrådsforslag om Samarbeidsprogram: Nordisk likestillingssamarbeide 2001–2005	Fremst. 2/2001
B 199/nær	Ministerrådsforslag om Nordisk miljøhandlingsprogram 2001–2004	Rek. 8/2001
B 200/nord	Ministerrådsforslag om «Norden i et nytt årtusen». Tverrsektoriell handlingsplan for nordisk børne- og ungdomspolitisk samarbeide 2001–2005	Fremst. 3/2001
B 201/nær	Ministerrådsforslag om Bæredygtig utvikling//– En ny kurs for Norden	Rek. 9/2001
B 202/nær	Ministerrådsforslag om reviderad närområdesstrategi	Rek. 32/2001
C 2; B 203/p	Redogørelse för planerna för det nordiska samarbetet; Ministerrådsforslag om Nordiska ministerrådets budjet för år 2002	Rek. 11/2001
B 204/p	Ministerrådsforslag om budjetanalysen	Rek. 12/2001
B 205/euro	Ministerrådsforslag om nordisk næringspolitisk samarbeidsprogram 2002–2005	Rek. 37/2001
B 206/nær	Ministerrådsforslag om samarbeidsprogram for bygge- og boligsektoren 2002–2005	Rek. 44/2001
B 207/nær	Ministerrådsforslag om det framtida nordiska energipolitiska samarbeidet	Rek. 43/2001
B 208/p	Ministerrådsforslag om nye strategiske satsninger	Rek 16/2001
B 209/nær	Ministerrådsforslag om ett arktisk samarbeidsprogram	Rek. 33/2001
B 210/nord	Ministerrådsforslag om ændring af overenskomsten mellem Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige om Nordisk Kulturfond (Kulturfondens administration m.v.)	Fremst. 47/2001
C 5/kk	Beretning fra Nordisk Kulturfond, incl. revisionsberetning	Rek. 13/2001

Bilag 2

Nordisk Råds nye organisasjonsstruktur, utvalgene

Nordisk Råds arbeidsoppgaver fordeles som følger:

- Børn og unge
- Narko

1. Præsidiets

- Overgribende politiske og administrative spørsmål, herunder Nordisk Råds og Nordisk Ministerråds budjet,
- Udenrigs- og sikkerhedspolitiske spørsmål, herunder konfliktforebyggelse og civil krisehåndtering og nordlige dimension,
- Overgribende kontakter med regionale og internationale organisationer (om nærområde-samarbejde, om samarbejde med EU/EØS, OSCE, FN osv.).

2. Kultur- og Uddannelsesudvalget*Kultur*

- Almen kultur og kunst i Norden og internationalt
- Et mangekulturelt og multietnisk Norden
- Film og medier
- Sprog
- Idræt
- Foreningerne Norden, den frivillige sektor
- Børne og ungdomskultur

Undervisning

- Grund- og sekundær skole
- Det nordiske uddannelsesmarked
- Folkeoplysning og voksenoplysning
- Livslang læring

Forskning

- Forskning
- Forskeruddannelse og udveksling

3. Velfærdsudvalget

- Velfærds- og tryghedsordninger
- Social og sundhed
- Handicap
- Byg og bolig
- Familie

4. Medborger- og Forbrugerudvalget

- Demokrati
- Menneskerettigheder
- Medborgerrettigheder
- Ligestilling
- Forbruger
- Sikre fødevarer
- Kriminalitetsbekæmpelse, herunder international kriminalitet og terrorisme
- Lovgivning
- Indvandring og flygtninge
- Samarbejde mod racisme

5. Miljø- og Naturressourceudvalget

- Miljø
- Jord- og skovbrug
- Fisk
- Bæredygtig udvikling
- Energi

6. Næringsudvalget

- Rammebetingelser for økonomi og produktion
- Næring/industri
- Indre marked, fri bevægelighed, fjernelse af grænsehindre, handel
- Regioner og strukturstøtte
- Beskæftigelse og arbejdsmarked
- Arbejdsmiljø
- Infrastruktur/transport
- Kommunikation
- IT

7. Kontrolkomiteen

Kontrol- og revisionsoppgaver

8. Valgkomiteen

Valg til Nordisk Råds organer

Bilag 3**Uttalelse fra Rådet Från presidiets møte den
25 september 2002**

Presidiet beslöt att efter händelserna den 11 september i New York utge följande resolution:

«Parlamentariker från Nordiska rådet, samlade i Åbo, fördömer i ett uttalande terroristattacker mot USA.

De avskyvärda terroristattacker mot USA den 11 september 2001 fördöms skarpt. Attacker var ett provocerat angrepp på de värden som vi ser som centrala i vårt samhälle: frihet, demokrati, öppenhet och mångfald. Vi vill framföra vårt djupaste deltagande till de anhöriga samt till det amerikanska folket som drabbats av dess urskillningslösa terrordåd.

Det är viktigt att världssamfundet nu står enat i kampen mot den internationella terrorismen. De som utfört, organiserat och finansierat terrorattacker måste ställas inför rätta.

Det internationella samfundets kamp mot

terrorism måste också vara inriktat på att bekämpa orsakerna till att den uppstår. Det öppna samhällets och rättsstatens principer måste stärkas.

Vi erinrar om FN:s säkerhetsråds resolution 1368 (2001) som fastställer att terroristattacker utgör ett hot mot internationell fred och säkerhet. FN-stadgan bekräftar också rätten till individuellt eller kollektivt självförsvar.

EU och NATO har gjort kraftfulla ställningstaganden mot terrorattacker. Det är viktigt att de internationella organisationerna nu sluter upp i kampen mot den internationella terrorismen och i försvaret av våra demokratiska värden. Nordiska Rådet välkomnar och ger sitt stöd till den enighet som det internationella samfundet uppvisar i kampen mot terrorismen.»

Bilag 4**Uttalelse fra Nordisk Råds og Baltisk forsamlings fellesmøte****Resolution
of the Conference of the Baltic
Assembly, the Nordic Council and the
Benelux Inter-Parliamentary
Consultative Council On agricultural
policy, food safety and environmental
protection**

The Conference,

thinking highly of the general agricultural policy of the European Union;

ascertaining the fact that in the process of a dialogue regarding the integration into the EU, the EU member states and candidate countries become partners in economic as well as political relations;

recognising the importance of food safety and quality in Europe, as well as the importance of Food Safety Strategies prepared in European countries;

being convinced that exchange of information and financial support provision require common efforts of the EU and candidate countries for the ensuring of foodstuffs safety and prevention of contagious diseases of animals;

acknowledging that spreading of contagious diseases of animals, especially a foot-and-mouth disease and bovine spongiform encephalopathies, is not limited by administrative boundaries;

recognising the importance of ecological application of measures related to agricultural development, environmental protection and phytosanitary;

thinking highly of the EU efforts to support agriculture of the candidate countries with an aim to provide assistance for farmers and other land users to speedily modernise and restructure the agricultural and food sector;

appeals to the European Commission and proposes:

1) when implementing the general agricultural policy, to support the restructuring and modernisa-

tion of the agricultural and food sector of the candidate countries on the basis of the principle of equality as provided for in the Europe Agreement, to create conditions to develop competitive industrial sectors;

2) to expedite scientific researches and submit findings on the influence of genetically modified organisms on public and livestock health;

3) to more strictly regulate the control of salmonellosis and other diseases transmitted by animals, to restrict the use of antibiotics for the prophylaxis of such diseases.

The Conference invites the Governments of the states of the Baltic Assembly, the Nordic Council and the Benelux Inter-parliamentary Consultative Council:

1) to co-operate and exchange information in the spheres of food safety and quality, the prevention of diseases of animals, and plant diseases and pests, with a view to ensuring food safety through the whole chain «from field to table»;

2) to broaden the co-operation of the institutions responsible for the protection and control of animals and plants, in solving the issues pertaining to improvement of the holding and raising of animals, prophylaxis of diseases of animals, transportation of animals;

3) to ensure the control of eradication of contagious diseases of animals, especially those of group A, and exchange of information, with a view to preventing agents of diseases from spreading to other states;

4) to develop the co-operation in the spheres of ecological agriculture, certification of products, science, public information, and to promote sustainable farming;

5) exchange information about the implementation of programmes related to monitoring, laboratory diagnosis and prophylaxis of bovine spongiform encephalopathies.

Vilnius, 12 April 2002

Bilag 5**Resolusjon fra 10. parlamentarikerkonferanse i Østersjøområdet****Resolution***Del I*

antagen av 10:e Østersjøparlamentarikerkonferansen (BSPC) samlet i Greifswald, Tyskland, 3–4 september 2001.

Med tyngdepunkt på

-Politiska og laglige grunder for et civilt samhälle som ryggrad i en stabil demokrati, däribland det ömsesidigt verkande civila deltagandet i politiskt beslutsfattande på alla nivåer i Østersjøområdet

med beaktande av

-tillkännagivandet av den nye Deklarationen rörande Europeiska unionens grundläggande rättigheter från den 7 december år 2000 i Nice

-NGO-konferensen i Köpenhamn, arrangerad av Köpenhamns NGO-initiativ den 24–25 mars 2001 och det första Østersjø NGO-Forumet under beskydd av CBSS, som hölls i Lübeck 28–29 maj 2001

-att regionalt uppbyggnadsarbete i Østersjøregionen bör grundas på ett regionalt civilt samhälle och dess aktiva deltagande i det offentliga livet

-den uttryckliga viljan hos både CBSS och BSPC att aktivt bidra till förverkligandet av den Nordliga dimensionen

uppmanar konferensdeltagarna CBSS och dess egna parlament

-att stödja utviklingen av ett stabilt civilt samhälle og att stärka känslan av medborgarskap og demokrati i Østersjøregionen

särskilt genom att

garantera grundläggande rättigheter, innefattande såväl civila og sociala rättigheter såsom teknologiförändring, ökat medvetande om miljömässig og demografisk utvikling

god förvaltning og ledning, anspråk på att få rättslig hjälp, stödja allmän tilltro till demokratiska institutioner og garantera medborgarnas rättigheter

främja mänskliga rättigheter med lagstiftning og förverkligande därav att stärka demokratisk

utvikling innefattande uppdelning av makt og rättsakerhet og skydd av politisk frihet i CBSS' medlemsstater. I detta avseende förblir inrättandet av CBSS-kommissionären ett viktig instrument.

Sålunda oppmanas CBSS og parlamenten i Østersjøregionen att opprette nære arbeidskontakter mellom nasjonella og regionale parlament og CBSS-kommissionären vad gäller demokratisk utvikling

understryka att regionens oppbyggnadsprosess måste grundas på ett nerifrån-opp perspektiv så att man samtidigt undviker maktstrukturer som misshushållar med civilt samhällsengagemang gjennom ett oppifrån-ner perspektiv

stärka samarbeidet med icke-statliga organisationer for att stödja den pågående socio-politiska förändringsprocessen av ett civilt samhälle gjennom att använda dessas engagemang og kunnskap avseende kontroll av statsmakten, politisk fostran, standarder og initiativ for reformer

främja ungdomspolitik, oppmana regeringarna i Østersjöländerna att stödja Østersjøsekretariatet for ungdomsfrågor

etablere Østersjöländernas ungdomsforsamling, som ett första multinationellt projekt for ungdomsutbyte, bana väg for en Østersjöländernas ungdomsfond og for deltagande av Østersjöländernas ungdomsdelegater i BSPC' årlige konferenser

utvecklere former for en dialog med eksisterende og framvaxende regionale civila samhällsstrukturer

utvecklere tiltak for ömsesidig forståelse gjennom forskning, lærande og dokumentation av gemensamma grunndrag og skillnader i politisk kultur og kommunikation i Østersjøregionen

ta initiativ till og stödja ett observatorium for utviklingen av civila samhällsstrukturer i Østersjøregionen

stödja iden om en Østersjöländernas ungdomsbillett (prisreducering for ungdomsgrupper) for att markere større rörlighet i Østersjøregionen og främja ungdomsutbyte

betone behovet av forenkling av administratio-

nen av internasjonella ungdomsprogram som «YOUTH»

att skapa gynnsamma villkor for mellomstatligt ungdomssamarbeide t.ex. att stödja och oppmuntra mangsidige moten mellom NGO-ungdom på lokal nivå genom att skapa gynnsamma villkor for inter-regionalt ungdomssamarbeide, innebarande att særskilt på lokal nivå multilaterale moten mellom NGO-ungdom skall stödjas og oppmuntras

införa praxis att tillfråga alla Östersjöländer i viktiga spørsmål

nära samarbeide med relevante institusjoner såsom FN, OSSE og Europarådet og anvende deres normer og ekspertise

avtaler att

-sterke samarbeidet med ikke-statlige organisasjoner og anvende deres engagemang og kunskaper for att stödja den pågående sociopolitiske forandingsprosessen i ett civilt samhälle

anförtro Permanenta utskottet att i nära samarbeide med CBSS-kommissionären for demokratisk utveikling og med CBSS' arbeidsgruppe for demokratiske institusjoner presisere ett antal nyckelfråger for att följa opp ulike synsatt i diskussionen om hur man kan utveikle ett civilt samhälle.....

vidare ålägge det Permanenta utskottet att diskutere den framtidige sammansættingen av Permanenta utskottet

ålägge Permanenta utskottet att i nära samarbeide med sekretariatet i CBSS' spesialgruppe for kontroll

av smittsamme sjukdomar fördjupa sig i utveiklingen vad gäller allmän helse og kontroll av infeksjonssjukdomar att diskuteres som en av nyckelfrågene vid framtidige Östersjöparlamentarikerkonferenser

høgtidlighåller

10årsdagen av BSPC genom att presentere hæftet «BSPC – 10 års arbeide» og genom att offisielt oppne BSPC' hemsida (www.eyeky.de/bspc)

antar

med nøje erbjudandet från Adriatiske Joniske Initiativet (AII), uttrykt i de slutseter, som drogs på første møtet med Presidenterna/Talarna vid Parlamenten i Zadar 27 april 2001 att samarbeide med andre parlamentariske grupperinger framprungne ur europeiske regionale initiativ såsom Östersjöparlamentarikerkonferensen og garantere interesse hos BSPC att åstadkomme ett informationsutbyte særskilt vad gäller utveiklingen av det civile samhället

med takksamhet inbjudan från Ryske federale parlamentet att hælde den 11:e Östersjöparlamentarikerkonferensen år 2002 i S:t Petersburg.....

Resolution

Del II

antagen av

den 10:e Östersjöparlamentarikerkonferensen (BSPC), samlet i Greifswald, Tyskland, 3–4 september 2001.

Med tyngdepunkt på sikkerheten på fartyg og i farleder med avseende på resolutionen antagen av den 9:e BSPC i Malmö og vari konferensen oppmanar sine parlament og regjeringar att främja multilateralt samarbeide for förhindrande og bekämpande av katastrofer og att organisere internasjonell olykkeskontroll

med beaktande av

anstrængningarna gjorda av Östersjöländernes råd (CBSS) vid dess konferens den 7 juni 2001 att garantere høg prioritet for sjøsikkerheten i Östersjön og att stödja gjennomføringen av ett antal åtgärder på internasjonell nivå

IMO NAV:s subkommittés beslut i början av juli 2001 att godkænne utvidgningen av djupvattenvægen nordost om Gedser (DW 17 m) 5 sjömil innfor trafikdelaren söder om Gedser (Kadet-farleden) og subkommittén anteekning att Danmark og Tyskland igångsætter ett tidigt förverkligande av förbættringen i januar 2002

Helsingforskommissionens ekspertgruppe lokale arbeide med att förberede ett ekstraordinært ministermøte i København den 10 september 2001

bifogede rapport om aktuelle problem med hænseen till sjøsikkerhet på Östersjön, vilken framlaides av parlamentet i Mecklenburg-Vorpommern på begæran av Östersjöparlamentarikerkonferensens Permanenta utskott

oppmanar konferensdeltagarna CBSS og sine egne parlament att fortsætte og från grunden förbættre förebyggandet og kontrollen av fartygso lykkes såväl som fartygens sikkerhet og navigasjon og internasjonelt samarbeide inom dette område – spesielt i Östersjön – og att garantere høg prioritet for sjøsikkerheten med tanke på de eventuelt katastrofale følgderne av olykker

særskilt genom att

ta initiativ till en översyn på internasjonell nivå i syfte att utse Kadet-farleden till spesielt kænsligt havsområde (PSSA) og undersøke fördelene med att utse flere delar av Östersjön till spesielt kænsligt havsområde

gemensamt søke overtyge IMO om behovet av en internasjonell överenskommelse om att inrætte obligatorisk lotsing og om ett fartygstrafiksystem og informationssystem (VTMIS) på Route T, Øresund og Kadet-farleden

vidta lämpliga åtgärder för att säkerställa att då fartyg anlöper Östersjöhamnar deras kaptener kommer att erhålla en informationsbroschyr med information om navigationssvårigheter och om särskilt farliga farvatten (Kadet-farleden, Finska viken, Bottenviken) och där det är nödvändigt att modernisera sjökorten, vilket också kan göras inom ramen för hamnstatskontrollen.

gemensamt göra ansträngningar på internationell nivå att kodifiera en nödhamnslag så att tillvägagångssättet att anvisa nödställda fartyg till en nödhamn kan regleras i lag

vidta liknande initiativ i syfte att omvandla EU standard – särskilt de försedda med «ERIK A I

and II packages» till lagligt tvingande regler inom ramen för internationella överenskommelser på IMO nivå

förbättra säkerheten och åtgärderna för att förhindra nedsmutsning i Finska viken

skydda miljön genom att effektivare förstärka förbud mot alla utsläpp från fartyg, speciellt olja och avloppsvatten när det gäller all trafik i Östersjön

ytterligare åtgärder för att säkra förbättrade hydrografiska tjänster och stödja användandet av elektroniska sjökort (ENC)

ökad användning av automatiskt identifierings-system (AIS)

införa ett obligatoriskt rapportsystem för navigering i Finska viken, Kadet-farleden och andra viktiga delar av Östersjön

gradvis avveckla användningen av enkelskrovs oljetankers i Östersjön fram till 2015

verkställa hamnstatskontroll på basis av antingen 1982 års Paris Memorandum of Understanding om hamnstatskontroll eller rådskdirektiv 95/21/EC, vilket bifogats

införa en säkerhets- och miljökultur genom tillkomsten av ett gemensamt förfaringssätt för att undersöka olyckor till sjöss

främja ekonomiska stimulansåtgärder som medel att uppmuntra miljöskydd vid havstransporter genom att t.ex. garantera lägre hamnavgifter för fartyg försedda med viss miljömässig standard garantera adekvat nödutrustning (brandsläckare, nödbelysning och nödbogseringskapacitet)

basera utvecklingen i Östersjöregionen på samarbete mellan Östersjöstaterna för att förhindra de katastrofala verkningarna av olyckor och tekniskt betingade katastrofer

yrka på att regeringarna i Östersjöregionen samarbetar och hjälper varandra vid upprensningsoperationer längs kusterna

åstadkomma observatörsstatus för såväl konferensen om yttre havsområden i Europa (CPMR) och Östersjöparlamentarikerkonferensen vid internationella havsorganisationen (IMO)

kalla deltagarna till det extraordinära ministermötet 10 september 2001 (Helcom Extra 2001)

att uppnå ömsesidig överenskommelse om ovanstående åtgärder

samtycker till att

inrätta en arbetsgrupp i ämnet «Sjösäkerhet i Östersjön» till vilket varje parlament som deltar i Östersjöparlamentarikernas konferens kan skicka en representant och som kan förbereda ytterligare resolutioner att antagas under nästa Östersjöparlamentarikerkonferens.

Appendix: Rapport om aktuella problem med avseende på sjösäkerhet på Östersjön presenterat av parlamentet i Mecklenburg-Vorpommern på begäran av Permanenta utskottet vid Östersjöparlamentarikerkonferensen. Medlemmar av parlamenten på Åland, i Bremen, Danmark,

Estland, Tyskland, Finland, Hamburg, Island, Lettland, Litauen, Mecklenburg-Vorpommern, Norge, Polen, Ryska federationen, Schleswig-Holstein, S:t Petersburg, Sverige såväl som Baltiska församlingen, Nordiska rådet och Europarådets parlamentariska församling.